

244
4131082
4

అభినందనము

వేలాల నుబ్బారావుగారు, బి. ఏ.

సహ్యాజాప్రాంతి వాస్తవ్య లీలావతి
 నయనవిస్తార సంధాయకములు
 కర్ణాట కామినీ కర్ణావతంసశే
 ఫాలి కాందోలనాపాదకములు
 న్యూమ బర్మాదేశ రామా జనశ్యామ
 లాలకాక్షేప సంచాలకములు
 వంగ కళింగ సారంగేశ్వరీగళో
 జ్వలహార నాట్యసంవర్ధకములు
 ఆంధ్రసీమంతినీ హృదయాంతరాళ
 హావ భావ విలాస సంజీవకంబు
 తార! సర్వాంగసుందరియో నవాబ్ద
 భారతీ దివ్య దర్శన భాషణములు.

భారతి - నవమసంపుటము - భా. ౧.

వ్యాసముల ఆకారాది నూచి

	సం.	పుట.
అంత్యసేవ-ముద్దా విశ్వనాథము (పి. క)	౩	౪౪౮
అఖిలభారత స్వదేశీ ప్రదర్శనము, మద్రాసు (కల)	౧	౧౭౯-౧౮౫
అజంతకళాలయములు, ౧-తెలికెట్టి రామరావు (చిత్ర)	౩	౪౯౩-౫౦౬
“ ౨ “ “	౫	౮౪౨-౮౫౩
అతిశయి-పి. రత్నమాల (పి. క)	౧	౯౨-౯౩
అతివాసుడు-దశిక వేంకటరత్నం (పి. క)	౨	౨౮౩-౨౮౪
అతివృష్టికృష్ణహరణాష్టకము-కీ. శే. మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి	౫	౮౬౩-౮౬౪
అనలహక్-బసవరాజు వెంకటరాజ్యలక్ష్మమ్మ (క)	౧	౭౧-౭౪
అన్నప్రాశనము-బొడ్డు బాపిరాజు (ప)	౫	౮౪౧
అన్యోపదేశ శతకమునుండి-కొమండూరు కృష్ణమాచార్యులు (ప)	౧	౧౬౯-౧౭౦
అభినందనము-వేలూరు సుబ్బారావు (ప)	౧	౧ పూ.
అభినవాండ్రకవిత్తానీతామహాని కవితావిగోచరములు, ౧-కీ. శే. మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రి (ప)	౪	౬౩౨-౬౩౫
అయ్యర్ ఇటామ్ దేవాలయము-అర్యదాసు (కల)	౧	౫౧౭-౫౨౦
అయ్యగారి ఉమామహేశ్వర శాస్త్రిగారు-(ఆంధ్రా)	౪	౬౯౪-౬౯౫
అయ్యర్ సతీసుని-యస్. పి. యస్. గారు	౩	౫౧౫
అజువడైగుళ్ళుడ మన్ద్రము కాదా? అది యాండ్రము కాలేదా? చిటుమారి వీరభద్రరావు	౬	౧౦౦౬
అలంకృతి-శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి (ప)	౪	౫౪౩
అలచాటు-పిలిపాటి వెంకటరమణయ్య (పి. క)	౫	౭౮౮-౭౮౯
అమినాభావము-గురగా వెంకటరామయ్య (గ)	౧	౪౨
అశోకుడు : కలింగయుద్ధము-వి. వెం. అవధాని (ప)	౪	౫౭
అశోకుబాలచారి-కొం. జ. (నా. క)	౫	
ఆంధ్రకవిత్వచరిత్రము, ౧-భోగరాజు వారాయణమూర్తి		
“ ౨ “ “		
“ ౩ “ “		
“ ౪ “ “		
ఆంధ్రకవులప్రతిభ, ౧-వేములవాడ శిమకవి-హరి రాధాక		
“ ౨-మేధావిధట్టు		
“ ౩-ప్రాథమిక మల్లన		
“ ౪-భానుకవి		
“ ౫-బడబాసలధట్టు		

ఆంధ్రగుంధముల పట్టిక-ఏప్రిల్-౧౯౩౮	౧	౧౭౩-౧౭౮
" జూలై-సెప్టెంబరు, "	౨	౩౩౯-౩౪౫
" అక్టోబరు-డిసెంబరు, "	౩	౪౮౫-౪౯౦
" జనవరి-మార్చి, ౧౯౩౯	౫	౮౫౫-౮౬౦
" ఏప్రిల్-జూన్, "	౬	౧౦౧౮-౧౦౨౩
ఆంధ్రప్రదేశ్ విమర్శము-కాశీభట్ల రామకృష్ణశాస్త్రి	౬	౯౧౭-౯౨౧
ఆంధ్రవిశిష్టసాహిత్యము-మూరి రామసుబ్బారాయణశాస్త్రి	౮	౮౯౭-౯౦౧
ఆకాంక్ష-విశ్వనాథ సత్యనారాయణ (ప)	౩	౫౧౬
ఆకుకొంటాము-సుందరపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి (గీ)	౨	౩౨౭
ఆత్మీయము-చర్ల నాగరాజకుమారి (ప)	౫	౮౩౨
ఆమెకు ఆంకితము-మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు (ప)	౬	౯౯౨
ఆరెండ-వేంకటకాళిదాసకులు (ప)	౨	౩౩౬
ఆలంకారిమలు-క్రొత్త సత్యనారాయణచౌదరి	౬	౯౨౩-౯౨౪
ఆవాహనము-కొంపెల్ల శివార్దనరావు (ప)	౧	౪౮
ఆర్యరాధములు-అధికార్ల సూర్యనారాయణరావు (ప)	౩	౫౨౦
ఇటలీ ప్రతుసంఘపు విద్యావ్యాప్తి-గోపరాజు రాజన్న (కల)	౫	౮౬౯-౮౭౦
" ఇరావతి " - కురుగంటి సీతారామయ్య	౨	౨౧౯-౨౨౨
ఇలా చెబితే...? - శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి (కల)	౫	౮౬౮
ఈశ్వరా స్త్రీకృష్ణప్రశంస-కే. కల్లూరి వెంకటరామశాస్త్రి	౨	౩౨౮-౩౩౨
ఉత్తరేశిమహాత్ము-శర్మ (పి క)	౪	౬౨౦-౬౨౧
ఉత్తురపెళ్లి-బసవరాజు అప్పారావు (గీ)	౬	౧౦౩౨
ఉన్నవ వరలక్ష్మమ్మగారు (భా. మ)	౨	౩౫౨
ఉల్కిరాజేవి-శ్రీ శ్రీ శ్రీ రాజా విక్రమదేవవర్మమహారాజులుంగారు	౫	౭౪౪-౭౪౫
ఋజువృత్తి-కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రి	౩	౪౦౨-౪౦౪
ఎత్తుకు పెయ్యెట్టు-అలూరి రంగనాథరావు (పి. క)	౩	౪౫౦
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (ప)	౧	౨౨
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (ప)	౪	౬౬౪
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (గీ)	౧	౧౧౧
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (గీ)	౩	౪౧౩-౪౨౬
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (గీ)	౪	౫౮౧-౫౯౪
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (గీ)	౫	౭౬౯-౭౮౨
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (గీ)	౪	౫౭౨-౫౭౩
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (గీ)	౩	౩౭౩-౩౮౦
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (గీ)	౬	౯౫౬-౯౫౮
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (గీ)	౨	౨౮౯-౨౯౦
ఎక్కడ నేను? - సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి (గీ)	౪	౬౨౩-౬౪౨

	౩	సం.	పుట.
కమ్మపని, బాబులతోట్టి, ౩-కొ. నరసింహాచారి (వి. ౪)	౫	౭౯౧-౭౯౨
కవికుమారుడ! -జనమంచి కామేశ్వరరావు (ప)	౧	౧౦
కవిత-మండపాక సారస్వతీశ్వరశాస్త్రి (ప)	౬	౯౦౨
కవితాదోర్బల్యము-తుమ్మలపల్లి వేంకటరత్నము (ప)	౨	౨౮౧
కాకతి ప్రాలరాజు-శ్రీ శేషాద్రిమణిపులు (ప)	౩	౪౫౧-౪౫౨
క్రీడి: ౧. మిత్రులు-కుందుర్తి నరసింహారావు (ప)	౩	౪౯౧-౪౯౨
కుంభినీ, పార్ల మెంటుమార్పు-కే. శే. ప్రతివాది భయంకరం రంగారాయలు		౧	౧౪౧-౧౪౬
కుటుంబతరంగిణి, ౬. ప్రణయ-చానిన-కవికొండల వెంకటరావు (క)	౩	౪౩౧-౪౩౫
కృషీవల! -పరుమారి భువనేశ్వరీదేవి (ప)	౩	౪౩౦
కష్టనీసా హెన్-శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి (క)	౨	౨౭౧-౨౭౭
క్షేలాపానికి వచ్చే కళ్లు తెరవండి-చల్లా భాస్కరం (పి. క)	౪	౬౨౧-౬౨౨
క్షీరాధిరామకర్తవ్యము-బండారు తమ్మయ్య	౫	౭౨౧-౭౩౧
క్షాత్రమురుగులు-చంగల వాణీబాయి (క)	౬	౯౪౫-౯౪౮
క్షమాగ్ని-గోరుగంట ఆచార్యమూర్త్యనారాయణశర్మ (ప)	౩	౪౨౬
క్షిప్రాపాత్ర-మధుకృష్ణ	౪	౫౯౫-౫౯౯
ఖండశి-శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు (ప)	౬	౯౩౮
ఖాదీపరిశ్రమ: ౧. శాస్త్రపరిశోధన-మిస్ మెల్లీ సోలింగర్ (స్విట్జర్ ల్యాండ్)		౧	౧౬౧-౧౬౯
" ౨. " " " " " "	౩	౪౭౭-౪౮౪
" ౩. " " " " " "	౪	౬౬౫-౬౭౪
" ౪. " " " " " "	౬	౯౭౨-౯౮౧
గంటి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారు కే. శే.-గంటి లక్ష్మీనారాయణ	౬	౯౮౨-౯౮౪
గాజుగొట్టుములయు, పూసలయు తెరలు -కొ. నరసింహాచారి (వి. ౪)	౧	౯౫-౯౭
" " " " " "	౩	౪౫౩-౪౫౫
గాయకసారస్వతీమ పారుపల్లి రామకృష్ణయ్య (ఆంధ్రా)	౨	౩౫౦-౩౫౧
గాయనాచార్య దిలీపచంద్రదేవిగారు (గాన)	౪	౬౮౬-౬౯౦
గున్నేపల్లి దుక్కోదేవిగారు (భా. మ)	౫	౮౭౧
గుఱ్ఱంకథ-పరాత్పరరావు (పి. క)	౧	౮౯
గోపికావ స్తావనారణ్యము-శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తి (ప)	౪	౬౨౨
గోవిందదీక్షితుడు, ౧-కురుగంటి సీతారామయ్య	౩	౪౫౭-౫౬౧
" ౨. " " " " " "	౪	౬౨౭-౬౩౧
" ౩. " " " " " "	౫	౮౨౫-౮౩౨
" ౪. " " " " " "	౬	౯౮౫-౯౯౧
గౌరీ ఆమ్రోల్, పి. (భా. మ).	౬	౧౦౪౧
గ్రంథానుసంహిత-బందా కనకలింగేశ్వరరావు (క)	౫	౭౮౩-౭౮౭
చందమామ-స్థానాపతి దుక్కోదేవి (ప)	౬	౯౫౮
వతుర్ధ గాయకమహానభి-సంగీతపరిషత్తు-చెన్నైపురి (కల)	౧	౧౮౫-౧౮౮
చచ్చినవానిపగ-తంగిరాల రాధాకృష్ణయ్య (క)	౧	౫౮-౬౨

చింతల కనకమ్మగారు (భా. మ)	౧	౧౯౫
చింతామణిమూత్ర విమర్శనము-అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	౪	౫౭౧-౫౭౨
చీకటిరేయి-వెంకటకాళిదాసకవులు (ప)	౫	౮౫౩-౮౫౪
చెవరిన ఆంధ్రదేశకలము-బి. యస్. (కల)	౩	౮౬౭-౮౬౮
ఛందశాస్త్రము-దువ్వూరి నూర్యనారాయణమూర్తి	౩	౩౯౪-౪౦౦
“ -అధ్యభాగప్రత్యయము-గిడుగు వెంకటసీతాపతి	౪	౫౬౯-౫౭౦
తేలున్ని పా-బి. జాషువ (ప)	౫	౭౪౩
జోగి-మందుర్తి నరసింహారావు (ప)	౧	౭౪-౭౫
‘జోగి చెచ్చు, జొన్నలు తిన్నె, వెల్లి పోయె’-గోపరాజు రాజన్న (పి. క)	౬	౯౫౨-౯౫౪
జోగ్యమునకు కాపము-ఎర్రగుంటల వైద్యనాథం (పి. క)	౩	౪౪౭-౪౪౮
జానబుద్ధుడు-బి. జాషువ (ప)...	౩	౪౪౫-౪౪౬
జైహిరార్యము-పొగి వెంకటనరసింహం	౧	౧౦౩-౧౧౧
తల్లికోటయధము-పాటిబండ మాధవశర్మ (ప)	౬	౮౮౯-౮౯౫
తాతా-అవ్వ (పి. క)	౨	౨౦౦-౨౦౧
తిక్కనకవిప్రశంస-వడ్డాది సుబ్బారాయణ (ప)	౩	౩౭౨
తిక్కనయుక్త్యగపర్వము-౧ తామూరి రత్నీవరసింహారావు	౧	౨౫-౪౨
“ ౨ “	౨	౨౨౪-౨౪౦
తెన్నేటి వెంకటరత్నమ్మగారు (భార)	౫	౮౭౧
తెన-పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య (క)	౪	౬౧౩-౬౧౮
తెలుగు ముద్రాక్షర విలేఖనము-నూరి రామసుబ్బారాయణశాస్త్రి	౧	౧౧-౧౩
తెలుగులిపియు, దత్తంపర్కరణము-జనమంచి శేషాద్రిశర్మ	౫	౭౩౭-౭౩౮
తొలినుడి-భా. మార్కండేయశర్మ (ప)	౩	౫౦౯
చక్కిభారతదేశ విజ్ఞానము-లేకుమళ్ల రామచంద్రరావు	౫	౮౦౧-౮౧౦
చరిత్ర అన్నపూర్ణమ్మ, కీ. శే.-డి. బి. నారాయణరావు	౧	౧౭౧-౧౭౨
చానికే మందు-భమిపాటి కామేశ్వరరావు (క)	౧	౭౯-౮౮
చురదృష్టవతులైన స్త్రీలు-చరిత్ర చెంచయ్య	౨	౩౧౨-౩౧౪
చేవాలయప్రవేశము-శాస్త్రి (మి. రి)	౫	౮౭౭-౮౭౯
చేవుడు-పిలేటి పార్వతీశము (ప)	౩	౩౭౧
చేవుడు చేసిన అన్యాయం-పిలకా గణపతి (నా)	౫	౭౯౫-౮౦౦
చైవమహిమ-పరుమారి భువనేశ్వరీదేవి (ప)	౧	౨౭
చొరయ్య చురవస్థ-రాయసం వెంకటశివుడు (క)	౩	౪౨౭-౪౩౦
ధర్మపత్ని-విశ్వనాథ శత్యనారాయణ (ప)	౨	౨౦౧-౨౦౨
ధవళ-మార్కనాథశర్మ-నీరిపి ఆంజనేయులు	౪	౬౩౬-౬౪౫
నక్షత్రము-సన్నిధానము నూర్యనారాయణశాస్త్రి (ప)	౫	౭౩౮
నన్నియయకులు-కొన్నిటిగకులు-నవకుదుటి వీరరాజు పంతులు	౨	౨౪౩-౨౫౧
నరకవృత్తు-చల్లా భాస్కరం (పి. క)	౬	౬౫౧-౯౫౨

సం.	పుట.
౪	౬౦౧-౬౦౬
౪	౬౦౮
౩	౨౫౯-౨౬౫
౬	౯౩౧
౧	౭౬-౭౮
౫	౭౮౯-౭౯౦
౬	౧౦౩౭-౧౦౩౮
౪	౬౯౦
౧	౫౫-౫౭
౧	౬౩-౭౧
౬	౯౩౯-౯౪౪
౧	౯౪
౩	౨౮౫-౨౮౮
౬	౯౫౪-౯౫౫
౩	౨౫౩-౨౫౮
౪	౫౫౩-౫౫౭
౫	౮౨౨-౮౨౪
౩	౪౫౫
౩	౨౮౨-౨౮౩
౪	౬౨౫-౬౨౬
౩	౨౫౨
౫	౮౨౪
౪	౬౫౯-౬౬౪
౩	౪౧౧-౪౧౩
౩	౨౬౫-౨౬౭
౩	౨౨౩
౬	౯౨౨
౪	౬౯౬
౪	౬౭౫-౬౮౬
౩	౩౨౩-౩౨౬
౩	౩౨౧
౩	౪౩౭-౪౪౫
౬	౯౮౬
౬	౯౪౯-౯౫౦
౫	౮౬౫
౩	౩౩౭-౩౩౮
౩	౪౪౯-౪౫౦

పాతే కాస్తే చేశావా? కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ (క) ...
 వాదోపాసన-కాస్త్రీ (మీ. త) ...
 నా నాటకము-కాస్త్రీ సుబ్బారావు (క) ...
 నాయాత్ర-భారతుల మార్కండేయశర్మ (ప) ...
 నాయుట్లోనూడా ప్రవేశించిందే-బందా కనకలింగేశ్వరరావు (క) ...
 నాలుగేండ్ల ముసలివాడు-గొబ్బూరి వేంకటానందరావు (పి. క) ...
 నిర్వాహకత-కాస్త్రీ (మీ. త) ...
 నివేదన-శ్రీమతి చావలి బంగారమ్మ (ప) ...
 నీలాలవంటికట్టు-నీలకా గణపతి (నా) ...
 పడవలో-కపిల కాకిపతిరావు (క) ...
 పాకకాస్త్రీపరీక్ష-చింతా దీక్షితులు (క) ...
 పాతపాటలు, ౨-చేతుమళ్ల కామేశ్వరరావు (గే) ...
 " ౩ " " " ...
 " సేమరి గంగాధరం (గే) ...
 పాతపాటలు, ౨-యెవరిత్ర-ముహమ్మద్ ఖాసిమ్ ఖాన్ ...
 " " " " ...
 పురాతనవస్తుప్రదర్శనాలయము, హైదరాబాదు-కొమాండూరి వేంకటాచారి ...
 పాతరాజు సుద్దేశించి-గోవాడ గోపాలకృష్ణయ్య (ప) ...
 పోరునప్పి-పాండురాధము-మధులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రీ (పి. క) ...
 ప్రణయసమాధి, ౩-'వనవాసి' (ప) ...
 ప్రణయస్మరణము-అమరవాది హనుమచ్ఛాస్త్రీ (ప) ...
 ప్రతిగీత-కొంపెల్ల జనార్దనరావు (ప) ...
 ప్రపంచశాంతి-శాచిపప్ప మార్కండేయులు ...
 ప్రభాకరోదయము-కోరిమిల్లి వీరసోమ సత్యనారాయణ (ప) ...
 ప్రభాకరము- " " " ...
 ప్రభాత స్తవము-౩. బామవ (ప) ...
 ప్రభూ! అడవి రాసునరావు (ప) ...
 ప్రాచీనచిత్రములు (కల) ...
 ప్రాచీనచిత్రములు-ఆచార్య (చిత్ర) ...
 ప్రాచీన హైందవవ్యవస్థాపకము-యమ; క. కృష్ణస్వామి రెడ్డియార్ ...
 బాధి పుట్టింగోజున-జనమంది కామేశ్వరరావు (గే) ...
 బాధిష్టము కేతరాజు-కళా (క) ...
 విచ్చకత్తె-మున్నంగి లక్ష్మీనరసింహశర్మ (ప) ...
 విచ్చమెత్తిన రాచవిడ్డ-పి. సీతాదేవి (క) ...
 బుగ్గచేవాలయము (కల) ...
 బులుగు పాపయ్యకాస్త్రీ-అడవి శంకరరావు ...
 బూరెలు-కులసి లక్ష్మీనారాయణమూర్తి (పి. క) ...

హాడ్డపాటి సీతాబాయిగారు (భా. మ)	౧	౧౯౫
బొద్దితూపంపుము-ఆర్. రంగనాథశాస్త్రి	౫	౮౩౩-౮౪౦
బ్రీటిషు ఆర్థికవిషయస్థితి-మోచర్ల కృష్ణమూర్తి	౧	౧౩౫-౧౪౦
భల్లటకతము-చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము (ప)	౧	౧౫౬-౧౬౦
" " " "	౨	౨౧౦-౨౧౩
" " " "	౩	౫౧౨-౫౧౪
" " " "	౫	౭౩౨-౭౩౬
భారతీయశిల్పము-మకరము-కాతా రామమోహనశాస్త్రి (చిత్ర)	౧	౧౪౮-౧౫౨
భీమిరెడ్డి అన్నపూర్ణమ్మగారు (భా. మ)	౨	౩౫౨
భౌతికశాస్త్రమునది సూతనవిషయములు, ఎ-విస్సా అప్పారావు	౬	౯౬౩-౯౭౧
భౌతికశాస్త్రాధ్యయనములు అవినాభావసంబంధము-వేమూరి విశ్వనాథశర్మ	౧	౧౧౨-౧౧౫
మజాను-పురిపండా అప్పలస్వామి (ప)	౩	౫౦౬
మజిలూరు-బి. సుబ్రహ్మణ్యము	౬	౧౦౨౫-౧౦౩౨
మదరాసులో ఆంగ్లము-కాశ్మీ (మీ. త)	౫	౮౭౬-౮౭౭
మధురక్రుతి-పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య (ప)	౬	౯౫౦
మనోహితము-సితుపాటి నారాయణశాస్త్రి (ప)	౧	౧౩౧-౧౩౪
మరుద్వృధా-మరుగంటి సీతారామయ్య	౧	౪౯-౫౩
మరుద్వృధా : కావేరి-గొబ్బూరి వెంకటానందరావువరావు	౪	౫౭౪-౫౭౬
మహాభారతము, ౧. కేతవరపు వేంకటశాస్త్రి	౧	౨౩-౨౬
" ౨. " "	౨	౨౧౪-౨౧౭
" ౩. " "	౩	౩౮౦-౩౯౩
" ౪. " "	౫	౭౩౯-౭౪౨
మాకవిత-బాలాంత్రపు వేంకటరాయకవి (ప)	౪	౫౩౫-౫౩౬
మృతకవులకు లేఖలు, ౧ అల్లసాని పెద్దన్న-కొల్లూరు భర్తారాయకవి	౧	౧౭-౨౧
మృతమూర్తి-వేంకటకాళిదాసకవులు (ప)	౪	౫౫౨
మేఘ-అన్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి (ప)	౧	౧౫౨
మేరీ పుష్పవాళి (భా. మ)	౬	౧౦౪౨
మొగలి-గోరుగంటు అచ్యుతనార్యనారాయణశర్మ (ప)	౧	౧౪౬-౧౪౭
మొసలికంటి సుందరీబాయిమ్మగారు డా. (భా. మ)	౩	౫౧౦
యాకుబ్ ముసేమ సతిగారు (భా. మ)	౩	౫౧౧
రంగవల్లి-పి. విశ్వనాథన్	౧	౯౮-౯౯
" " " "	౨	౩౩౪
" " " "	౩	౪౭౫-౪౭౬
" " " "	౪	౬౪౭-౬౪౮
రక్కె-సపాద-సన్నిధానము నూర్యనారాయణశాస్త్రి (ప)	౨	౨౮౮
రవీంద్రుడు-సామవేదం జానకీరామశర్మ (ప)...	౩	౪౭౦
రవీంద్రునికి-కొంపెల్ల జనార్దనరావు (ప)	౨	౩౩౧

	సం.	పుట
రవీంద్రుని సప్తతిపూర్తి మహాశక్తివము-కొం. జ. (కల)
రాజరాజ-భావరాజ వేంకటకృష్ణరావు
" " "
రాజ్యలక్ష్మి-బాలాంత్రపు వేంకటరావు (ప)
రామచంద్రుని హంసీయాత్రవిమర్శనము-కట్టి వెంకటసుబ్బారావు
రామారావుగారు, తేజముల్ల (ఆంధ్రా)
రూపరేఖ చిత్రావళి (చిత్ర)
రూపినిగూర్చి-కొంచెం-పి. నీతాజీవి (క)
రేడియో-శంకర వేంకటరావు
లోపలు చేసే పనులు-బీమలకొండ మూర్త్యకాంతం (పి. క)
లోబోసతిగారు, యం. వీ. (భా. మ)
వరకులక్ష్మము-కాస్త్రీ (మీ. ర)
వలపుకలిమి-అధికార్ల మూర్త్యనారాయణరావు (ప)
వసంతము, క-పె. లక్ష్మీవతి (ప)
" " "
" కోరిమిల్లి వీరసోమనాథకృష్ణారాయణ (ప)
విచిత్రకాలము-అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రీ (ప)
విజయవిలాసవ్యాఖ్యానవిధానము గ-తాపీ ధర్మారావు
" " "
" " "
" " "
విధికృతంబును దప్పించ విధివశంబె?-క్రాంతిపల్లి మూర్త్యారావు (ప)
విధివిధానము-చున్నేపల్లి రుక్మిణీదేవి (ప)
వివతాపరితాపము-అబ్బరాజు వరసింగరాయడు (ప)
విమర్శనము
"
"
"
"
"
విమర్శనము:-భారతము: పునరుత్థలు-మున్నంగిశర్మ
విమానము-తంగిరాల రాధాకృష్ణయ్య (నా)
విమానములు-శంకర వేంకటరావు
విశ్వామిత్రుడు-మేనక-విశ్వనాథ సత్యనారాయణ (ప)
విమానమూర్తి-పురిపండా అప్పలస్వామి (ప)
వీరయ్య, పి.-(ఆంధ్రా)
వీరేశలింగకవి-నవలలు, శ్రీ కం.-పి. కామేశ్వరరావు
" " "
" " "

జెల్లంకి అన్నపూర్ణమ్మగారు (భా. మ)	౧	౧౯౫
వ్యాయమువిద్య-తోట కుబ్జరామయ్య	౫	౮౧౩-౮౧౯
వ్యోమశేఖరిచారము-వి. వి. కుబ్జరాయశాస్త్రి	౫	౩౬౫-౩౬౮
శారదగానము-కా. కృష్ణరాయశాస్త్రి (ప)	౧	౧౧౫-౧౧౬
శివరాజుసతిగారు, యె. (భా. మ)	౩	౫౧౧
శేషగిరికాస్తులవారు, శ్రీయుత-వేదం వేంకటరాయ	౩	౪౩౧-౪౩౪
సంక్రాంతికావ్య-శ్రీమతి లక్ష్మి (క)	౨	౨౬౯-౨౭౦
సంతాపనిరోధము-శాస్త్రి (మీ. త)	౪	౬౮౭-౬౮౮
సంధ్యాభావన-శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు (ప)	౧	౫౭
సక్కుబాయి-కొం. జ. (నా. క)	౪	౯౯౧-౯౯౩
సతీస్మృతి-మాధవపెద్ది బుచ్చి మందరరామశాస్త్రి (ప)	౧	౧౦౦-౧౦౨
సన్దేశము-పాటిబండ్ల మాధవశర్మ (క)	౨	౩౦౭-౩౧౦
సప్తాశ్వతత్వము-శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారు	౨	౩౩౫-౩౩౬
సమద్రతీరము-కోరిమిల్లి పీఠామనంత్యనారాయణ (ప)	౬	౧౦౧౫-౧౦౧౭
సయామునందరి మూడు ప్రాచీనవిగ్రహములు-ఆర్యదాసు (కల)	౨	౩౪౭-౩౪౮
సురవిసింహకుమారి (భా. మ.)	౬	౧౦౪౧
మార్యరాధనము-విదితసాదృశ్యములు-లేకుమళ్ల రామచంద్రరావు	౨	౨౯౫-౩౦౫
సోంధిసరి, జి. డి. (భా. మ)	౬	౧౦౪౨
సోమలిలోచనాంచలము-కొంబిరాఘవాచార్యులు	౬	౧౦౩౬
సోతస్సవనము-ఓలేటి సీతారామముత్రి (ప)	౩	౪౩౬
స్వదేశ సంస్థానములు-మూలవరాజ్యంగవిధానము-నార్ల వెంకటేశ్వరరావు	౬	౧౦౦౭-౧౦౧౪
స్వరశాస్త్రము-ఉప్పలూరి సీతారామస్వామి	౬	౧౦౩౩-౧౦౩౫
స్వర్గదేవతలు-శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు (ప)	౫	౭౧౯-౭౨౦
స్వాగతము-కొమరవోలు వెంకటకుబ్జరావు (ప)	౫	౭౪౫
పారయే నము-కా. రామనాథదత్త (సి. క)	౧	౯౧-౯౩
హోర్యోనియము-“వసంతమూర్తి”	౬	౯౬౦-౯౬౨
హిందూదేశపరిపాలనావిధానము-దాచిచరిత్ర-చావలి వెంకటహనుమంతరావు	౨	౨౯౧-౨౯౪
“ “ “ “ “ “	౩	౫౦౭-౫౦౯
“ “ “ “ “ “	౫	౮౫౧-౮౫౫
హిందూదేశపు నాణెములు-ముల్లాది వెంకటరామయ్య	౧	౧౨౭-౧౩౧
హిందూదేశపు బ్యాంకింగుసమస్య-చా. వెం. హనుమంతరావు	౧	౧౧౭-౧౨౨
హిందూరమ-జి. బాపవ (ప)	౧	౧౪౦
హిందూస్త్రీలు-చిత్రరవన-శిలికెట్టి రామరావు (చిత్ర)	౨	౩౧౫-౩౨౧
హిమాచలసమీపస్థులగు టిబెట్టుదేశస్థులు (కల)	౩	౫౧౭-౫౨౦
హృదయావేగము-కొత్తపల్లి నూర్యరావు (ప)	౧	౧౨౩-౧౨౬

భారతి - నవమ సంపుటము - భా. ౧.

వ్యాసకర్తల అకారాది నూచి

	సం.	పుట.
అచ్యుతమార్యనారాయణకర్త, గోరుగంతు-యెగలి (ప) ...	౧	౧౪౬-౧౪౭
" " క్రొమ్మాని (ప)...	౩	౪౩౬
అప్పలస్వామి, పురిపండా-మజాను (ప) ...	౩	౫౦౬
" " విషాదమూర్తి (ప) ...	౬	౧౦౦౬
అప్పారావు, బసవరాజు-ఉత్తుత్తపెల్లి (గే) ...	౬	౧౦౩౨
" విష్ణు-భౌతికశాస్త్రమందలి నూతనవిషయములు, ౨ ...	౬	౯౬౩-౯౭౧
అవధాని, డి. వెం.-అశోకుడు: కలింగయుద్ధము (ప) ...	౪	౫౭౭-౫౮౦
ఆంజనేయులు, సీరిసి-ధవళ మార్కనాథకర్త ...	౪	౬౩౬-౬౪౫
'ఆచార్య'-ప్రాచీనవైష్ణవచిత్రములు (చిత్ర) ...	౪	౬౭౫-౬౮౬
ఆర్యదాసు-అయర్ ఇటామ్ దేవాలయము (కల) ...	౧	౫౧౭-౫౨౦
" సయామునందలి మూడు ప్రాచీనగ్రహములు (కల) ...	౨	౩౪౭-౩౪౮
కనకలింగేశ్వరరావు, బండా-నాయంటోహడా ప్రవేశించిందే (క) ...	౧	౭౬-౭౮
" " గ్రుక్కెడునీళ్లు (క) ...	౫	౭౮౩-౭౮౭
'కళ'-చారిష్టరు కేతరాజు (క) ...	౩	౪౩౭-౪౪౫
కామేశ్వరరావు, జనమంచి-కవికుమారుడు! (గే) ...	౧	౧౦
" " బావీ పుట్టింకోజన (గే) ...	౨	౩౨౧
కామేశ్వరరావు, శ్రీమమళ్ల-పాతపాటలు, ౨ (గే) ...	౧	౯౪
" " " ౨ " ...	౨	౨౮౫-౨౮౮
" " శ్రీ కం. వీరేశలింగకవి-నవలలు ...	౪	౫౫౯-౫౬౮
" " " ...	౫	౭౪౬-౭౫౧
" " " ...	౬	౯౦౩-౯౦౮
కామేశ్వరరావు, భమికిపాటి-దానికే మందు (క) ...	౧	౩౯-౮౮
కాశిపతిరావు, కపిల-పడవలో (క) ...	౧	౬౩-౭౦
కృష్ణమాచార్యులు, కొమాంమూరు-అవ్యాపదేశ కేతకముమండి (ప) ...	౧	౧౬౯-౧౭౦
కృష్ణమూర్తి, మోచర్ల-బిట్టిపు ఆర్థికవిషయస్థితి ...	౧	౧౩౫-౧౪౦
కృష్ణరాయశాస్త్రి, కా.-కారదగానము (ప) ...	౧	౧౧౫-౧౧౬
కృష్ణస్వామి రెడ్డియార్, యమ్. కె.-ప్రాచీన హైందవస్వరాజ్యము ...	౨	౩౨౩-౩౨౬
గంగాధరం, సేమారి-పాతపాటలు (గే) ...	౬	౯౫౪-౯౫౫
గణపతి, పిలకా-శీలాపంజీకళ్లు (నా) ...	౧	౫౫-౫౭
" " దేవుడు చేసిన అవ్యాయం (నా) ...	౫	౭౯౫-౮౦౦

			సం.	పుట.
గోపాలకృష్ణయ్య, గోవాడ-పోతరాజు మద్దేశించి (ప)	3	౪౫౫
చెంచయ్య, దరికి-దురదృష్టవశమైన స్త్రీలు, ౧	౨	3౧౨-3౧౪
జనార్దనరావు, కొంపెల్ల-ఆవాహనము (ప)	౧	౪౮
" " రవీంద్రునికి (ప)	౨	3౧౧
" " ప్రతిగీత (ప)	౫	౮౨౪
జానకిరామశర్మ, సామవేదం-రవీంద్రుడు (ప)	3	౪౭౦
జామిన, జి.-హిందూరమ (ప)	౧	౧౪౦
" ప్రభాత స్తవము (ప)	౨	౨౨3
" జ్ఞానబుద్ధుడు (ప)	3	౪౪౫-౪౪౬
" జేబున్నీసా (ప)	౫	౭౪3
తమ్మయ్య, బండారు-దాఖిరామకర్తృత్వము	౫	౭౨౧-౭3౧
దీక్షితులు, చింతా-పాకకాస్త్రపరీక్ష (క)	౬	౯3౯-౯౪౪
ధర్మారాయకివి, కొల్లూరు-మృతకవులకు లేఖలు, ౧ అల్లసాని పెద్దన్న	౧	౧౭-౨౧
ధర్మారావు, తాపీ-విజయవిలాస వ్యాఖ్యానవిధానము ౧	3	౪౦౫-౪౧౧
" " " " " ౨	౪	౫౪౮-౫౫౨
" " " " " 3	౫	౭౫3-౭౫౮
" " " " " ౪	౬	౯౨౫-౯3౧
పగరాజకుమారి, చర్ల-ఆతిథ్యము (ప)	౫	౮3౨
సరసింగరాయడు, అబ్దురాజు-వివతాపరితాపము (ప)	౨	33౨-333
సరసింహారావు, కందుర్తి-కోగి (ప)	౧	౭౪-౭౫
" " కీర్తి: ౧. మిత్రులు (ప)	3	౪౯౧-౪౯౨
సరసింహాచారి, కొ.-గాజుగొట్టములము, పూసలయు తెరలు (వి. 9)	౧	౯౫-౯౭
" " " " " "	3	౪౫3-౪౫౫
" " కమ్యుపని, పూలఉట్టి ౧ (వి. 9)	౨	౨౮౯-౨౯౦
" " " " " ౨	౪	౬౨3-౬౨౪
" " " " " 3	౫	౭౯౧-౭౯౨
" " కవలెడి బొమ్మలు " "	౬	౯౫౬-౯౫౮
నారాయణమూర్తి, భోగరాజు-అంధ్రకవిత్వ చరిత్రము, ౧	౧	౪3-౪౭
" " " " " ౨	౨	౨౦3-౨౦౯
" " " " " 3	3	3౮౧-3౮౮
" " " " " ౪	౪	౫3౭-౫౪౭
నారాయణరావు, డి. వి.-కే. దరికి అన్న పూర్ణమ్మ	౧	౧౭౧-౧౭౨
నారాయణరావు, పిశుపాటి-మనోహితము (ప)	౧	౧3౧-౧3౪
పరాత్పరరావు-సమ్మంకళ (పి. క)	౧	౮౯
పార్వతీశము, ఓలేటి-చేవుడు (ప)	3	3౭౧
పార్వతీశ్వరరావు, మండపాక-ఓ నల్ల మేఘమా ! (గ)	౧	౧౧౧
పార్వతీశ్వరరావు, మండపాక-అడుకొంటాము (గ)	౨	3౨౭

పార్వతీశ్వర కవులు, మండపాక-1. శ్రీ-అభినవాంధ్రకవిశాపితామహాని కవితావిశేష

ములు, ౧ (ప)	౪	౬౩౨-౬౩౫
" " " అతివృష్టికృష్టపారణాష్టకము	...	౫	౮౬౩-౮౬౪
" " " కవిత (ప)	౬	౯౦౨
బంగారమ్మ, చావలి, శ్రీమతి-నివేన (గ)	...	౪	౬౯౦
పాపిరాజు, బొడ్డు-అన్నపాశనము (ప)	౫	౮౪౧
బుచ్చి కుండవరామశాస్త్రి, మాధవపెద్ది-సతీసృష్టి (ప)	౧	౧౦౦-౧౦౫
భాస్కరం, చల్లా-తైలాపాపి వచ్చేం కర్లు తెరవంజోయి (పి. క)	...	౪	౬౨౧-౬౨౨
" " నరజన్మము (పి. క)	౬	౬౫౧-౬౫౨
భువనేశ్వరీదేవి, పరుమారి-దైవమహిమ (ప)	౧	౨౨
" " కృషీవలా! (ప)	౩	౪౩౦
మాధవశర్మ, పాటిబండ-సన్మనము (క)	౨	౩౦౨-౩౧౦
" " ఓరుగల్లు (ప)	౪	౫౨౨-౫౨౩
" " తల్లికోటయందము (ప)	౬	౮౮౯-౮౯౫
మార్కండేయులు, పాచినప్ప-ప్రపంచకాంతి	...	౪	౬౫౯-౬౬౪
మార్కండేయశర్మ, భారతుల-తొలినుడి (ప)	...	౩	౫౦౯
" " వాయాత్ర (ప)	౬	౯౩౧
మధుకృష్ణ-క్లియోపాత్ర	౪	౫౯౫-౫౯౯
మొహమ్మద్ ఖాసిమ్ ఖాన్-పారశికవాద్యయవరిత్ర	...	౨	౨౫౩-౨౫౮
" " "	౪	౫౫౩-౫౫౪
యస్. పి. యస్. అయ్యర్ సతీమణి	౩	౫౧౫
రంగనాథరావు, ఆరూరి-మిశ్రుకు వైయక్తు (పి. క)	...	౩	౪౫౦
రంగనాథశాస్త్రి, ఆర్. -శాస్త్రభిక్షుసంఘము	౫	౮౩౩-౮౪౦
రంగచార్యులు, ప్రతివాది భయంకరం కీ. శ్రీ-కుంభిణి, పార్ల మెంటుమాన్యు	...	౧	౧౪౧-౧౪౬
రత్నమాల, పి.-అతితెలివి (పి. క)	౧	౯౨-౯౩
రాఘవరావు, అడవి-ప్రభూ! (ప)	౬	౯౨౨
రాఘవాచార్యులు, కిలించి-స్థానిని లోచనాంచలము (క)	౬	౧౦౩౬
రాజమ్మ, గోపరాజు-ఇటలీ రైతుసంఘపు విద్యావ్యాప్తి (కల)	...	౫	౮౬౯-౮౭౦
" " 'జోగి వచ్చె, జోన్నలు తిశె, తెల్లి పోయె' (పి. క)	...	౬	౯౫౨-౯౫౪
రాధాకృష్ణమూర్తి, వారి-ఆంధ్రకవులప్రతిభ, ౧-వేములవాడ భీమకవి (ప)	౧	౧౪-౧౬
" " " ౨-మేధావిభట్టు "	౨	౩౦౬
" " " ౩-ప్రాధికవి మల్లన "	౩	౪౬౨
" " " ౪-భామకవి (ప)	౪	౫౫౮
" " " ౫-భద్రహామలభట్టు (ప)	౫	౮౧౬
రాధాకృష్ణయ్య, తంగిరాల-చచ్చివారిపగ (క)	...	౧	౫౮-౬౨
" " విమానము (శా)	౬	౯౩౩-౯౩౮
రామకృష్ణశాస్త్రి, కాశీభట్ల-ఆంధ్రభవనిమర్మము	...	౬	౯౧౨-౯౨౧

రామచంద్రరావు, తేకుమళ్ళ-సూర్యారాధనము-విచిత్రసాధ్యశక్తులు	౨	౨౯౫-౩౦౫
" " చక్షుణ్ధారతదేశ విజ్ఞానము	౫	౨౦౧-౨౧౦
రామదాసు, గో-క్రికృష్ణానకు మీసములు దేహా?	౬	౧౯౩-౧౯౮
రామనాథదత్త, కా.-పారయే నమః (పి. క)	౧	౯౧-౯౨
రామమహానాథస్త్రి, కాతా-భారతీయశిల్పము-మకరము (చిత్ర)	౧	౧౪౮-౧౫౨
రామసుబ్బరాయశాస్త్రి, నూరి-తెలుగు ముద్రాక్షర విశేషము	౧	౧౧-౧౩
" " ఆంధ్రలిపిసంస్కారము	౬	౨౯౩-౨౯౧
రామారావు, తలికెట్టి-హిందూస్త్రిలు-చిత్రచన (చిత్ర)	౨	౩౧౫-౩౨౧
" " అజంతకళలయములు, ౧	౩	౪౯౩-౫౦౬
" " " ౨	౫	౨౪౨-౨౫౩
రుక్మిణమ్మ, స్థానావతి-చందమామ (ప)	౬	౯౫౮
రుక్మిణీదేవి, గున్నేపల్లి-విధినిధానము (ప)	౪	౬౫౮
లక్ష్మి, శ్రీమతి-సంక్రాంతికావ్య (క)	౨	౨౬౯-౨౭౦
లక్ష్మీనరసింహము, చిలకమర్తి-ధర్మబలకేతకము (ప)	౧	౧౫౭-౧౬౦
" " " " ౨	౨	౨౧౦-౨౧౩
" " " " ౩	౩	౫౧౨-౫౧౪
" " " " ౫	౫	౭౩౨-౭౩౬
లక్ష్మీనరసింహారావు, తామూరి-తిక్కనయుగోగ్యగపర్యము-౧	౧	౨౮-౪౨
" " " " ౨	౨	౨౨౪-౨౪౦
లక్ష్మీనరసింహశర్మ, మున్నంగ-విచ్చక్త (ప)	౬	౯౮౬
లక్ష్మీనారాయణ, గంటి-గంటి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారు శ్రీ. శ్రీ.	౬	౯౮౨-౯౮౪
లక్ష్మీనారాయణమూర్తి, కులసి-బూరలు (పి. క)	౩	౪౪౯-౪౫౦
" శ్రీపాద-గోపికావస్తావసారణము (ప)	౪	౬౨౨
లక్ష్మీపతి, పెమ్మరాజు-చసంతము, ౪ (ప)	౨	౨౭౮-౨౭౯
" " " " ౫	౪	౬౧౮-౬౧౯
'వవవాసి'-ప్రణయసమాధి, ౩ (ప)	౪	౬౨౫-౬౨౬
వరలక్ష్మమ్మ, కమపర్తి-నాకే కాన్తి చేశానా? (క)	౪	౬౦౧-౬౦౬
" వసంతముర్తి"-హాస్యనియము	౬	౯౬౦-౯౬౨
వాణీబాయి, వంగల-క్రొత్తమురుగులు (క)	౬	౯౪౫-౯౪౮
విశ్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారు, శ్రీ శ్రీ శ్రీ రాజా-ప్రాశస్త్యతత్త్వము	౨	౩౩౫-౩౩౬
" " " " డిక్టేటాచేది	౫	౭౪౪-౭౪౫
విజయరాఘవరావు, పానుగంటి-కుంతిక్ష్మనితో	౬	౯౪౮-౯౪౯
విశ్వనాథక, పి.-రంగవల్లి	౧	౯౮-౯౯
" " " " " " " " " " " "	౨	౩౩౪
" " " " " " " " " " " "	౩	౪౭౫-౪౭౬
" " " " " " " " " " " "	౪	౬౪౭-౬౪౮
విశ్వనాథము, ముద్దా-అంత్యనేక (పి. క)	౩	౪౪౮

విశ్వనాథశర్మ, వేమూరి-చౌరికాధ్వనికాస్త్రముల అధికారసంబంధము	౧	౧౧౨-౧౧౫
విశ్వేశ్వరరావు, మల్లవరపు-ఆమెకు అంకితము (ప)	౬	౧౧౨
వీరభద్రరావు, చిటమూరి-అజవస్త్రేసర్వస్వం మధ్యము కాదా? అది యాంధ్రము కాలేదా?	౬	౧౦౦౦-౧౦౦౬
వీరరాజు పంతులు, నడవడుటి-నల్లియయతులు-కొన్ని జిగతులు	౨	౨౪౩-౨౫౧
వీరసోమనర్సివారాయణ, కోరిమిల్లి-ప్రభాతము (ప)	౨	౨౬౫-౨౬౭
" " ప్రభాకరోదయము	౩	౪౧౧-౪౧౨
" " వసంతము (ప)	౫	౮౨౦-౮౨౧
" " సముద్రతీరము (ప)	౬	౧౦౧౫-౧౦౧౭
వెంకటవరసింహం, పాగి-టైహిరాజ్యము	౧	౧౦౩-౧౧౧
వెంకటరత్నం, దళిక్-అతివాగుడు (పి. క)	౨	౨౮౩-౨౮౪
వెంకటరమణయ్య, పిశపాటి-అలవాటు (పి. క)	౫	౭౮౮-౭౮౯
వెంకటరమణయ్య, పూడిపెద్ది-తెర (క)	౪	౬౧౨-౬౧౮
" " మధురశ్రుతి (ప)	౬	౯౫౦
వెంకటరాజ్యలక్ష్మమ్మ, బసవరాజు-అనలహక్ (క)	౧	౭౧-౭౪
వెంకటరామమూర్తి, సోమయాజుల-ఎవ్వడను నేను? (ప)	౧	౨౨
వెంకటరావు, కవికొండల-మటుంబరంగిణి, ౬. ప్రణయ బానిస (క)	౩	౪౩౧-౪౩౫
వెంకటశివుడు, రాయసం-దొరయ్య దురవస్థ (క)	౩	౪౨౭-౪౩౦
వెంకటపీఠాపతి, గిడుగు-ధందకాస్త్రము-అన్యభాగప్రత్యయము	౪	౫౬౯-౫౭౦
వెంకటసుబ్బారావు, కొడాలి-ఒక ఆంశము (ప)	౪	౬౬౪
" కొమరవోలు-స్వాగతము (ప)	౫	౭౪౫
వెంకటహనుమంతరావు, చావలి-హిందూదేశపు బ్యాంకింగుసమస్య	౧	౧౧౭-౧౨౨
" " హిందూదేశపరిపాలనావిధానము-దానిచరిత్ర ౨	౨	౨౯౧-౨౯౪
" " " " " ౩	౩	౫౦౭-౫౦౯
" " " " " ౪	౫	౮౧౧-౮౧౫
వెంకటానందరావువరావు, గొబ్బూరి-మయద్వైపాః కావేరి	౪	౫౭౪-౫౭౬
" " నాలుగొండ్ల ముసలివాడు (పి. క)	౫	౭౮౯-౭౯౦
వేంకటకాలిదానకవులు-ఆరెండ (ప)	౨	౩౩౬
" మృతమూర్తి (ప)	౪	౫౫౨
" చీకటిరేయి (ప)	౫	౮౫౩-౮౫౪
వేంకటకృష్ణరావు, భావరాజు-రాజరాజు	౩	౪౬౩-౪౬౯
" " " " " " ౪	౪	౬౪౯-౬౫౮
వేంకటరత్నము, తుమ్మలపల్లి-కవితాదౌర్బల్యము (ప)	౨	౨౪౧
వేంకటరామయ్య తురగా-అవినాభావము (గే)	౧	౪౨
" మల్లాది-హిందూదేశపు నాణెములు	౧	౧౨౭-౧౩౧
వేంకటరామకృష్ణ, కల్లూరి కీ. శే. ఈశ్వరాస్తికప్రకాశం	౨	౩౨౮-౩౩౨
వేంకటరాయకవి, బాలాంశ్రపు-నూకవిత (ప)	౪	౫౩౫-౫౩౬
" " రాజ్యలక్ష్మి (ప)	౬	౯౦౯-౯౧౬

శేంకటరామకా, వేదము-క్రియంత శేషగిరికామ్యులవారు	3	౪౭౧-౪౭౪
శేంకటరామకర్త, కోవ-క్రియవ్యహాపాధ్యాయ, బ్ర. శ్రీ. అయ్యగారి ఉమామహేశ్వర కావ్యగారు (ఆంధ్రా)	౪	౬౯౪-౬౯౫
శేంకటరావు, శేంకర-విమానములు	౧	౧౫౩-౧౫౬
" " శివీయో	౫	౮౬౧-౮౬౩
శేంకటకావ్య, శేతవర్ణ-మహాభారతము, ౧	౧	౨౩-౨౭
" " " ౨	౨	౨౧౪-౨౧౭
" " " ౩	3	౩౦౯-౩౧౩
" " " ౪	౫	౭౩౯-౭౪౨
శేంకటసుబ్బారావు, కక్షి-రామచంద్రుని హంపియత్రవిమర్శనము	౫	౭౬౦-౭౬౪
శేంకటసుబ్బారావు, మద్దులపల్లి-హోరునస్తి-హిందులూధము (పి. క)	౨	౨౮౨-౨౮౩
శేంకటాచలము, వేదము శ్రీ. శే. శతీపతిశబ్దార్థకల్పవృక్షపరిచారము	౩	౩౭౩-౩౮౦
శేంకటాచారి, కొమాంహూరి-పురాతనవస్తుప్రదర్శనాలయము, మైదూరాబాదు	౫	౮౨౨-౮౨౪
శేంకటేశ్వరరావు, వాల్ల-స్వదేశ సంస్థానములు-మాలనరాజ్యాంగవిధానము	౬	౧౦౦౭-౧౦౧౪
వైద్యనాథం, ఎర్రగుంట్ల-శోషణమునకు కాపము (పి. క)	3	౪౪౭-౪౪౮
శేంకరరావు, అడవి-ములుగు పాపయ్యకావ్య	౨	౩౩౭-౩౩౮
'శరత్'-కు త్తరేణిమహాత్ము (పి. క)	౪	౬౨౦-౬౨౧
శరత్, మున్నంగి-విమర్శలేఖనము: భారతము: పునరుక్తులు	౧	౭-౯
కావ్య-సంతాననిరోధము (మీ. తి)	౪	౬౮౭-౬౮౮
" వాదోపాసన (మీ. తి)	౪	౬౮౮
" నువరాసులూ ఆంధ్రుడు (మీ. తి)	౫	౮౭౬-౮౭౭
" దేవాలయప్రవేశము (మీ. తి)	౫	౮౭౭-౮౭౮
" నిర్వాణపాఠ (మీ. తి)	౬	౧౦౩౭-౧౦౩౮
" వరకులము (మీ. తి)	౬	౧౦౩౮
శివరామకావ్య, వేలూరి-ఓబయ్య (క)	౩	౪౧౩-౪౨౬
" " "	౪	౫౧౧-౫౧౪
" " "	౫	౭౬౯-౭౮౨
శివశేంకరకావ్య, శ్రీ-కెట్టకనామోత్ (క)	౨	౨౭౧-౨౭౭
శేషాద్రిమణికవులు, శ్రీ-కాకతి ప్రాలంబ (ప)	3	౪౫౧-౪౫౨
శేషాద్రిశరత్, జనమంచి-తెలుగులిపియు, దత్తవర్ణనము	౫	౭౩౭-౭౩౮
కోరింగర్, మిస్ మెల్లి (స్విట్జర్ లాండ్)-భాదీపరీక్షమ: కావ్యపరిశోధన ౧	౧	౧౬౧-౧౬౯
" " " " " "	౨ 3	౪౭౭-౪౮౪
" " " " " "	3 ౪	౬౬౫-౬౭౪
" " " " " "	౪ ౬	౯౭౨-౯౮౭
శ్రీనివాసరావు, శ్రీరంగం-సంస్థానాధిపతి (ప)	౧	౫౭
" " స్వర్ణదేవతలు (ప)	౫	౭౧౯-౭౨౦
" " ఖండేశిక (ప)	౬	౯౩౮

సత్యనారాయణచందరి, క్రొత్త-అలంకారికులు	౬	౯౩౩-౯౩౪
సత్యనారాయణ, విశ్వవాణి-విశ్వామిత్రుడు-మేనక (ప)	౧	౪-౬
" " భర్తృహత్ని (ప)	౨	౨౦౧-౨౦౨
" " ఆకాంక్ష (ప)	౩	౫౧౬
సత్యనారాయణమూర్తి, వి.-తైపుయంత్రచిత్రములు (కల)	౧	౧౯౩
సాంబమాన్తికాస్త్రో, కట్టి-బుజువావృత్తి	౩	౪౦౨-౪౦౪
సీతాదేవి, సి.-సూర్యవిగూర్చి-కొంచెం (క)	౫	౭౯౩-౭౯౪
" " విచ్చమెత్తిన రావణిడ్డ (క)	౬	౯౪౯-౯౫౦
సీతారామముర్తి, ఓశేటి-ప్రతీకస్థానము (ప)	౩	౪౩౬
సీతారామయ్య, కురుగంటి-మరుద్వర్ణనా	౧	౪౯-౫౩
" " "ఇరావతి"	౨	౨౧౯-౨౨౨
" " గోవిందదీక్షితుడు ౧	౩	౪౫౭-౪౬౧
" " " " ౨	౪	౬౨౭-౬౩౧
" " " " ౩	౫	౭౨౫-౭౩౨
" " " " ౪	౬	౯౪౫-౯౪౧
సీతారామస్వామి, ఉప్పలూరి-స్వరకాస్త్రము ✓	౬	౧౦౩౩-౧౦౩౫
సుబ్బారామయ్య, తోట-వ్యాసామవిద్య	౫	౭౧౭-౭౧౯
సుబ్బారాయణాస్త్రో, వి. వి.-వ్యోమశేఖరచారము	౫	౭౬౫-౭౬౮
సుబ్బారాయణు, వడ్డాది-తిక్కనకవిప్రశంస (ప)	౩	౩౭౨
సుబ్బారావు, తాళ్లూరి-నా నాటకము (క)	౨	౨౫౯-౨౬౫
" " వేలూరి-అభినందనము (ప)	౧	౧ పూ.
సుబ్రహ్మణ్యము, వి.-మణిపూరు	౬	౧౦౨౫-౧౦౩౨
సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రో, అన్వారి-మెప్పు (ప)	౧	౧౫౨
" " విచిత్రకాలము (ప)	౨	౩౧౪
" " చింతామణిసూత్ర విమర్శనము	౪	౫౭౧-౫౭౨
" " శ్రీపాద-అలంకృతి (ప)	౪	౫౪౭
" " ఇలా చెబితే...? (కల)	౫	౮౬౮
మార్కకాంతం, చీమలకొండ-లోకులుచేసే పనులు (పి. క)	౧	౯౦-౯౧
మార్కనారాయణమూర్తి, దువ్వూరి-భండకాస్త్రము: మట్టిరథయములు	౩	౩౯౪-౪౦౦
మార్కనారాయణరావు, అధికార్ల-ఆశీర్వాదములు (ప)	౩	౫౨౦
" " కలఘోషిమి (ప)	౪	౫౭౦
మార్కనారాయణకాస్త్రో, సన్నిధానము-రక్కెసపాద (ప)	౨	౨౮౮
" " నక్షత్రము (ప)	౫	౭౩౮
మార్కరావు, క్రొత్తపల్లి-శృంగయగేగము (ప)	౧	౧౨౩-౧౨౬
" " విధిక్యతంబును దప్పింప విధివశంబె? (ప)	౪	౬౦౭-౬౧౧
హనుమచ్ఛాస్త్రో, అమరవాది-ప్రణయస్మరణము (ప)	౨	౨౫౨

భారతి - నవమసంపుటము - భా. ౧.

త్రివర్ణచిత్రముల అకారాది మూచి

				సం.
ఎత్తిగుడిగుట్ట-పి. విశ్వవాళక్	౪
గజాసురదమనుగు-పి. యక్. వెంకటరావు	౧
గుట్టి-గుండిమేడ వెంకటసుబ్బారావు	౩
గొల్లడు-యం. మాఖిదాసు	౨
చల్లనికడుపు-అనిశెట్టి సుబ్బారావు	౫
చిత్ర	౩
ధర్మవిజయము-చేమకూర సత్యవారాహుని	౬
పరిచర్య-తనిశెట్టి రామ రావు	౩
పొలుపిడుకుట	౨
బావిచెంత-డి. సర్వేశ్వరరావు	౫
మేఘమల్లారరాగము-(జయపురచిత్రము)	౧
విప్రాపిర-కె. అయ్యలక్ష్మి	౪
పొందుడు శివునకు ప్రణవతత్త్వము సుపదేశించుట-వైద్యవాళశర్మ	౬
హరిన్మంత్రేష, చెన్నపురి	

విశ్వయమాచిక

తల్లికోటయుద్ధము—పాటిబండ మాధవశర్మగారు	౮౮౯-౮౯౫
విచ్చకత్తె—మున్నంగి లక్ష్మీనరసింహశర్మగారు	౮౯౬
ఆంధ్రలిపి సంస్కారము—సూరి రామసుబ్బరాయశాస్త్రిగారు	౮౯౭-౯౦౧
కవిత—మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారు	౯౦౨
కం. వీరేశలింగకవి-నవలలు-3, ౪—ఓ. కామేశ్వరరావుగారు	౯౦౩-౯౦౮
రాజ్యలక్ష్మి—బాలాంత్రపు వేంకటరావుగారు	౯౦౯-౯౧౬
ఆంధ్రధ్వని విమర్శనము—కాశీభట్ల రామకృష్ణశాస్త్రిగారు	౯౧౭-౯౨౧
ప్రభూ!—అడవి రాఘవరావుగారు	౯౨౨
అలంకారికులు—క్రొత్తనత్యనారాయణ చౌదరిగారు	౯౨౩-౯౨౪
విజయవిలాసవ్యాఖ్యానవిధానము, ౪—తాపీ ధర్మారావుగారు	౯౨౫-౯౩౧
విమానము—తంగిరాలరాధాకృష్ణయ్యగారు	౯౩౩-౯౩౮
ఖండశశి—శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు	౯౩౮
పాకశాస్త్రపరీక్ష—చింతాదీప్తితులుగారు	౯౩౯-౯౪౫
క్రొత్తమురుగులు—వంగల వాణీబాయిగారు	౯౪౫-౯౪౮
లిచ్చమెత్తిన రాచలిడ్డ—పి. నీతాదేవిగారు	౯౪౯-౯౫౦
మధురీశుతి—పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్యగారు	౯౫౦
పిట్టకథలు: నరజన్మము—చల్లా భాస్కరంగారు	౯౫౧-౯౫౨
“జి”గివచ్చె, జొన్నలుతినె, వెల్లిపోయె—కోవరాజు రాజన్నగారు	౯౫౨-౯౫౪
పాతపాటలు—నేడూరి గంగాధరంగారు	౯౫౪-౯౫౫
వినోదశిల్పము: కదలేడి బొమ్మలు—కొ. నరసింహాచారిగారు	౯౫౬-౯౫౮
చందమామ—స్థానావతి రుక్మిణమ్మగారు	౯౫౮
హాస్యోనియము—“వసంతమూర్తి”	౯౬౦-౯౬౨
భౌతికశాస్త్రమందలి సూత్రసవిషయములు—విన్నా అప్పారావుగారు	౯౬౩-౯౬౧
నాయాత్ర—భారతుల మార్కండేయశర్మగారు	౯౬౧
ఖాదీపరిశ్రమ—పరిశోధనావశ్యకత, ౪—మిస్ మెల్లీ శోలింగరు	౯౬౨-౯౬౧

కీ. శ్రీ. గంటి లక్ష్మీనరసింహంపంతులుగారు—గంటి లక్ష్మీనారాయణగారు	౯౮౨-౮౮౪
గోవిందకృష్ణతులు, ర—కురుగంటి సీతారామయ్యగారు	౯౮౫-౯౯౦
అమెకు అంకితము—మల్ల వరపు విశ్వేశ్వరరావుగారు	౯౯౨
శ్రీకృష్ణునకు మీసములు లేవా?—గో. రామదాసుగారు	౯౯౩-౯౯౪
కుంతి కృష్ణునితో—పానుగంటి విజయరాఘవరావు	౯౯౪-౯౯౯
అటవణ్ణెద్దెద్దె మన్ద్రముకాదా? అది యాంధ్రముకాలేదా?—	
చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు	౧౦౦౦-౧౦౦౬
విషాదమూర్తి—పురిపండా అప్పలస్వామిగారు	౧౦౦౬
స్వదేశసంస్థానములు—మాతవరాజ్యంగ విధానము—	
నార్ల వెంకటేశ్వరరావుగారు	౧౦౦౭-౧౦౧౪
పన్నుద్రవీరము—కోరుమిల్లి వీరసోమనత్తనారాయణగారు	౧౦౧౫-౧౦౧౭
ఆంధ్రగ్రంథములపట్టిక ౧౯౨౯ ఏప్రిల్-జూన్—	౧౦౧౮-౧౦౨౩
మణిపూరు—బి. సుబ్రహ్మణ్యంగారు	౧౦౨౫-౧౦౩౨
ఉత్తుత్తపెల్లి—బసవరాజు అప్పారావుగారు	౧౦౩౨
స్వరశాస్త్రము—ఉప్పలూరి సీతారామస్వామిగారు	౧౦౩౩-౧౦౩౫
కలగూరుగంప—స్థానిక శాసనాంశము	౧౦౩౬
మీగడతలకలు—నిర్వ్యాపారత; వరశుక్లము	౧౦౩౭-౧౦౩౮
చిత్రకళ : మానవలేఖచిత్రావలి	౧౦౩౯
ఆంధ్రాభ్యుదయము—తేకుయిల్ల రామారావుగారు	౧౦౪౦
భారతీయ మహిళామండలి—శ్రీమతి పి. గౌరీఅమ్మగారు; శ్రీమతి	
సురవిసింహకుమారిగారు; శ్రీమతి జి. జి. సోంధీనతిగారు; శ్రీమతి	
మేరీ పుస్తకాభిలాషగారు	౧౦౪౧-౧౦౪౨
మర్కటము	౧౦౪౩-౧౦౪౬
గొల్లిప్రాయవిశేషములు	౧౦౪౭-౧౦౫౬

చిత్రములు

తవర్ణచిత్రములు—ధర్మవిజయము; స్కందుడు శివునకు ప్రణవతత్త్వము నుపదేశించుట.

భారతచిత్రములు—అలంగీరు; బుద్ధదేవుని మోల మృత శిశునహితయగు మాత; అర్జున తపశ్చర్య; పేలుచూచుకొనుచున్న కోతులు; పేదరికము; పాముల వాడు; బాలనటకుడు; విత్తుయగ్రతము; ఇతరచిత్రములును.

గ జా ను ర ద మ ను దు

చిత్రకారుడు: శ్రీ సి. యల్. వెంకటరావుగారు, పెనుకొండ.

చెన్న పట్టణము, జనవరి 1932

సంపుటము ౧

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము పుష్యమాసము

సంఖ్య ౧

స్వవిషయము

జి. ఉద్ధర వాత్సవాత్మ్యం నాత్మన మనసావహేత్,
ఆత్మైవ హ్యేకైవో బంధు కాత్మైవ తిథు రాత్మనః.

మాభారతికి వినిమిదేండ్లునిండేనవి. తొమ్మిది నందు పంచాంగశ్రవణమును జేయునటులు
జన వీ డారంభమైనపుడు స్వవిషయము నవీన సంపుటారంభమునందును నభివ్యసిద్ధికి
శ్రమణముతో నాత్మసంస్మరణమును జేయుట ఫలశ్రుతిని సంస్మరించుట షాశకులకు నిర్వా
యాచారము. నూతనసంవత్సరారంభము హకులకును సహజధర్మము. కాగ్యఫలము

స్వప్నమైనను కార్యారంభము మహాసంకల్పముతో నుపక్రమించుట మానవధర్మము.

అనంతమైన కాలచక్రమునందు పరాక్రములు, కల్పములు, మన్వంతరములు, యుగములు, శకములు, సంవత్సరములు కాలగర్భమునందు లయమును బొందుచు ప్రపంచసంస్కారరూపమునను పరిణమించుచున్నవి. ప్రపంచసంస్కారపరమైన కాలసంకీర్తనముగతాగతముల కనుసంధానమునకు సాధనమై ఆత్మోద్ధరణమునకు మూలాధారముగ నున్నది. ఆత్మోద్ధరణమునకు సాధనభూతమైన ఆత్మసంస్మరణమున నిత్యములైన దేశకాలవాతావరణములందు ఖండరూపమును గోచరంబగుచు నిత్యములైన శాంతశివసుందరస్వరూపముల నాత్మసాక్షాత్కారమునకు సాధనభూతముగ నున్నది. అనంతమైన భారతీయసంస్కారమును నీపరమార్థసిద్ధికై వినియోగపడుచున్నది.

అనంతమైన భారతీయ సంస్కారమును వేదములు, వేదాంతములు, వేదాంగములు, మీమాంసలు, పురాణములు, ధర్మశాస్త్రములు, సాహిత్యములు, వృత్తులు, కళలు, శాస్త్రములు, విశ్వావృత్తములైన ఖండరూపములను ప్రపంచమునకు సుస్యక్తముచేయుచు నాత్మసాక్షాత్కారమునకు వినియోగపడుచున్నవి. సనాతనమైన భారతీయసంస్కారమును భారతీయులయొక్కోపలబ్ధికి ప్రత్యక్షముచేయుటకు భారతి యథాశక్తిని పాటుపడినవిధమును గతినంపుటములు విశదము చేయుచున్నవి.

గతకాలమునందువలెను భావికాలమునందును విశ్వకల్యాణమహోత్సవమునకు మంగళహారతులను సమర్పించుటకు భారతీయసంస్కారము భగవదనుగ్రహమును బడయుగాత !

ఆంధ్రసాహిత్యము, కళలు, మతాదిసంస్కారములు భారతీయసంస్కారాభ్యుదయమునకు వినియోగపడుచున్న విధమును ఎనిమిదవ సంపుటమునందలి వ్యాసములు, పద్యములు, పాటలు, కథలు, విమర్శనలు మొదలగు విషయములు విశదము చేయుచున్నవి. సాహిత్యమువలెను శిల్పమును భారతీయసంస్కారాభ్యుదయమునకు వినియోగపడుచున్న విధమును సంపుటమునందలి శిల్పచిత్రకళారచనలు విశదముచేయుచున్నవి. వర్తమానవిషాదయోగావస్థయందు సకలమును తేజోవిరహితమై కార్యసిద్ధికి నిరర్థకముగనున్నది. ఆంధ్రదేశావృత్తములైన రాజకీయసంఘాలు, సాంఘికసభలు, సాహిత్యపరిషత్తులు, కళాప్రదర్శనములు, సత్యాగ్రహోత్సవములు, పరిశ్రమలు, విద్యాలయములు పరాధీనావస్థయందును యథాశక్తిని స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుచున్నను పూర్ణమైన భారతీయసంస్కారాభ్యుదయము దుస్తర మగుచున్నది మానవధర్మాభ్యుదయము పూర్ణయోగమునందువలెను ప్రత్యేకావరణయోగములందు సాధ్యముగాదు. గాంధీమహాత్ముడుపక్రమించిన సత్యాగ్రహయోగ మీపరమార్థసిద్ధికి వినియోగపడగలదు.

వర్తమానరాజకీయయుగమునందు సకల సంస్థలును రాజకీయపరిస్థితులమీద నాధార పడియున్నవి. ప్రపంచమునందంతటను విద్యా విధానములు, సాంఘికపరిస్థితులు, వ్యాపార పరిశ్రమలు, ఆర్థికసంస్థలు రాజ్యాంగపరిస్థితుల మీద నాధారపడియున్నవి. పరాధీనస్థితియందున్న భరతవర్షమునందు భారతీయసంస్కార మితరంగములందువలెను సాహిత్యకళారంగములందును మానవ ధర్మాభ్యుదయమునకు నిరుపయోగముగ నున్నది. ఆత్మోద్ధరణమునకు సాధనభూతములైన సాహిత్యకళారచనలు వ్యక్తిత్వమును గలిగి భారతీయాభ్యుదయమునకు మానవకళ్యాణమునకును వినియోగపడుటకు స్వతంత్రకల్పనలు, నిర్మాణములు పరమావసరములు. ఆంధ్రలోకము వర్తమాన

విషాదయోగావస్థయందును నీ పరమార్థసిద్ధికి చేయుచున్న ప్రయత్నములు జ్ఞాఘ్నములు. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు సాహిత్యోపాసకులు, కళాకోవిదులు, గాయకులు, శిల్పులు, భారతీ ముఖమునను చేయుచున్న ప్రయత్నములు భారతీయసంస్కారాభ్యుదయమునకును, లోక కల్యాణమునకు వినియోగపడుటకు శ్రీ పరమేశ్వరు డనుగ్రహించుగాత!

గతసంవత్సరమునందు భారతికి వ్యాసములను, చిత్రములను దయచేసియు, ఇతర విధముల సహాయప్రోత్సాహముల నొసగియు భారతీనిర్వహణమునకు తోడ్పడిన ఆంధ్రదేశ భాషాసేవకులకు మిగుల కృతజ్ఞతతో నంజలుల నర్పించుచున్నాము.

—సంపాదకుడు.

విశ్వామిత్రుడు - మేనక

విశ్వవాద సత్యనారాయణగారు, యం. ఏ.

౧. సంయోగము

(ఇంతి శ్వేతరథగారునుండే బుద్ధికల మేనకచేసిన ప్రేమాభివ్రమములో దన శీవితము పులకితమైన దనుకొని)

ఈనాపోయిన యెల్లత్రోవల నిడేమీ! మల్లియల్ వంపెగల్
నానాసూనములై సువాసవ లనంతి శ్రీగుణాలించెడి
తో నేదో నినుగూర్చి యూహ కలిగె లోలాలకశ్రీనిధా
నానూనాననిరోచి నాయెడదలోన రేకగా దారె బో.
నిను నూహించిన నాయెడల్ వలపులై నిద్దంపు మోహంబు వా
హీనులై చెన్నెనలారు క్రొందఱుకులై. హేలావలచ్చులన
స్వనసంభారములై లలల్ల పారికావ్యత్కళామీధులై
తనికె నాయెద యెంతయు కలగె నంతర్జ్వంభితావర్తమై.

శానివిలేఖతాసితలనచ్చవిమన్మథువాశ్మఖండదే
హానతవల్లి! నీ కొకరహస్యము చెప్పెదనే చలీ! చలీ!
మేనకయన్నయచ్చరసుమీ అది యున్న దొకర్తు దాని ప్రా
ణానిల వీడిలో బులక లందిన వన్మదసుప్రతానముల్.

నీయెడయెల్ల నాయెడద నిండుకొనంగను, నీశరీరమం
తా యెడలెల్ల నిండుకొన నాకును, నీమతిలో మత్తెప్రపూ
ణ్ణాయితవైఖరుల్ పులకలై వలపుల్ తలపుల్ పెనంగంనం
గా యువరీఖ నీయెడల గానుకపట్టంగ గ్రొత్తగ్రొత్తగా:

నాయెడయెల్ల బిండికొనినట్టివి నీసాగసారుమేనిలే
జాయల నీలిమల్ తలపునందలోన బునఃపునః ప్రశ
స్తాయతి తెచ్చెడి, మరగినట్టిది నీయెద నీడలారి ఆ
నీ యుపితంపుమైతఱుకు నించెను వెన్నెల చొచ్చు చీకటుల్.

జలజలరాలు చీకటలు చూచిన యీవినమద్రహానిశ్చ
పిలపిల యూచిపోసి వినిపించిన నా సాధచాటువులే, నవో
త్పలమధుకుల్య నీహృదయభావనలో హాసదానమత్కపో
లలలిత నిమ్నరేఖ బుడగలైనుమలై పరిణామమందెడిక.

ప్రాణములందు నీవు బిగబట్టి యొసంగిన కౌగిలింతలో
రాణివయైతి నా హృదయరాజ్యముపై, మఱి రాణివైతి పం
తే నిలు మాటమీద, గొడుగెత్తెద ముత్యములైనభావ సం
తానము కూర్చి ప్రేమరతనాలకీరీటము హాళిబెట్టెదక.

౨. వి యో గ ము

(పరిమృత తపోమహిమచు పిచ్చి వికారి నిశ్చలమనోదరి దాకృతి వివామిత్రుని కులవాడి తిరస్కరించి పోయిన మేనకాస్థితి ప్రాయవికార ముగిసి)

పచ్చిది కూడబెట్టినది పంటది నీవయస్సెల్లఁ జేతి కం
దిచ్చితి నాదెయన్నటుల నేనును నాదె యటంచు నమ్మిలిక
మచ్చిడినట్లు నామనసు మాలిమిపొందెను నీకుమాత్రమే
యచ్చును పోసికోని యెడయందున నొత్తిడి లేదుకా చలీ!

రాచినగుండలో న్నెఱుంగరానివి నీయెదభావములే విచి
త్రైచితి వెల్లడించినవహా! ఒక దౌష్ట్యములేని గంటలో
ఆచినయంద మూసడుమునందున నాచను కట్టునందు నీం
హాచలమూర్తి యిప్పటికి నన్మదుదారమనంబు రాచెడుక.

తనిలి యెఱుంగకా నిశలు తాల్చినచేతులయందునుండి జా
అవిడుచుకొంటి, గుండియలురాచిన లోతులదాఁక, కోడి కూ
త వినుచు లేతగాలిచలిదారులు తీసినదాఁక, వానిఁ జూ
అవిడువకుండ నానిశలు రాపు దయాపరిపూర్ణమూర్తులై.

తొడతొడ లందుకో నరఁటితోటలు పెంచెదనంచు, సెజ్జలో
మెడమెడలానిశంఖములు మెల్చెదనంచును, నూహలూహలో
నడివడిపోయి యందములు వాల్చెదనంచును పెరియూసలం
బడి చనినంతలేద, యెడఁబాటు విచ్చిత్రముగా ఘటిల్లెఁబో.

ఎటుగవుగాక ఓసి సుదతి! నుమహాముషిలోకమండల
 స్ఫురితవిచిత్రదీప్తి విభూతిమహూర్జిత దివ్యతారకా
 పరిణతమూర్తినై ననను బట్టిన భాగ్యపురేఖ యెట్టిదో
 ఉరగము కాటు ప్రణయయోగ్య తిరస్కృతిఁ జూపితోగదే.

3. విరక్తి

(మేపకా యథార్థస్వరూప గోచర మైనకథవార)

మిగిలి యెన్నాళ్లొ పెద్ద నిర్మించుకొన్న-నా తపోభవనమ్ము భగ్నమయిపోయె
 చివర కొక గుండెలోఁతు రాచినదిలేని-యీకులటమీఁద నెద సమాహితముపొంది.

వాసింఁచె మధురోహవల్లికలపై వ్యాపించి యీవారక
 న్యాసభాగ్యము నా హృదంతరమునం దా నాదియే తప్ప మి
 థ్యా సౌందర్యములో మృషాప్రియవచో ధ్యానంబులో బేలువోఁ
 గా, నీనీ యనిపించుకోఁ దపసు కీర్ణంబయ్యు ప్రాన్వంబుగా.

ఒకవిషయంబు తా నెఱిగియుండుటలో ననుభూతిచే దురం
 తకము తదర్థమెల్ల నెడఁదక నలువంకల సర్వతోముఖ
 ప్రకటితవైఖరిక విరియఁబట్టుటలోఁగల భేద, మొత కెం
 తికునయియొక్క దాని కొకదానికిఁ జూడ లింపె లేదు పో!

అదిమి తపస్సుచేసెదను నోమఱి బ్రహ్మకదంబుకూడ పొం
 దెద నది యేమి లెక్క! విరతికృత దివ్యమహోత్సః ప్రభా
 స్పద పరివంచి తాళులవిషాదద విఘ్నమహోనిధాన మా
 ముడుకఁడె అవ్యశిష్టఁడె విభుండు సమస్త మనః పథంబులక.

భారతము : పునరుత్థలు

త్రైమంగు భారతమునఁ జెక్కుకడల భావ సామ్యములు దోచుచున్నవి. మహార్థవముం జోని యుక్తాంశముల నట్టిసామ్యములు పరిపాటి. భారతమున నమాసములు ననేకములు చర్చిత చర్వణములు. పద్యములు నట్లే. కాని యని సందర్భశుద్ధికిఁ గొఱతఁగుటంపపు. అట్టి పట్టులను : పద్యములను, కథలను గొన్నింటినిఁ జూపుదును. పెద్ద లాలోచింప నధికారులు. ఈ నాయావిష్కృతీయందుఁ దప్పలున్న దిద్దగోరుకను. ఈవిషయము వివోదార్థము గాని తిక్కనాదులవంటి ధీనప్రమాటులను దప్ప వట్టుటకుఁగాఁ దలంపఁగాదు.

వక్త : అర్జునుడు ; శ్రోత : ఉత్తరుడు.
౧. “కాంచనమయవేదికాకన త్కేతనో
జ్వల విభ్రమమువాడు కలశజండు ;
కనకగోవృషసాంద్ర కాంతి పరిఘ్నుట
ధ్వజనముల్లాసంబు వాడు కృపుడు ;
సింహలాంగుల భూమితనభోభాగకే
తుప్రేంఖణమువాడు ద్రోణసుతుడు;
.....”.

—విరాట : ఆ. ౫ - ప. ౪.

వక్త : సంజయుడు ; శ్రోత : ధృతరాష్ట్రుడు.
౨. “కాంచనమయవేదికాకన త్కేతనో
జ్వలవిభ్రమంబు బాష్ప గలశజండు ;
కనకగోవృషసాంద్ర కాంతికాంతధ్వజ
విభవవిలాసంబు వెలయఁ గృపుడు ;
మణిసింహలాంగుల మహితకేతుప్రభా
స్ఫురణంబు మెఱయంగ గురుసుతుండ;
.....”.

—భీష్మ : ఆ. ౧ - ప. ౮౭.

పై రెంటును ౧-౨ పాదములలోఁ బదములు గొన్నిమాత్రినవి. ౩వ పాదమునఁ బదముల మార్పకాని భావమున నెంతయు సామ్యముగలదు. ఈశబ్దముల మార్పునలని ప్రయోజనము స్ఫురింపదు. యథాపూర్వముగ నుండిన నేమి? ఉత్తరగోగ్రహణమున — నర్జునుని పాడిన పద్యపాదములు యథాతథములుగ సంజయున కెట్లప్పుడెప్పుడలిగెనో! అట సంజయుడు లేడే!

౧. వక్త : వ్యాసుడు; శ్రోత : ధర్మజుడు.
పూడకరాజ చర్మితము :

౨. “సంవర్తన దను మహా...” అని ౧౯౭వ పద్యము మొదలుగ ౨౧౨-వ పద్యమువఱకు ౧౫ పద్యములు ద్రోణ : ఆ. ౨. ఈ పద్యములే

శాంతి: ఆ. ౧-లో ౨౨వ పద్యము మొదలుగ
 ౨౪౪వ పద్యమువఱకు ౧౫ పద్యములు. ఇట
 కృష్ణుడు: వక్త; శ్రోత ధర్మజుడే. కాని నమ
 త్మున నున్న వ్యాసుని జూపి: “వీరి వచనం
 బుల యేనునూ తెప్పెద నాకర్ణింపుము” అని
 తిక్కనవచే బీతిక జెప్పించి చమత్కరించినాడు
 తిక్కనమంత్రి. ఈ చరిత్రము శాంతిపర్వ
 మున నుంటచాలదా? వ్యాసుని చెప్పిన పద
 వైదు పద్యములను బాఠ ముప్పగించినాడు
 కృష్ణుడు!

౧. వక్త: కృష్ణుడు; శ్రోత: అర్జునుడు.
 “ఫలములయెడ బ్రహ్మర్షణ
 కలనపరుండగుమఁ శార్యకర్మము నడపఁ
 వలయు; దత్త్యజ్ఞానము
 తలకొనినం గర్మశ్రమము తానై కలుగున్”.
 — శీష్యు: ఆ. ౧ - ప. ౨౧౨.

౨. వక్త: భీముడు; శ్రోత: ధర్మజుడు.
 “ఫలములయెడ బ్రహ్మర్షణ

యథాక్రమముగ—శాంతి: ఆ. ౧-ప. ౭౯.
 పై రెండుచోట్లను పద్యమొకడే. అర్జు
 నున కాహవరంగమునఁ గృష్ణుఁ డుపదేశించిన
 పట్టిన భీముఁ డెందుండెను? ఏగతి వినెను?
 భావము నభిన్నముగ నూడవచ్చుఁగాక పద్య
 మే అప్పగించెనే! ఇదెట్లు? ఇది యొక్కచో
 నుంటచాలదా?

౧. వక్త: పారాశర్యుడు; శ్రోత: యుగ్మి
 రుడు.

“పాదలుఁ దఱుఁగుటకై, పాదవౌదర్యబడుట
 కై, కడుం తేరుఁ బాయుటకై, జనించుఁ
 బాలియుటకునై, సుఖింబులఁ బొందు దుఃఖ
 మందుటకునై - పదార్థము లెందు నధిప.”
 — శాంతి: ఆ. ౧-ప. ౧౦౫.

౨. వక్త: కృష్ణుడు; శ్రోత: అర్జునుడు.
 “పాదలు.....
 కై, కడను.....
సుఖింబును...
బహుములును”
 — అశ్వమేధ: ఆ. ౨ - ప. ౧౭౫.

ఇంచుక శబ్దవ్యత్యయము. ఇదియు వప్ప
 గింత. దీని నొక్కడే దగ్గించ నేమగును? —
 ఇట్టి వెన్నేని తోచువడును.
 అది యట్లుండె-
 కథలు: పునరుక్తులు.

* ఈకథఁ జిత్రింపుడు-
 మనువంశ సంభవునకు దుర్యోధనాభిధాను
 నకు సుదర్శన పేరి బిడ్డ కన్యకలదు. అగ్ని దే
 వుఁ జామెను వలచి పెండ్లాడెను. ఈయాలు
 మగలకుఁ గొడుకు వుట్టెను. వాడు సుదర్శ
 నుడు నాఁ బరగె. వీనికి ఓఘవంతుఁడు సుతం
 డు. ఈతనికి ఓఘరథుఁడు కొడుకు, ఓఘవతి

* ఇది పునరుక్తి విషయము కాదు. ధర్మశాస్త్రవిషయము. పునరుక్తి విషయము మాత్రమే వ్యాసమున
 నుద్దేశము. భా. పం.

కూతులు జనించిరి. అనుమానవరుడు దుర్గ భామగుట తన నాయనకు సుదర్శనునకు ఓసువంతుడు నిజపుత్రికను (ఓసువతిని) ఆలి నిగఁ జేసె. ఆ దంపతులు అతిథిపూజా పరత్వమున గార్హస్థ్యము నడపుచుండిరి.....

—ఇది యానుశాసనికమందలి కథ. చూ.

[ఆ. ౧ ప. - ౪౩-౬౪.

పాత్రిని బెండ్లాడు నాచారము పూర్వముండెడి దని ఈకథ తెలుపుచున్నది. వైద్య పండితుడు తన “ఎపిక్ ఇండియా” (Epic India) - (ఆంగ్ల) గ్రంథమున, ఆర్యసంఘమున ఆదినుండి వివాహసంస్కారము చెందిన పరిణతిం బరామర్శించినాడు. త్రేతా-ద్వాపరములందలి వివాహకాండకును, నేటి వివాహతంత్రమునకును గల వ్యత్యాసము దెలిపినాడు. ఏకపత్నీకత్వము, ఏకభర్తృకత్వమును, బహుపత్నీకత్వమును, బహుభర్తృకత్వమును ఆయాయి యుగములయందుఁ బరిపాటిమై యుంటు కు భారత - రామాయణాదులనుండి యాకరముల నుదాహరించినాడు; తాని పై తాత-మనుమరాండ్ర దాంపత్యము నుదాహరించెడు. ఈ దాంపత్యము ధర్మశాస్త్రచోదితమా? ఇట్టి సాంగత్యములు పురాణగాథలలో మఱియేని జూపట్టునా? ఈ వావి

ఏయుగమునఁ బ్రారబ్ధమైనది? ఇది యాచారమునకు దూరమైన కాలము నిశ్చయింప నవకాశము గలుగదా? పురాణేతిహాస పరిశోధకుల కారయఁదగినది.

రెండవది: సువర్ణస్థివి కథ — త్రోణ: ఆ. ౨-ప. ౧౮౮-౧౯౫.

వక్త: వేదవ్యాసుడు; శ్రోత: ధర్మనందనుడు. చూ. శాంతి: ఆ. ౧-ప. ౨౩౨ మొదలుగ—

ఇచట వక్త: నారదుడు; శ్రోత ధర్మనందనుఁడే. కృష్ణు నాదేశమున నారదుఁడు చెప్పినట్లును, “స్వంజయ సూనుండయిన సువర్ణస్థివి జన్మంబును, వాఁడు మృతుండయిన విధంబును వినినది యయినను సువ్యక్తంబుగా వివరలతుం జెప్పవే”యని ధర్మరాజు పునః ప్రార్థన మొనర్చినట్లుచు కృతిఁగూర్చినాడు చతురుడు తిక్కనమంత్రి. ఈ పునరుక్తినిఁ దొలఁగించుటచే సంవిధానము కుంచనఁబునా? ఇట్లే పరశురామ జన్మవృత్తాంతాదికము శాంత్యాను శాసనికములం గలదు. కథల నొక్కట సమగ్రముగఁ జేయుచోఁ బునరుక్తిదోషము లేలగునుగదా? అట్లగుట గ్రంథము నాతివీర్ణమగును; ప్రయోజనము నొప్పగును. నిశ్చయము ప్రాజ్ఞుల యధీనము.

౧

కవికుమారుడ ! కలవిహంగమ!
కమ్రగానము కలసిమెరసిన
నసురనంధ్యుల నార్తిరాగము
నాలపించురా !

౨

తేటిపాడి తేనెపాటల
పాటబాడుచు పదవులెత్తుము,
చీకురేకుల చిమ్మివేయుము,
శోకగీతుల సుద్దపిఠుల
ముంచెత్తబోకుమురా !

౩

బ్రతుకులోన నె పదము లుంచుము
పదములోనెల బ్రతుకు నుంచుము
బ్రతుకు పదముల సొదలు రేగిన
వేసిపోదువురా !

౪

సర్వజలధులు పొంగిపొరలుచు
ప్రళయతాండవ మాడుచుండగ
శోకజలధిని లోక మంటగ
నేల జూతువురా !

౫

వెతల బాగిలే వెరిహృదయము
కలగబాచే కలికిహృదయము
వెలిలిలోకపు వెలితిదారుల
ఏడ్చు వెందులకో !

౬

కవికుమారుడ ! కలికిపాటల
నాలకించుచు, నమ్మత లీలల
ప్రణయ కలశం బందికొనుచూ
తాండవించుమురా !

౭

పదము లొత్తుచు నటన చేయుము
బ్రతుకు తెరువుల పాటపాడుము
మృదుమనోహర మిహిరు రేఖల
తరలి పోవుమురా !

౮

కలికికోయిల, కన్నెభ్రమరము
చికిలిగొంతుల చిలుకరింపుచు
తావకన సుధాశీవికను
పదను వెట్టునురా !

౯

హృదిని ముట్టెడి పాట పాడుము
తేటిపాటల తీయదనముల
తీరుతీయము తీవులెత్తగ
తీగలొత్తుమురా !

౧౦

ప్రియవియోగమి ప్రియకరంబగు
కాల మున్నది కడచి వేగుము
కవికుమారుడ ! కడలిమిన్నులు
కలయు తలమందున్.

తెలుగు ముద్రాక్షర విలేఖనము

నూరి రామసుబ్బారాయశాస్త్రి గారు

(Telugu Type writing)

గత పండికలో శ్రీయంత యం. యస్. వెంకయ్యగారు తెలుగు ముద్రాక్షర విలేఖన ప్రకరణమును వివరించి, యిదివరలో (Type writing) అన నేమియో తెలియనివారికిని విశదమగునట్లుల యంత్రమును గూర్చియు; బరివర్తనకుండుకా (Shift Key) సహాయమున దాని ముద్రయోగించువిధమును గూర్చియు విపులముగాఁ దెల్పిరి. శ్రీయంత వెంకయ్యగారివిషయమునఁ జేసిన వ్యాసంగము మిగులఁ బ్రశంసనీయమైనది. వారు గూర్చించిన ముద్రాక్షరవిధానమునందు వాక్యఁ దోచిన కొన్ని సవరణల వివరించుచున్నాను.

కుండుకా ఫలకము (Key Board)

వాల్కెన్ చిత్రమునఁ బరివర్తనకుండుకా (Shift Key) రహితముగ Double Key Board విధానము చూపఁబడినది. ఇందెనిమిది వరుసలును ౧౨౮ కుండుకలును నుండి Yost No. 4 యంత్రమువద్దతి నమనఁ రించి యున్నది. ప్రస్తుతము వాడుకకుండి (Double Key Board) గల యంత్రము లంతరించుటయే యీ విధానమున నభ్యాసకువకుఁ గలుగు కష్టమునకు నిదర్శనము. ఎనిమిది వరుసలుగల కుండుకాఫలకమున కంటె వాల్కెన్వరుసలుగల కుండుకాఫలక మతిసులభముని చేరుగ గుఱావుచేయఁ బరిలేదు. కావున దీనిని సంపూర్తిగా వర్జింపవలసియేయున్నది. ఎట్లయిన దీనిని వాడుకలో ముందుగాఁ దెల్పగలిగినను కొలదికాలమున నిదియును Double Key Board గల యంత్రముల గతినిఁ జూచునవలకు సందియములేదు.

ఆరవ చిత్రమునందలి ౪ వరుసలలోని ౬౨ కుండుకలతోడను, ఏడవచిత్రమునందలి ౫౬ కుండుకలతోడను నేకపరివర్తన కుండుకా (Shift Key) సహితముగఁ జతురంగుళివివ్యాసము (Four Finger Method) వీల

గునని వ్రాసిరి. కాని యట్లు తోచుటలేదు. అట్టవలేలు నకును, చిటికెవలేలునకుమూత్రము రెండిని కుండుక లేర్పడవచ్చునుగాని మధ్యచేళ్లకు రెంటికిని నది యసాధ్యమగును. ఎడమచేతి చేళ్ల కారును, నుడిచేతిచేళ్ల కారును మొత్తము ౧౨ కుండుకలకంటె వరుస కెక్కువగా నుండుచో నభ్యాసము వీలుపడదు. కావున ద్వితీయవర్తన కుండుకాయంతయుగ నెనిమిదవ చిత్రమునఁ జూపిన ఫలకము యువయోగింప వీలునవని తోచుచున్నది. అందు ౪౨ అక్షర కుండుకలును, ౪ పరివర్తన కుండుకలును ౧ పూర్వవర్గిని కుండుకాయును, మొత్తము ౪౭ కుండుకలమర్పబడినవి. ఆరవరమున పెడల మొడటి వరుసలోఁ నుడిభాగమునను, రెండవ వరుసలో పెడమభాగమునను నొక్కొక్కకుండుక నధికముగాఁ జేర్చవచ్చును. ఇప్పుడిది Remington No. 10. యంత్రవిధమున నుండుటచేఁ జతురంగుళి వివ్యాసమున (Four Finger Method) ముపయోగింపవచ్చును. కాని త్రిరంగుళివివ్యాస (Three Finger Method) ముపయోగము లేదు. త్రిరంగుళివివ్యాసముకంటె Blind System నందుఁ జతురంగుళివివ్యాసమువలన నధికవేగము కలుగఁగలదు. బాలకుడు (Operator) కుండుకాఫలకమును (Key Board) జూడఁబనిలేకయే Type రచించు పెడల నధికవేగము కుదురఁగలదు. కావున నందుల కుపయోక్త మగునట్లుల ౪౮ కుండుకలకంటె కెక్కువగాగల ఫలకము నిర్వహయోగమగును. ఈకుండుకలలోని యక్షరముల నెనిమిదవ చిత్రములోని 3, ౪ వరుసలలోఁ జూపినట్లుల నొకకుండుకలోని వ్యంజనవర్గములయొక్క యొత్తులను దాని ప్రక్కనున్న కుండుకలో నమర్చుటకంటె వ్యంజన వాక్షరమును దాని యొత్తునుగూడ నొకే కుండుకయందుంచిన యెడల సింగ్లి ఫం యంత్రమునందు పెద్దక్షరములును, చిన్నక్షరములును నొకేకుండుకయందున్న విధమున

మందును. ఇట్లుండటవలన నభ్యాసముఁ దక్షిణములకై వ్రతకుకొను శ్రమలేగ్గును. ౬, ౭, పటములలో నీవిధమే గావహించుచున్నది. ఈకుంబికాఫలకమున నెన్ని కుంబికలుండవలసివచ్చియు నిత్యయించినవిమిక్తుల వానియందున్నరక్తమును నిర్ణయించవలసియున్నది. ఆందుఁ దరుచుగా వచ్చు నక్షరముల మధ్యపరుచుచుండును మొదటిరెండుచేత్తలైందను నుండునట్లులను దనితరాక్షరములుచెబుకను, దివరను ముందునట్లును నేర్పరచి దీనిని Universal Standard Key Board గా నిర్ణయించవలసివయున్నది.

విలేఖనము (Typing)

ఇంగ్లీషులిపియం దిరుచది యారక్షరములే యుండుటచేతను, వందక్షరముల నొకదానిక్రిందఁగాని పైఁగాని మరియొకదానిని వ్రాయఁ బనిలేకుండటచేతను Type writing చాల ముఖ్యమైయున్నది. ఈ Type writing యొక్క ప్రయోజనము కేవలము నుండురమున నక్షరరచనను బొందగల్గుటయేగాక చేతివ్రాతకంపై సతివేగముగా బనిజరుగుటయే ముఖ్యమైయుండవలయును. ఇంగ్లీషునందు నిమిషమున కిరువదిమాటలఁ జేతితో వ్రాయగల్గుదుము. రెండుసంవత్సరముల యభ్యాసముతో నిమిషమునకు ౪౦ నుండి ౬౦ మాటలవరకు నీయంత్రముతో వ్రాయగలుగుచున్నాము. అట్లే తెలుగు ముద్రాక్షర విలేఖనమునందును పాఠ్యమునవంతవరకు చేతి వ్రాతకు సమానమున వేగమైనను గలుగుటకు యత్నింపవలసియున్నది. లిపియొక్క ములక్షణములఁ గూర్చియు కాలమునాడి రాగల యుపాయములఁ గూర్చియు ౧౮౭౬-౧౮౭౮ తేదీ శుక్రవారమున శాంధ్రపత్రికలోఁ బ్రచురింపఁబడిన “ఆంగ్లలిపి సంస్కారము”అను వ్యాసమున వివరించి యుంటిని. శ్రీయుత వెంకయ్యగారి విధానమున నిట్టి బౌద్ధగ్రామీమయిన గాన్పించుటలేదు. ఉదాహరణము—‘యు’అను నక్షరము కావలసివచ్చినపుడు ముందుగా నున్న యను పిమ్మట కొమ్ము రెలకట్టును, పిమ్మట రెండుసార్లు కొమ్మును మొల్రము నాలుగు కుంబికల నుపయోగింపవలసి వచ్చుచున్నది. ఇంతియగాక నుడి * ఎత్తము = మొదలగు సంకేతముల

వ్రాయుటకుఁ బూర్వస్థాని (Back Spacer) కుంబిక నుపయోగింపవలసివచ్చుచున్నది “హి”యను నక్షరము గావలసివచ్చినపుడు ముందుగా వ అను నక్షరమును, పూర్వస్థానియు, ఎత్తమును, రెండువిధములను దీర్చుచు లును, మొత్త మైదుకుంబికలవరకుని నిరూపించిరి. ఇట్టి పద్ధతివలన విశేషముగాఁ ద్వరితగతికి భంగము కలుగుచున్నది. కావున మ, య, నా లకుఁ బ్రత్యేకకుంబిక యొకటి కావలయును, “యి” అను నక్షరమునకు నుడియు నవసరమే.

స్వరస్థానంకేతములగు నుడి * ఎత్తము = మొదలగునానికిఁ బూర్వస్థాని దిద్దిపీఠహేయమునఁ బూర్వాక్షరములపైఁ బడునట్లును, వ్యంజనాక్షరసంకేతములను ఎ, య, యి, మొదలగు నానివసరమునపును పూర్వాక్షరములక్రిందఁ బడునట్లును జేయవచ్చు నమచు న్నారు. ఒక్కొక్క Type Bar నకు రెండు లేక మూడిక్షరము లున్నను లేదా కంతోక యక్షరము మాత్రమే ముద్రితముకాగలదు. వాహనము (Carriage) నందు స్తంభిని (Roller) సుండ్రము (Cylindrical) గా ముండుటచే దానిపై Type Bar చివరనొక ప్రవేశము మాత్రమే తాళగలదు. పరివర్తనకుంబిక (Shift Key) నుపయోగించినపుడు స్తంభినిపైకిఁతోవుటచే Type Bar చివరమందు మరియొక యక్షరము దానికిఁ దాఁకుచున్నది. ఇట్లు పరివర్తన కుంబిక నుపయోగించినపుడైన నక్షరములు బంతికిఁ గ్రిందను లై నను పడక యొకే వరుసలోఁ బడుచున్నవి. “ఈవిధము సహితము అక్షరముతో సమానముగానే కనుపించుచున్నది గాని బంతి నుండి విశేషముపైగాఁ నుండుటలేదు. అక్షరములక్రిందుగా నన్ననిగీతను మాత్రము వ్రాయగలుగుచున్నాము. అట్టిస్థితిలో, = మొదలగు సంకేతము లక్షరములకుఁ బైగను, ఎ, యి, మొదలగు వ్యంజనవర్ణము లక్షరముల క్రిందుగను వ్రాయునట్లు కుదుర్చుట బహుకష్టమని తోచుచున్నది. ఏ, యి మొదలగు సంకేతములు బంతినుండి కొందెము క్రిందుగా నుండి తక్షణపూర్వమునకుఁ బ్రక్క నున్నట్లుల గాన్పించినను బ, య, యి మొదలగు నక్షరములుమాత్ర మవసరమగునపుడు పూర్వాక్షరము

నకుఁ గ్రందుగానే వ్రాయఁదగి యున్నది గదా! ఇంతకు
గాక "వాక్స్వర్ణత్రయము" మొదలగుపదములందు నొక
యక్షరముగ్రింప చెవిక్షరములు వ్రాయవలసివచ్చినపు డీ
క్లిష్టత యధికమగుచున్నది. కాని యక్షరము లన్నియు
వచ్చునంతటి English body యక్షరముల ప్రమాణ
మునఁ జెప్పవలగానుండి స్టంభిని (Roller) సామాన్య
ప్రమాణముకంటె పెక్కువలపుగా నున్నయెడల నీ
ప్రక్రియ సాధ్యమునకేమో విచారించవలసియున్నది.

క్రారందే, నేయక్షరముగ్రింపజేసిన వ్రాయఁదలసి
వచ్చినపుడు ముందుగానీ క్రారవడిని వ్రాసి పిమ్మట వా
యక్షరమును వ్రాయవలసివచ్చుచున్నది. ఇది యాధ్యాస
మునకు వివరితమర్థమునుబట్టి విలేఖనము కీచమయమునఁ
బొరపాటు కలుగక మానదు. కావున క్రారవడిని సం
పూర్తిగా ౧ నిట్టి యాకారమున నక్షరము గ్రందుగా
వ్రాయుటకై యవసయోగింపునట్లు చేయవలసియున్నది.

పూర్వస్థలదర్శిని (Back spacer)

ఈ పూర్వస్థలదర్శినినిసూర్పి ముందుగాఁ గాంత చెప్ప
వలసి యున్నది. ఏకుంధిక Key నైన నొక్కినపుడు
వాహనము (Carriage) తనంతటనే కుడిమంకి యెడము
కొక డిగ్రీ జరుగును. ఇందులకై మనము ప్రత్యేకముగాఁ
జేయవలసిన ప్రయత్నము లేదు. యంత్రమునకు పెడను
పూర్వమున జెనుకనున్న ప్రధానశక్తిపు (Main spring)
వాహనము నెడమవైపున నెప్పుడును లాగుచుండుటదీనికిఁ
గారగుము. కాని పూర్వస్థలదర్శి నీ కుంధికను నొక్కి
నపుడు వాహనము వెనుకకు తొలగియుండుటచే వాహ
నము బరువునేగాక ప్రధానశక్తిపుయొక్క శక్తినినూడ
చెనుకకు లాగగలిగినంత బలమును వినియోగింపవలసి
యున్నది. కావున నిదియు నొక కుంధికాకారమునఁ
గావించినను దీని నుపయోగించుట యితర కుంధికల
నుపయోగించుటవలె సులభమైనకార్యముకాదు. ఈకార
ణముననే ఈపూర్వస్థలదర్శిని బహుశీఘ్రముగాఁ జెడి
పోవుట చాల యంత్రములలోఁ జూచుచున్నాము. అట్టి
పూర్వస్థలదర్శినితో మనకుఁ బ్రతియక్షరమునకును బరి
వచ్చుటచే గల్గు క్షేత్ర మత్పరిధికము. ఇట్లు ప్రతియక్షరము
నందును వెనుకకు బోవలసినవచ్చుటచే త్వరితగతికి విశే
షముగా భంగము గలుగుచున్నది వేరే తెప్పఁబలికేదు.

పూర్వస్థలదర్శిని నుపయోగింపకయే వాహనము పూర్వ
స్థలమునకుఁ బోగలుగునుపామును కలిగిన దను వచంతియే
నిశ్చయమైనయెడల క్రియంతే వెంకయ్యగా రనినట్లు లోక
శ్రమయేలేదు. కాని యంతవరకు నిట్టివర్ణినితోనిర్మింపఁ
బడుయంత్రము Pocket printing set అనఁబడు
విధానమునకంటె సేమాత్రము సహాయకారి కాఁబోదు.

ఈపూర్వస్థలదర్శిని వినియోగమును తగ్గించుట
కుపాయముఁ జెప్పచున్నాను. ౮, ౧, బ, ఉ మొదలగు
వ్యంజనాక్షరముల కుంధికల నొత్తినపుడు వాహనము
(Carriage) కదలకయిండి -, -, " మొదలగు స్వర
వర్ణసంకేతముల కుంధిక లొత్తిన పిమ్మట వాహనము
కదలు పెడల నీపూర్వస్థలదర్శిని నుపయోగింపవలసిన
శ్రమ తగ్గలగును. ఇందులకై యంత్రనిర్మాణమునఁ జేయ
వలసిన విశేషమును వివరించుచున్నాను. ఏకుంధికవైన
(Key) నొక్కినపుడు దాని Key lever అడుగునకుఁ
బోయి Key levers గ్రందుగానుండు ప్రధాన శీలక
(Universal-bar)ను నొక్కుచున్నది. ప్రధాన శీలక
కును (Rocker-Mechanism) నకును గల సంబంధ
ముచే వాహనము(Carriage) కదలుచున్నది. ఈప్రధాన
శీలక (Universal-bar) వ్రాస్యముగానుండి కొన్ని
యక్షరముల Key Lever నకుమాత్రమే సంబంధము
కలదియైనయెడల దానిసంబంధము లేక, కుడియెడను లం
గుండు Levers యొక్క కుంధికల (Keys) నొక్కి
నపు డక్షరములమాత్రము ముడితములనును గాని వాహ
నము కదలకుండును. ఇట్టి యేర్పాటును జేయించిన
యెడలఁ గొన్ని కుంధికల ఫలకమునుండి తగ్గింపఁ బ్రయ
త్నిము చేయవచ్చును.

N. B. తలకట్టును దీర్ఘమునుగూడ పూర్వయోగ
ముననే యుండవచ్చును. ఒత్తులుగా నుపయోగించు
వ్యంజనవర్ణ ములకుఁ జైభాగమున నాగరియక్షరముల
వలె (ప, నె, య, రి) గీతలుండఁ బలికేదు. స్వరవర్ణ
సంకేతములను -, -, " మొదలగువాని వ్యంజనవర్ణము
లపై వ్రాయఁగలుగునపు డీ వ్యంజనవర్ణములపై వట్టి
గీతలుండ నవసరములేదు. ఆకారసంకేతమును - దీర్ఘము
మాత్ర మితరస్వర సంకేతములకంటె దీర్ఘముగా నుండ
వలసినవచ్చును. ఇట్లు సాధ్యమునట్టి సవరణలక్షణి ప్రస్తు
తపు లిపితో సమానముగా నుండునట్లు చేయవచ్చును.

ఆంధ్రకవుల ప్రతిభ

హరి రాధాకృష్ణమూర్తి గారు

౧. వేములవాడ భీమకవి

బంగారుపాల్కీ ఎక్కి యిరువంకల నేవకులు దివిటీలు వేయ గ్రామాంతరమగుగు భీమ కవి దివ్యవెలుగునఁ గోతఁబడి కాలిదివ్వెయైన లేనివానిబతుకు నిరర్థకమని వాపోవు కళింగ గంగును జూచి జూలి నొంది 'నీ పెవ్వర వేయూ' రని అడుగ కళింగగంగు —

ఏ సొకవ్యక్తి సంతక మహీశునిప్రతికి నేగలేక చిం

తానివహంబు నొక్కయెడ దాచి పరాన్నము కన్న సన్యమున్
బోసముఁ గాన కీవిధిని బొక్కుచు నీయది పుణ్యమంచు క
న్నానిన వారినెల్ల నడియాసను గొల్పేడివాడఁ పుణ్యుడా!

ఊరను జెప్ప నేల విబుధోత్తమ, అన్నిట నిండియుండు నూ,
రారయ పంశమా ఘనఘనాశ్రితికోటికి తేవ, యింక నా
పే రడుగం దలంచిన వివేకము గా దది దెల్ప; ఒండెడన్
వైరిహృదంతరంబుల నివాసము గాంచినదంచుఁ దెల్పెడన్.

'ఇన్ని గల్గియు నీ విట్లు లేల కన్న - వారికాళ్లను దీవతఁ బట్టుకొనఁగ'
అని యడిగదేని వివవౌ పూర్వార్జితంబు - తైనకర్మల యోగంబుల నెడుమాట.

అది వేదాంతము; దానికన్నఁ గలదయ్యా, చిత్రచారిత్ర వే
ఱుదితొర్కుండన నొప్ప భీమకవి నా యోగింద్రఁ డొక్కఁడు తా
విదితుండై సకలప్రపంచమున సృష్టిభాజులన్ చేతిలోఁ
బాదవ న్నేర్చిన వాడు విందువె మహాపూజ్యుడు మువ్వీడులన్.

రాజులనెల్ల పూనిక తరాజుల జేసెడి శక్తియుక్తుఁ డా
తేజము చూచినన్ మనసు దిగ్భ్రమఁ జెందక నిల్వఁజాల దు
త్రేజిత మామహామహుని దీక్షితి గర్వతమోహరార్థ మం
చీడను లాడుకొందు రది యేల వృధాయగు నో మహోదయా!

తగుబాల్కమునను విద్యాగంధ మింతేని, అలవడకున్న తానాటలందు
తీరుగుచు తోడిబాలుర హాసములను వినువెత్తి తనతండ్రి వెదకుకొనుచు
భీమేశు నిన్ను సంప్రీతునిఁ జేయ నాతండును మెచ్చి యాదరముతోడ
లింగంబు వెలువడి లీలావతారుడై యెన్నెన్నో వరముల ఎనకమెనఁగ
నొనఁగ నొకటఁ దాను నుడివిన యదియెల్ల - ప్రాప్తహాసటన్నవరము నంది
సాటిభావల నెకనక్కింబులాడిన - హరునిప్రియతనూజఁ డనఘ, అతఁడు.

శంభువరప్రసాదమున జన్మము నొందుటచేతనేమొ తా
దంభముఁ జూపి భూవతుల ధార్మ్యము కోర్చి సభాంతరంబునఁ
స్తంభము మల్లెసాలగను సాలను స్తంభముగాఁగఁ జేసె; నీ
కుంభిని అట్టివాక్పటిమ కోరినఁ గల్గునె యెట్టివానికి?

నన్నయ బోలునల్కవి అనశ్వరమై తనరార భారతం బు
న్నవిధాన అంధమున నొప్పగురీతిని వ్రాయఁ బూన తా
విన్నదిసంబు నాటికిని పెట్టినపాదము లట్లె యుండఁగా
మన్ననఁజేయ నాకవి సమాధికి లోనయెనంట విందుచే.

ఈమహితాత్ముఁ డొక్కతరి యే నొకచో వసియుంచువేళ నా
ధామము కేగుదెంచి చెడదారిని నాకొఱ కంప వారి వి
ద్యామహానీయతఁ సుకవిత్వైక్యము గావఁగలేక యేమొ మా
రామును జేసినానంట తిరంబగు సంపద వాసిపోవఁగా.

శిలికంఠుండనఁజాలు వైరినయినఁ చదురఁగా లెక్కచే
సితినా యొక్కడనైన ఆతనివిధిఁ చేజాఁచఁగా నయ్యె నా
అతులైశ్వర్యముదూల ఎంతవ్యధ? ఆహా, చెప్ప నోరాడ నీ
బ్రతుకే వైచ్యము దోఁచె మృత్యువును సంప్రార్థింప దో పుణ్యుడా!

ఏమని విన్నవించు విబుధేశ్వర, రాజుల సర్వసంపదల్
భూములు పైస్యముల్ సుకవిశాసము పొందికచేత వైజమా
గోమును బాయఁ గావునను కోవిదుడైన నృపాలశేఖరుం
డామహానీయకోపమున కందనియట్లు మెలంగఁగావలె.

రాజు లనంగ నేల భవి రాజ్య మొకించుక గల్గినంతనే
రాజులు రాజులంచన పరాక్రమ మొలయుఁ జూపి దేవతా
లేజము మారఁగొన్న కవిధిలు గాక భరాధినాథుల
రాజులు రాజులే సుకవిరాజులు రాజులు గాక నన్నఁగాన్.

భీమకవి

రాజు మా కగు దైవంబు, రాజుకన్న - దైవమే లేడనుచు నమ్ము భర్మవరుల
ఏడిసిం చెడి నజ్జపురీశులైన - గంగులూ మీరు మిమ్ముఁ జూడఁగంటి మరల.

కళింగకంగు (భీమకవిని గురించి)

తప్పొనరించినాను దయ దాసుని మన్ననఁజేయకున్న నా
కొప్పినది క్షేమండు? దయ నోముము భీమకవింద్ర, యెన్నడుం
దప్ప కవింద్రులల్కులను తథ్యము నీ వికఁ బ్రోవకున్న నా
గప్పము మంట నీవె అట కాలునిసన్నిధినే సుఖంబెడఁ.

భీమకవి (కరుణించి)

కవిసత్వం బెఱుఁగంగఁ గంటి విక వీక నీకు దుస్సాధ్యవహా
భవ మున్నే అలపార్థిమాన్య చనఁగా ప్రాప్తించు పథాహమం
దు పరంబుంబలె నీదురాజ్యమును సంతోషంబుగాఁ బుచ్చుకొం
దవినాభావము మేలు రాజులకు విద్యాపూజిత క్షేణితోన్.

—

మా చందా దారులకు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయిన వానియందు తమ 'చందా
దారు' సంఖ్య వ్రాయవలెను. లేకున్న ప్రత్యక్ష ఉత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలము
చందాదారుసంఖ్య భారతి కవచకాగితముపై తమ చిలాసమునకు ముందున్నది. చందా
దారులకు భారతి ౧౨-వ తేది లోపల అందకపోయిన యెడల మైటనే తపాలువారికిని, మా
కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెదము.

— మేనేజరు, 'భారతి.'

తాతగారూ!

నమస్తే—

మీ పేర ఉత్తరం వ్రాస్తే భారతి మీకంద జేస్తుందనే నమ్మకంచేత వ్రాస్తున్నాను. మీకు తీరికవుంటే తప్పకుండా చదువుతారనే నా ఆశయం.

మీరు ఆంధ్రదేశం విడిచి వెళ్లి సత్యనారాయణ యెన్ని మార్పులు జరిగే యనుకున్నారు? మీ మనుచరిత్ర ఒక మనిషైనా రాసుకోలే దుకదా! ఆ రకాలకి భేదైన అచ్చుప్రతి ఉపాధ్యాయంతోకూడా దొరుకుతుంది; పుస్తకం సగం, తప్పిపోయిన తడక మరొక సగం, చదవటానికి ఓపికలేని ధనికులు కొనుక్కోదగినవి. టీకతోకూడా అచ్చువేసేరు కొందరు. మొత్తాన్ని మీనాటికంటే నేడు మీ గ్రంథం సర్వజన సులభం అయిపోయింది. టీక, మొట్టమొదట శ్రామదారగారు జూలూరి అప్పయ్య పండితులుచేత వ్రాయించేరు. అత నెంత రసజ్ఞుడనుకున్నారు, ఆ దొరగారు? ఆయన చెప్పేరో, లేక అప్పయ్య పండితుల స్వబుద్ధియో, చెప్పలేం కాని, పరిశుభ్రమైన వ్యావహారిక భాషలో తాత్పర్యం సుఖోధ మయేటట్టుంది ఆ టీక. “తురీయాశ్వాసము” అనకుండా “నాలుగో ఆశ్వాసం” అనే వ్రాసేరు. దరిమిలాను

వ్రాసిన టీకలలో అమరంనుంచి, యితర సంస్కృత నిఘంటువులనుంచి ప్రయోగాలు కూరి పిస్తూ రసపుష్టికి తోడ్పడని పండితవాసననే వెదజల్లేరు భాష్యకారులు. పామరులు మీ గ్రంథం బోధపర్చుకుందికి యీ శ్లోకాకాగితాల మీద అచ్చైన టీకలు యేమీ సహాయభూతంగా లేవు. ఏమైతే నేం? చూడని హిమాలయ పర్వతాన్ని జనులెందరు మెచ్చుకోలేదు? మీ గ్రంథాన్నీ అంతే.

ఇక, పరిశోధకాగ్రగణ్యులు మీ మనుచరిత్ర గురించి యెంత కొట్టుకున్నారనుకున్నారు! “కుతః” కాలం గురించి కుండలాల పండితుల గ్రుద్దులాట యిప్పటి కింకా ప్రతిస్వనిస్తూంది. అది అంతా మీ కావ్యంలో (Unity of time) కాల సంయమనం సుష్ఠుపరచటానికి! మానాటిలఘుబుద్ధులకి మీరేం జేస్తారు? ఆ చలువమల మీదకి ప్రవరుడుతో కూడా వెళ్లి వ్రాలిన పిమ్మట, కాలచక్రానికి లొంగుతుందా, మీ నృప్తి? పాదలేఖనం యిచ్చినవాడు ప్రపంచాతీతుడైన పరమసిద్ధుడు. బయలుదేరినవాడు గార్హస్థ్యనిర్వకర్మలో గుడుగుడుకుంచము లామకూ నృప్తి విలోకనం కోసాన్ని రెక్కలు కట్టికొన్న ఉత్కంఠగల “తరుణాగ్ని హోత్రీ”—స్వప్న సీమవలె పాడనూసినది అంబరచుంబియైన హిమవచ్చిభిరి!

అట్టి అమరసన్ని వేశము పరిమిత కాలవిభాగ సూచియైన యామగణనమునకు లొంగడియు టకై విశ్వప్రయత్నం చేసేరు. ప్రవరుడు తర పున గంటలపెంబడి డైరీ వ్రాసేరు కొందరు. విశ్వమోహనమైన మీ స్వప్నయాత్రకి రైల్వే గైడ్ మానదండంగా తేసి మట్టిలో గలిపేరు!

మీ కాలికి గండపెండేరం తొడిగిన అజర భోజానికి ఈ సంశయాలు పొడగట్టలేమా? లే దనుకుంటాను. ఆ విశ్వసాందర్య విపాసువునకు తలచిమ్ము కలిగించే దివ్య మధుపాత్ర ప్రసాదం చేరు మీరు. ప్రవరుడుతోపాటు రాయలు కూడా మీ అడ్డాలలో శిశువైపోయేడు! లే కుంటే ఆ ప్రభువుకి మీరంటే యెందుకుంటుంది అంతమోహం? — కానీ — తాతగారూ! నేటి శిథిలమైపోయిన హంపీ సౌభాగ్యం చూస్తే నేమాగుండెలు బరువై ముసలి శౌర్యం తోర క్షం వేడి యెక్కుతుంది కదా, ఆనాడు ఆ రామరాజ్యంలో జీవితా, పొట్నూరుడాక రాజ్యదండం సాగించిన చక్రవర్తిహస్తం మీ పల్లకి యెత్తినాడు, - ఆ అవ్యమానందంతో మీకు గుండెలు విచ్చిపోలేమా! ఎలాగు బతి కున్నారండీ “జీవచ్ఛవం”లాగు, అలాంటిప్రభు వు గతించిన పిమ్మట! వాంఛలన్నీ తీర్చటానికి కంకణం కట్టుకున్న ప్రభువున్నప్పుడు మరి మీకు జీవితంలో మధురిమ యెక్కడిది? అం తటి అవ్యయమైన తృప్తిచేతనే మరొకకావ్యం మీరు వ్రాసి ఉండరు. ఏవేనా వ్రాసినవి ఉన్న పుటికీ, భద్రగజం మీదికి రాజు చేయూత యివ్వకమునుపే వ్రాసేరిని నానమ్మకం. విశ్వ

కర్త సృష్టి కంతటికీ హిమాలయం మూత్రం ఒక్కటే! దానికి తలమానికర లాగు కావ్య సృష్టిలో ఒక్కతేయే వయాధిని! తాజమహాలు నిర్మించిన శిల్పి తన తనువులోని కళ అంతా ధారపోసిన పిమ్మట మరి జీవించి ఉండడు. తాజమహాలు మూత్రం అతని కర్తకాంత చేతి ముకురం.

తాతగారూ! మీ కావ్యాన్ని lyric అని కొందరు pastoral అని కొందరు అంటు న్నారు. కాని అది Epic అని నా అభిప్రాయం. అయోనిజము, అమానుషము, అయిన నన్ని వేశమును చీతించే కావ్యమేదైనా Epic అనిపించుకుంటుంది. అందలి పాత్రముల్ని తిని దైవికమైన ఒకలేదన్న ఆకరించి వుంటుంది. ప్రవరుని పరశ్రీవరాజ్ఞుభక్త్యము అతనియం దలి సామూహ్య మానవధర్మాన్ని ఆపహరిం చింది. వయాధిని “మరున్నాకి శిశోరత్నము.” నేల కాలుబెట్టు మానవజాతికాదు. ఆమెప్రే మ విపాసాశాంతికై కావిదోపతిదాల్చిన యీ శ్రోత్రియుణ్ణి అర్థించింది ఆవరాని సముద్ర తరంగము కదలరాని కారురాత్రిని కాలిం చింది. అట్టి లోకోత్తర సన్ని వేశమునకు తా వెక్కడ? మంటికి దూరమై మింటికి చేరువైన శీతశైలంమీద. ఇంతకన్న Epic అనిపించుకుం దికి కావలసిన దేమిటి?

ఒక్కొక్కరి మీరు ఎవరెప్పు శిఖరంమీద కూర్చుని దివ్యలేఖనితో మీ కావ్యం చీతించే రేమా అనిపిస్తూవుంటుంది. ఏదండీ మీ స్వయం సమయ వర్ణన: — “శ్రేణుల్ గట్టి వధోంత రాళమున బద్వెక్ పక్షులు” — అల్లవిగో

అని ఆ శిఖరంనుండి సూటిగా గంటంతో చూపించి వ్రాసేరనుకుంటాను అవాక్యం. “ఉష్టాంశుపామణ్యవ్రాతము కోష్ఠమయ్యె” — సూర్యకాంతపురాల్ల నులివెచ్చదనపు అనుభవం మీకు సమీపమే అయివుంటుంది. “మృగశృష్టావార్థం లింకెన్” — రాజపుత్రస్థానపు టిసుక తిన్నెలపై పలచబారుచున్న గాడ్పుపాగలు మీదృష్టి నాకర్పించి వుంటాయి. “జపా శోణబయ్యె వతంగలింబము” — తన నీరసంచిన ప్రచండతతో ఆస్తంగతుడౌతూన్న సూర్యుడు మీలేఖనిది తనవైపు మరల్చికొన్నాడు. “దిశాస్తోమంబు శోభాదర్శిదాణంబయ్యె” — అంతకన్న మరేముంది? దివాకరు డస్తమించిన పిడప హిమాలయాన్న త్యంకూడా చీకటి కాటుకలో మాయమవుతుంది. అప్పుడు మీదృష్టి చెంతనున్న మానవ సరస్సుమీద వ్రాలివుంటుంది; “సరోజపంకములు నిద్రాణంబులయ్యె” నన్నారు. ఇంత వర్ణనలోను మానవమైన ప్రవృత్తి ఎక్కడా కనిపించదు.

ఒక్కొక్కచోట మీరు వచ్చాలతో పంచభూతాల్ని యిచ్చుచోక్కన త్రిష్వకున్నా రేడిమిస్తూ వుంటుంది.

“మృగమదసారథ విభవ
ద్విగుణీ కృత సారసాంద్ర పీటీగంధ
స్గితేతర పరిమళమై”

అని మీరు వర్ణించినమారుతం ఆవద్యంలో పరణాలకంతును బరువెక్కి అలసగమనం పొందినట్లు తోస్తుంది. తరువాత,

“మగువపాలుపు దెలుపునొక్కమారుత
మొలసెన్”

ప్రవరుణి సోకిన ఆ లేతగాలి, పీవనతో విసిరినట్లు వచ్చింది ఆ నాలుగోచరణంలో. త్రిమాత్రాగణాలు నాలుగోపాదం లోవెయ్యాలని మీకు తోచిందో, లేక ఆ మరుత్తి శోరమే అలాగు ఒగ్గులు తీర్చిందో మీ పద్యానికి!

ఆ ప్రవరుడు వరూధిని ఉన్న కెలనకు చేరబోతుండగానే, మీరు ప్రబంధసీమ విడిచి నాట్యరంగంలో తెరవెనుకకు చేరేడు; లేక మీరే ప్రవరుడై యుంటారు! “చేరబోయి కనియెన్ విద్యల్లతా విగ్రహన్” — మీరు సృశించిన వరూధిని మొదటి చూపునకు మీరే మెరపుతీవలాగు మిరుమిట్లు గొలిపింది. “శతప్రతేక్షణ” — అక్కడ, ప్రవరుడిలోనుండి ఆమె నేత్రములలోకి దృష్టి సారించినది మీరే. ప్రవరునితో యిమిడిన మీ అత్మకళ పట్టజాలక వరూధినిలో ప్రవేశించి యుండనోపును; ఆమె మొగము చాటునకు త్రిష్వకుంది. “చంచరీ కచకు” రాలు మబ్బు గ్రమ్మినట్లు తోచేయి. వరూధిని తన కట్టెదుట చూపించిన తృంగార పుంజమును ఒక్కసారి కబళించేలాగు గిరుక్కున మరలి చూపింది కాబోలు, ఆమె “చంద్రాస్య” మప్పుడు కని హృదయానికి వెన్నెల యిచ్చింది; ప్రవరుని కర్కశతేజస్సు నుండట మాత్రం అవనతమైంది. “చక్రస్త నిన్ నతనాథిన్ పవలాన్” అంటూ పరిపూర్ణమైన అవలోకనం ప్రాప్తించింది అప్పుడు. కాని యంత వరకూ ఆమె సాందర్యచ్ఛాయ

స్వస్థ సీమలోవలె మీమ్మల్ని మై మరపించింది; ఆమె యేకాత్మీయో తెలుసుకోవలసిన అవసరం మీకు కలుగలేదు. ఒకానొకమరు న్నారీరిరత్నమని హిమవన్నగ పరిసరమే మీ చెవిలో చెప్పివుంటుంది!

మానవుడగు ప్రవరునిపై ప్రథమ దృష్టి పాతముతో మరులుగొన్న మరుత్కాంతను, భావశకలం వలె బయలుపడ గెత్తు అడుబిడ్డను, న్యోమమునుండి ఎంత మనోహరంగా అవ్యక్తంగా కరకు నేలకు దింపేరు? పాదము నేలకు “చూచి” సంతసే పెట్టింది. అమరత్వం నిరసించి రక్కలు చుడుచుకుని నోవ్రాలింది. లేకుంటే కటకముల ఝళం ఝళధ్వని యెల్లా వినిపిస్తుంది? ఆనిస్వసంతో ఆమెహృదయమందలి తత్తరపాటుకూడా ప్రతిధ్వనించింది. దరి నెవ్వరూ చెలులు లేరు; సిగ్గు నటించడానికైనా ఆలంకార మేమీ లేదన్నమాట! శ్రోత్రియహృదయంవలె మృత్యుశైతల్యం వహించిన ఆమంచు బంజలపై “ఎంతలేసి కన్నులున్నా” అని మిహంగనకైనను అట్టి పరిస్థితులలో తెలువేదీ! రాయలవారికైనా తగిన పలహా చెప్పే శక్తి వుండునా? అరడు రాజీకాని మంత్రి కాడే? కవితా పితామహా, “పూచినయొక్క బోకనును బోదియ” నక్కడ నృప్తించిన మీరనజ్జతకు అంధ్రలోకంకాదు, సర్వకళా ప్రపంచం మీకు దాసోహమన్నాది! “పోక” చెట్టుట; అబ్బే, చెట్టూకాదు-నునుబోదియ! బల్లె, యేమిప్రతిసీర! ఎంత నిగూఢచ్ఛాయ! అందులో పుష్పపతి; సెబాను, తాతగారూ! నాకు

మార్గములో ఎంత భావగాంభీర్యం? రాయలు తన సర్వస్వ మీచ్చివేసి యడవులు పట్టిపోయినను, ఆపద్య ముక్కటిమాత్రం జపిస్తూ సంతోషపడె యుండునేమో?—

తాతగారూ! ఇంతకూ, మీ జీవితకాలంలో మీరుపొందిన సన్మానానికి కారణం గ్రహించడమే మా నాటి వారి అభీష్టం. ఇట్టి మనోహర దృశ్యాలు ప్రదర్శించిన మీ కళా చాతురికి మానమస్తుతస్స వేరేమి కాన్క-నీయగలము?

ఒక్క-విషయం ఏన్నవించి ముగిస్తున్నాను. మీ వరూధినికి వన్నె పెట్టిన వారు నే దొకరున్నాను.

“—శీతా చలోన్నత

శృంగపీఠుపై వరూధిని

నగ్నతకు నొకమంచు తెలివననంబు” కట్టినా డలిడు. తనహృదయ సర్వస్వమును దోసిట నందిచ్చిన వరూధినిని “అనద్యయమంటి” ప్రవరుడు ప్రోసినాడు. “కలంచునే సతులమాయల్ ధీరచిత్తంబులన్” అని అతడికి compliment ఇచ్చేరు మీరు! కాని వరూధిని యేమి మాయలాడితనం ప్రదర్శించింది? ఆమె ప్రేమతో తన సర్వస్వం పరిత్యజించిందే. “అని మేష స్థితి, అన్వేదతా వృద్ధి, బోధకళ” త్యజించి “బిత్తరపుమాపు, నవన్వేదనమృద్ధి, మోహవిభ్రాంతి” — సామాన్యమానుషత్వం అభిలషించిందే! ఒడిలో విగతజీవుడగు నాథుని పెట్టుకొని క్లియోపాట్రా రోదసికుహరము

బ్రద్దలగునట్లు పలికిన పలుకేమిటి? "No more an empress, but a mere woman!" కాని నర్వము నమాప్తమై, ప్రణమాను బంధము కడపటిసారి విగిసిపోవునపుడు, ఆ చక్రవర్తినియందు శ్రీరక్తము ఉడుకెత్తి, ఆమెకొక Epic grandeur ఆవేశించింది :—

"Give me my robe, put on my crown;
I have

Immortal longings in me

I am fire and air; my other elements

I give to baser life."

శిరస్కృతమైన వరూధిని మనఃప్రవృత్తి యింతకు కోటిరెట్లు కల్లోలమై ఉంటుంది. అదియే మా దీక్షితులుగారు ప్రదర్శించినది. ఆయన వరూధిని యేం చేసిం దనుకున్నారు? మీ వరూధిని లాగు మాయాప్రవరుడు చేతుల్లో చిక్కిపోయి, మృషానురక్తికి మోషగిల్ల లేదు. వీణాతంత్రులు తెగునట్లు ఘుల్లున మ్రో

సింది "మానవు డెంత కఠినహృదయులు" అని పాలభాటలో మార్మోగున ప్లాక్కోశించింది. ఆ వాక్యముతో ఆమె మరు తత్వము పునరుజ్జీవించింది. హృదయము మాత్రం వీణాతంత్రులతోపాటు భగ్నమైపోయింది. గీర్వాణ వధూటి గిరవాటువైచిన శిథిలహృదయమే మాదీక్షితులుగారు ఆంధ్రలోకమునకు ప్రసాదించేరు. * * * *

నేటికాలంలో మీరు జీవించివుంటే, మనుచరిత్ర అట్లాగే వ్రాతురని నానమ్మకం. కాని కావ్యనామంతోని మీ ఉద్దిష్టార్థం మృగ్యమవుతుంది. స్వారోచిషమనుసంభవం అసంభవమవుతుంది. * * *

తాతగారూ! ఇంతకూ మీరొక్కొక్క మాగ్గం మాకు ఉపాదేయం. అందుచేతనే వ్రాసిన విషయం ఇంత దవ్వు పెరిగింది.

చిత్తగించండి— నమస్కారం—

.....

మా వ్యాస కర్తలకు

వ్యాసములు చిన్న సైతా కాగితములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడిఅక్షరములతో బంతులు దురదూరముగా, దిద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి వర్ణక్రమమునను తప్పలు లేకుండ చూచుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల కష్టము కలుగుటయే కాక తప్పలుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి.

చంపాదకుడు, 'భారతి'.

ఎవ్వడను నేను

పోషయాజుల వెంకటరామమూర్తి గారు, పి. ఏ., యల్. టి.

ఎవ్వడను నేను? ఎందుండి మొదటి కేగ
నుటి? నా కిల బ్రతంభ మున్న దొక్కొ
తుదియు గలదొక్కొ? కలిగిన విదితముగను
నాకు తెలియంగరాదేల? నవ్యమైన
మానవ నీ ప్రవాహ సంభవ్యమైన
బుద్ధులగును కాబోలు? పూర్ణముగను
పొంగి, తిడిగాడి, వింతల రంగు లీని
తుదకు బ్రద్దలుకానుటి—తుచ్చముగను!—
చాలు, కాదది—యట్లులైన, జడత వీడి
శక్తిమంతుండ నగుచు నే చాచ్చు నుందు?—
మూడో, నాలుగో, ఐదో, ముఖ్యశక్తు
లన్నియునుచే “నే” నయ్యె—సంతమునను
శక్తు లన్నియు భిన్నమై చావు దెచ్చు!—
కాని, శక్తులసంయోగమున నె “యేను”
నిలుతు ననుకొన్న, —నాకును, ఇలను తక్కు
జంతువులకును గలభేద మెంత లేదు?—

అవిభేదంబె నాదురహస్య మగును!
ఉరహస్యంబు నాచుదేహంబు దాటి,
శక్తు లన్నిటి దాటి, భౌతికలిని దాటి,
వాయువును దాటి, గగననర్పకము దాటి,
తిరముగ వెలుంగు భాను సతీకమించి,
కాలమును దాటి, కాలచక్రమును దాటి,
ఇట్టిహాసంబు, కరిమాణ, మిట్టిపల్ల
మిట్టికాంతి యటంచు నెప్పట్టునైన
నూహకు లభింతుండ దురూహ్యమగును!—
ఎవ్వడను నేను? ఏమొ, నాకేమి తెలియు?
నూహకు సతీతమగు దాని నూహయందు
బట్టవచ్చునె? —చేయున దెట్టి దికను,
మస్తకము వంచి, మామకహస్త యుగము
నెత్తి, పందన మొనరించు తేను కాక? —

రవీంద్ర కవిసార్వభౌముడు

క.వచనసెలలో పత్తిపూర్తి మహోత్సవము జరిగినది. (చూ. కల.)

శ్రీ వ. రంగస్వామయ్యంగారు
హిందూ పత్రికా సంపాదకులు,

మహాభారత ముక్కువ్వుగ్రంథ మని హిందువుల యభిప్రాయము. హిందువులే కాదు, ఇందూ తరవాసులుగూడ నట్లే యభిప్రాయపడిరి. నిజమున కే. నానావిధధర్మములు, నీతులు, రాజనీతులు, మానవకీర్తి ములు, రాజకీయవిషయములు మొదలగునవి, మానవకీర్తి మునకుఁ గావలసినవి, యందు వివరింపఁబడినవి. అది కేవలము భర్తావిరోధకమే కాక యగ్నిత్రమక్షత్రీయవంశ జాతులగు కురుపాండవచక్రవర్తులును తిప్పటచే జనువరులకు కాస్తాదులందువల విడుచు పుట్టింపక యాసక్తిని పెచ్చించును. ఈమహాగ్రంథమును పెక్కురు పండితులు విమర్శించినారు. భారతము మహాత్మ్యవ్వు గ్రంథము కావుననే పండితుల మనస్సుల నాకర్షించి విమర్శ వార్త మయినది.

సుగ్రోహములను విమర్శించుట కావలసినదే. కాని నిష్కపహితముగా నుండవలెను. అంతయు కాని విమర్శ నము సుగ్రువులను కప్పి నోహములను వెల్లడించునదిగా నుండరాదు. మహియు విమర్శనీయగ్రంథమును పలుమాఱులు చదివి యందలి సకలవిషయములను గ్రహించి విమర్శనకుఁ బ్రారంభింపవలెను. అది నిమర్శక లక్షణము.

మహాభారతము వ్యాసకృతమే. కాని యందుఁ బ్రక్షిప్తభాగములు పెక్కులున్నవి. ఆప్రక్షిప్తములు వైశంపాయనాదులచే జేర్చఁబడినవి కొండలనాదము. అది హిందూమతద్వేషులచే జేర్చఁబడినది నానాదము. చదువరుల సులభోపకాశనమునకై ప్రశ్నోత్తరరూపములగు కొన్నిశ్లోకములు వైశంపాయనాదులది కావచ్చును. అంతయు కాని పర్వంతర్గతము లగు భాగములు చేర్చవలసిన యవసరము వైశంపాయనాదులకు లేదు. మహి యోవ్యధి కట్టి యవసరము? హిందూమతద్వేషులకు. హిందూమతముతోఁ బ్రతిఘటించి దానిని ధ్వంసము చేయవలె

నని పెక్కుమతములు ప్రయత్నించినవి. కాని యావిషయమున తాదమత మంత ప్రయాసపడినది వేటొకటి లేదు. తాదమత వ్యాప్తికై బుద్ధుఁడగు, తద్విషయము, శిష్య ప్రశిష్యులును, తస్యతావలంబులగు మహారాజులు జేసిన చక్రవర్తి మర్త వాతీతముని సర్వజన విదితము. అప్పటికి భారతదేశమునఁ బాఠకునియున్న మతము హిందూమతము. అది విక్కిరి స్పష్టపరియుండుటచే దానిని పెల్లగింప సాధ్యమైనది కాదు. బాధులు హైందవమత ధ్వంసమునకు విశ్వప్రయత్నములు సలిపిరి. శాని సఫల మనోరథులు కాలేక పోయిరి. ప్రతిమతమునందును మతోద్ధారకులును, మతగురువులును మొట్ట మొదట ధర్మయుక్తముగాఁ బ్రవర్తించినవే వారి వారి శిష్యులు నురువులంత జ్ఞానవంతులు కాకపోవుటచే నమరట్టువలలే ప్రధానముగా భావించి దానిని సాధింపఁ బ్రయత్నించి, సాధింప లేనపుడు “అశక్తానుర్జనత్వోమన్నట్లు కుత్సితకార్యములకు దోరణుట స్వభావము. అందుచే తాదులు హిందూమతమును ధ్వంసముచేసి తమ మతమును వ్యాప్తికొనింప సీచకృత్యములకుఁ బ్రారంభించిరి. హిందూమతమునకును, సంప్రదాయములకును విరుద్ధములగు భాగములను గల్పించి హిందూమత గ్రంథములందుఁ జేర్చుటయే వారి సీచపుంజులలో మొదటిది. ఇట్లు సీచకృత్యములకుఁ దొడగినవారొక్క తాదమతే కారు. మన హిందూపండితులుగూడ తాదమత ధర్మమాత్రములతోఁ దస్యతదిరుద్ధములగునవి పెక్కులు చేర్చినారు. కాని యశోకచక్రవర్తి పండిత పాపోయ్యమునఁ బ్రక్షిప్తములు తొలగించి యిట్టి చిక్కులు మఱి రాకుండ శిలాశాసనములు వ్రాయించి నాడు. హిందూమతాభిమానియగు చక్రవర్తి మనకు లభింపకపోవుటచే మనగ్రంథములందు దది నిలిచిపోయినది. అట్టి యంశములు మొదట వ్రాతప్రతులందు జేర్చఁబడి

క్రమముగా నిష్కము ముద్రితములై శిశుశాసనములకుం
టెను భృత్యపరిపాఠములను, ఇది జరిగి యెన్నోవంతుల
వర్తకము లగుటచే నిష్కము వారిని బెల్లగింప నతికష్టము
లగుచున్నది. మనవంశములు విమర్శింపక, తాత్కాలి
చేర్చిన యపరదర్శనములకు సమాధానముల నియ్యక
జాలక వారిని జేవతామహిమలతోఁ జేర్చి వారంభించిరి.
అంతయు కాని ప్రక్షిప్తములని త్రోసివేయఁజాలరయిరి.
రానురాను పూర్వము గ్రంథములనుండి యాయాభాగ
ములు తొలగించుట ప్రతిష్ఠాపాదమునిహిత భావించిరి.

వ్యావస్థాపకమున భారత మెంతో, ప్రక్షిప్త
మెంతో మొదలుఁ జెలివీక్షింపకుండ భారతము మన్న
నున్నట్లు విమర్శింపఁబూనుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము
కాదు. అట్లు సత్యావర్తకభాగము చేర్చరింప నలవి కా
నిష్కము విమర్శింప మానుట మంచిది. ఈవిషయ మాలో
చింపకుండ భారతమును విమర్శించి వైద్యాదిమండితులు
నందని పండితిగాఁ జేసినారు. హిందూమత సంప్రదా
యములను విరుద్ధభాగములను సత్యములని నమ్మి
విమర్శించి హిందూమతమునకు నుద్భవకళంకముల
నాహించివారు. హిందువులకుఁ బ్రధానజీవితయోగ
కృష్ణార్థవామ్యుడు జారుడు, నుటిలుడు నయివాడు.
ఆర్ష మతోద్ధారకుడైన వ్యాసుడు సంకరజాతివాఁడయి
వాడు. మహిమార్గమున మత్తెమురాఁ ద్రవయగిన కుంతి
ద్రౌపదులు బహు భర్తృక లయినారు. పాండు ధృత
శాష్ట్రులు విధవాపుత్రులయినారు. పాండవు లందఱును
కుండకు లయినారు. జేకోక్తములను యజ్ఞములకుఁ బ్రధా
నజీవితయోగ నింద్రుడు జారుడై చోరుడై మానవుల
కంటె వీచారినీరుఁ డయినాడు. భారత మాత్రగ్రంథ
మెంతో సరిగాఁ జేసికొని హిందూసంప్రదాయముల
వాస్తవతనను జూడని నిందాంతరవాదులుహాస హిందూ
మతము నీతి బాహ్యముని యాక్షేపించుచున్నారు. జోష
ము లున్నచో నిందింతులు హాసపరి నాయభిప్రాయము
కాదు. కాని నుగఁజోషములను తాఱుచుఁట చేసి మాహిం
షరాదని నామనని.

భారతములోఁగొన్ని భాగములుఁబాఱుమా యింక
వనియు, కొన్ని భాగములు ప్రక్షిప్తము లనియు విమర్శకు

లందఱును పంగీకరించియు యున్నారు. ఆయంతము
లను పరిచేసి ప్రక్షిప్తములు తొలగింప నొక్కటి
మాత్రము కావలయుచున్నది. దానినిబట్టియే నిజము
భారతము వరదయవలయును. అనాదిపదముగా వచ్చు
నార్ష మతమునకును, హిందూసంఘ సంప్రదాయముల
కును, మానవస్వభావములకును విరుద్ధములగు భాగములను
ప్రక్షిప్తములని మనము గ్రహింపవలయును. ఏయుగము
వందును, ఏయెవరపురాణమునందును జేనియంకము లొక్క
భారతమునందు మాత్రమే యుండుట యక్రమము
గాదా?

పై సుతావారింపిన పద్ధతులనుబట్టి భారతమును
బరిపించెదను. అందలి సత్యమును గ్రహింపవలెనని
పండితులను ప్రార్థింపుచున్నాను.

వ్యాసుడు. — ఇతఁడు హిందూమతోద్ధార
కుడు. పురాణములను, భారతాది సద్విధిగ్రంథములను వ్రాసి
హిందువులచేఁ బూజింపఁబడుచున్నాడు. జెక్కులు
చేదాంతగ్రంథములను వ్రాసి జ్ఞానము నభివర్ధించినాడు.
ఇతఁడు యమునాద్వీపవాసు లగు సత్యవతి పరాశరుల
కుమారుడు. మహాభరతకృతి, జ్ఞానసంగ్రహుడు. ఇతఁడు
కారవరాజ్యమందే యొకచోఁ దపస్సు చేసికొనునాఁ
డగుటచే రాజులై భర్తృయుక్తముగాఁ బ్రజాపరిపాలనము
చేయు శంకలను ప్రధృతియు కరుణాశలకు భర్తృము నుప
దేశించి బారిచేఁ బూజింపఁబడుచుండెడివాడు. ఎప్పు
డును వియమవంతుడై ప్రవర్తించి రిపోయోగమునందే
కాలము పుచ్చుచుండునాఁ డగుటచే దృఢశరీరుడై చిర
కాలము జీవించియున్నాడు. అతఁడు యోగానికాస్త్ర
ములందుఁగూడ గ్రంథములు రచించి ప్రఖ్యాతి వహి
నాడు. అతఁడు బ్రాహ్మసంఘముచేతను, నిరేరసంఘ
ములచేతను మిక్కిలి పూజింపఁబడుచుఁ బురాణాదిసంహి
తలు రచించి పై బాదికష్టభర్తృమునకుఁ జెప్పిలోకమున
వ్యాపింపఁజేసినాడు. అతఁడు మహాభరతకృతి, విద్యా
వంతుడు, పరావరజ్ఞాన మెఱిగినవాడు; నిష్కల్యమ
ప్రవర్తనుడు. అందుచేతనే అతఁడు నేటివఱకును
సమస్తజనసంఘములచేతను గౌరవింపఁబడుచున్నాడు.
ఇది నిజమున వ్యాసవర్ణితము.

వ్యాసుఁ డెక్కడను లేవచరిత్రమును లేవగంభ ములగు వ్రాసియుండలేదు. అయినను పఠని నామము లనుబట్టియు, పఠని గంభమును బట్టియుఁ దైచరిత్ర మూహిత మగుచున్నది. ద్వీపమునఁ బుట్టిసాఁడు. కావున ద్వీపాయనుఁ డయ్యెను. పరాశరుని కొడుకు కావున పారాశర్యుఁ డయినాఁడు. సర్వవతికొడు కున్నచే పారశ్యవతీయుఁ డయ్యెను. జేవధీజనముచే వ్యాసుఁ డయ్యెను.

వ్యాసునిచరిత్రము భారతాదిపర్వమున మన్నది కాదా యని యడుగవచ్చును. కాని యది సరికాదు. భారతవంశముతో పఠనికి సంబంధము కల్పించి యతనికిఁ గలంక మాహింస మతద్వేషులు చేర్చిన ప్రక్షిప్త భాగము కాని వేలు కాదు. అది యట్లున్నచో సంస్కృత భారతమును పఠింపఁతము.

భారతమున వంశావతార పర్వమును దైవంపాయనాఁడు—

“పారిక్షీత కళాం నివ్యాం పుణ్యాయ విజయానుచ,
కృష్ణమానాం మరూత్సత్సంప్రణువాన్ కరీమిమామ,
త్రిభి ర్వత్సై శ్చకోథాయా కృష్ణదైవపాయనో మునిః,
మహాభారత మాభ్యాసం కృతవా నిద మద్భుతమ్.”

మొదలగు శ్లోకములతో భారతవంశమునుగూర్చి చెప్పఁ దలచి, కంతను వంశోద్ధారకురూ లగు సర్వవతినిగూర్చి చెప్పటకై తత్కర్తరుమర జుపరిపరవకుళగమ ప్రారంభించినాఁడు. భారతవంశమును వర్ణించి తత్సంబంధులను తేవ్యవత్సకు వ్యాసమూర్తి జన్మవృత్తమును తెప్ప నతపరము లేదు. వ్యాసుడను విశ్వవాసంగమూది దోషము లంటగట్టుటకై మన మతద్వేషులు ప్రక్షిప్తాంశముల నిందుఁ జేర్చివారు. అంతయు కాని యుపచరియిని హాకురను సర్వవతి వ్యాసునితల్లిగాను, పరాశరుని భార్య సర్వవతి వేలు. కంతమనిభార్య సర్వవతి వేలు. నామ సామ్యము సరిపోవుటచే మతద్వేషులకు మఱింత యానుమాన్యము సంభవించినది. మన మతమువారికి వ్యాసుఁడు భారతవంశమునకు సరిబంధించియున్నట్లు ద్రోషంపఁజేయ నవకాశము కల్గినది. ఈయంశము సర్వముని చెప్పటకు

పాతువు లేమయినఁ గలవాయని ప్రస్తావనవచ్చును. భారతముందలి వ్యాసావతారపుట్టుమునఁ గల యసందర్భములను బట్టియే వైయంశమును నిర్ణయింపవచ్చును.

సర్వవతి యంపరిపరవకు వీర్యమున సద్రికయను పచ్చరకు (భావకమున మత్స్యరూపమైన దానిఁ) బుట్టి పట్టు తెప్పఁబడినది. సర్వవతి జన్మకళయం దశేకముఁ గు వసంభవములు గలవు. అనిపయము “ఉపరిచరుఁ”డను నా వ్రాయు జేటోకవ్యాసమునఁ జూడవచ్చును. ఎట్లయిన నేమి, సర్వవతి దాశరాజ వశమునకు వచ్చినది. అతని యింటనే పెరిగినది.

“పాకవ్యాసునితా తస్యా మత్స్య మత్స్యసగంధినీ,
రాజ్ఞా దితైచ దాహాయ కస్యేయం తే భవ స్యితి,
రూపసర్వసమాయుక్తా సర్వై శ్చమతితై ర్బుడైః,
సాకు సర్వవతీనామ మత్స్యమాత్స్యభిసంక్రయాత్,
అనీ త్సా మత్స్యగంధైవ కం చితార్కలం కుదిస్మితా,
శుక్రాషెర్థం పితు ర్నాపం వాపాయంతీ జరణ తామ్,
తీర్థయాత్రాం పరిక్రామ వృషశ్య దైవ పరాశరః,
అతీవ రూపసంపన్నాం సిద్ధావా మపి కాంక్షితామ్,
దృష్ట్యైవ చ తాం ధీమాం శ్చృకమే చారురీసినిమ్,
నివ్యాం తాం వాసవీం కన్యాం రంభోరుం మునిపుంగవః,
సంగమం మమ కల్యాణి, కురుష్యే త్యర్థ్యభామరః.”

‘ఆదిక కుమారికంఠును సర్వవతిని దాశరాజు నకు నీమమ హాకుమగా భావించుమని రా జిచ్చెను. రూప సమస్తతయను నామెరల్లియను మత్స్యమాతి వలన మత్స్యగంధియై కొంతకాల ముండెను. ఆమె తండ్రిని నేవింపఁబోయి తండ్రిగారి నావను నదిబంమున ననుపుయండెను. తీర్థయాత్రపరుడగు పరాశరుఁ డామెను గూచి మోపించి తనతో సంగమింపఁ గోరినఁ బందులకు సర్వవతి యిట్లున్నది:

“పాత్రపి త్యర్థ్య భగవన్, పారావారే స్థితా నృషీన్,
అవయో ద్భృష్టయో ర్భేదో కథం తు ప్యా త్యమాగమః.”

‘శునునీంద్రా! బ్రహ్మవ నున్న మనులను గూచివా? వారు యాదుయంపఁగా మనకు సంగమ మెట్లు?’

“ఏవం తయోక్తా భగవాన్ స్మితోర మస్మజ ర్వృణుః,
యేవ దేశః స పర్యప్తు తమాధూత ఇ వాభవత్.”

‘మనీ యా మెహాలలవిది యా ప్ర దేశమంతయును
తీరట్లు క్రమ్మునట్లు చేసెను.’ అది చూచి సత్యవతి
విస్మయభరితము, ప్రవీణయై యుట్టినది:

“విద్ధి మాం భగవన్, కన్యాం సదా పితృవశానుగామ,
త్వత్సంయోగాచ్చ దుష్కృత కన్యాభావో మహావశు,
కన్యార్థే మాపి రేవాపి కథం శత్ర్యే ద్విజో ర్తమ,
గృహం గతు మృషే, చాహం ధీమ, స్మస్తాతుమర్హేహి.”

‘నేను పితృవశమై యున్నదానను. సేనంయో
గమువలన నా కన్యత్వము మాపిత మగును. కన్యత్వము
మాపిత మైనచో నేను తీరింపజాలను. ఇంటికే తోడూ
లదు.’

అందులకు మన సంతోషించినవాడై,

“ఏవ ముక్తవతీం తాంతు ప్రితిమా నృషిస త్తమః,
ఉవాచ మత్ప్రియం కృత్యా కన్యైవ త్యాం భవిష్యసి.”
‘ఓయువతీ! నాకుఁ బ్రియ మాచరించినను నీ కన్యత్వ
మునకు భరిగము రా’ దని చెప్పి,

“వృణీష్య వచనం భీరు, యంత్య మిచ్చసి భామిని,
వృథాహి న ప్రసాదో మే భూత ప్రార్థ త్పుచిష్టిరే!”

‘నీకుఁ గావలసిన వరము వేడుము. ఇచ్చెదను. ఇంతకుఁ
బూర్వము నా దయ వ్యర్థము కాలే దనెను. నానికి
సత్యవతి దేహసాగంధ్యమును కోరిను. అతఁడు వర
మిచ్చెను. ఆవరమును పొంది మోజనగంధి యని పేరు
గలదై సత్యవతి

“పరాశరేః సంయుక్తా సద్యో గర్భం మేవావహి,
జక్షేవ యమునాద్వీపే పారాశర్య సు వీర్యవాన్,
స హారత మనుజ్ఞాపత్య తపస్వీవ మనో దధే,
స్మృతోఽహం దర్శయిష్యామి కృగ్యేష్వతిచపాఽబ్రహ్మిన్,
ఏవం దై వసాయనో జక్షే సత్యవత్యాం పరాశరాత్.”

‘పరాశరునితో మాది సద్యోగర్భమునఁ గనెను. ఆపారాశ
ర్యుడు యమునాద్వీపమునఁ బుట్టెను. తలచుకొన్న

ప్పుడు వచ్చెదనని తల్లితోఁ జెప్పి తప స్సావధువునకు
వెవరి బోయెను.’

పిమ్మట వ్యాసుఁ డొనర్చిన ఘనకార్యములు వర్ణిం
చెను. భారతమునఁ గల వ్యాసావతార ఘట్ట మిది.
ఆలోచించ నీ భాగమున నవేశములకు నసంభవములు,
నసందర్భములు గలవు. ఇది ప్రక్షిప్తము కాకపోయిన
చో నింత వివరితముగా ముందువా? ఈవిషయము పరి
శీలించుము.

దాశరథీ సూతరుని సత్యవతి పదవవత్సపురుషై
శుమునాతీరమునకు వచ్చుట యసందర్భము. సామాన్య
ముగా స్త్రీలే పదవ వత్సవనట్లు వినలేదు. అందును,
రాజాహుతు కట్టుచేయుట సంభవమా? ఇది తెలిపి
సందేహము.

సత్యవతీ పరాశరులకయిన సంఘటన మెక్కడ?
పదవయందా? లేక తీరముందా? “పితుర్నా వం వాహ
యంతీ జలేచితా” మనుటవలనఁ జవవయందే యని తలం
పవలెను. అప్పు శివరవార్ధము లెవ్వరును లేరని చెప్ప
వలెను. సత్యవతి పరాశరుని వొక్కనినే నది జాఁచింపు
చున్నదని యనుకొనవలెను. “పద్మన నున్న బుుఘలు
చూతుర”ని సత్యవతి యచ్చ వచనమునుబట్టి యది సవతి
పూట యని ఘట్టమగుచున్నది. సత్యవతినిఁ గామించిన
పురుషుడు సామాన్యుఁడుకాఁడు. వసిష్ఠుని మనుమఁడు.
మహాశవశ్శాలి. జలేంద్రియుఁడు. తీర్థములను వేచింపఁ
బోవుచున్నాఁడు. పరాశరుఁడు భర్తృనిదుఁడనియు,
తత్త్వవేత్తయనియుఁ దేహించినవాఁడు. అట్టియుత్త
ముఁడు, అట్టి రపశ్శాలి, అట్టిప్రణాళికార్థపరుఁడు, అట్టి
పరాశరుఁడు ప్రోవబోఁ, బరటిపూట, బనసంఘము
నెదురు, సత్యవతిని బూచిసంతమాత్రమునఁ గామపర
వకుఁ డగునా? ముండలముటాకో రసదగిన వాఁడు
మాడ సాహసింప నొల్లని యట్టి యకార్యమునకుఁ గనం
గునా? పూర్వము మహామనులు తపోనిష్ఠులై యుండి
యు నచ్చరలనుగాంచి చంచలులు గాలేకా యని
యడుగవచ్చును. ఆసంఘటనవేఱు; ఇదివేఱు. విశ్వా
మిత్ర మందకర్ణాదు అచ్చరలనుగూడి యెంతోకాలము
కాపురము చేసినారు. కాని పరాశరుఁడు సత్యవతితో

నట్లు కావునను చేయవలెను. ఏమన? సత్యవతి తిత్స వశాదుగ; సాయంసమయమునకైన నిల్లు చేరవలెను గాని యితరస్థలముల మండ వలనుపడదు. సత్యవతిగర్భవతియై యెచ్చటనున్నది? బాకరాజానందవా? లేక యమునా ద్వీపమునవా? “సత్యోగర్భం సుషావసా” అని యున్నది గనా? వెంటనే బాలకుని కనియింపవచ్చు నవరాజా యని యడుగవచ్చును. కాని యది యసంభవము. లోక విరుద్ధము. వెంటనే యామెగర్భమును ఫరింపవచ్చును కాని మెల్లని గనుకులకు బదిమాసములును నింపక తీలదు. “సత్యో గర్భం సుషావ” యనుదానికి “సవ్యో గర్భం భృత్వా శిశుంసుషావ”యనియే యర్థము చెప్పుకొనవలెను. మహర్షి మహిమవలన వెంటనే యామె కుహరుని గనరాదా యనవచ్చును. కాని యెంతటి మహిమయైనను లోక వ్యభోచము వరకట్టఁజాలదు. లేనిపోనిమహిమ లున్నవని కల్పించుకొని మనలో మనము సమాధానము చేసికొనుట చేతనే యిట్టి యిక్కట్లులు వచ్చినవి. సంతానమును గనియుం గన్వయింతు మెంత యసంభవము.

మతీయ వ్యాసుడు “స మాతర ముజ్ఞాప్యతప స్వీవ మసో దధే” అనుటవలన దిల్లి పెలవుగొని తపస్సు నకు వెడలిపోయిన ట్లున్నది. అతఁ డెప్పుడువలెను? పుట్టగానే వెడలెనా? లేక కొంతకాలము పెరిగి వెడలెనా? మొదటిది లోకవిరుద్ధము. అతడు కొంతకాలమే

పెరిగినచో ఎక్కడఁతెరిగెను? తండ్రియొద్దనా? లేక, తల్లియొద్దనా? తల్లి యను సత్యవతివెంతనే యయివనో దండ్రెయగు బాకరాజానంద చరియకుండ నీబాలుని పెచ్చటఁ తెంచినది? సత్యవతిఁ బరాశరునితోనైన సంబంధము బాకరాజానందకు చరియకుండనే సంభవించిన దని మనమునక తీలదు.

కావున బరాశరునకు బాకరాజానందతోనైన సంబంధము కల్పితము. తల్లి యనుమతితోపున వ్యాసుడు ముందుముందు విశవాసంగమముచేయుట కను వగున ట్టిట్టి సంబంధము కల్పించినాడు. ఇట్టి ప్రక్షిప్త భాగములను బోలగించినచో భారతమే లేకపోవలసి వచ్చునేమో యవరాదు. కొన్ని కొన్ని శ్లోకములు తొలగించినఁ జాలును. ఇట్టి యసంభవములు చక్కఁ బడును. అశ్లోకములు తొలగినంతమాత్రమున భారత మునకు లోపమురాదు. నారాయణుని యపరావతార మైన వ్యాసునికిఁ బుట్టుకయేమి? ఒకవేళఁ బుట్టినను దేవ తామహిమచే సంకుల కట్టు పుట్టినవెంటనే పెద్దవాఁ డు గాఁగూడదనెడి వానిము బాహుతరమణీయములే కాని విశ్వాసపాత్రములు గావని మొదటనే మనగచేసిరి. ఈభాగమున వెంతవఱకుఁ బ్రక్షిప్తమో యనువది నా రెండవ వ్యాసుడు “ఉపరిచరుడ”ను దానిలోఁ జూడ వేడుచున్నాను.

దైవమహిమ

శ్రీమతి సరుమారి భువనేశ్వరీ జీవిగారు

భువనీయమాయ యపారంబు తెలియంగ
నట్టియమేయమాయయును నీవ;
స్వయముగా నొక నిర్మాణంబు నేతువు
తత్కర్ణధారివై తనరుదీవ;
దీనజవాని నొత్తిడి కప్రహణు తీవు
పేర్వేరఁ దమి వారిఁ బిలుతు వీవ;

అందఱ నేడ్పింతు వందఱు దనియంగ
సౌఖ్యవిహారంబు జరుపు దీవ;
ఘోరమన్యుకీల భూరిశాంతివిధాయి
అంతులేనిహింస యమితకరుణ
మదము, మత్తు, వాని మానుపునయు, సం
సారవిలయ తత్ససార మీవ!

వ్యాసుడు తన భారతములో వానిపర్వ మందుఁ బ్రథమాధ్యాయములో ౯౪-౯౫ ౯౬-౯౭-౯౮-౯౯ యన నల్లకములలో భారత మును మహావృక్షములోఁ బోల్చి, యుద్ధోగపర్వమును వారిపాఠముని వర్ణించినవాడు. మఱియు వ్యాసభారత మునకు “భారతభాషణిక” యనుపేర వ్యాఖ్యానము రచించిన నీలకంఠుఁ డుద్ధోగపర్వమునకు వ్యాఖ్య రచించువాఁ—

‘భారతే పాఠ ముద్ధోగ మితి వృద్ధానాకాశనమ్;
అనో విప్రతత త్తత్ర వ్యాఖ్యాన ముపపన్నతే.’

అని చెప్పి యుద్ధోగపర్వమునకు వ్యాఖ్య విస్తరించ రచించినవాడు.

౨. నిజ మారణ్యుఁగా, సుద్ధోగపర్వము భార తమునకు పాఠ మే యగును. ఎట్లంటిని—

భారతకథ సంక్రమముగా మూడు గొప్పభాగ ములుగా విభజింపఁబడి యున్నది. మొదటిభాగము ధాత్త రాష్ట్రులుపాండవులపక్షవంచిని యరగ్యురానకష్టములను, వజ్రాశవానకష్టములను బెట్టుట. రెండవ దీకష్టానంతరము ప్రతీకారమునకుఁ పాండవు లుద్ధోగింయుట. మూడవది పాండవులు యుద్ధముచేసి కారవులను వధించి సంభార్య రాజ్యము వడయుట. ఈమూఁటిలో నడిమిభాగ ముద్ధోగ పర్వము. ఈమూఁటి పశనములలో సుద్ధోగపర్వపర నము ముఖ్యము. మొదటిభాగమయిన వంశసాకార్య మెవడు పట్టిన వాఁడే చేయఁబడెను. అది యశత్కార్యము. మూడవభాగమయిన దిగ్రహము సాహసకార్యము, నాశనకార్యము. దానియనుబంధము అనుబంధములుగా నుండవచ్చును, బ్రతిహంతులుగా నుండవచ్చును. ఒక్కొక్కప్పుడు విరుద్ధముగాఁగూడ నుండవచ్చును. యుద్ధమునకు మున్న యుద్ధ మవశ్యోగర్తవ్యమా కాగా యునునది మొదలు నిశ్చయింపవలయును. పిమ్మట దిన

పలమును నెదిరిబలమును సాదికొనవలయును. తగినప్రయత్నము సేర్పబోలె తేయవలయును. లోభ మందఁ గూడదు. బలబలములు తెలిసికొనక దురాశ గలిగి సాహసించి యుద్ధము చేసెనేని తాను బెడలుయ కాక తన్ను నమ్మి సాయముపర్చినవారినిగూడఁ దాను తెఱచును. యుద్ధముకంటె యుద్ధోద్ధోగముండే తెలియ దొక్కవ యుండవలయును. నశిమినియైన యీ యుద్ధోద్ధోగ మెవడు పట్టిన వాఁడు చేయఁబడెను. అనుబంధము అనుబంధములుగా నుండవలయున్నుద్ధోగింపవలయును. ప్రతిహంతులు లయ్యెనేని యయుద్ధోద్ధోగము కష్టము. ప్రపంచమంతయు సుద్ధోగముతోనే యున్నది. ఉద్ధోగ మనఁగా గర్భము. అదియే ప్రకృతివాగ్దము. కర్మము లేనివాఁడు ప్రపంచమును లేనిచే యగును. కర్మముచేరినే వాయుదేవుడు పినుచున్నాడు. కర్మముచేరినే కర్మ సాక్షి లేయఁబడెను చేయుచు సోమరి గాక ప్రత్యహ ముదయించుచున్నాడు. కర్మముచేరినే చంద్రుఁ డెల్ల పృథుఁ డెఱామోగము, మానవజనులు బొందుచు న్నాడు. కర్మముచేరినే సమిధహనునదియ యున్న దేవుఁ డెల్ల పృథుఁ గావచ్చుచున్నాడు. ఈతెరినే నిదుర లేక ధూడేది యీభారం బెల్ల వహించుచున్నది. ఈతెరినే నిదుర లేక సమస్తధూతములకుఁ దృప్తి చేయుచు సేర్పి ప్రపహించుచున్నది. ఈతెరినే నిద్ర లేక మేముడు ధూనసోంధెరలెలు నిండున ట్టింజుమును పెర్చింపుచున్నాడు. తేయేలకే సర్వము కర్మము క్తమై యున్నది. కాలన సుద్ధోగపర్వ మున్నింటిలో ముఖ్యము.

మఱియు నన్న యభిప్రాయ తనభారతములో వారి పర్వ ప్రథమాధ్యాయములో వ్యాసభారత కథాప్రస్తావనము సేయుచో—

సీ. ‘ధర్మతత్త్వజ్ఞులు ధర్మకాస్త్రంబుని
యధ్యాత్మియిదులు వేదాంతమియ్యు

నీతినిచక్షుణుఁ నీతిశాస్త్రుఁడని

కవిప్రసాదము మహాకావ్యమనియు

బాహుదేవులు పద్మలక్ష్మ్యులగువామని

దైతిహాసమి తితిహాస మనియు

బరమహాదేవత బహుపురాణమనుచు

యెఱుఁగి మహిఁ గొనియాడుచుండ

నిర్దోషేతి త్త్వేదే వేదవ్యాసుఁ

రామమని పరాశరాత్మ్యులందు

విభూషిల్లి శుంకు విశ్వజిహ్వమై

పరఁగియుండఁ జేసె భారతంబు.

అని వర్ణించినాడు. నన్నయభట్టు చెప్పిన భర్తృశాస్త్రంబును, వేదాంతశాస్త్రంబును, నీతిశాస్త్రంబును, ఇతిహాసంబును, గావ్యంబును నను నిర్దోషి యుద్ధోగపర్వములోఁ గలవు. భర్తృశాస్త్రము శ్రీకృష్ణవాక్యంబులయందును, భర్తృశాక్యంబులయందును గలదు. వేదాంతశాస్త్రము శుభశృంగారాంతరపర్వంబునందుఁ గలదు. నీతిశాస్త్రము ప్రజాగరాలంతరపర్వంబునందును, సంజయయానాంతరపర్వంబునందును గలదు. ఇతిహాసములు వీరోద్ధోగగారంతరపర్వంబునందును, భగవద్వాచాంతరపర్వంబునందును, మల్యాకమాతాగమనాంతరపర్వంబునందును గలవు. కావ్యమనునది యుద్ధోగపర్వ మంతటియందును గలదు.

3. ఈ యుద్ధోగపర్వము తెలియించుచోఁ తిక్కనసోమయాజి వేదాంతశాస్త్రమును సంప్రాప్తముగ దిగిదివినాడు. నీతిశాస్త్రమును, భర్తృశాస్త్రమును మిక్కిలి సంక్షిప్తము చేసినాడు. ముఖ్యమైన యితిహాసములు కావనీతి మహాదేవతలను కొన్ని సంప్రాప్తముగ దిగిదివినాడు. ఈదిగిదివినది భర్తృపర్వభూమిను, నధ్యాత్మనిదులమను, నీతిచక్షుణులమను, నితిహాసమను అమూల్యమైన బోధనలుగల భాగంబులై యున్నవి.

వ్యాసుని యుద్ధోగపర్వమునందుఁ బది యంతరపర్వంబులును, నూటతొంబదియేనివి పద్యాయంబులును, రెండుతక్కువ యేనువేలు శ్లోకంబులును గలవు. ఈ శ్లోకంబులలో “సంజయ ఉవాచి”, “పురరాష్ట్ర

ఉవాచి” యను నవి లోమగాఁగల సంభాషణానుసంధానవాక్కులు నూఱులకొలదిని దైవని కలవయ్యెను, నన్నయభట్టు లేవకాలమునాటికి మూలశ్లోకములు రెండు తక్కువ నేదువేలని చెప్పెను గాని యిప్పుడు మనకు వీరకీన యచ్చు ప్రకులమబట్టి శ్లోకసంఖ్య ౬,౬౫౪ మాత్రముగ కనఁబడుచున్నది. 3౪౪ శ్లోకములు తగ్గినవి. నిజ ముల్లంఘనగా, నివృత్తి యచ్చుప్రకులలో ననేక ప్రక్షిప్తభాగము లున్నవని యిప్పటివారు కొంపఱువ్యులు గాని పోనచేసి సాహసించి చెప్పుచున్నారు. ఈవిషయము యిప్పుడు నేను చర్చచేయును.

తిక్కనయుద్ధోగపర్వంబునఁ బద్యంబులును, ననువంబులును, వాక్యాసాద్యంతరపదపద్యంబులును, “సంజయ ఉవాచి”, “పురరాష్ట్ర ఉవాచి” యనునవి లోమగాఁగల సంభాషణానుసంధానవాక్కులకు సాటి దైన “సంజయుఁ డిట్లనియె”, “పురరాష్ట్రుఁ డిట్లనియె” ననునవి లోమగాఁగలవియును, మూలమున లేని “మజియ”, “సంజయు”, “నవంతరంబి” యనునవి లోమగాఁగలవియును, తిక్కన కృత్తిత యెట్లు చెప్ప వాక్యాసాంతరపర్వంబులును, నివి యన్నియుఁ గలవి చేయును నేనుచు యెఱువది యాఱు (౧,౫౬౬) గలవు.

మూలంబునకును, తిక్కనయుద్ధోగపర్వమునకును గల ప్రమాణతారతమ్యమును వివరముగాఁ గనఁబఱుచును నొకపట్టిక ప్రక్కపుటలో విచ్చుచున్నాను బాదుఁడు:

ఈ ప్రకారముగా వ్యాసమాలోద్ధోగపర్వములో 3౨ అధ్యాయములును, ౯౬౨ పద్యంబులును గల రెండవంతరపర్వములైన వీరోద్ధోగపర్వంబును, సంజయయానపర్వంబు ననునవి కథ తిక్కనయొక్క 3౮౬ పద్య గద్యంబులు గల రెండవయాక్యాసములో నున్నది.

వ్యాసమూలములో 3౯ అధ్యాయములును, ౧,౫౫౩ పద్యంబులును గల మూడవ నాలుగైదగు నంతరపర్వంబులైన ప్రజాగరపర్వము, శుభశృంగారపర్వము, యానసంధిపర్వము నను మూడవంతరపర్వంబులకథ 3౩౫ పద్యగద్యంబులు గల తిక్కనయొక్క రెండవయాక్యాసములోఁ గలదు.

“నవమృతాకుం షడ్భాగ్యైర్విమయంబులను వివిధ వాగ్యంబులు పోపావక్రమంబున వంతకంతకు మూర్ఖులంబులను వర్ణంబులు సమర్థించుచు వందల బ్రహ్మచర్యుల డెయ్యది యెన్నవ నడిగె నది యెల్ల వివరించుచు హృద యపుష్కరకలితంబుల పరతత్వంబు ప్రకాశించుచుట్టి గూర్హోక్తు లనుగ్రహించె”

ననిమాత్ర మొక్కయొక్క చెప్పి, “యట్లు గ్రహించుచుండఁ బ్రభౌతం బయ్యె”నని తత్పార్థికాలవర్ణనము చేసెనవాడు. పదిత్రంబును, దివ్యంబును నైన యధ్యాత్మ బోధ దిగవిడిచి క్రాంతగాఁ దెచ్చిపెట్టిన యాప్రాతఃకాల వర్ణనములో శృంగారరసవర్ణనము చేసినాఁడు. విరహమును, సురతక్రియమునుగూడ నందు వర్ణించినాఁడు. ఆ వర్ణన యాపట్టువకుఁ దను వనునది చింత్యముగాఁగూడఁ దోచుచున్నది. (తిక్కన పోమమాటి విడిచిపెట్టిన నవ మృతాశ్రవర్యము మాహాత్మ్యము మాకుఁడు: ఆపర్యము మూలము ననుసరించి నేను దెలిసింది ౧౯౧౦ యవసంత త్వరములో నచ్చువేయించినవాఁడను.)

౪. తిక్కన యుక్త్యోగపర్వరచనాకార్య వివరీతి జరగిన కారణముచే నారనియుక్త్యోగపర్వము సంక్షేప యోగ్యపర్వ మని చెప్పవచ్చును. అతఁడు గ్రంథసంక్షేప గమలోఁ దనయింపుచు వచ్చినట్లు పోయినాఁడు. మూలగ్రంథ మాతూలాగ్రముగాఁ జరువనివానిను, అది విరూప మూర్త్యకవులవిషయమై యభిప్రాయపడుటలో సామర్థ్య ముండి యేది, లేక యేది, కితామగతిలో లోకోలో యన్నట్లు స్వతంత్రము గాక పరతంత్రము నైన వారును తిక్కన యధ్యాత్మభాగములు మాత్రము విడిచి నాడెనియున్నపర్వజనులకు నవి హనీయములు కాయించ దని విడిచినవాఁ డనియు నందును. అది పారహితు. జేపపారాయణము స్త్రీసూక్ష్మలకు నిషిద్ధ మనుకారణము చేత పర్వజనులకు నుపయోగ మనునట్లు వేదాంతులు భారతములో నిమిచ్చి భారతమునకుఁ బంచమజేదమని వ్యాసుఁడు పేరుపెట్టినాడు. వ్యాసభారతము సం స్కృతములో రచింపఁబడినట్లుచేతను, సంస్కృతభాష పర్వజనులకు గ్రాహ్యము కాదు కావునను పోనిది దేశ భాషలోనికిఁ దెచ్చుట యభ్యర్థనయి మే గాక యావశ్య

కమునాడ నయున్నది. అదియును గాక, తిక్కన విడి చిన భాగములం జేదాంతభాగములు మాత్రమే కావు. మూలమున ౬౦౦ పద్యములతో నున్న విదురసీతి గల ప్రకాగరపర్వము ౮౭ పద్య గద్యములతో నాతఁడు సంక్షేపించినాఁడు. ఈ ప్రకాగరపర్వము రాజసీతి గాని జేదాంతభాగము కాదు. గొప్ప రాజసీతి యుపదేశించు విదురాపుత్రానుకాశనము మొదలగు నితిహాసములనూడఁ దిక్కన దిగవిడిచినాడు. ౧౮౯ పద్యములు గల విదు లాపుత్రానుకాశనమువలని బోధ యింత యంత యని చెప్ప నలవిగాదు. అది చదివినఁ గాని తెలియదు. అది చదివెదేని రాజవంశమునఁ బుట్టిన యెల్ల వాయును యుద్ధ మునకుఁ బోయి పోరనవని గుంతులు వైచును.

౫. నేయేల, తిక్కన యుక్త్యోగ పర్వము సంక్షిప్తము. అతఁడు మూలము చూచి తెలియఁపఁ దెయ్యవనియు, నామృతగా రచించెననియు, నాతఁడు చెప్పినవొప్పునఁ గుమ్యుర సురవయ్య శేఖరుఁడుగా నుండి వ్రాసినవాడనియును దేశములోఁ బ్రతీతి గలదు. ఈ ప్రతీతి యనునది పూర్వకాలములోఁ గవులు దివ్యజ్ఞానము గలవారనియును, వారు దివ్యజమానులనియును బ్రకృతి జనులకుఁ గల విశ్వాసమునుబట్టి పుట్టివని కాని మఱి యొకటి కాదు. ఇది గాక, సంస్కృతమున భారతము వ్యాసుఁడు రచించినపుడు విఘ్నేశ్వరుఁ డారసీతి శేఖ రుఁడుగా వున్నాడు. ఈకథ భారతములోనే యున్నది. దీని ననుసరించి తిక్కనపోమమాటిగూడఁ బోకలేఖ కునిఁ దెచ్చిపెట్టిన వాసుగ నుండునని కలంది కుమ్యుర సురవయ్యసంగతి లోకులు వూనినవారు. సంక్షేపకా ర్యకరణపరీక్ష (precis writing test)లోఁ బ్రశ్న పత్రమును జదివి కన్నులయెరుట మనిదిగాని పరీక్ష్యుఁ (examinee) డైన విద్యార్థి సంక్షేపకార్యమును జూపి ప్రత్యుత్తరము లెట్లు వ్రాయునో యట్లు తిక్కనయును వ్యాసభారతోక్త్యోగపర్వమును దనకన్నులయెరుట మనిచి కొని సంక్షేపకార్యము తెనుఁగున రచించినాడు. మూల మున నున్న పద్యమునకు మాటుగాఁ బ్రశ్నోకాంక్ష పద్యము చేసినచోటనయినను మూలము ననుసరింపక మూలములోని కొంతభాగముమాత్రము తనపద్యములో,

తెట్టి రసవద్యము పూర్తికాకున్న (చిక్కవశవద్యభాగములో) వ్యర్థపుమాటలు పెట్టివారు. కొన్నిచోటల వ్యాఖ్యలనర్థములుకూడ నయినది. ఈవిగువద్యములు చూడుడు:—

వ్యాపభారతోక్తిగవద్యములో (బహుగవద్యములో) ముప్పదిసాలవద్యాయములోని నలువదిరెండువద్యము.

“య ఈర్ష్య పరదీప్తేషు సూతే పీఠ్యే కులాస్యయే;
సుఖ సౌభాగ్య సత్కారే రస్య వ్యాధి రవంతికః.”

అనియును, దీనికి చిక్కవతిమగువద్యము

“పరుల భవమునకు విద్యా
పరిగతికిం జేజమునకు బలమునకు మనం
తెలియుట నవద్యమున
న్నటెడు తెవులు లేనిచేదనం బను నధిపా.”

అనియును గలవు. తిక్కవ యితెనుగువద్యము నాచిన్నప్పుడు “సమీక నీతిసంగ్రహ”మని పేరుపెట్టి యప్పటియేలికలు పాఠశాలలో చాలనిద్యార్థులకు నేర్పించిన పుస్తకములో గలదు. విడుదలనీతితోనివద్యము లాపుస్తకములో వింకమం గొన్ని గలవు. ఆపుస్తకములో మన్నప్రకారముగాఁ దిన్న వాటానే పద్యములు వర్ణించి పదచ్చెవమును దీక్షయును నాత్మర్యంబును నూడ వర్ణించియుండుటచే కొంచెంకంచరి పద్యములు మిక్కిలి యింపుగా నుండును. ఈవకును నీ “పరులభవము” కనుపద్యము ప్రస్తావనకముచే నేను జరుపుటయన, మారాజును పాండ్రములోఁ గనియైన నామిత్రుఁ డొకఁడు “క్షిప్రో యంత భానున్న చీపద్యము” అనియెను. బాల్యపరిచయము గల పక్షువు లెల్ల నెట్లున్నను మనకుఁ బ్రీతికరముగాఁ దోయెనుగా! అనేకవ్యాఖ్యానములు గలిగి యాకారము చేతనే సామాన్యముగా నెల్లవారిచేతను బఠింపఁబడుచున్న వ్యాపభాగవత వాల్మీకిరామాయణములువోలె గాక వ్యాపభారతము కర్కశైలి గలిగి సుగమవ్యాఖ్యానరహితమై యునికింటేని సామాన్యముగా నెల్లవారిచే బఠింపఁబడిని కారణముచే నందరి శ్లోకములు సామాన్యుల కింపుగాఁ గావడవికపోవచ్చును. ఇందుఁ జూడుడు,

వ్యాపహలముయొక్క యర్థము నేను చెప్పిందిన ప్రకారము

‘పరుల కుల-శ్ర-సౌఖ్య-సౌభాగ్య-వీర్య-సూప-సత్కార-భవముల-యేపు గాంచి యోర్య లేకుండుటఁ దెవ్వఁ దుర్వి వాడు మందు లేనట్టివ్యాధిచే గుండుచుండు.’

అనియే యున్నది.

ఇది యిట్లుండఁగాఁ తిక్కవద్యములోఁ బరులయొక్కభవము-విద్య-లేజము-బలము నను నీ నాలుగు సుగుంబులుమాత్రము వర్ణింపఁబడ్డవి. ఈ నాలుగింటిలో గొన్ని మూలాధారములు లేనివి. మతీయును రాను వర్ణించిన నాలుగుసుగులను సహింపనివాడు తెవులు లేని చేదన పడునది తిక్కవ చెప్పివారు. ఇందు సారస్య మేమి గలదు? తెవు యిన్న చేదనకే సుప్రసిద్ధముగా ముందుండఁగాఁ దెవులు లేని చేదన కుండరా? కావున నచ్చేదన నివారించు చక్కదియే యగును. తిక్కవ వానికిఁ దెవులు లేదనియే చెప్పుచున్నాడు. ఈయధి ప్రాయము వ్యాసునిమూలమునకు విరుద్ధముగా మన్నది. వ్యాసుడు వాడు మందు లేని తెవులుతో సర్వకాలము కుండు ననుచున్నాడు. దీనిసారస్యము చూడుడు.

మతీయొక యుదాహరణ మిచ్చెదను. పాండవులు శ్రీకృష్ణుని రాయబారమునకుఁ బంపువోఁ దామును, ద్రౌపదియును గొన్ని మాటలు చెప్పివారు. అందు ద్రౌపది చెప్పినమాటలు వ్యాసుడు నలువదియొక్క పద్యములలో వర్ణించివారు. అందు—

లిఖి,

1. ‘దుశ్శాసనభంజం శ్యామం సంభిన్నం పాండుకుం యద్యపాంతు న పశ్యామి కా కాంతిర్వృదయస్య మే.’
2. ‘త్రయోదశీని వర్షాణి ప్రతిక్ష్య శ్యాగతాని మే, నిభాయ పృథియే మన్యం ప్రదీప్త మిద పావకమ్.
3. ‘విదీర్యతే మే నృపయం భీమవాక్చల్లసిడితమ్, యోఽయ మద్య మహాగాహం భర్త మే వానుపశ్య సి.’

అను నీమాండును గడవజ్జిక్కుకములు. ఈజ్జోకముల
తాత్పర్య మేమనిన—

‘నాతలచెంద్రుకలు పట్టి యాడ్చిన దుక్కాననుని
చేరులు ముక్కుముక్కులుగా ఖండించిన గాని నామన
స్సు కాంతి పొందదు. నాకోప మన్నివలె ముందును
న్నది. ముందినములు మనకు వచ్చు నమనానచే నీవదు
మాండేడు లాకోపమును మనస్సువందు నిర్వీర్యునిచిదిని.
ఇట్లుండ సంధి చేయుమని భీముడు చెప్పుచున్నాడు:
వానివాక్యములు ములుకులవలె నా గుండె బరుల
గొట్టుచున్నవి.’

అని యొ యున్నది.

ఈజ్జోకములు తెనిగింపుట: దిక్కన—

‘నెట్టన యిట్టియల్ల మది

నిర్వీరి రక్కసతాత్మిక జిహ్వాకిం

గట్టినయట్లు చెప్పయును

గాలము దీనికి నాటు పెన్నుడుం

బుట్టు దుష్టునిగ్రహము

పుని జగంబులు కాచునట్టి తో

బుట్టువు నీవుఁ దేజమానఁ

బొల్పిన భర్తయఁ గల్గి వచ్చుతా!’

అని చెప్పెవాడు.

ఇందుఁ దిక్కనయువమానవాక్యము నాకు సమం
బధముగా లేదు. ఒకటిలోఁ జచ్చు గట్టికొనుట పటాజము
కాదు. అట్టిపని చెట్టివాడు చేయును. అట్టిపని తన్నుఁ
జేసినవానిపే నాశము చేయును. ఇక్కడ ద్రోపది
యన్నివలె ముందును తనకోపమును సమయము వచ్చి
నప్పుడు కారవుండుదాడికిఁ బంపి వారిని మాడ్చికేయ
వలయు ననుకోరికతోఁ బలపట్టి మనస్సులోఁ బెట్టికొని

యున్నది. భీముడు సంధికి మెల్లతడుచుండుటచే దన
జోరిక యాడేబులుకు సమయము రాదోకో యని విచా
రించుచున్నది. ఒకటిలోఁ జచ్చు కట్టికొనుట యవశమైన
పని గాని వశమైనపని గాదు. చలముచేత మనస్సులోఁ
గోపమును నిలిపికొనుట వశమైనపని. ఇది సుగుములోఁ
జేరినది. బుద్ధిపూర్వకముగా వొడిలోఁ జచ్చు కట్టికొనుట
దోషము కాని సుగుము కాదు. ‘ఒకటిలోఁ జచ్చు కట్టికొ
నుట’ యనుపామెత కొలదిపెట్టి పెట్టి గోఁకొనుట
యనుపామెతవోలె వసిదర్శమందుఁ బ్రయోగించుదు గాని
సదర్శమందుఁ బ్రయోగించరు. అది కర్తయొక్క మాత్ర్య
మును బెలుపుటకుఁ బ్రయోగించుదు. ఇక్కడ ద్రోపది
మాఘంబాలా? కాదు, భీమరాలయి రావలిడ్డ చేయవల
యుపని చేసివది. కావునఁ దిక్కన యువము సరియైనది
కాదు. ఆతఁడు వ్యాసమూలము నవ్యయించికొనుటలోఁ
బొరవడినాడు. మతీయుఁ దిక్కనవచ్చుములోని యుత్త
రాధములో వాక్యసందర్భము నసిగా లేదు. దుష్టుముగా
నున్నది. అది వ్యాసుడు ద్రోపదిచేతఁ జెప్పించిన మాట
లుగల కడపటిజ్జోకమునకు సరియైన భాషాంతరీకరణము
కాదు. అది తిక్కన వ్యతంత్రించి చెప్పించినవాడు. అట్లు
చెప్పించినవాడని మన ముచేక్షించుము. నాతనివాక్య
ములో నవాచికవాక్యవోషము గలదు. ఏలవఁగా, జగం
బులు కాచునట్టి తోబుట్టువ నీవును, దేజమానఁబొల్పెడు
భర్తయను బ్రదికియుండఁగా నా కోప మెన్నటికిని నాట
దని ద్రోపది చెప్పినట్లున్నది. కృష్ణనిర్వాణ మైనతిరు
వారము, బతులు మృతు లైనతిరువారము దనకోప మాటు
పని ద్రోపదిభావమా? ఓహో, యంతప్రమాద మెంత
ప్రమాదము! అట్టిభావమే యైనయెడ నవ్యాకృతము తిక్క
నకుఁ బరిచితుగాండ్రై కొండనిటిసీమ యువకులలో
నొక వల్లెటూరిది యాడెదగిన మోటుమాట. * అది

* కొండనిటిసీమయువకులు మోటుమాట లాడుదునని వయిని చెప్పియున్నాను. వారిసరసము మోటుపర
సము. ఈవిషయమయి యొకచిన్నకథ చెప్పెదను. ఆకథ కిది యస్థానం బని పాతకులు తలంప కుండ్రుగాత
యని చేయుచున్నాను. ఒకనాడు పుంటూరులో వివాహసంబంధమయిన యుల్కివదిసములందుఁ బెండ్లికొనుటకు
వారును, పెండ్లికొనురితవారును గలవి సభమాది సరససల్లాపము లాడికొనుచుండుతఱిని వధువు తెలిసి గలవని
ప్రస్తావనకమున జోకయొనరి పలుకుటయు, పెరిగిగలవయినను మగడు చెప్పినట్లు నవనచేసి మగడు చెప్పా
కటి తీసికొనువాడని వరునితల్లి తాంబూలరసము తనకట్టికొన్న మీరమాండఁ గార్చికొనుచు వసిదర్శనములు

వరకుచే యజ్ఞ కుండంబునుండి జనియించినదయ్యు, దివ్య
సమానయ, భక్తవ్రతః బరివర్త్య చేయబడినను దుష్టిజేరి
కుడుజింపిన మహాపతివ్రతయూ, మహాపంశికురాలను,
గృహభక్తురాలను నను శ్రౌపతిజేరి యాచ్ఛరింపఁదగ్గ
పాత్రము గాదు. అయ్యును యట్లుచ్చరించెనని చెప్పి
తిక్కన ద్రాపదీ పాత్రవృత్తాచిత్తము మొదినగాఁడు.

తిక్కనభావమును వివరించుచును, దుష్టనిగ్రహము
పూరిన తోడుబట్టిన పిఠును, నేలమునఁ జొల్పెనుగదా
ని నాకున్నవారైనను, నాశోపమాణులు కిప్పటికి నవ
కాశము దొరకొనుద్యోగము క్రొవది నిచారముతోఁ జరి
గినదయ్యెనని యాతనిభావముని యెవ్వరైన మందుకే
యో, మట్టిన్నయెడఁ దిక్కన యాభావము స్పష్టముగాఁ
దెలుపునట్లు వాక్యము రచింపఁజాలఁదయ్యెనని నేను
సోకిరి చెప్పుచున్నాను. ఈభావము స్పష్టమగుదుటకు
వానిపద్యములోని రెండవపాదముందలి

"..... దీని కాలు తెచ్చు చుట" అనువది

‘దీనికంటా టింకెవర్’ అనియును, వారి వాలవ పాచమలోని కడపటిభాగమైన “ధర్మరూ గర్భ వయ్యతా!” అనునది “ధర్మరూ సుంతి రై ననున్” అనియును గూర్చి దిద్ది పట్టయిన బొంగుగ సుంతనను. ఆపక్షమే వర్తమానునందును;

ఉ. 'పట్నం యిట్టి యల్ల మనె నిర్మిసి రక్కసతార్కి
జి తొప్పించి, గట్టిని యెట్లు పెద్దయ్యను గాము మీ?
నాణు' బింతవేసి, బాట్టును దుప్పెనిగనాము పూసి
జగంబులు కాచునట్టి లో, గాట్టువు నీవు; దేవయన
తొల్లడు భీ రును నుంటి రెనవన్.'

పక్ష్య విఘ్నమునకు మనము దిద్దినను మనకుఁ గలవలెచిన
తిక్కన యుపమానానమంజుశ్లోము నిర్విఘ్నేయమృతి.

ఇక్కడ (1) వ్యాసమూలము ననుసరించి తెచ్చి
గింపినా క్లోకము సమన్వయించి కొనుటలతో జూరవడి
కవచమునట్లు వోళ్ళమునేయెందు మోటుపలకు పలికినది
గాన, విశోధకముగాను గాన్పించినది. అక్కడనే
మంట నెత్తి కెక్కినది, కాని యాచుపాతిలో నుండి
మును, దుష్టుమును బహుశ్చికిని మోటుపలకు పలుకక

మూలమునందలిరసము చెఱుచుట తిక్కనపద్యముయొక్క
పూర్వార్థమందును, (2) వ్యాసమూలమున లేని భాగ
మును వర్ణింప యిచ్చి వర్ణింపలేక ప్రత్యేకాయము
వచ్చునట్లు ద్రౌపదిచేత వసాదికపు పదము పలికింపుట
యను దోషము తిక్కనపద్యముయొక్క స్వకపో
కల్పితమయిన యుత్తరార్థములోను వెల్లడియగుచున్నది.
పయి మదాపారింపిన మూడుగురుప్రత్యేకములకు
నేను రచించిన తెనుగుపద్యములు చూడుడు:-

‘అమ్మ నుక్కావని దైవ క్యామధేజము
చెంది పచ్చపిచ్చుకి చేసి నాగు
కంటియందును తెట్టిన గాక కృష్ణ,
యక్కడి కాంతి వాదైవభృంగుమనకు,
‘మందిరికమలు వచ్చును మనక బుద్ధి,
వాగు గవెలిలి బిరియూనూ దైవదేవింట్లు
చిచ్చుగలి మందుకోపము చిత్తమంగు
తెలుసు నిలిపివదానె నీరబాక్ష.

“అట్టివారందఱి భీమువాక్యంబు లనెను
మూలకు లిటు మాతఁ బరమఁగా మొదలుపెట్టె
నక్కఱి మహాభూషణం దైవయతినియూపు
భక్తమునయంద నిల్చెను దానవారి!”

ప్రమాదము లింకను ముదాహరింపవచ్చును.
గాని గంగవి సురక్షితమే నిప్పుటి! దీనితోఁ బాలించెను.

౬. మతేయుడు బూర్వకపులవిషయమైన అంభీ
ప్రాణములోఁ చెక్కుకు పోతింఁజేలుగా విన్నవించి
వయిని చెప్పినట్లున్నాను. బూర్వకపులమొదలఁగల విశ్వాస
మెంతవట్టు పోయినదో, దూతుఁడగు శిష్టార్థ నిషయములోఁ
గూడ వర్తిత్యావమతేఁ గొంచులు ప్రేమవడుచున్నా
రు. విమఁడే. “వమ్య” అనఁగా వర్ణముని యెల్లవారికి
సఱుకఁయేగదా! వ్యాకుఁడు వర్ణవేదమునులయిన
దోషములను నివచనలయునని తిరుగుచేత స్మృత్యాస్మరి

నకుఁ జెప్పించుచోఁ బ్రాగరవర్ణమునందు (33) తుప్ప
దితూఁడవ యధ్యాయములో—

“నప్త వోహః పదా రాజ్ఞా
హతవ్యా వ్యవసోదహాః;
ప్రాయశో యై ర్వివశ్యంతి
కృతీమూలా ఆ పిశ్యరాః.

“ప్రేయోఽపై మృగరూ పానం
వాక్పారుష్యం త పంచమపః;
మహాప్తి పంచపారుష్య
మర్థమానుగ మేవచ.”

అని రెండు శ్లోకములు రచించినాఁడు. ఇవి ౯౫-౯౬
సప్త శ్లోకములు. ఈ రెండు శ్లోకములకును మేమ రచించిన
నా తెనుఁగుపద్యము లీదియై చూపుచున్నాను:—

‘కల లే దీల వ్యవసోదహ
ము లయినవోహములు వాని భూపతి విశువక్
వలయుఁ బని పాదుకొనినను
తలవానిని తెలుసు నిత్య మని యెని యంటే.

‘యెఁదియు నాచుము వేరుయె
గలు ద్రావుల ప్రల్లవములు కడుఁ బలుమిది మి
క్కిలి కఠినమందెయలును
గలగనములు పాదుసేలే కారవవర్ణా.’

వ్యాసమాలయైనై రెండుపద్యములను చెరిగిం
చుచోఁ దిక్కన—

‘సెఱచి నాచుముఁ బొనియుఁ వేరు మాకు
ప్రల్లవములు పంచెయవగునందవను
సొమ్ము నిప్పుయోజనముగ వమ్ముసేలే
యెనెను నప్తవ్యవములఁ జనమ రీతుల.’

అని యొక్కపద్యము రచించినాఁడు. ఈపద్యము చదివి
కొని యుండు మాఁడవపాఠములోని “నిప్పుయోజన
ముగ” నమరిశేషము చూచి “వమ్ముసేలే” యనఁగా
వ్యయముచేయుట అని అర్థముచేసికొని బహుజనపల్లి
నీతారామాచార్యులగారు క్లిబరత్నకర మను రెను
తెనుఁగువిఘంటయిత్రలో “వమ్ము” కల్పమున కర్థము వ్యయ

మని చెప్పినారు. ఈయర్థమందు వమ్ముకల్ప మొక్క
దము వాడుకలో లేదు. గ్రంథములయందును ప్రయో
గింపఁజేయుటపయ్యోమ. ఈయర్థము తిక్కన వ్యర్థపు
మాటలు చేయఁ దెను గాని మైనవమ్ముకచేత నీతారామా
చార్యులగారికిఁ జుప్పించినది. “నిప్పుయోజనముగ
వమ్ముసేలే” యని తిక్కన ప్రయోగించినప్పుడు సప్త
యోజనముగ వమ్ముసేలేయోజన మందునని యాశయము
చేసికొని “వమ్ము”నకు వ్యర్థమని యర్థ మయ్యేమే సప్త
యోజన మెట్లునునని యాశంక చేసికొని “వమ్ము”న
కర్థము వ్యయమని యంతయు చెప్పినాఁడు. తనయర్థ
మన కేపద్యమే లక్ష్య మిచ్చినాఁడు. ఇందు నిప్పు
యోజనముగ నమరిశేషము మహాకవియైన తిక్కన
యనావశ్యకముగఁ ప్రయోగించుటచే వింతచోసెను పుట్టి
నది.

2. పూర్వకపుటయెడఁ గల విశ్వాసములే గొం
దలు బాకులేకులు ఛందోలక్షణములోఁగూడ భ్రమపడు
చున్నారు. ఇటు వివరము—

“జ్ఞానము కేవల కృప న
జ్ఞానికి మనలేకవిధి ప్రకాశమునీయం
గా నది సకలసర్వోత్తీ
దానయినవంక లె సభికతరఫలన మగున్.”

ఇది తిక్కన భారతకాండపద్యములోని పద్యము.
ఇందు రెండవపాదములోఁ గాకును జ్ఞాకును యనిమైత్రి
పట్టిది. ఈమైత్రి కాధారమైన లక్షణ మెందును గాని
పించదు. సంయుక్తాక్షరమైన “జ్ఞా” లోని యొకయక్షర
మైనను “గా”కు సవర్ణమైనది కాదు. పామరులు
మాత్రము జ్ఞాలోని జకారము గకారముగా మచ్చులించు
చున్నారు. “జ్ఞానము”ను “జ్ఞాన” మని యుచ్చరించు
చున్నారు. తిక్కనకు సంస్కృతభాషాపాండిత్యము
లేనిదియును, జ్ఞానశబ్దములోని సంయుక్తాక్షరము
పూర్వము పామరులు వ్రాయుచుండవట్లు “గకార
జకారకారములు”గా నాతఁడుపాడ వ్రాయుచుండు
వాఁడనియు, నాతనికి సంస్కృతభాషాపాండిత్యము
లేననిచూచి కారవి యాపద్యములోని యతిమైత్రి యొక

నివర్తనమువియును గడపపట్టణవా ప్రత్యులును, వాంఛి
గీర్వాణముచోపండితులును వగు వామరూప కీర్తిశేషులు
కందాళ చాపాచార్యులుగా రాసమము వాతోఁ బరికిరి.
అయినతో నే నేకీభించుటకు సాహసించును గాని
లిక్కిన యాప్రయోగము ప్రమాదవశ మనుచున్నాను.
ఈ ప్రమర్శప్రయోగము ప్రమాదముగాఁ గైకొని యప్పు
కవి తపలక్షణగ్రంథమైన యప్పుకవీయములో

“ప్రాణకవులు కొంచులు జ్ఞ కారములకును
బ్రహ్మవర్గము తొలియక్కరములు నాల్గు
నిడుదురు ప్రబంధముల నొక్కయెడ విశేష
వగు లనుచు సామయజ్ఞాలు వాడుకతన.”

అని లక్షణము విధించి కకార జ్ఞ కారములకు యతిమైత్రి
యొండవచ్చు నన్నాడు. కులక్షణమునకు సామయజ్ఞ
యొక్క యాయొక్క ప్రయోగముమాత్రమే లక్ష్య
ముగాఁ గైకొన్నాడు. సయంత్రాక్షరమున కని ప్రత్యే
కము యతిమైత్రి యొక్కవను నుండదు. కకార జ్ఞ కార
ములు భిన్న వర్గములు. పూర్ణ బిందుపూర్వకము లయిననే
కాని సవర్గము లయిన మొదటి నాలుగుక్షరములకే కడ
పటియక్షరములో యతిమైత్రి లేనప్పుడు భిన్న వర్గాక్షర
ముల కెట్లందును? ఉండుననుట ‘కుండినియొడఁ గొట్టితే
నోటిపండ్లు తొల’ నన్ను ట్లందువు. అప్పుకవిది యంత
మతిభ్రమగమో చూడుడు. ఈమతిభ్రమము పూర్వ
మధ్యయదీక్షితుడు కాశిపట్టణములో గంగాసంక్రమన
నొకనాటి సాయంకాలమునందు గూర్చుండి సాయం
సంగళి పార్శ్వమండలా వరదీయెటుకను గాక గాలి
కాతనిగోచి యూహియునికి గాంచి గోచి యవాప్తి
సంగళివార్చుట కాస్త్రీయమని బ్రమసి తామును గోచు
లూపదీక్షిణిని యాతనిదగల గూర్చుండి సంగళివార్చి
కొనుచున్న యాతనిశిష్యులకథను నాకు జ్ఞ ప్తికే చెప్పు
చున్నది. అప్పుకవి లక్షణము చేయువాఁటికి నాను
డిచించియుండి యాతని లక్షణగ్రంథము చూచెనని
శిష్యులు గోచు లూప్తికొనుటకుఁ గారణ మెఱింగి
యప్పుయదీక్షితుడు వారిని నిందించినట్టులే లిక్కిన
సామయజ్ఞ యప్పుకవిని నిందించును. అప్పు వప్పుకవి
లేన లక్షణపద్యమును తీసిపొయెను.

మఱియు నప్పుకవిపద్యములోని “విశేషవగు లనుచు”
నను చాని కన్వయ “మిడుచు”రనుక్రియలోనా, “వాడు
కతన” ననుచానిలోనా? అనఁగా విశేషవగు లన్నవారు
సామయజ్ఞులారా? అప్పుకవిప్రాణకవులారా? ఇది సంగీగ
ముగా నున్నది. దేనితో నన్వయించినప్పటికి నప్పుకవి
ప్రమాదము చూపఁబాలఁడు. అతనిది వెట్టియూహ-
(mere guess).

౮. మఱియును భావకాశివ్యము గలపట్టులఁ
చెక్కుపద్యములు మూలములోనిది తెనిగింపక
లిక్కిన దిగవిడిచినాడు. ఆ ట్లాతఁడు విశ్లేషించిన
పద్యముల భావములు కొంతపట్టు నీలకంఠియవ్యా
ఖ్యానమువలన స్పష్టమయ్యును. కొన్నిపట్టుల నీల
కంఠియవ్యయ నుతిశిష్టముగాఁగూడ నున్నది. గ్రంథ
విస్తరణితే నీయర్థంబున లక్ష్యము లిప్పు డీయఁగడఁ
గను. ఇదియును గాక, మూలములో శబ్దకాశివ్యము గల
పట్టులను శ్లోకభావకాశివ్యముగల పట్టులను లిక్కిన
తెనిగింపమియందుఁ గల యకర్ప (omission) బోష
ము విషయమై నే నేమియు విస్తరించి మాటలాడను.

౯. మఱియు నొకొక్కటి చెప్పెద విమంశ.
కొన్నిచోటలఁ లిక్కినభావంతరీకరణము వ్యాసమూల
మునకును, స్వభావమునకును విరుద్ధముగఁగూడ నున్నది.
పాత్రానిత్యపోషణములో వ్యాసనికే గల సామర్థ్య
మును, వేర్పును నేయంతరీకరించిన లేవు. సంజయయావ
పద్యములో మాత్రయొక సంజయమని కట్టిసుముల
పెట్టినవాఁడో చూడుడు. ఆపద్యములో మూలములో
మన్నుటఱువది యెనిమిది శ్లోకములు గలవు. అం
దొక్కశ్లోకములోనయినను దుర్బోధమందు గాని, స్థల
రాష్ట్రాదు గాని, వాచిపక్షమువారు గాని దోషులని సంజ
యనిచేఁ జెప్పింపఁడయ్యెను. సంజయుఁడు లేనకును
భవ్యజానకను జరగినసంభాషణములోఁ దనయొనఁయని
పయి నీగ వ్రాసిచ్చినవాఁడు కాఁడు. భర్త్యుఁడు
తనతమ్ముల పొరుమను బగ్గడించుచుఁ గొరవుం నిత్తి
సాడుచును వారీశేషము విడిచినప్పుడు సంజయుఁడు
కారవులు కట్టకలనియును, వారిని భర్త్యుజాడు నిందిం
చుట కార్యమనియును బ్రత్యుత్తర మిచ్చెను. దీనికి నివ

శృవముగ సంజయ మానవర్షములోని యిరువదివారవ
యధ్యాయము చూడఁడు. దానికి వాయాంధ్రీకరణ
మీదిను వగవలయున్నాను:—

‘ఎట్లు చెప్పితి నీ వది యట్టివ కురు
వరుల నడిగితి నడిగితి నురుజనంబు
నీ వడిగివట్టికురుకీరు లెల్ల మంచి
వారు నేమయితో నున్న వారు వారు.

‘ఏమి మలధాన్తరాష్ట్రోశవ
వృద్ధులు పాదులుఁ దాపులైన వా
రును గల లెల్ల వోలుతె ను
రుతుత కాత్రపు లైనవారి కే
నొవన మయోగమం జొసగు
యెనును చిత్తవతం గడున్ నిరుత్
నొవకొని బ్రహ్మచార్యులు
లోపము నేయు వడితి యట్టివో.

‘జవన మిగు నోహమును
సర్పనివారిని సర్పివట్టివా
రని వధియింపఁ బూను టది
యెక్కట క్రొక్క మసాగువృత్తి యాఁ
దనుకాడఁ దా నసాగునయి
తత్ సృతరాష్ట్రోయ పాసవృత్తిచే
దవరు మియుం బగం గొవనఁ
దప్పుక ప్రోహియె మిత్రకోటికన్.

‘పాపం బింనుక యెల్లఁ దా ముసలియై
పొలుండు చిత్తంబునం
దాపం బాలనితాప మొందుచును నం
తాత్రాంతుఁ డై యున్న వాఁ
డోపృశ్యకృత, జ్ఞాతిద్రోహ మిలగా
సుత్కృష్టపాపంబులం
దాపివంబని బ్రాహ్మణుత్ తెలుప సం
భావించుచుండుం జాహి.

‘ఇవవర సంగమందు స్మరి
యించుచునుండురు నిన్ యుధిష్ఠిరం

దేనుచును యుద్ధ మైవరితీ
నాపాపనాయకుఁ డైన సవ్యసా
చిని సృరియించుకుండ మఱి
చెప్పెన దుండుభేదంబుకట్టుకుత్
నిన ననుచో పృథిం చెనరు
భీము గదాయుధపాణి భూవరా.

‘తలఁకురు రగరంగంబున
నలుదిక్కులఁ బర్యవీరు చవారత మరిసి
నల నంపవాన ముండెను
నలకవలం దువ్వుకంపులను రథివరులన్.

‘శేపు తవయదృష్ట మేపాట నుండుతో
యధిప యెవ్వఁ డెఱుంగఁ దిని తలంకు
సఖిలగర్వయగుండ వయ్యును బహరాని
పాటు లట్లు పడివదాడె నైతి.

‘ఏన నీ లైవప్రజ్ఞ చే నయ్యి లెల్ల
నీవ సరిచేసికొనఁగి దేవ ముల్ల
నిండ్రనము లై నహింసపు లెన్నఁ డైన
భోగములకయి ధర్మముతో పో విడుతురే?

‘నీవ సరిచేసికొను మిది నేర్పుతోడఁ
బాధివా ధాన్తరాష్ట్రులుఁ దాంవపులును
పుంజయులు వీరి గూడిన నృపము లెల్ల
నెట్లు ముఖ మందగలవార లట్లు తేండె.

‘తానును గొడుకులు మండ్రులు
మానుగ లేఁ గూడి వాకు మనుజులం దా
మిశాయన చెప్పిన ప
శ్నై నిడె నుడివెదను దినగడె కడు శ్రద్ధన్.’

ఈసందర్భమువందే, మఱియు సంజయఁడు నీవు
చిరకాలము ద్వేషము తాల్చి పాపకర్మమయిన యుద్ధము
చేయఁదలఁచికోన్న వాడె వనియును, నిక్కారణంబుచే
నీకుఁ బదుమాడె సంవత్సరము లరణ్యోత్థాతవాసకష్ట
ములు కుడువవలయుట యధర్మము కావనియును, దు
శ్యోధనుఁడు గోపి కాఁడనియును గూడ భర్మరాజుతోఁ
డెప్పుచున్నాఁడు. సంజయయానాంతరపర్వములో

నిరవధియేవం యథాధ్యయములోని పదియంటు మొదటి
 రిగవతివాఁడఁ గల యొద్దుక్లీకములును నాడుడు, అది
 నేను. తెలిసింది నా శిష్యులపర్యము లిది చెప్పు
 నున్నాను:

‘వైకము వాల్చి యాగలిసి
 బాసపుకర్మమ యిన్ని యేండ్లకున్
 వారక ధూమిపై నలపు
 వారలు గాఁగ మితిం దలంప నే
 వార యవేకవత్సరము
 లాగతిఁ గట్టు మరణ్యగ్రామలన్
 వారక నిర్మి కున్న కురి
 పొండపులన్ కనంగ భర్తమే.

‘ఈ మారాజ్యము విప్పి మేము చన మిం
 దే యుందు మే మందు నాఁ
 జే విని గుంప రజేల విభులము లిం
 దే విచ్చి మిడుద్దనే
 తాము న్నిర్మిరి నిర్మవశ్యు లగుచుం
 దిగ్గరిలు మిమంగ్రు నా
 నీ మేల్తో దను సర్వకాత్మకము నీ
 కృష్ణుండు రాజీగ్రహ!

‘శుకసహితమోఽయమం పయి మరేయమంపయి
 పరలనుము దుక్కరగుంపయి విరటరాజాఁ
 దొల్లి మిరలు గెల్పిన దెల్లరాజా
 కల్లగుం గూడి ని వ్వాక్రయింపరై రె.

‘బలముం గల్గి మహాసహాయుడవు నై
 పొందుక్షీతాగ్రపు
 త్ర లవద్విట్టన యాధనంబయిని నీ
 వాకూచరు స్వంబుకన్
 నలి నీ ఓడ్కొని యుద్ధరంగమున నా
 వావై నీ వీరవ్రజం
 బులనుం బరిపురు ధాత్రరాష్ట్రగరువం
 బున్ నాఁడె ధంజంబువే.

‘పెరుగనిచ్చితి నేల వీయరిబలము
 నీ సహాయులం గృహింపఁడేసి నేల

అవరిఁ బెక్కిండు పసియించిరయ్యి యేల?
 కవచి కాలంబు చివ్వకుఁ గడఁగ నిపును.’

‘ఈహా! సంజయుని యావాక్యములు వాని దౌత్య
 భావము గంతె. దెప్పఁగ జూపించుచున్నది. మారేయిన
 వాడు తనదేలిక పెరిగివచ్చి ధిమి మూపించువా? అట్లు
 యిన దౌత్యము సఫలమునా? ఇది యిట్లుండఁ దిక్కన
 చేపివని చూడుడు. వ్యాసములములో నిరువది యేక
 వయధ్యాయముం దైరాలు క్లీకములు,

“ సర్వైర్వర్త్యై స్థుమశేచాస్తు పార్థాః
 సంప్రాసేన మాద్దవే వార్తనేన,
 నాథా! కులే వ్యావృళంసా వదాన్యా
 హ్రిదిషేచా కర్మకాం నిశ్చయన్తాః.

“న యుజ్యశే కర్మ యుజ్యసు హీనం
 పత్వం హి వ ప్రాప్యకం భీమసేవా,
 ఉద్యానశే వ్యాంజన విందుర త్ర
 మృతై వస్త్రే య ద్భవే త్పిత్పిదం న.”

అది రచింపఁబడియున్నది. ఇది యుద్ధము చేయవలసి
 వంజయుఁడు భర్తావితోఁ జెప్పినవాక్యములు. వీని
 యర్థము నేను చెబుటకు బద్ధయూషముగా రచించిన
 ప్రకారము—

‘తనరఁగ బాంపపుత్ సకల
 భర్మయునుత్ కున్నరైవరారు న
 మృతమున నార్ధంబు మతీ
 మార్దవ మూనినరారు సక్కులత్
 తనర దయాసమరూలు ర
 రామ్యులు గిల్పిషగీతి కార్మణాః
 దనుకును గార్వరికృయము
 తద్ద యెలంగడువారు నిచ్చులన్.

‘అట్టిపాత్రికు లగుమీకు నర్థ మునది
 చేయఁగా పింబి ధేమగనేవఁ గూర్చి!
 అకట పాపము మీ కున్నఁ బ్రకట మగును
 ముదురు వలనను గాటాకములకొరె.’

అని యాంపఁగా—

వీరబాబు రామారావు

ద. వి. స్వ. జంతులం

హరిభజనము - తన్మయుత

“మలకని కార్యము చేయం
దలచుట మీయిట్టి పర్యవర్తకము కాం
తుల వనఁ బ్రసిద్ధు లగు నె
ద్దలకుం దగ వసినె యెద్దిగంటునఁ జూడె.

“మకుఁగుఁడీరయందు మసి వాఁకినట్లు మీ
సక్కులమునఁ గల్యణము కార
వేంద్రు కతనఁ జొందె నింతయుఁ బాపంగ
నీవ నేర్తు భవనిపుణ్యపాపము.”

అది తిక్కన తనభారతములోఁ దెనుగుపద్మములు కదలి
చిదాఁడు, వ్యాసమూలములో—

“మీరు పర్యవర్తకముచేయ, సక్కులులు, దయా
సమద్రులు, పర్యవర్తక ప్రభావము, గొప్పవారు, హిస
కర్మము, హింస చేయుట మీకుఁ దగదు. యుద్ధము
చేపితిమి మీకుఁ బాపము వచ్చును. మీకుఁ బాప
మున్న యెవ పప్పుపము తెల్లనిబ్బమీదఁ గాలుక మంకి
వోదఁ బ్రకట మునును.”

అని సంజయుఁడు భర్తృజానితోఁ జెప్పినట్లుండఁగా,

“మీరు భర్తృజాని; చులుకనికార్యము చేయుట
మీకుఁ దగదు. మీసక్కులమునకు దుశ్శోగమనిమూల
మునఁ బాప మంటివది. ఆపాపము తెల్లనిబ్బమీదను
మసి యంటిన ట్లున్నది. ఆపాపము పోఁగొట్టుటకు నీవే
నేర్తువు. పోఁగొట్టవలయును—”

అని సంజయుఁడు చెప్పినట్లు తిక్కనపోమనూతి పద్మ
ములలో నున్నది. ఇందుఁ దిక్కన ప్రసాదపద్యాఁడు.
అతనియర్థము మూలమునకు వీరుద్యమును, సంజయుని
వర్తమున కసంబద్ధమును, సంద్రగాఁయమునకు దూర
మును నైయున్నది, పాత్రవృత్తాచిత్రియచేసినది. కథకుఁ
పాత్రవృత్తాచిత్రికే ప్రభావముగదా!

అనియును గాక తిక్కనరచన శాకు యుక్తి
యుక్తముగాఁ గనఁబడదు. అర్థమందుఁ బూర్వవరము
లకు సంవర్తము లేదు. దుశ్శోగమఁడు పాపము చేపినాఁ
డనియును, మసిచేత మునుఁగుబట్టి చెసిన ట్లున్ననముచే
నిలము చేసిన దనియును, నప్పాపముఁ బాత్రుటకు నీవే

నేర్తు వనియును సంజయుఁడు భర్తృజానితోఁ జెప్పినాఁ
డని యాతర్వార్థ మయ్యున్నది గదా. దానితరువాతి
పద్మములో యుద్ధము చేయవలసిని సంజయుఁడు భర్తృ
జానితో ననును. పృథ్వీంధకరాజ్యములకుఁ బోయి విచ్చ
మెత్తికొని బ్రదుకు మనితోడఁ విమ్మట వాతఁ డనును.
దుశ్శోగమఁడు చేసినపాపము భర్తృజాని యుద్ధముచేయక
పృథ్వీంధకరాజ్యములకుఁ బోయి విచ్చమెత్తికొని బ్రది
కినయొక సంజయునిచేతఁ తిక్కన్న చెప్పించినట్లు
పోవునా? భర్తృరా జట్లు చేసెనేని దుశ్శోగమనిపాపము
మఱియంతపెచ్చముగా నితరరాజ్యములలో శపిఁతయుఁ
గావఁబడును. ఎంతదూర్వుడఁడే యహ్మ దుశ్శోగమఁడు,
కపటపునాదమున భర్తృరాజరాజ్య మపహరించి పదు
మాండఁడు లరజ్యాక్షాతవాసములచే గడ్డపెట్టుటయే
గాక, నేఁ డాభర్తృమూర్తిచే విచ్చమెత్తించుచున్నాఁ
డని యింటింటను నిల్లంద్రునూనఁ జెప్పికొందురు.
దానిచే దుశ్శోగమనిపాపము తిక్కన బ్రదుకినట్లు పోసే
రదు సరియ కదా, మీఁదుమిక్కిలి యది ప్రపంచముం
తయుఁ బ్రాణము.

ఇది గాక, దుశ్శోగమఁడు నీవిషయములో
నేరము చేసినాఁ డనియును, దత్తీషపరికారార్థము మహా
రాజ వైస నీవు విచేతములకుఁ బోయి విచ్చమెత్తికొన
వలయు వనియును మహాత్ముఁ డైసంజయునిచేత భర్తృ
రాజాతోఁ తిక్కనమహాసభావుఁడు చెప్పించినవిధము
యోడఁగాఁ బంచమహాపాతక కథలు వాకు జ్ఞాప్తికి
వచ్చుచున్నది. ఆకథలు నిజము కావనియుఁ బరిపోషము
వకుఁ గల్గింపఁ బడ్డవనియు నింతకు ముందు నేను
దలచితిని గాని, రాజాధిరాజాలతోషములు పహితముఁ
బ్రపంచమునకు వెల్లడిచేయుచు బుద్ధులు చెప్పు భారము
వగొంపవలయు కలింద్రులలోఁ జేరిన తిక్కనయొక్క
యావదవడి యోడఁగా నక్కఱం నమ్మితిగనిని కావని
యిప్పుడు శాకుఁ డోడనుచున్నది.

ఇట్లు వ్యాసమూల మపార్థము చేసి తిక్కన
పాత్రాచిత్రియము చెఱచినదానికి వింకన నెదిమిదిల్య
ములు యాత్రుచున్నాను. రెండవలక్ష్య మేదనఁగా,—

అభిమన్యుని వివాహానంతరము విరాటరాజునభి
 లోఁ గృష్ణుడను పాండవుల భర్తృవర్తనమును, ధార్తరా
 ష్ట్రుల యభర్తృవర్తనమును మనస్సునెంచి, సాచవునను
 యము మనుసరించి రాజ్యము పాండవులకు మఱల రావల
 యుననియు నేరవ్విమిర్తనములు దుర్యోధనునిసొంతికి
 దూతను బంపవలయు ననియు నిశ్చయించెను. తనభ
 యుర్యోధునవర్త ప్రకృపాధ్యాయములోనే కలదు. రెండవ
 యధ్యాయములో బలరాముడను పాండవధార్తరా ష్ట్రుల
 వర్తనవిషయములు కృష్ణునియభిప్రాయమునకు విరుద్ధాభి
 ప్రాయ మిచ్చెను. అయ్యభిప్రాయమును గనఁబఱచు
 వ్యాసమూలము చూచుడు:—

౧. "సర్వా స్వవస్థాను చ లే వ కోప్యా
 గ్రస్తో హి ప్యాథో బు మాశ్రితై స్తే,
 శ్రి యార్థ్యుశేతస్య యుధిష్ఠిరస్య
 ద్యూతే ప్రసక్తస్య పౌత్రం చ రాజ్యం.

౨. "వివార్యమాణ కృ తుర్ముప్రవీరః
 నల్లైః సుహృద్భి రయమ వ్యకల్మషః,
 గాంధారరాజస్య మతం మతానం
 సమాప్యాయ ద్దేరితు మాజమిథా.

౩. "స దీవ్యమానః ప్రతి దీవ్య వైవం
 హిత్యాహి కర్ణం చ సుయోధనంచ,
 దుర్యోధరా ష్ట్రత్ర సహస్రకోఽస్యే
 యుధిష్ఠిరో యా నిష్ఠా హీత జేహం ;
 ఉత్సృజ్య తా స్సృబల మేవ చాయం
 సమాప్యాయ త్తేన జితోఽక్షవత్సామ్.

౪. "స దీవ్యమానః ప్రతిదేవజేన
 అక్షేష నిత్యంతు పరాబ్ధుభేష,
 సంరంభమాణో విజితః ప్రసహ్య
 తత్రాపరాధః శకునే ర్మ కల్మషః."

ఈమూలపద్యములయర్థము వాయాదిగత తెనుఁ
 గుపద్యములలో పుష్ట ముగచున్నది:—

'ఎన్నఁడు వారి కల్గి యొక
 యంతయుఁ బుట్టఁగఁ జేయ రాదు రా

కోర్కె తినే ముదిచి కను

దుర్మతమునందుఁ బ్రసక్తుఁడాయఁ దాఁ
 బమ్మగఁ గోలుచోయె ధరఁ

పాండవవర్తనము మీ పాంతపుం
 బమ్మముచే బరియూలుగ

వారల కయ్యది సంప్రమించె నా.

'వలదు ముమీ యటంచుఁ దన

బంధువులెల్లను జెప్పుచుండె వ

ప్పులు కలు శ్రోదియుం దనకుఁ

పాంపితి సావమునందు భేషభేఁ

దలఁపకయున్ మనంబునను

ధర్మతమాజాడు సమ్మతాక్షుండె

వెలిగెడు సౌబలుం విలిచి

నేమక మీఱఁగ వాడె వానితోన్.

'విడిచి గుయోధనున్ విడిచి

వింతగఁ గర్ణునిఁ వా జయింప నో

పెను వల సాచయిత్ భగను

వేలకొలందిగ మంద వారలన్

విడిచి విలేకమున్ విడిచి

నేమకతో ముబారక్కులానునే

బుజిబడి సిల్పి యాడు మనఁ

బొల్పఁ నీయచమానుఁ గాతనికా.

'తనరఁగ వా డి రొండోరులు

దైవవశంబున ధర్మమాతిలై

పనుపడుపాదికతో తిరుగఁ

బమ్మను వచ్చెన యెల్లవేంతకుకా

బొవరఁగ నేచి పట్టుదల

పాంపిరినోవఁగ వాడి యొడె నీ

యన యది గావునన్ కరుని

యంతును దచ్చొకయింత యున్నదే.'

ఈ పద్యములనుబట్టి బలరామునిమతమందు—

(౧) సాదమాదేవతదేని తనబంధువులెల్లను జెప్పు
 చుండఁగా ధర్మరాజు మాఝుండె వారి బుద్ధులు వివక

యును, జూదముందు దనకు చెలిదిలేమి తెలుపకయును జూద మాడె ననియు;

(2) జూదములో దాని గెలువఁదగినవాఁడనేకు లుండఁగా జూదమాడుటకు వారిలో నెవనిని గోరికొనక జూదమును మహాపండితుడైన శకనిని కమ్మని ధర్మ రా జనికేయి తనకు దాని గోరికొని వానితో నాడె ననియు;

(3) ధర్మరాజు ప్రమత్తుడై జూదముందు రాజ్య ము గోల్పోయినాఁ డనియు;

(4) ధర్మరాజు తాను పాచికలు వేసినప్పుడెల్ల నది తిరుగఁబడుచు వచ్చెననియు, సంతతో విరమింపక పట్టుచుల యెక్కువ యయి యాతఁ డాడుచువచ్చె ననియు, దానిచే శకనియందుఁ దప్పు లేదనియు;

(5) జూదపునమయమును బాంపపు లలిక్రమిం దుటచే దుర్యోధనుడు బలియుఁ డయ్యె ననియు, వారి రాజ్యము దుర్యోధనునియందు సంక్రమించె ననియు, దానికేసి దుర్యోధనునియందును దప్పు లేదనియు— స్పష్టముననున్నది

ఈపాత్రులు బలరామునివాదమున కమగుఁ గుగా నున్నది. నిజ మిట్లుండఁగా, తీర్మానయాంధ్రీ కరణ మెట్లున్నదో చూడుడు:—

“ధర్మనందనం నెతనియందతికిం బుయిలోడి మెయివడి గలనడవడిం బ్రవర్తిల్లుచుండియు జూదంబు చెంట మోసపోయి తొడరి చిక్కునం బడియె ననియును నతం డక్షుచిద్రాపాటవంబు తనకు మిగుల లేమింజేసియు బంధనంబులు తన్ను వారింపుటయుఁ దా నాడుట మాని గాంధారరాజు వియమించినం దిక్కరాకాశలం బునం బరిణతుండు గావున నాశకని యాది యధిష్ఠిగం డొడ్డినయొడ్డియయి గెలుచుచు వచ్చె నట్లుగుట నాతని యందును గొంతలే లేదు.”—

అని యున్నది. ఈతీర్మానపాశమునుబట్టి బల రామునిమరేమగును—

(1) ధర్మనందనండు జూదముచెంట మోస పోయిననియు;

(2) జూదమాడ నిశ్చయించికొన్న తనకు జూద ముందు బాంపిత్వము లేమింజేసియు, దన్ను జూద మాడవలదని బంధువులు చెప్పటంజేసియు దుర్యోధ నుడు తా నాడుట మాని తనకు బదులు తననిమిత్త మయి జూదముందుఁ బండితుడగు, దన మేనమామయన నగుశకనిని జూదమాడుటకు నియమించె ననియు;

(3) శకని జూదపు విద్యయందుఁ బరిపూర్ణ మైనవేర్పు గలవాడు గావున ధర్మనందనం డొడ్డినయొ డెల్ల గెలుచుచు వచ్చె ననియు—స్పష్టముననున్నది.

ఈ పాత్రులు దుర్యోధనునియందుఁ గాని, శకనియందుఁ గాని తప్పు లేదని వాదించుబలరాముని వాదమునకుఁ బరిపూలములుగా నున్నది గాని యను హలములుగా లేవు. ధర్మరాజు మోసపోయినాఁ డనుటచే ధర్మరాని మోసపుచ్చినవారు ధార్తరాష్ట్రము కావ లయును; వారివంకవారు కావలయు. దానిచే దుర్యోధ నుడు దోషి యనుటయే. మఱియును ప్రతిజ్ఞ హింసనఁ దా నాడవలయుననికీ దా నానక యెట్లుయినను ధర్మరా నోడింతమని తెలంపు గలిగి తనబదులు జూద మందు మిక్కిలి నేర్పురి యయిన తన మేనమామ నప్ప గించినాఁ డనుటచే దుర్యోధనుడు దుమ్ముద్ది గలమహా దోషి యనుటయే. మఱియు జూద మెఱుంగనిధర్మరాఁ డొడ్డినయొడ్డెల్ల జూదపుమాయ లేలేగినశకని తన నేర్పుచే గలిచినవాఁ డనుటచే శకని దోషి యనుటయే. ఈపాత్రులుచే ధర్మరానిమోటుమికి కారకులు దుర్యో ధనుడును, శకనియును, దుర్యోధను నాడనంద నివా రించినబంధువులును నై నారు. దీనిచే దత్త్యమువలన బల రామునకు న్యవచనవైరుధ్యము సంభవించుచున్నది.

తీర్మాన చెప్పిన ప్రకారము తన వాదము నకుఁ ప్రతిపూలపాత్రులు చెప్పట కవతారపురుషుఁ డైనబలరాముడు వెట్టివాడా? అట్లు చెప్పించుట కవ తారపురుషుఁ డైనవేదవ్యాసమువార్ని మహాకపింద్రుడు చెట్టివాడా? నారు నారు. తీర్మాన తానే ప్రమత్తుఁ డైనవాడు. వ్యాసమూలములోని తొమ్మిదియుఁ బనియు

చుకొనకముందు సమన్వయించుకొనుటలోఁ దిక్కన పొర పడినవాడు. తొమ్మిదవశ్లోకములోని “కురుప్రవీర!” అనుదిశేషమునకు యుద్ధస్థిరుఁడని యర్థముచేసికొనుటకు బదులు దుర్యోధనుఁ డని తిక్కన యర్థముచేసికొన్నాఁడు. మూలములోని పూర్వపరములు యాదికొనకయు, గథాసంధర్భము యాదికొనకయు, వాక్యార్థము యాదికొనకయు, బలరాముడు దుర్యోధనుపక్షమునఁ బడుతుమన్నాఁడని వ్యాసునితో నేటిభరించి తాను ద్రోక్కినపురిత్యైవము యాదికొనకయు, తిక్కన తప్పు త్రోవను బడ్డాఁడు. “కురుప్రవీర!” “అయ మరెట్లు?” “అమోఘా!” “అయం యుద్ధస్థిర!” “అర!” అనునిది యన్నియు వొక్కొక్కటి విశేషములు. ఇంను దుర్యోధనుడు లేనే లేడు. తొమ్మిదియుఁ బనియు నగు శ్లోకములలో “పాబలం చేరినం సమాప్తాయత్” అను

వాక్యమునకు సోబలనిఁ గానిమాడుటయు రమ్మని పిలిచె (challenged) నని యర్థముచేసికొనుటకు బదులు పాబలువి గాదమాడుటకు నిరూపించె నని తిక్కన యర్థముచేసికొన్నవాఁడు. చేసికొని “సమాప్తాయత్” అను క్రియకుఁ గర్త వాశ్లోకములలో లేని దుర్యోధనుఁ డెచ్చిపెట్టివాఁడు. పోనిండు, తిక్కన చేసిన యర్థమొప్పుని యంగీకరింక నున్న, గథామాధార్యమునకు భంగము కలుగుచున్నది, మూలచ్చేర మగుచున్నది. “అర!” అనుదిశేషము మూలములోని “సమాప్తాయత్” అనుక్రియకుఁ దిక్కన తెచ్చిపెట్టిన కర్తనున దుర్యోధనున కన్వయింపవలయుట సంభించును. అట్లు చేయుటకు మూలములో భర్త్యుఁ డోడెను గాని దుర్యోధనుఁ డోడెవా? కావునఁ దిక్కనరావట్ల తప్పయినట్లు దానిమొగముమీదనే కనఁబడుచున్నది. (నశేషము.)

అవి నా భావము

తురగా వేంకటరామయ్యగారు

౧

నాదేనా ఈమాము?

నీదేనా ఈ జీవము?

నాభావము నీ పాట

నా, గానము నాదేనా?

ఈ కేళిపవ మంతా

నా కొరకా? నీ కొరకా?

నాదేనా జీవము

౨

పూవులు నేనా? కమ్మని

తావులు నీవేనా? ఈ

పూజలు నీ కొరకేనా

పుణ్యము నా కొరకేనా

నాదేనా జీవము.

౩

ఈ లోకము నాదేనా?

పాలించే దీవేనా?

నీరాధను నేనేనా?

నారాజువు నీవేనా?

నాదేనా జీవము

౪

నావలపులు నీవేనా?

నీతలపులు నేనేనా?

నేనే కృష్ణుడగానా

నీవే రాధపుగానా?

నాదేనా జీవము

ఆంధ్రకవిత్వచరిత్రము

(రెండవ భాగము)

ప్రాబున్నయయుగము

సాహిత్యము : శ్రీ. శి. ౫-వ శతాబ్దము నుండి ౬౦౫ వరకు

ప్రజ్ఞావంతులైన చరిత్రకారులును విమర్శకులును రాజరాజనరేంద్రుని పూర్వమున చాళుక్యరాజులు భాషాభిమానులై యాంధ్రభాషాధారణమునకుఁ బాటుపడి నట్లు వ్యాసములు వ్రాయుచున్నారు; ఉపన్యాసములిచ్చుచుచున్నారు. ఈవిషయములో యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనపద్యములును, మఱికొన్ని తెనుఁగుశాసనములును వారి కాధారము లగుచున్నవి. మఱియుఁ జాళుక్యరాజన్యు లాంధ్రకవిత్వాభిమానాయత్తచిత్తు లగుటకుఁ దఱచుగ “చస సత్యాశ్రయునిఁ దొట్టిచాళుక్య నృపుల” అను సన్నచోడ కవిపుంగవుని పద్యపాదము నిదర్శనముగాఁ జూపఁబడుచున్నది. సత్యాశ్రయుఁ డనఁగా నేడసశతాబ్దమున నాంధ్రదేశముపై దండెత్తినచీన రెండవ పులకేశి యనికొందఱును, దక్షిణదరుడైన కుబ్జ విష్ణువర్ధనుఁ డని కొందఱును, బేతవిజయాదిత్యుని కొడుకైన సత్యాశ్రయుఁడని కొందఱును

బలువురు పలువిధములుగఁ జర్చించిరి. విమర్శకాగ్రేసరులైన బ్రహ్మశ్రీ కా. బ్రహ్మయశాస్త్రి గారివాదముల నెల్ల ఖండించి సత్యాశ్రయుఁ డనఁ బడునొకండవ శతాబ్దమునాటి రాజరాజనరేంద్రుఁడే కాని, తత్సూర్యపుఁ జాళుక్యసత్యాశ్రయులలో మఱియొకఁడు కాఁడని యుక్తియు క్తముగను సప్రమాణముగను రుజువుచేసిరి. 1 చారిత్రక పరిశోధనలయందు సుప్రసిద్ధులైన బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారును, మ. రా. శ్రీ బృరా శేషగిరిరావు పంతులుగారును బ్రహ్మయశాస్త్రిగారి వాదమునే యంగీకరించుచున్నారు.

చాళుక్యరాజు లెల్లరు సత్యాశ్రయ విరుదాంకితులే యగుటచే నన్నచోడుఁడు చెప్పిన సత్యాశ్రయుఁ డెవ్వఁ డను వాదమున కవకాశము కలుగుచున్నది గాని, సాంఘికరాజకీయ మతవిష్టవములలో దన్నుఁ గన్నెత్తి చూచు వారు లేక ద్రవిడభాషలలో నామమాత్రావశి

౧ మొదటి భాగమున వ్రాసి యుపోద్ఘాత సంపుట మనుషేరఁ బ్రకటింపితిని. ఈ రెండవభాగము ప్రాబున్నయ యుగముగను, మూడవభాగము నన్నయ యుగముగను వ్రాయుచున్నాను.

2 ఈ గ్రంథమునందొక రెండవ ప్రకరణ మును. ౧-వ ప్రకరణమున శ్రీ. పూర్వమునుండి శ్రీ. ౫-వ శతాబ్దమువఱకును, 2-వ ప్రకరణమున ౫-వ శ. మొ. ౬౦౫ సం. వఱకును, 3-వ ప్రకరణమున శ్రీ. శి. ౬౦౫ మొ. ౧౦౭౦ వఱకును గల భాషాచారిత్రాంశములు వివరింపఁబడును.

3 ఆంధ్రపరిషత్పత్రిక, ౧౦-వ సంపు. 2వ పంచిక.

ప్రమై నడియుండిన యాంధ్రభాషం జేపట్టి, యాంధ్రభారతరచనా మహాకార్యమూలమున శాశ్వతమైనట్టియు, సత్యమైనట్టియు నాశ్రయము నొసంగి తన 'సత్యాశ్రయ' బిరుదమును సార్థకమొనర్చుకొనిన సత్యాశ్రయకులలిలకుం డగు రాజరాజే యాంధ్రవిషయంబునఁ దెనుఁగు నిలిపిన సత్యాశ్రయఁ డనుటలో లేకమును సత్యభంగముండదు. గీర్వాణప్రపంచమునుండి యాంధ్రలోకమున భారతకవితా గంగావతరణమునకు భగీరథుండైన కారణమున రాజన కేంద్రునందుఁ గలిగిన యత్యధిక గౌరవాతిశయము తత్పూర్వ చాళుక్య రాజులయందుపై తము నించుకొనుక ప్రసరించుచుండుటచే వారెల్లరు భాషోద్ధారకులే యనుభ్రాంతి పొడముచున్న దేకాని, యట్టిభ్రాంతింబరిత్యజించి సత్యమారయఁ గడంగునెడ, పీచళుక్యులజాల మాతృభాష యెయ్యదియో, వీరిమత మెట్టిదియో, యాంధ్రభాషతో వీరి కెప్పటినుండి యెట్టిసంబంధము కలిగినదో మున్నగు సంగతులు నమర్థంబగువారికేఁ జర్చింపఁదగినవి.

పూర్వ చాళుక్యులకుంబ మేర్పడక మున్న అనఁగా నేడవ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వము చాళుక్యరాజులు పశ్చిమదేశమున వాతాపివగరము (బాదామి) రాజధానిగాఁ గర్ణాటమరాట రాజ్యములు పాలించుచుండిరి. అప్పుడు వారి పాలనమందుండిన దక్షిణ మహారాష్ట్రదేశము, మత్తరకర్ణాటరాజ్యము నాంధ్రదేశములోఁ జేరినవి కాని, యాంధ్రదేశముతో సంబంధించినవి గాని యెంతిమాత్రమును గావు.

అప్పటి యాంధ్రదేశపట మీరాజ్యములకు మిక్కిలి భిన్నముగానే చిత్రింపఁబడినది. దేశిమాంధ్రదేశము గాకపోయినను, బ్రభువు లాంధ్రులై యుండినను, ఆంధ్రభాషాభిమానులై యుండినను మనము కొంత పంతసింపవచ్చును. కర్ణాటరాజ్య మేలిన కృష్ణదేవరాయల యాంధ్రకవితోద్ధరణము, కడ కాతఁడు కర్ణాటకుఁడాయాంధ్రుఁడాయను సంతయము నేటివిమర్శకులకుఁ గలిగించుచుండలేదా? ఇట్టి యానాడు కర్ణాట మహారాష్ట్రములు పాలించిన వాతాపి చాళుక్యు లాంధ్రవాఙ్మయోద్యమమునఁ బ్రవేశింపకపోయినను వా రాంధ్రులే యనియు వారిభాష యాంధ్రభాషయేయనియు రూఢిపడినయెడఁ గొంత తృప్తిపడవచ్చును. కాని యీసందర్భమునఁ గావించు పరిశోధనలవలనఁ బశ్చిమచాళుక్యులు కన్నడవాఙ్మయమునకుఁ దోడుపడినట్లే తెలియవచ్చును గాని యాంధ్రులైనట్లు, నాంధ్రకావ్య నిర్మాణమును బ్రోత్సహించినట్లు గానరాదు.

పశ్చిమచాళుక్యుల మతము

చాళుక్యుల భాషంగూర్చి ప్రసంగించు సందర్భమున నారాజుల మతమునుగూర్చియుఁ జర్చించుట యప్రస్తుత ప్రసంగము కాఁజాలదు. మతమునకును భాషకును వలసినంత పరస్పర సంబంధముండక తీరదు. ఒకానొకజాతియొక్క మతమునుబట్టి తద్భాషను గాని, భాషనుబట్టి మతమును గాని యిది యిట్టిదని చెప్పటకుఁ గొంతవఱ కవకాశ ముండకపోదు. అదినుండు యుఁ చాళుక్యరాజులు తమతమ చిత్తవృత్తుల

ననుసరించి యొక్కొక రొక్కొకమతము నవలంబించుచుండినవారగుటచే నీవంశస్థులమత మిదియని నిర్ణయించి చెప్పటకు వీలు లేదు. కాని శాసనములబట్టి యారాజులలో ననేకులు తై న మతాభిమానులని చెప్పవలసి యున్నది. సాధారణముగఁ గుక్కుమాగతమగు మతాచారముల నెవ్వరుఁ బరిత్యజింపక పట్టుదలతో నిర్వహించుచుండుట లోకధర్మము. అట్టియెడ నీచాళుక్యరాజు లిట్టి పట్టుదల లేక భిన్న భిన్న మతముల నవలంబించుచుండుటకు, అప్పటి దేశ కాల పరిస్థితుల ననుసరింపవలసిన యవసరమే ముఖ్యకారణమై యుండును.

క్రీ. శ. ౪౮౯ వ సంవత్సరమునఁ జాళుక్యరాజగు మొదటి పులకేశి తన కాశ్రితుఁడైన స్వామియార్జునిచే నిర్మింపఁబడిన తై నాలయమునకుఁ గొంతదాన మొనంగి నస్సాకశాసనమునఁ గలదు. వానికుమారుఁ డగు మొదటి శ్రీనివర్మ వినయనంది శిష్యుఁడగు ప్రభాచంద్రున కొనంగిన దానశాసనము మఱియుకటి కలదు. పశ్చిమచాళుక్యులలో “విష్ణువర్ధనుని భార్య శాంతలదేవిసంతానరహితయై మరణించెనట. ఆ సమయమందే యాకస్మికముగ నామెత్పడియు మరణించెనట. ఈ ఘోరమరణములకు శాంతలదేవితల్లి మాచికాబి (మాచికాంబ) మిక్కిలి దుఖించుచుండ తై నమతస్థుఁడైన విష్ణువర్ధనుఁ డామతమునందు పిరక్తి నొంది వైషు

మత మవలంబించెనట. మాచికాబియు నొక మాసమువఱకు నన్న పానములు ముట్టక శుష్కించి ప్రాణములు విడిచెనట. ఈవృత్తాంతము శ్రావణ బెంగోల శిలాశాసనములలో నొకశాసనమునందుఁ జెక్కఁబడినది. అదిచాళుక్యరాజులు తై నమతస్థులే యని దక్షిణ హిందూదేశ తై నమత పరిశోధకుల వ్రాతలవలన మఱింత స్పష్టమగుచున్నది.

* “ Tho Jain religion seems to have enjoyed considerable patronage at the hands of the early Chalukyas. Pulakesi II patronised a certain Jain poet, Ravikirti. Vinayaditya, the eighth in succession from Jayasimha of the early Chalukyas, had for his spiritual adviser Niravadya Panditha. (Bombay Gazetteer, Vol. I, Part II, p. 19.) We also learn from an inscription, (Indian Antiquary, Vol. VII, p. 197) that Vikramaditya II after repairing a Jain temple gave a grant in connection with it to the great disputant, Vizayapandita...”

పశ్చిమ చాళుక్యుల భాష

చరిత్రకారుల పరిశోధనలవలనఁ జాళుక్యరాజుల భాష కన్నడభాషయనియు, వారు కన్నడవాఙ్మయమును బ్రోత్సహించుచుండిరనియుఁ దెలియుచున్నది. ఇందుకు నిదర్శనముగ నీరాజులు వ్రాయించిన కన్నడభాషా శాసనము లాదినుండి యంగమువఱకునుగూడఁ గానవచ్చుచున్నవి.

* Kanarese Literature, Edward P. Rice.
 * Studies in South Indian Jainism, Part I, page 111, M. S. Ramaswamy Ayyangar, M. A.

పశ్చిమచాళుక్యుల కన్నడశాసనములు :

i. శా. శ. 520. బాదామి (వాతాపి)లోని మంగళేశ్వరిశిలాశాసనము. (Ind. Ant. V.)

ii. శా. శ. 521. బాదామిలోని విజయాదిత్య సత్యశ్రయుని శాసనము. (ఇందుఁ గన్నడమే కాక సంస్కృతమును గలదు.)

iii. శా. శ. 631. చాళుక్యమహారాజాధిరాజ విజయాదిత్య సత్యనారాయణుని పాలనమున నెనిమిదవయేట మూడవ నెలయందలి శాసనము. (Ind. Ant. VII-XIX.)

iv. శా. శ. 651. బాదామిలో మహారాజాధి రాజ విజయాదిత్యుని ప్రియమైన విసపోతిశాసనము. (Ind. Ant. X.)

v శా. శ. 654 - 676.

(1) రెండవ విక్రమాదిత్యుని శాసనము (Ind. Ant. VIII.)

(2) కంజివరములోని రెండవ విక్రమాదిత్యుని శాసనము. (Ep. Ind. III.)

(3) విక్రమాదిత్యుని మహారాజ్యమైన లోక మహాదేవిశాసనము. (Ind. Ant. X.)

ఈమె పేరున శాసనము లింకను మఱియూఁడు గలవు. 7. వ శతాబ్దమునఁ దూర్పుచాళుక్య వంశ మేర్పడిన తరువాతఁ గూడ నీ వాతాపి చాళుక్యుల కన్నడశాసనములు గలవు. ఒక్క

కన్నడ దేశమునందే గాక తాము పరిపాలించుచుండిన మహారాష్ట్ర దేశమునందుఁగూడ నీ చాళుక్యులు కన్నడభాషయందే తమ శాసనములు చెక్కించుచుండినట్లు తోచుచున్నది.

3. "Inscriptions manuscripts, local names and other evidences prove, that Kolhapur where the chief language is now Marathi, was once in the Kanarese area. Also in Sholapur town and district there are many Kanarese inscriptions." E. P. Rice,

ఇట్లు నిరంతరాయముగఁ గన్నడభాషయందు శాసనములు వ్రాయించుచుండుటయే గాక యాదిచాళుక్య ప్రభువులు కన్నడవాఙ్మయమునకు రాజపోషకులై యుండినట్లును తెలియుచుండుటచేత వీరి మాతృభాష కన్నడభాష యనుకొనుట కెట్టిసంశయము నుండదు.

2. "Kannada poets may be roughly classed as Jains, Virasaivas, and Brahmans. The earliest cultivators of language for literary purposes were the Jains. Down to the middle of the 12th century we have mostly Jain authors. They were patronised by the Gangas, the Rashtrakutas, the Western Chalukyas and the Hosalas."

కన్నడ వాఙ్మయచరిత్రకారులైన E. P. రైసుదొరగారుకూడ నీ విషయమునే బలపరచుచుఁ బూర్వకాలమునఁ గన్నడ వాఙ్మయమునకుఁ బ్రధానస్థానములైన పట్టణములను, గన్నడవాఙ్మయమునకుఁ బోషకులైన రాజులను, సంవత్సరక్రమముతోఁ గూడ నీ క్రింది పట్టికయందుఁ జూపుచున్నారు. ఈపట్టికవలనఁ

1. Studies in South Indian Jainism, Part II, page 109, B. Seshagiri Rao, M. A.

2. Narasimhachar, M. A., M. R. A. S.; Karnata Kavi Charitra,

బళ్ళిమచాళుక్యరాజుల రాజధానియగు వాతాపివగరము వారికాలమునఁ గిన్నడవాఙ్మయమునకుఁ బ్రధానస్థానమైనదనియు, వచ్చటిచాళుక్య ప్రభువు లావాఙ్మయమును సర్వవిధముల నుద్ధరించుచుండిరనియు మఱింక స్పష్టము కాఁగలదు.

"The following table shows the capital cities where the royal patrons of Kannare literature lived in successive periods:—

A. D. 400 - 500, Banavasi (Kadamba);
Vatapi (Early Pallavas); Talkad
(Gangas).

" 550 - 820. Vatapi (Chalukyas
and Rashtrakutas).

" 820-1040. Talkad-Manyaketha
(Rashtrakutas).

" 1040-1312. Kalyana (Western
Chalukyas)....."

ఈపట్టికం బట్టి యొక్క పళ్ళిమచాళుక్య లే గాక కదంబులు, గంగులు, రాష్ట్రకూటులు మున్నగు రాజులుఁ గూడఁ బూర్వశతాబ్దములలోఁ గిన్నడ వాఙ్మయమునకుఁ బోషకులై యుండిరని తెలియుచున్నది. ఇంకఁ జూచుచే బోషింపఁబడుటచేతనే కిన్నడ కవిత్వ మౌధికవిత్వముకంటె ముందు దలయెత్తఁగలిగినది. శా. శ. 169-వ సంవత్సరములోఁ బళ్ళిమ గంగరాజగు అరివర్మయొక్క తంజావూరి శాసనము సంస్కృత కర్ణాట భాషలలో వ్రాయఁబడుటచే, క్రీ. శ. మూడవశతాబ్దము నుండియుఁ గిన్నడశాసనము లున్నవని చెప్పవచ్చును. మనకు మొదటి తెనుగుశాసనము

7-వ శతాబ్దమునందు మాత్రమే గానవచ్చుచున్నది.

క్రీ. శ. 1150-వ సంవత్సరమునఁకుఁ గల కిన్నడ శాసన లెల్లరును కైనులే యని కర్ణాట కవి చరిత్రమును గర్ణాట వాఙ్మయ చరిత్రమును గూడఁ జెప్పుచున్నవి. కిన్నడమునందలి భారతరామాయణాద్యద్వైధములును, ఛందోవ్యాకరణాది శాస్త్రగ్రంథములుగూడ మొదట కైనులే రచించిరి. మిక్కిలి ప్రాచీనకాలములోఁ బ్రాకృత సంస్కృతాది భాషలలో కైనులు గ్రంథరచన గావించుచుండినను గ్రమక్రమముగా వారు కిన్నడమునే స్థాయిభాషగాఁ జేసికొనిరని కిన్నడమునందలి కైనకవి రచితగ్రంథ బాహుళ్యమువలన నూహింపవలసి యున్నది.

".....and Jaina literature continues to be prominent for long after. It includes all the more ancient and many of the most eminent of Kannare writings."

ఇట్లు పురాతనమునుండియు కైనులకును కిన్నడ వాఙ్మయమునకు సత్వంతమైన యనుబంధ వేర్పడియుండుటయు, బళ్ళిమచాళుక్యులు కైనమతాభిమానులగుటయు, వారి శాసనములును కిన్నడమునందనేకము లుండుటయు, నాదినుండియు వారు కిన్నడ వాఙ్మయ పోషకులై యుండుటయు మున్నగు సంగతులు తెల్లఁ జక్కఁగా నొకదానితో నొకటి నమన్వయింపఁబడి పళ్ళిమచాళుక్యల మాతృభాష కిన్నడభాషయే యని నిర్ణయించుచున్నవి. ఇంక నీ పళ్ళిమ చాళుక్యులను మనము కర్ణాటచాళుక్యులనియు వ్యవహరింపవచ్చును. (సకేషము.)

నా భావిభవములందల నెందు నొడఁగెను
 నేది యుండునో, కాలవిభవోదనము తెలిచి!
 అవతరింపుమి దేవి, ఆవహింపుమి నను,—
 నా గుండె విరియు ఈనాఁడె ఆశుభవేళ,
 ఓవిజయలక్ష్మీ!

ఆకళింకలు మెలఁగి ఆవేళ మయి పొంగి,
 నీ క్రమపద తపోనిరతిపెంపు వెలింగి,
 ఏ నవంతపథాలకే చాఁగికొని నిల్చి,
 అల దివ్యవాణి ఆజ్ఞలు మీఁటకొన్నాను—
 అవతరింపుమి దేవి!.....

వెంట తొ నొక స్వప్న వీధీవిహాయన
 ప్రాధవశ్రీలు శంకలు లోన నిలుబోసి,
 యిటు మేలుకొల్పి జాగృతినే హరింకపు!
 విశ్వమ్ము నా స్వప్న విజయమే వరియించు —
 అవతరింపుమి

నాడు జీవనచేతనావాటి లోఁతుల
 బ్రదుకుజల్లులు వీచి, ప్రాధవమ్ములె పూచి,
 సకలేశు నిచ్చాప్రసారమ్ములకు ఓర్చి
 పఱపు నింపెడు గురుత్వము నిట్టనిలుపుకో—
 అవతరింపుమి,.....

విశ్వయాత్రకు లాత్మవిభవస్వన్న కలశములే
 నీ తేజమున కరంగిరి, త్యాగిమాకృతులే!
 నా మాధురీధురీణము భావజగతిని
 పోహణింపుమి నీ ప్రభుతలావణ్యములే—
 అవతరింపుమి.....

ఆదిగిగంతమ్ము నవసుఖిండు రమైక
 నిష్ఠాప్రళాంతికాంతితతి, లో నిదిడిచి,
 నా ప్రకృతిమణిహృదంతరము కుంభించుకో,
 నా వచస్సుతుల సోనలు సాఁగి ముంచుకో—
 అవతరింపుమి.....

నా మహేచ్ఛాప్రభావము నాకె ఐక్యమై,
 విశ్వవారిజము స్వావృతమహాస్పందర్య
 పరిధిలంచులు తాఁక విరిసి, భౌతికభూతి
 విరిసి పో, నాలోన విస్తృతి గుఱించుకో
 నవతరింపుమి.....

నే రవిత్వము వెలింగినరావితుల్ వడి
 ప్రకృతిహృత్ప్రణయవైభవము నెద సూత్రించి,
 పరిమితుల్ వలచు తత్పరవృత్తి తెఱచిచ్చి
 ప్రళయగర్భపథాన వరస్పృష్టి మలుచుకో
 నవతరింపుమి.....

ఈ పద మిప్పుడు కావేరీనదికి సమానార్థకముగా నుపయోగింపబడుచున్నది. కావేరీనాన నమయమున స్వీక్రింది శ్లోకములు సామాన్యముగా కావేరీతీరమునందెల్ల వాడుకలో నున్నవి:

శ్లో. మరుద్వ్యధే మాన్యజలప్రవాహి

కమేకశ్యే వమతాం శరశ్యే,

కాశ్యధాకత్పిత తోకవేశే

కావేరి, కావేరి, మమ ప్రసీః!

మరుద్వ్యధే, మహాభాగే మలయాచల సంధివే, మమ

మమ పాపహరే మాతః తస్యై తోయాత్మనే న

ఈ పదముల కావేరీనదిని తెలియజేయు

దానిగా నుపయోగించుటలో వీరు దాని పుష్కర

త్వర్థముపై నాధారపడినట్లు కన్పట్టుచున్నది.

మరుత్తులనగా గాలులు. వానిచే వృద్ధి నొందు

చున్నందున దాని కానామము వాడబడుచు

న్నది. సహ్యాపర్వతము లనగా సామాన్యము

గా పడమటికనుమ లను పర్వతముల నీనది జనన

మందుచున్నది. దక్షిణ దేశమునకు వర్షములు

తెచ్చునవి గాలులు. వీని నాంగ్లమున మన్సూ

ను (Monsoon) అందురు. ఇది సంవత్సరము

నకు రెండుమారులు వచ్చును. ఈ రెండు

మార్లు వచ్చు మేఘములను ఈ పర్వతములు

మిక్కిలి యెత్తగుటచే నరికట్టుచున్నవి. అందు

చే నా రెండుకాలములందలి వర్షమును చాలా

భాగ మీపర్వతములు గ్రహించుచున్నవి.

యక్కాలమున కావేరీనదికి నామముగ

తత్పిర్వతముల తన్మరుత్తులవలన వచ్చు వర్ష

ములచే నీనది యభివృద్ధి నొంది ప్రసహించు

చున్నది. ఈపద మిట్లు కొన్ని శతాబ్దముల

నుండి యుపయోగింపబడుచున్నది. 17-వ

శతాబ్దము మొట్టమొదట వరలిన లంజాపు

రాంధ్రనాయకులలో నొకడగు రఘునాథనా

యక భూపాల సభాంతరాళమున నొక యాస్థా

నకివీశ్వరుడును, అనేక గ్రంథకర్తయు నగు

యజ్ఞనారాయణ దీక్షితుడు తన సాహిత్య

రత్నాకర కావ్యమున నీపదము నీసందర్భమున

నుపయోగించుచున్నాడు:

శ్లో. నదీభా వాశ్యే పరాణి నీత్యా

భవ్యతా పశ్యమదిగృహే,

మరుద్వ్యధామా త్త్యజ తాగ్రారం

అహేతుయత్నా దమగృహ్యతే యః.

(సాహిత్యరత్నాకరము, పద ౧.)

ఇంతకు పూర్వము కూడా, కొన్ని

శతాబ్దములకు పూర్వమే, యీపద మీ

యర్థమున వాడబడుచున్న ట్లి శ్లోకమువలన

నే గ్రహించవచ్చును. యజ్ఞనారాయణ డాక్

స్మికముగ నట్లుపయోగించునా? ఈ పద

మిదివరకే కావేరీనదికి మాధమైయుండవలయు.

ఏకాలమున దీని కేనామము వాడబడుట ప్రా

రంభించెనో చెప్పటకు వలనుపడదు. ఈ

పదము వేదభాగములందుకూడా కలదు. కాని

యక్కాలమున కావేరీనదికి నామముగ

వాడబడెనని చెప్పటకు ఎంతమాత్రమును
వీలు లేదు. ఈ క్రిందిమంత్రమును చూడుడు:

మం. ఇమం యే గంగే యతుశ్చ సరస్వతి కుశు
ద్రప్రోతుగం సంతాపరస్మి యా ఆస్మి యా
మరుద్వృధే వితప్తయాశ్చీయే శ్రుణుహ్య మహామయా.

(యజుర్వేదాంశుకము.)

ఈ మంత్రము యజుర్వేదమునందలి
మహానారాయణోపనిషత్తునందు పాఠ్యపద్యమున
నున్నది. ఇందు కొన్ని నదులు పేర్కొన
బడినవి: 1. గంగ 2. యమున 3. సరస్వతి 4.
శుక్తిద్ర 5. విరుష్టి 6. ఆసిక్కి 7. విత్స 8.
ఆర్జికియా 9. సుహామ. ఈనదు లన్నియు
నుత్తరహిందూస్తానమునందలివి. వీనిలో కొన్ని
టికి ప్రస్తుతనామము లిచ్చిన సులభగ్రాహ్యము
లగును. గంగా యమునా సరస్వతులు అంద
రికి పరిచితములే. అవి సంయుక్తరాష్ట్రముల
గుండా ప్రవహించి ప్రయాగమున త్రివేణీ
సంగమమున కలియుచున్నవి. సుహామ
అనగా సింధునది. అదియు హిమాలయముల
జన్మించి సింధుదేశముద్వారా ప్రవహించి
కరాచీపట్టణప్రాంతమున సముద్రమున చేరు
చున్నది. ఇక మిగిలిన అయిదునదులును పం
జాబునందు ప్రవహించి తుదకు సింధువున
కుపనదులైనవి. అంగ్లమున వీని నీ క్రిందివిధ
ముగా పిలుచుచున్నారు:

విత్స = Jhelum

ఆసిక్కి = Chenab

పరుష్టి = Ravi

శుక్తిద్ర = Sutlej

ఆర్జికియా = Beas.

పైన చెప్పిన తొమ్మిదినదులును నుత్తర
దేశమునందలివియే యని యిప్పుడు మనకు
స్పష్టము. పరుష్టినదికి "ఇరావతి" యనియు,
ఆర్జికియానదికి "విపాక్" అనియు నామాంత
రము లున్నవి. వీని కీనామము తెందకు
కల్గెనో ముందు మనము చూడగలము. పై
మంత్రమునందలి మరుద్వృధాపదమును వద
లివేసితిని. ఏలన: నా మంత్రకాలమునాటికి
తత్పదమునకు కావేరి యనిగాని, మరియొకనది
యనిగాని యర్థము కాకుండెనని తెలియు
చున్నది. క్రీ. పూ. 500 సంవత్సరప్రాంత
మున వేదపదంగములలో నొకటియగు విరు
క్తమును రచియించిన యాస్కమహాముని పై
మంత్రమున శర్థమును వ్రాయుచు ఈ క్రింది
విధముగ వ్రాయుచున్నారు:

మరుద్వృధా స్థిర్వా వజ్రః మహత్ ఏవా
నర్థయతి.

ఏతద్వాక్యమువలన తత్పదము ప్రత్యేక
నదీనామము కాదనియు, నదీసామాన్యవాచ
కమనియు తెలియును. తద్వ్యాఖ్యానకర్తయగు
భగవద్గురూచార్యుడు యాస్క-వచనముల
క్రిందివిధముగ శర్థమును వ్రాయుచున్నాడు:-

హేమరుద్వృధే గంగే, యతుశ్చ, సరస్వతి,
కుశుద్ర, యాయ మిమం యే మమ ప్రోమం చతు
అశేవభ్యం; పరుష్టియా సహ మిరుద్వృధే ఆర్జికియా,
త్యమశి ఆసిక్కియా, విత్సయా, మహామయాచ సహ
ఆశ్రుణుహి అభిమఖేన వీధిత్వా శ్రుణుహి ఇతి సమస్తార్థః.
(నిరుక్తభాష్యము, పుట 890.)

ఈవిధముగా మొట్టమొదట సమస్తార్థమును వ్రాసి తరువాత విస్తరవాక్య వ్యాఖ్యానములో నిట్లు వ్రాయుచున్నాడు:—

.....ఇరావతీం పరుష్ణీ త్యాహం' యేయ మిరావతీరి లోకే ప్రతిధా తా మహం ఏతిస్మి వ్యంప్రే మంత్రాధిదీప సరుష్ణీ త్యాహం.

.....మరుద్వృధా...వర్ధయంతి (పై యాస్మి-వచనము) వర్ధేణ, తస్మాత్ ప్రత్యేకం వ్యవర్థితావ మనుష్యజీవి శీషణాత్వేన హే మరుద్వృధే గం! హే మరుద్వృధే యతుశే! ఇత్యాది.....

ఋషీకప్రథవా ఋషీకోనామ పర్యంతః, తస్మాత్ప్రకవతీతి తద్ధితేన, 'విహిత్ విహింసాద్వా' కిమస్యాం వ్యహింసంతే?

'హాహ అస్యాం వ్యహింసంత పశ్యన్త్యుముహూర్షిః'.

వస్త్రీశిల మనుజ్ఞాస్యాం ముహూర్షుః పుత్రమరణకోకాత్తః పాతై రాత్మాకం బధ్వా. తస్య శిల తే హాహ, అస్యాం వ్యహింసంత వ్యయవ్యంత ఉపశివ తతః ప్రభృతి హ విహిత్ అభివత్.....*

(మొత్తకృష్ణము, పుటలు 890-892.)

పై యనువాదములో అర్చికియానదికి విహిత్ అను నామాంతర మెట్లు వచ్చెనో రసవంతముగా, సయత్తికముగా చెప్పబడినది. కాని యది మన కప్రస్తుతము. అందు మరుద్వృధా పదము నది సామాన్యవాచకమనియు, అందుచే నాపదము ప్రతి పదీసంబోధన పదమునకు విశేషణముగా నుపయోగింపబడినదనియు కనుగొనగలము. కావున నీపదము కావేరీనదికే కాదు, మరి యేనదికిని సామాన్య వాచకము

గా నాకాలమున వాడబడినట్లు స్పష్టము. మరియు నీయారణ్యకముల కాలమునాటికి ఆర్యులు టుత్తరమును దాటలేదనియు చరిత్ర సిద్ధము.

Yet we see that during the whole of this time which lasted from the first beginnings till the last offshoots of Vedic Literatures (Aranyakas and Upanisads), the Indo-Aryan people conquered only the comparatively small stretch of land from the Indus as far as the Ganges, the actual Hindustan.

(Dr. Winternitz: History of Indian Literature, Vol. I, p. 303.)

ఆరణ్యకకాలమునాటి కీ ఆర్యులు దక్షిణమునకు రానట్లు చెప్పుచున్నప్పుడు 'రతే పంచాశే'న్నాయమున ఋగ్వేదకాలమునుగూర్చి వేర చెప్ప వనావశ్యకము. ఏతద్విషయము, అనగా నార్యులప్పటికి దక్షిణదేశము నెరుగరనునది, మన యాహుకు బలకరము. అందుచే నీ యారణ్యకకాలమునాటికి ఆర్యులు కావేరీనదిని ఎరుగరు. అందుచేత తత్పదమునకు కావేరీనది యర్థ మని చెప్పటకు ఎంతమాత్రమును పలకుపడదు. అంతియే గాక నది సామాన్యవాచకమని గ్రహించుటచే నాపదము మరి యే యితరనదికికూడ ఉపయోగింపబడలేదని స్పష్టము. క్రీ. పూ. 500 సంవత్సరములవరకుకూడా తత్పదము నదీసామాన్యవాచకమే యనియు, ప్రత్యేకనదీనామము కాదనియు నిరుక్తవచనము

* ఈమంత్రము ఋగ్వేదములోమాత్రం ఈవిధముగ నే కనపడుచున్నది. దానియర్థముకూడ ఇదియే యని గ్రహింపవలయు.
(ఋగ్వేదము, 8. 8-8.)

దృశ్యకరించుచున్నది. కాని యాహుకాలము నాటికి ఆర్యులు కావేరీనదిని ఎరుగరని చెప్ప వీలులేదు. ఏలన, రామాయణకాలమునాటికే యార్యులు దక్షిణమునకు వచ్చిరనియు, కావేరి వా రెరుగుదురనియు రామాయణములోని యాశ్రమిందొక్కోకమువలన తెలియగలదు:

శ్లో. తతః పు మాపగాం దిశ్యాం

ప్రప్న్న పరిణాం శివామ్,

తతః ప్రక్షాళ్య కావేరీం

విహితా మపురోగతైః.

(ఃపింధాకాండము, పద్య 41.)

తరువాత భారతకాలమునాటికి కావేరి నది బాగుగా పేర్కొనబడినది.

శ్లో. తతో గచ్ఛత కావేరీం

పుత్రా మపురహం గతైః,

తత్ర ప్నాత్యా పతో రాజా

సో పాప్రళలం లభేత్.

(మహాభారతము, 3-85-22.)

ఇక పురాణములకాలమునాటికి చెప్ప నవసరము లేదు. వానిలో నెక్కడను మరు ద్వ్యధావద మువయోగించినట్లు కానరాదు. ఈశ్రమిందొ యగ్ని పురాణమునందలి శ్లోకమును చూచుడు:—

శ్లో. సోదాసో మంగధ్రవా కావేరీ వరదా పదీ,

తాపే పయోష్ణీ శేనావ చివేశారణ్య ముత్తమమ్.

(అగ్ని పురాణము, 109 అధ్యాయము.)

ఈశ్లోకము తీర్థయాహుత్వ్య ప్రకరణమున చెప్పబడినది. మరియు నందే భరతవర్షమును వర్ణించుఘట్టములో కూడ ఈ పదము నుప

యోగించి యుండలేదు. అగ్ని పురాణ మనగా ఆగ్నేయపురాణమునకే మరియొకనామము.* కావేరీమాహుత్వ్య మిపురాణాంతర్గత మని చెప్పవచ్చును. కాని యాహుత్వ్యముచే నన్యువేయబడిన యగ్ని పురాణగ్రంథమున నీ భాగము కానరాదు. అట్లే యనేకభాగము లందులోనివని చెప్పవచ్చి వ్రాతప్రతులలో కను పించలేదని డాక్టరు వింటర్నెజుగారు చెప్ప చున్నారు.* పురాణకాలము క్రీస్తుశక ప్రథమ శతాబ్దములని చరిత్రకారులు యభిప్రాయము. అందుచేత దాదాపు క్రీ. పి. 500 సంవత్సర మువర కీపదము కావేరీనదికి గాని మరి యే యితరనదికి గాని ఉపయోగపడియుండలేదు.

తరువాత వేదభాష్యకర్త లగు భట్టభా స్కర సాయనులు కాలమునాటికికూడ ఈపద మున కీయర్థము వచ్చినట్లగపడదు. పై యా రణ్యకమంత్రమునకు వీరిద్వరును వ్యాఖ్యానము వ్రాసియున్నారు. వీరికాలమునకు కావేరీనది వారికి తెలియదని చెప్పటకు వీలులేదు. అందును సాయనుడు శ్రీవిద్యానగరరాజ్యస్థానకు డగు వీరబుక్కరాయల మంత్రివర్యుడు. ఈయనకాలముననే బుక్కరాయల కుమారు డగు కంపరాయలుదక్షిణమును పీడించుచున్న మహమ్మదీయులను పారదోలుటకు తండ్రిచే గనుజ్ఞాతుడై చని వారిని సంహరించెను. ఆ కారణమున సాయనుడు కావేరీనది నెరుగదని చెప్ప వీలులేదు. మరియు నీయన బహుగ్రంథ

* Dr. Winternitz, Vol. I, p. 566.

† Ibid. p. 566.

ప్రణేతయు సర్వతాత్త్వ వేత్తయు నైయుండెను. వేదభాష్యమును వ్రాయుటకు తగిన పడం గాది సామగ్రిచమగ్రజ్ఞాని. కావున మరుద్వ థాపదము కావేరినది కుపయుక్తమై యున్న యెడల తప్పక అట్టియర్థము నిచ్చియుండును.

ఈశ్రించి వేదభాష్యభాగములను చూడుడు:

శే మరుద్వ థే! మరు ద్వ థే.

(భట్టభాష్యరభాష్యము, ఆరణ్యకభాగము, పు. ౧౧.)

శే గంశే, విశ్వనాథరాజుధాని సమీపస్థితే భాగీరథి! శే యయశే, ఆదిత్యతనయే! శే సరస్వతి, నదీసూక్తే విద్యమానే బ్రహ్మపత్ని! శే శుశుశే, తన్నామ పరివ్యకే! శే అర్జీకీయే, ఏతన్నామసరివ్యకే! శే మరుద్వ థే, ఏతన్నామసరివ్యకే! యాయం మే వ్యత్యయేన మి యేమం మనఃపూర్వకం వాచా ప్యయం సం స్తోమం క్షుణ్ణిమాప మంత్రసమాదాయం శ్రణుహి వ్యత్యయేన క్రణుత.

(పాఠవాద్యాకభాష్యము, పుట ౨౦౯.)

పై భాగములవలన మరుద్వ థాపదము కావేరినది కుపయుక్తము చేయక యేదోయొక నదికి మాత్రము పేరైనట్లు అర్థమగుచున్నది. నిజముగా కావేరికే వాడబడుచున్నయెడల గంగాదులకు నిర్వచన మిచ్చిన సాయనుడు

అట్లు చెప్పియే యుండును. కాని మరుద్వ థా యనుపేర నొకనది యున్నట్లు మాత్రము దీని వలన. స్ఫురించుచున్నది. అది యొక్కడనో కాసరాదు ఇంతవరకు ఈపదముయొక్క యుపయోగమును చూచిన నిది యొక్కకానే రికి మాత్రమే యుపయోగింపబడినట్లు తెలియు చున్నది. ఆపేరుగల మరి యేయితరనది యఖిల భారతమున మరి యెచ్చటను కానరాదు. ఈ సాయనువాక్యమున ఋగ్వేదమునం దీ పద ముపయోగింపబడుట ననుసరించియే కాబోలు మానీయరు విలియమ్సుపండితుండు తననిఘంటు పున సీతమున కిట్లు వ్రాయుచున్నాడు:—

Name of a river in the Punjab.

(Dictionary, p. 590.)

ఇది పొరపాటని స్పష్టము. పంజాబున నీ పేరుగల నది లేదు. ఉన్న ప్లే చరిత్రకారుడు కాని, వ్యాఖ్యాత కాని చెప్పియుండులేదు. ఋగ్వేదమునను యజురారణ్యకమునను ఇచ్చిన యీపదము ప్రత్యేకసనీనామము గాక నదీసామాన్యవాచకమని యాస్క-వచనము వలన స్పష్టము.

ప్లాటుఫారముమీద తేనీరు త్రాగుట

[ఏకాంశ రూపకము]

[అది ప్రకృతిని మదింపజేసే వసంత కాలము. త్రావస్తీనగర సమీపాన్ని ఉన్న ఒకడనంలో—ఒకాంశశ్రమణి ఆవనసాం దర్యాన్ని చూస్తూ, మెల్లగా నడిచి పోతోంటుంది. ఆమె కాషాయవస్త్రాలు ధరించింది. చేతిలో కర్రతో చేయబడ్డ జలపాత్ర. ధగధగలాడే శరీరసాందర్యాన్ని కాషాయవస్త్రం కప్పివేయ లేకపోయింది. నీలాలూ నిగనిగలాడే కల్లు. సంపూర్ణయౌవనంలో ఉంది ఆమె. ముఖంలో ప్రశాంతమైన భక్తిభావం. వెనుక ఓచెడ్డ జాట్టుముడి. పేరు గోతమి. ఆవనంలో ఓదొంగలనాయకు డున్నాడు. అతడు తల్లియు వైనా, చెడ్డసహవాసాలు చేసి దొంగలనాయకు డయ్యాడు. అతన్ని దొంగలనాయకు డంటి ఆశ్చర్యపోతారంతా. చెట్లు అతనిసాందర్యం చూచి తల లూచేవి. కోయిల్లు పాడేవి.]

అతడు—[వెనకనుంచి] గోతమీ!

ఆమె—[వెనక్కి తిరిగి చూచి] నాపేరు ఎట్లు తెలుసును అన్నా నీకు? ఎవరు నీవు?

అతడు—నీపేరు ఒకరు చెప్పవలెనా? నీవు ఈవనంలో వన దేవతలా తిరుగుతూంటే, చెప్పాటే వెయ్యకుండా, నిన్ను చూచి ప్రతి

దినం ఆనందిస్తూంటాను. నా అనుచరులు నీచరిత్ర చెప్పగా విన్నాను.

ఆమె—[అదరిగి మళ్ళీ ప్రశాంత భావంతో] అన్నా, మనుష్యులచరిత్రాలన్నీ కాలుష్యపూరితాలు. ఒక్క అర్హతుని [బుద్ధుడు] చరిత్రమే పవిత్రం. అట్టివారి చరిత్రాలు తెలిసికొని నిర్వాణానికి వారి పాదాలు నేమిచు.

అతడు—[అంతర్హాసంతో] అర్హతుణ్ణా అనునరించడం? [కొంత ఆలోచించి] అతడు పరిశుద్ధుడే కావచ్చు కాని గోతమీ, రాజప్రాసాదాల్లో మహాసాఖ్యం అనుభవించే నీవు—అంతసుకుమారశరీరం గల నీవు—ఈ కటికి రాళ్లల్లో, ఈమట్టమధ్యాహ్నం ఎండలో, తిరగడం నేను చూడలేకపోయాను. ఆఖరికి సాహసించి నీతో చెప్పడానికి వచ్చేశాను. నన్ను తీయించు.....సూదుల్లాంటి రాళ్లల్లో నీ నొక్కొక్క అడుగు పెడుతూంటే నా హృదయంలో ఒక్కొక్క వజ్రపాతం అయినట్లుంటుంది. నామాట విని—ఈ వైర్యాగ్రవృత్తి మానివేసి.....

ఆమె—అన్నా, ఎంత వెరివాడవు! ఈ దేహ సాందర్యమూ, విధాంతి పుట్టింది నీకు! అటు చూడు! ఆమందమారుతానికి ఆ

చిట్టిపువ్వు లెల్లా జలజలా రాలిపోతున్నాయో? ఈపండుటాకులు చూడు, ఎల్లా రాలిపోయి దుమ్ములో పోగొడుచున్నవో! ఈచిగు శ్లన్నీ ఇల్లా ధూళిలో పోగొడవలసినవే సుమీ!

అతడు—[కొంత ఆలోచించి] నమ్మలేను. గోతమీ! నమ్మలేను. ఇంత అందమైన ఈ ప్రకృతిని, ఈ సుఖాలని, విడిచిపెట్టి కాళ్లతో తన్ని పోవడానికా, ఆ దయామయుడు సృష్టించింది? పెరిమాట! అట్లయితే ఈ ప్రపంచమంతా పట్టి ఎడారిగా ఎందుకు పుట్టించలేదు? ఆ చక్కని పూవుల్నీ, ఆ చక్కని నీతాకోక చిలకల్నీ మనుష్యుడు చూచి ఆనందించడానికి ఈశ్వరుడు సృష్టించాడు. పండిపోతే మాత్రం—ఆఆకు లెంత అందంగా పచ్చగాఉన్నాయో చూడు. ఎందుకు అంత చక్కని శరీరాన్ని అల్లా కృతించేస్తావు? చూడు—నీలాలవంటి కళ్లు గలిగిన ఆ నీముఖం ఈమిట్ట మధ్యాహ్నం ఎండలో ఎల్లా కందిపోయిందో! పసుపులాంటి పచ్చనిశరీరం ఎల్లా వాడిపోయిందో! ఆమృదు వైన సాదాలకి ముళ్లు గుచ్చుకుని ఎల్లా రక్తం కారుతోందో? అబ్బా...నే చూడలేను.

ఆమె—[కొంచెము నవ్వి] ఎంత ధైర్యం హీనుడ వోయీ! ఒక్కసారి నిశ్చలబుద్ధితో అర్హతుణ్ణి మనసులో ధ్యానించి ఈ నశ్వరమైన ప్రపంచాన్ని గురించి ఆలోచించుకో. [అని తన మార్గాన్ని పోతూంటుంది.]

[కోయిల 'కో' అనికూసి యెగిరిపోతుంది. ఆ అడవికి తీగపువ్వులు జలజలా అతనిమీద రాలాయి. అతడు ముందుకు వచ్చి]

అతడు—ఆగు—ఒక్క నిమిషం ఆగు. వట్టిది. ...భ్రమ...ఇల్లాంటిది ఆలోచించడానికి కావలసినంత ముసలితినంఉంది. అప్పుడు ఇవన్నీ ఉంటాయా! వెళ్లకు, ఆ ముద్దులు మూటగట్టే నల్లనికళ్లు నాముందు లేకపోతే, ఈ ప్రపంచమంతా అంధకార మయిపోతోంది. భూమి తిరుగుతూంది. [ముందుకు వచ్చి] నీవు ఇట్లు తిరస్కరిస్తే జీవించలేను గోతమీ! [దీనభావంతో] నా సర్వస్వము నీపాదాలముందర అప్పిస్తాను. నీపాదరేసువు వై తిరుగుతాను. నన్ను మాత్రం తిరస్కరించకు.....

ఆమె—నీ కీప్రకృతి ఉద్దీపకం అయింది గాని నాకు వైరాగ్యం పుట్టిపోయింది. నే నీపాప లోకానికి మరి మళ్లను అన్నా!

అతడు—అంతనిర్దయస్వభావము గలదా నవా? నీవు!.....నీకు ఆ మోటుకమండలు వుతో ఏమిషని? నీశరీర మేమి? ఆనియమా లేమి? నీ వీవనంలో తిరగవలసినదానవేనా? నీశరీర మొక వాడిపోయిందో! ఆ నీముఖం, ఆ నీ నల్లగా నిగనిగలాడే కళ్లు—నల్లకలవల్లా ఎల్లా వాడిపోయాయో...వాటిని చూడకుండా నే ఉండలేను గోతమీ!

ఆమె—ఇదా నీ విభ్రాంతిపాతువు?... అన్నా, నీ వీ కళ్లు చూడకుండా ఉండలేరా? అయితే నీకు ప్రియమైన నేత్రాలు నీవే తిసికో...నన్ను అర్హతునిధ్యానానికి పోనీ. [అని బలవంతంగా కళ్లు ఊడబెరకడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. కళ్లమ్మట పొటజొటా రక్తం కారుతుంది. ఆమె ప్రయత్నం మానదు.]

[ఏకాంక రూపకము]

[అది ప్రకృతిని మదింపకేనే వసంత
కాలము. శ్రావస్తీనగర సమీపాన్ని
ఉన్న ఒకవనంలో—ఓతాగ్రశ్రమణి ఆవనసాం
దర్యాన్ని చూస్తూ, మెల్లగా నడిచి పోతోం
టుంది. ఆమె కామాయవస్త్రాలు ధరించింది.
చేతిలో కర్రతో చేయబడ్డ జలపాత్ర. ధగధగ
లాడే శరీరసౌందర్యాన్ని కామాయవస్త్రం
కప్పవేయ లేకపోయింది. నీలాల్లా నిగనిగ
లాడే కళ్లు. సంపూర్ణకావనంలో ఉంది
ఆమె. ముఖంలో ప్రశాంతమైన భక్తిభావం.
వెనుక ఓపెద్ద జుట్టుముడి. పేరు గోతమి.
ఆవనంలో ఓదొంగలనాయకు డున్నాడు.
అతడు క్షత్రియుడైనా, చెడ్డసహవాసాలు
చేసి దొంగలనాయకు డయ్యాడు. అతన్ని
దొంగలనాయకు డంటే ఆశ్చర్యపోతారంతా.
చెట్లు ఆతనిసౌందర్యం చూచి తల లూచేవి.
కోయిల్లు పాడేవి.]

అతడు—[వెనకనుంచి] గోతమీ!

ఆమె—[వెనక్కి తిరిగి చూచి] నాపేరు
ఎట్లు తెలుసును అన్నా నీకు? ఎవరు నీవు?

అతడు—నీపేరు ఒకరు చెప్పవలెనా?
నీవు ఈవనంలో వనదేవతలా తిరుగుతూంటే,
రెప్పపాటు వెయ్యకుండా, నిన్ను చూచి ప్రతి

దినం ఆనందిస్తూంటాను. నా అనుచరులు
నీచరిత్ర చెప్పగా విన్నాను.

ఆమె—[అదరిచి మళ్ళీ ప్రశాంత
భావంతో] అన్నా, మనుష్యులచరిత్రా లన్నీ
కాలుష్యపూరితాలు. ఒక్క అర్హతుని
[బుద్ధుడు] చరిత్రమే పవిత్రం. అట్టివారి చరి
త్రాలు తెలిసికొని నిర్వాణానికి వారి పాదాలు
నేమించు.

అతడు—[అంతర్హాసంతో] అర్హతుణ్ణా
అనునరించడం? [కొంత ఆలోచించి] అతడు
పరిశుద్ధుడే కావచ్చు కాని గోతమీ, రాజ
ప్రాసాదాల్లో మహాసౌఖ్యం అనుభవించే
నీవు—అంతసుకుమారశరీరం గల నీవు—ఈ
కటికి రాళ్లల్లో, ఈమిట్టమధ్యాహ్నం ఎండలో,
తిరగడం నేను చూడలేకపోయాను. ఆఖరికి
సాహసించి నీతో చెప్పడానికి వచ్చేశాను.
నన్ను తీసుకు... సూచుల్లాంటి రాళ్లల్లో
నీ నొక్కక్క అడుగు పెడుతూంటే నా హృద
యంలో ఒక్కొక్క వజ్రపాత్రం అయిన ట్టుం
టుంది. నామాట విని—ఈ వైర్యాగ్రవృత్తి
మానివేసి.....

ఆమె—అన్నా, ఎంత పెరివాడవు! ఈ
దేహ సౌందర్యమూ, విభ్రాంతి పుట్టించింది
నీకు! అటు చూడు! ఆమందమారుతానికి ఆ

అతడు—ఆ, ఆ—వద్దు! వద్దు! ఎంత
క్రూరకృత్యం చేశావు! [అని ఆమెచేయి
పట్టుకుని ఒకనిమిష ముండ్] ఆ, తెలిసినది
సత్యము తల్లీ! [అని కాళ్ళపై బడి] ఎంత
కరుణామయురాలవు నీవు! నన్ను తరింప
జేశావు. తల్లీ! నేను మహాపాతకిని, నా పా
పాలు పోవడం ఎట్లు? నన్ను తమిచవా?
నీవు కాదు అంధురాలవు! నేను. నాకు సన్మా
గము చూపించు.

ఆమె—[ప్రశాంతభావంతో అతన్ని లేవ
నెత్తి] అన్నా, ఎంతమాట! నిన్ను నేనా

తమించేది! ఆ బుద్ధభగవానుడే అంతర్ని
తమించడానికి సమర్థుడు. అంతవర కెందుకు?
ఆదయామయుని నామస్మరణమే మానవ
కోటిని తరంపజేస్తుంది. ఒకసారి అతన్ని భక్తి
భావంతో ధ్యానం చేతాము.

ఇద్దరూ—[చేతులు జోడించి భక్తి
భావంతో]

*“సమో భగవతో అర్హణో బుద్ధస్స.”

[తెర పడును.]

సంధ్యా భావన

శ్రీరమణీయ సంధ్యారాగజల్పితో
తారానవాసముక్తామాలలు జనించె,
ఈసాంధ్యరాగప్రభాసాకుమార్యమ్ము
లో సుగలుమాత్రమే భాసిల్లుచున్నయవి!
ఆనందభావవీచి నినాదమ్ములో
కానంగరాక దుఃఖమ్ము శ్రుతికల్పినది!
రోదోంత రాళసంసౌధాంధకారాన
మాధుర్య మేది సంధ్యావీధి నళియించె.
అతినికృతభయదాట్టహాసధ్వనులతోడ
అంతటను దుఃఖమే ఆడి పాడగదొడగె!

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు, బి. ఏ.

ఆయంధకార కుహరాంతరాళములోన
ఏయేదురంతముల కెవడు సాక్ష్యమువచ్చు!
ఆసాంధ్యరాగమే అనుకొనుచు జీవితము,
భాసిల్లుతారకలె ప్రణయనద్యావములు!
సాంధ్యరాగారామ జనితప్రసూనముల్,
కంఠ్యదరబద్ధముక్తామాలికాతతులు!

ఆమనస్యమహోజ్వలగ్నికీలికలందు
ప్రేమైకదృక్కులే వీయాపకీతములు

సశ్వరాంధధ్యాంతనమ్రవీచిత మెత్తి
కాశ్వతప్రేమతేజులె ఉన్నతి కూర్చు!

నా పేరు వెంకటస్వామి. నేను ఇంజనుడై వరును. ఈనడుమనే మాకంపెనీవారు నన్ను ఎక్కువెక్కు డ్రైవరుగా నియమించి నారు. నానిలువ బెజవాడ. ఇప్పుడు నాలుగు వందలు నాజీతం. నేను కంపెనీలో ప్రవేశించు సప్పుడు ఫైరుమేనుగా చేరినాను. క్రమేణా నాకు కలిసి వచ్చి మొదటమొదట యాండ్ల పంటరుగానున్నా, క్రమేణా గూడ్సు డ్రైవరు గానున్నా మెట్టుపైమెట్టు కెక్కుతూవుంటిని. ఇట్లు నాకు పదవులు కల్గుటకు మాకంపెనీలో డ్రైవరు మేటియగు అప్పాజీగారికి నాయందు కలిగిన ప్రేమయే కారణము. తుదకు అతని ప్రేమకు నే నద్దుడను కాకపోయినందుకు నా గుండె లవిసిపోవుచున్నది.....

మరి అప్పాజీగారు చాలా యోగ్యులు. గంభీరులు. వారి ముఖములోనే ఎడోయొక గొప్పవర్చస్సు వుండేది. కాయపుష్టి గలవారు, కొంచెము వయసు మించినా గూడాను. ఆ నరినేనరినేమీసాలు చాలా అందంగా వుండేవి. ఇంతకూ ఆయనమాటంటే ఎట్లాంటివాడున్నా అత్యుపెట్టే ట్టుండేది. నేను కంపెనీలో చేరి నప్పటినుండియు ఆయన నన్ను దగ్గర పిలిచి, మంచిసెట్టరలు చెప్పతూ యథాశక్తి సహాయం చేస్తుండేవాడు. ఇట్లుండగా ఒకనాడు, నేను ఇంకా గూడ్సుడ్రైవరుగానే వున్నాను.

అప్పటికి, నన్ను పిల్చి “వెంకటస్వామి, నేను ఈరోజు వైస్రాయిగారి స్పెషలు పడవుటకు డిల్లీవరకు వెళ్లవలసి వస్తుంది; నాభార్యన్నా, చిట్టిన్నీ యిక్కడే వెయిటింగుహాములో ఉన్నారు. వారిని పిసుకెల్లి కొండవల్లిస్టేషను వద్ద మాక్వార్టర్సులో దిగబెట్టి మరి నీవు చూచుకో” అంటూ మళ్లీ నేను జబాబు చెప్పే లోపలనే నాకు సలూము చేసి వెళ్లిపోయినాడు. నేను వెంటనే వెయిటింగుహాములోకి వెళ్లి అప్పాజీగారిభార్యను కలిసి, సంగతి యావత్తూ చెప్పాను. చిట్టికి నాలుగు చాక్లెట్టుగొట్టాలు కొనిపెట్టి, చంద్రదాయమ్మను చిట్టిని తీసికొని కొండవల్లిలోకలులో ఒక సెకండుక్లాసులో దిగ బడ్డాము. చలిగాలి తీవ్రంగా కొట్టడంచేత కిటికీతలుపులు దించివేసి నేను ఆప్లామిఫారము మీద కొద్దలను పాతలను కలేస్తూ ఉన్నాను. రైలు కదిలేసమయానికి బండ్లోకి వచ్చాను. చంద్రదాయమ్మ కిటికీలోగుండా చూస్తూన్నది. చిట్టి నిద్రపోతూంది. నేను రాగానే చంద్రదాయమ్మ “వెంకటస్వామి, చలిగాలి ఈడ్చి కొడుతూఉన్నది. ఎదుకు పూరికె అటూ ఇటూ తిరగడం? అనలే నీది సుకుమారమైంది దేహం: లోపలికొచ్చి కూర్చోరామా!” అంది.

“ఏదో తెలిసినవాండ్లుంటే మాట్లాడుతున్నాను. వైగా యంతమాత్రం గాలికే భయ

పడితే ఎలా అమ్మ మేము!" అని గోణిగాను నేను.

"అలా అనకు: మొన్న ఈనడును మావా రికి పడితం పట్టించని వారోజులు పనిలోనికి పోలేకపోయినారు. ముసలాయనకి ఆయని కిది లెక్కా జమా లేదు. వయసువానిని ప్రశ్నగూడా అలా అంటే ఎలా?" అంది చంద్రదాయమ్మ, బండి సాగిపోతుండగా.

నాకు ఏదో కలవరం పుట్టింది. ఏదో లే అని ఒక సిగరెట్టు ముట్టించాను. ఆసిగరెట్టు లో వాడు మరి నల్లమందే పెట్టాడో, మరే మో కాని, నాకుమూతం చాలా చాలా ఆలో చనలు పోయినాయి. నాలుగు పీకులు పీకి, ఆసిగరెట్టునలల పారవేసి, ఆంధ్రపత్రికలో బొమ్మలు చూడడం ప్రారంభించాను. చంద్రదాయమ్మ "ఆం.మావారు, అదేమో లంక చుట్టలు తప్ప తగిలించరు కదా. ముచ్చటకైనా సిగరెట్టు ముట్టించరు." అని ఏదో ఆవలిందినట్లు వినబడ్డది. నేనుమూతం కిక్కురుమనకుండా పేపరులో బొమ్మలు చూస్తూ, వైకాకితంమీద ఏదో రైల్వే నమ్మలనుగురించి ఎవరో ఏదో రాస్తే చూద్దామని అనుకోబోతూవున్నాను. "మరి అయితే, పేపరు ఏకేమా లేవిటి?" అంది చంద్రదాయమ్మ. నేనూ ఏదో నాకు తోచింది చెపుతూవుండేటప్పటికి కొండపల్లి స్టేషను వచ్చింది. అక్కడ దిగి క్వాల్టర్సుదాకా రిక్షాబం దించి మాట్లాడి చంద్రదాయమ్మను ఎక్కించాను. చిట్టి ఆవిడ చేతుల్లోనే వుంది. ఆవిడగారు నన్ను కూడా రిక్షాలో ఎక్కవలసిందిగా చాలా

బలవంతపెట్టింది. నేనూ కొంచెం మొహమాటపడ్డాను. "అల్లా కాదు. లేకుంటే నేనుకూడా నడిచి వస్తా" ననడం మొదలుపెట్టింది ఆవిడ. సరే పని పెళ్లాము. రాత్రి పొద్దుపోయినా మరలా వంట చేయించింది ఆమె. మే మంతా కలిసి కులాసాగా భోంచేశాం. ఆరాత్రి అక్కడే నిద్రించి వేకువనే మరలా బెజవాడ వచ్చేశాను. ఆవిడగారు నన్ను ఆస్పత్రువద్దా వచ్చి చూచిపోతుండ వలసిందనీ, వాండ్లాయన ఎప్పుడూ అటు డిల్లీకో, ఇటు కలకత్తా కో పోవడమున్నూ, ఇంటినంగతి బొత్తిగా పట్టించుకోడనీ, పిల్లలనీ స్వీకారుకు తీసికెళ్ల వలసినా తను వొంటరిగా పోవలసి వస్తుందనీ, దగ్గిరా దాపూ ఎవరూ వుండరనీ, ఆయన ఒక వేళ వచ్చినా ఏనెలకో రెండునెల్లకో వచ్చి చుట్టలూగా ఏదో రెండు మెతుకులు కొరికి పోతాడనీ ఏమేమో చాలాదూరం నాతో అంది. నేనూ ఏదో వినిపట్టా వినిపట్టా వచ్చే శాను.

అప్పటినుంచీ నేను చంద్రదాయమ్మగారి ఇంటికి తరుచుగా వెళ్లుతుండేవాణ్ణి. అప్పటి గారు ఉన్నా లేకున్నా కులాసాగానే కాలం గడుపుతూ ఉండేవాండ్లము. కొద్దిరోజుల్లో నన్ను గూప్పించుకు డ్రైవరునుండి ప్యాసెం జరు లోకలు డ్రైవరుగా నియమించారు. కొండపల్లినుంచి కాజీపేటవరకూ నేను లోక లును ప్రొద్దుననే తోలుకొని వెళ్లి మల్లీ రాత్రి తొమ్మిదిగంటలప్పటికి బెజవాడ చేరు తూంటాను. కొండపల్లి స్టేషనులో ఈ

లోకలు రైల్వేనివాండ్లకోసం ఒకగంటవేపు అగుతుంది. అది తదవుగా నేను ప్రతిదినం పోయేటప్పుడు వచ్చేటప్పుడూ కొండపల్లిరాగానే దిగి వెంటనే అప్పజేగారి యింటివాడైనా, ఎప్పుడైనా వారు వుంటే శుక్కుప్రియాలు కొట్టడం, లేకుంటే చంద్రాయమ్మతోనే ఏదో సర్దాగా మాట్లాడి, పిల్లలతో కాకుంటే కాకేపు ఆడుకొని రావడం మామూలు అయింది. ఇదే మాదిరి అనుదినం జరుగుతూండేది. సరిగా కొండపల్లిస్తే పనుకు ముందు ఒక పెద్ద వంపు వుండి రైలు మార్గంలో. అక్కడే ఆ వంపు మధ్యనే ఈ అప్పజేగారి ఇల్లున్నా. బెజవాడ బయలుదేరిందంటే శరవరంపరలుగా కొట్టకరావడం బుడిది, కొండపల్లి చిన్న చక్కదాక వచ్చేటప్పటికీ, ఈ వంపు దాటడానికి ఊపు తగ్గించడం: ఇల్లా నెమ్మదిగా వస్తూంటే అక్కడ అప్పజేగారి ఇల్లు; చంద్రాయమ్మ పాలు పోయించుకుంటున్నట్లో, పిల్లల్ని ఆడిస్తున్నట్లో, దానీదాన్ని దబాయిస్తున్నట్లో, ఏదో ఒకమిష పెట్టికొని వాకిట్లో ప్రత్యక్షంకావడం, నేను కాకేపు ఈ రైలునంగతి, ఆదిత కాకేపు ఆ కొంపనంగతి మరచిపోవడం: ఇల్లాంటిది తటస్థిస్తూండేది.

2

అయ్యా, లోకం; ఎం చెప్ప మన్నారు. ఊళ్లో అందరికీ కండ్లు లేవండి. కొన్నాళ్లకి ఊళ్లో అమ్మ లక్కలు ఇదంతా చోద్యంగా చెప్పకోవడం మొదలు పెట్టారు. వారన్నా

రని ఏమి. పీ రన్నా రని మరొకరు. ఆనోట బడి ఈనోట బడి మదకు అప్పజేగారికి కూడా అనుమానం తట్టింది. తట్టిందో లేదో—అప్పజేగారికి నాయంవలి అనురాగం మాత్రం పోయింది. కాకుంటే ఏదో నేను పలకరిస్తే పలకడం, మాట కరమాట జవాబు చెప్పకం. చూచి చూడనట్లు పోవడం. న నేన్నో తొలిగించుకుంటూండడం. నేనుమాత్రం మర్యాదగానే గురుభావంతో వుంటున్నాను. ఇట్లా ఉంటుంటే ఒకనాడు నేను నాఇంజను తుడుస్తూండగా మార్గార్థలో, అప్పజేగారు వచ్చి నాలుజం తట్టి, “ఓయ్” అని నన్ను పలుకరించి నావెంటి నిలబడ్డాడు. “ఇదిగో, ఇటుమాడు: లోకులు కాకులు; నలుగురు నాలు గంటారు. అదేం గాని, నీ కొక్కమాట చెప్పదలచుకొన్నాను. నీవు ఇంకా పదికాలాలు బ్రదికి బాగుండా లంటే ఈలోకలునుంచి మరొకటికి మార్చించుకో. అంతే మాట” అని, నేను మళ్లీ ఎన్నోసంగతులు చెప్పాలని పుట్టెడతతో వుంటే, ఏమీ వినిపించుకోకుండా పుటిక్కిన వెళ్లిపోయినాడు. మళ్లీ నాకు కనుపడలేదు. నేనో ఆరాతియే మాకంపేరి ఏజంటుగారి వద్దకు వెళ్లి ఏదో నాకు తోచింది మనవి చేసుకొని నాకు మార్పు కలిగేటట్లు చేసుకొన్నాను. నన్ను ఆరోజునుంచి ఎక్స్ప్రెసు ఇంజను డ్రైవరుగా చేసినారు. బెజవాడ వదలితే డోర్నకలు, డోర్నకలు వదలితే కాజీపేట కాజీపేటనుంచి మరల తిరుగు ఎక్స్ప్రెసులో బెజవాడ. తైను కొండపల్లిమీదగానే కాని

కొండపల్లిలో మూత్రం ఆగదు. ప్రతిదినం కొండపల్లి వంపుదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి, నేను ఇంజనుకూత వేయించేవాడిని. ఏమో గాని ఆమాయ చంద్రాయమ్మ ఏ కిటికీలోనుంచో, ఏ హాడ్డివాకిటినుంచో ఇటు ఇంజనువైపు చూస్తూ నేయుండేది. నేను కనుపడగానే ఆముఖంలో ఎక్కడ లేని కళాకాంతులతో కూడిన చిరునవ్వు వెలిశేది. నాకు నిమేషమాత్రం తన్మయత్వం కలిగేది. ఉత్తరహిమమున ఆవిడ నాకు గాని, ఆవిడకు నేను గాని కనుపడువాండ్లము కాము. వంపు దాటగానే రైలు మేఘాలమీద ఎగిరిపోయేది. తిరుగవచ్చేటప్పుడు రాత్రిపూట ఆమె నాకు ఒకలాండరుతో శలవు ఇస్తూండేది. ఆయ్యా, ఇట్లా జరిగింది కొన్నాళ్లు కథ. ఆఖరుకు ఒకరోజున నేను ఆవంపుదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి అప్పటి యింట్లో ఎవ్వరూ నరమానవులున్నట్లు నాకు కనుపించలేదు. ఏమా ఏమా, అని నాకు ఒకతొందర పుట్టింది. ఏమో ఇల్లేమైనా మార్చారేమో అని నాకు నేనే నరిచెట్టుకొన్నాను. మరి మళ్ళీ వచ్చేటప్పుడు ఆ యింటివైపు చూస్తున్నకదా ఆ విషయా లేదు, శెమ్మా లేదు. నేనుగా బెజవాడ వచ్చి కొంచెం కాఫీ పుచ్చుకొని తీరికగా “ఆంధ్ర పత్రిక” ముద్రత విప్పాను, కాశేపు చూచి పోదామని. ఇటు చూస్తున్న కదా, ఏముదనుకున్నాను, ఆ పైకాగితంమీద:

“హోరమైన హత్య

“కొండపల్లిలో ఇంజనుద్రైవరు భార్యను, పిల్లలను చంపి తన్ను చంపుకొనుట.”

‘వెంకటస్వామీ, వెంకటస్వామీ, ఇదేమిటయూ యీచిత్రం! లీవరు సీప్ర పదిహేను మైళ్లకు పెట్టావుకా మరి. చూడూ, ముప్పయికి తిరిగి వుంది ఇప్పుడు.—నమ్ము, నమ్మకపో, అప్పటిగారు తిప్పతూవుంటే చూచాను నేను’ అన్నాడు మా ఇంజనులో ధైర్యమేనుగా కిన్నరామసింగు. నే నింకా ఎక్కువెప్పు ద్రైవరునే. వరిగా కొండపల్లివంపుమీద రైలు పోయింది. ఆవంపుమీద గంటకు 15 మైళ్లకు వైవేగమున రైలును నడిపించిన రైలుకు ప్రమాదము కలుగుతుంది. నేను ఎప్పటిలాగనే 15 మైళ్లకు లీవరు తిప్పి ఆస్థలమాహాత్యేయమును సృష్టించుకుంటూ వున్నాను. రామసింగుఘోరరాదు చూచి ఇటు తిరుగుదును కదా, లీవరు 30 మీద వుంది. రైలో కటకటలాడుతూ సింహగర్జనముతో వెరిగిస్తూన్నది. లీవరు మరలా 15 కు తిప్పడానికి ప్రయత్నించాను. తిప్పితే తిరగదుగదా! నాశక్తి సంతా పట్టి లాగి లీవరును వంపు దాటవరకు గట్టిగా పట్టుకొన్నాను. ‘ఏమిరా ఈరోల’ అని రామసింగును అడిగితే, ‘అప్పటి గారు పట్టుకొని 30 మీడికి లాగారండీ, ఇం దాక నేను చూచాను’ అంటాడు. ‘ఎన్నడో వచ్చిన అప్పటిగా రేమిటి, లీవరు తిప్పడ మేమిటి, సీమెఖం సీప్ర చూడడ మేమిటి రా’ అని నే నంటే,—‘ఆ, నేను చూచానండీ’ అంటాడు. మొత్తానికి వాడు చూచాడో లేడో కాని, లీవరుమాత్రం ఎంత గట్టిగా తిప్పినా తిరుగలేదు. మరుదినంకూడా యిదే

మాదిరి జరిగింది. మూవోరోజు రానుసంగు, నేనూ, ఇద్దరముతూడ కలిసి లివరును వట్టకో పంపివచ్చింది. తునుకు నాకు పంపునర్దుకు వచ్చే టప్పటికి ప్రాణపంకట మయ్యేది. పరిగాకొండ పల్లిమంపునర్దుకు వచ్చేటప్పటికి లివరు 15 నుంచి 30 కి తీరగవం; మేము ఎంత పట్టుకొని బాగినా 15 కు ఒకరాగావ రాకపోవవం; ఎవరో బంధ ద్వారాకి లివరును 30 దూనికి లానుతున్నట్లు మాకు తెలియవవం. ఎట్లుగా? కైలును యీ పంపు కాటించవం అని మాకు నుండల్లో నుండ కేకువవం—కట స్థిస్తుండేది.

౪

మానియం వెజవాడనుండి కాకేటకు మార్చవలసివచ్చెను. నేను బంధకు సిద్ధుడై నాభార్యను ఇల్లును కాకేటకు తీసుక వెళ్లుకున్నాను. ఇంజను కామకొని ప్రన్న ఒక గొన్న పెట్టలో మావాండ్లను ఎక్కించాను. ఆ పెట్టలో మరెవ్వరూ ఎక్కలేదు. మోతరికను 30 వంకర్సెరములు వయస్సు. గొప్పవారి భంటి చిట్ట. నుకుమారి. ఆరోజు అవివసుకు వా కెందుకో అంగ గౌరవము, అంత ప్రేమ, అంత మనుకారము కలిగింది. ఇవతల ప్లాటు సొరముమీదనే నేను నిలుచొని, మూకుపార్డు అవివను అకిటిలో గుంప ముప్పుపెట్టు

కొన్నాను. అప్పుడు అవివండ్లలో నాకన్న కలిసిపోయివాయి. వా కాగిలిలో నివేష మ్మగం అవి వర్తావర్థలూ మరచిపోయింది, గాపిల్లను ఎత్తుకొని వెయ్యిమందము కుప్పించి, వనంలేక వడలలేక ఉచ్చిచ్చిచ్చిచ్చిగా దానితో మాట్లాడుతుండగా, మార్తెలు ఎదులు దేరు తకు గంట వినపట్టాది. ఇంత మురిపెములకు వ్యవధి లేక వకావరి భానుమరొక పల్లె కైలును పొసిచాను. పోక ప్రక్కవ ప్రాచువలె వివ తీరవేసింతో కైలు వెళ్లిపోయింది.

౫

మనువాటి ఆంధ్రవల్లికిలో శ్మశ్రిందివార్త కావవగును.

* కైలు పట్టాలు తోలగుట

* నిన్నుకోదివను వెజవాడనుంచి బయలు దేవ చిట్టి ఎక్కుప్రెమ్ములండి కొంచెల్లిమంపు వర్త పట్టాలు తోలగివది. ఇంజనుకైలింగ మాకు పై పోయెను. మైనుమేనుకు ప్రమాదక ములగు గాయములు తగిలివది. ఇంజనుచక్క నున్న చిన్న క్యాకేక ముక్కలు ముక్కలై పోయవది. అందులోనున్న ఒక స్త్రీమున్నా ఒక బాలికయన్నా చనిపోయిరి. మిగిలిన ప్రమాదకులకు ప్రమాద మేమియూ కలుగ లేదు."

హారీష్ వంటెర : పప్పు పురీ.

చీకటిరాత్రి.

“బంబైలో జోరు లంగరి” అని పాగుతూ మువ్వ ముక్కుతూ, చూలుచూ పడవలాగేవాళ్లు అట్టపాడు రేవులోంచి “ఎదురుపడవ కాసుకో” మని యక్కానిదగ్గర సరంగసుని హెచ్చరించారు. పాలకొల్లు వరపాపురంకాలవ రహదారిపడవ నిడవ వోలు రేవు విడిచిపెట్టి మనుసులో సాగుతూఉన్నది. చీకట్లో గట్టుమీద మనుష్యులు కనబడకపోయినా, మువ్వలకర్ర చప్పుడులో, ఇలకోడిహితలలో, పడవ పాటుచూత్రం వివరంపూజున్నది. పడవ కొంచెం విడు రుగా నడవడమువల్ల చెండుపాదాలుగా నీలుతూన్న నీళ్లు జలజలమని చప్పుడుచేస్తూన్నవి. పడవలో హాలులో కిర్రాసెనమాపడిపం నీనాకేకు రెండుపులుసుండా పొగ విడుస్తూ, టాపుకి వేలాడుతున్నది. అటూ ఇటూ ఊగ డంలో కీనడ అడ్డెంలో బస్తాలమీద, మనుష్యులమీద గంతులువేస్తూ గానురుమూరే దాడుతూన్నది. ఆబస్తాల మీదే కొందరు, అడ్డచెక్కలమీద కొందరు, ఎవరికి దొరికినవోట్లో వారు, ప్రయాణీకు లంతా నిద్ర నేదవుతున్నారు.

ఎంత జోసినా పడవలో ఒక వైష్ణవులయింటా విడవ మాత్రం నిద్ర రావడములేదు. లేచి సూర్యుని చీకట్లో ఏమిటో చూస్తూ ఆలోచిస్తూన్నది. మార ముగా గట్టుమీద దొరలబంగాలో దీపము వెలుగుతూ న్నది. దాని ప్రతిబింబమే కాలవలో మెలికలుతిరిగి ఉయ్యాల బూనుతూన్నది. పెద్దతనమువల్ల కనుకు రాక ఆవిడకు ఏమీ తోచడంలేదు. ఎవరైనా మాట్లాడే టందుకు దొరికితే దానుండు నమస్తున్నది. ఆవిడకు దగ్గరగానే కొంచెంవడంగా ఒక రెడ్డిచిన్నది తలకింద చిన్న చూట పెట్టుకుని ముడుచుకుని వడుకొన్నది. ఇం తలో అడ్డెంలో బస్తాలచాటునుంచి “క్యార్ క్యార్” మని చంటిరెడ్డిపప్పు వివబడినది. నిద్రపోతూఉన్న రెడ్డిమనిషి ఉలిక్కిపడి లేచి చూస్తున్నది. కళ్లు వలు

పుకుని, సందక్షణ లేక కేగిఉన్న తలవెండ్రుకలు అటూ ఇటూ సర్దుకుని నిద్రలో చెదిరిన వమిలకొంగు సరి చేసుకొని ఆపక్కా ఈపక్కా చూస్తే ఏమీ లేదు. ప్రయాణీకు లంతా నిద్రాభంగం కావడంవల్ల కొంచెం కదిలి ఆపక్కకు తిరిగో, కాళ్లు ముడుచుకునో మళ్ళీ నిద్ర పట్టించుకోవడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. పడవలో కొంచెం అలజడి జరిగినది. ఒక్కడుంలో అంతా నిశ్శబ్దం. పడవ వడుస్తూన్నది. మారంగా ఉన్న పెట్టిపేట ‘వయిరు’ హోరు, మువ్వలకర్రచప్పుడు, ఇల కోడిహిత ;—మరేమీ లేదు. పడవపాలు అగిపోయినది. ఆఅమ్మాయికి ఎదురుగా వేలుతుని మార్పున్న ముస లమ్మ పడవకిటికీలోంచి చూస్తే చీకట్లో పొడుగ్గా ఎత్తుగా నులురుగా పెరిగిన నిద్రగన్నేరులేట్లు గట్టుమీద పెద్ద కొండలలాగ ఉన్నవి. చెట్ల ఆకుల్లో మిణుపురు పురుసులు మెరుస్తున్నాయి. చల్లనిగాలిలో ఆప్పుడప్పుడు నిద్రగన్నేరుపువ్వులు వాసనేస్తున్నాయి. ఆమనిషి లేచి కిటికీదగ్గరకు వెళ్లి నిలుచున్నది. నిర్ధారతపోయి, అర్థం లేకుండా అల్లాగే నుంచుని చీకట్లోకి చూస్తున్నది. ఆ మనిషివైఖరి అంతా చూస్తే ముసలమ్మకు నిద్రలో తేలియకుండా లేచి పరుగెత్తే జబ్బుమనిషిలా కనుపించి వది. ముసలమ్మకు మాట్లాడాల్సి మనసులో వున్నా వలుకరించలేదు. ఇంతలో ఏదో వైసుంచి కాలవలో పడి గుభాయన చప్పు డైంది. రెడ్డిపిల్ల మళ్ళీ ఉలిక్కి పడి వెనక్కు తగ్గి, “అయ్యో! అవేమిటి?” అన్నది. వైస చెట్లలో కీచుడు మని నవ్వుడు. గబగబా కొమ్మ లన్నీ కదలిపోయినవి. నిద్రలో ఉన్న కొమ్మల్లో కోకు లన్నీ మేలుకుని గంవరగోళం చేస్తున్నవి. “కోరి పిల్లెవో, నిద్రట్లో పట్టు లారి పడిపోయిం” దన్నది ముస లావది. “కవళివా! పాపం!” అని పడిచెక్కమీద చేసు లాని కాలవలోకి వంగి చూపింది తూరుపునిన్నది. పడవ ఆప్పుడే ఆరొంటు దాటిపోయినది. కాని నీళ్లలో

“నా అవేదో గ్లోరుంటే ఉల్లేరినంత పురుషుడి.”

“ఏ అమ్మా, ఏ నాన్నా కని పడేకాదు తల్లీ, నిన్ను? ఇంతమంది ఉండగా నీ బిక్కప్రాణమే బయట పోయిందా అందరినీ?”

“.....”

“ఏవూరుని చూస్తున్నావు?”

“రంగాన్నించుండి.”

“అరుగో అల్లా శిష్యు. సర్వకష్టాలూ అక్కడే ఉన్నాయి ఈకోలాల్లో. కుళంకోసం వెడితే కష్టం యెరుగుగా వచ్చింది. ఏదో నాలుగువయ్యలు చేసుకుందామని అక్కడికి పోతే, వాళ్ల కొచ్చింది పోయే కాలం. అయితే వచ్చేస్తున్నారటగా అక్కణ్ణుంచి మనవాళ్లంతా?”

“నువ్వు పేంటుండి? ఆళ్లే ఎల్ల గొట్టేకారండి. ఏదైనా ప్రాణం తీపు గావండి, చచ్చినాళ్లు చావగా బట్కినాళ్లు తిరిగొచ్చేకారండి.”

“మరి మాడిర్నుంచి పోయినవాళ్లు చాలకాలం కంటే తిరిగొస్తే మీ రింతఅలస్థంగా వస్తున్నారేం?”

“పేం నెవరండి? నే నొక్కరాష్ట్రేమండి” అని చెబుతూ వెప్పలేక ఆపిల్ల పొడిచివస్తూ వచ్చింది.

“పోనీ నువ్వే ఇంతఅలస్థంగా తిరిగొచ్చావేం?”

“ఆడే వుండిపోతా మమకున్నానండి. మరుస నియ్యలేదండి. తండ్రి! ఆయన లేరండి, నారాయణ రావుగారు, బయటతెంగా అందన్నీ పంపించేకారండి. అయినా ఇక నుంటే కోరింగాళ్లని బతకనిచ్చేటట్టు లేదం వాళ్లు.”

“అసలేండు కొచ్చింది దీరగన?”

“ఏం లేదండి, వడ్డసింజలో రియ్యపుగింజండి. ఆడేకపోళ్లంతా నమ్మకడితే మనోళ్లు తక్కువవరకే పని కల్గారండి.”

“నీ క్లెడితే వాళ్ల కెందుమా?”

“హానీ నమ్మకాచుండి ఆళ్లకి? మారినంఘానికి మర్యాద లేదండి? పావుకారికి పనిమనిషి బాగువైతే బతకనిస్తాడండి నుల్లీని? అసలేంక రాబోయేరాళ్లుమే పనిపోళ్లదంటుంది. ఇంతలో మనవాళ్లు నేపేదిహడా బుద్ధి తక్కువేనండి.”

“అడేమన్న మాట, పొట్టాలన్న పప్పును రెండించాల తోటుపాట్లుంటాయి. మనవాళ్లనిమాత్రం ఏమనటాం మనం? ఆవవాళ్లకి తెలియనిసంగతులు అనేకం ఉంటాయి.”

“మీరు తెలిచివున్నమాటా నిజమేనండి. కాని ఈ సందర్భంలో ఇంకేవండి. నేమమాత్రం పనిమనిషిని కావేంటింటుంది? అందుకని మనని కేస్తానండి.”

“పోనీ, ఎవ క్లెల్లా పోతే మన కెందుకు? బయటకుంటే బయటా కన్నట్టు దేకం కాని నేకంలో, ఎక్కడికో కాస్తప్రాణం వాళ్లచేతులో పోతే అనవండా, ఎవరింటి పట్టిన వాళ్లు కలలో గంజో తాగి పడిఉండొచ్చు. పొప్పిడివచ్చు సంపాదిస్తే ఏం, లేకపోతే నేం. బతికన్న నాలుగుకోలాలు ముఖం లేకపోయాక?”

“ఇల్లా వాకిరీ లేనివాళ్లనంగ లేం చెబుతారండి?”

“అదేంవిటమ్మా మరీ అంతకోర్కెగా చెబుతావు? ఇల్లే లేకపోతుంది? కట్టుకున్న వాడు నువ్వు ఎక్కడుంటే అక్కడే ఇల్లు.”

“అనుంటే ఈ ఆపకోపా లెందుకండి? అందిన్నీ అయితులొళ్లకే వచ్చుగించానండి. వాకర్కం...”

ఇంతలో ఆపిల్లకు పొడిచివస్తూ వచ్చింది. మాట్లాడ లేకపోయింది. పక్కన ఉన్న బస్తామీద చిలికిలబడినది. వెంటనే ఆబస్తామీదే వొరికిపోయింది. ఆపిల్ల ఏడుస్తోంది. ఇంతవరకు ఈమనిషినిమయమై కొంచెం అపొనాలో ఉన్న ముడలమృదువన్ను చరించినది. “అయ్యో, పాపం మంచిదే పిల్ల” అనుకున్నది. ఇంక ఉరుకోలేక వోచార్చింది. “అయ్యో! అయ్యో! ఇంతట్లోనే రుఖం మచ్చుకొచ్చింది. నీ కెన్నికష్టాలు నెత్తిన బడ్డామో

సమ్మా? డోగు పోక కదిలించాను. తలంచుకునేసరికి కడుపు చెరుచెపోయింది గావునే తల్లీ?"

ఆ అమ్మాయి! డోగుడించే సహృదయురాలు కన బడేసరికి మొదటితర దుఃఖం కొంచెం ఆగింది. కళ్లు తుడుచుకుని గొంతుకు సవరించుకుని, "మీ తం చేతారు బొడ్డమ్మగారు? ఎవరికర్పూని కవరు కర్తలు? చెప్పుకుని ఏడ్చేటందుకుమాడా ఎవరూ లేక ఎవరన్న మాట్లాడితే చాలని నే నున్నా నమ్మగారు మొహంపాది. ఒకమాటన్నీ కష్టాలు వెళ్లబోసుకుంటేనన్నా బరువు తగ్గుతుంది."

"నుండెట్టురం గలదావవు గనక పెట్టుకొచ్చావేమ్యా. ఇదే మా బ్రాహ్మణపిల్లలైతే కడుపుబద్దలై చచ్చేవారు, ఏ మయ్యో గొయ్యో చూసుకుని."

"కష్టా లాస్తే ఎవరన్నా భరించాలండి. అంతకంటే చేసే చేయింటి?"

"అదీ నిజమేమమ్మా! మల్లీ నిమిషాని కొచ్చే తేరిబో తెలియదుగదా!"

"మమ్మాటి! విజయం. పరిగ్గా రెడ్డెల్లెత్తం కష్టం అంటే ఏంబో ఎరగనండి. నా కేం ఫరవా అని తలయిసురుగా తిరిగేదాన్నండి. మాయమ్మవి, మావాన్నని, యెరగనే యెరగని గదాండి. మాయమ్మమ్మ పెంచి పెల్లిచేసిందిండి."

"ఏవ్రా రిచ్చా రమ్మా?"

"మా మామయ్యో నండి-పొట్ట పెట్టుకున్నారాయ ములాళ్లు. ఆ రంగంగడ్డలో రాసింది గావున్నండి గంపం. బుద్ధిగాక మామయ్య నిశ్చించి ట్టుండలేదని చిన్నవాటినుంచి ఒకంచంబో తిని ఒదిక్కున పడుకున్నామండి. ఈ పోలాలమావాళికి పరిగ్గా చూడే శక్తులండి రంగాని కల్లి. మూడేళ్లబతుకూ మామ్మా క్లమచ్చలై పోయిందిగదా! పదిశిల్లపిల్లలండి. మల్లీ తండ్రినండి, ఆణ్ణి చూసుకునేటందుకూడా ప్రాప్తి లేకపోవాలండి?"

"ఎన్నాళ్లు విచారీస్తే ఏం లాభం? పోయినవాళ్ళికి మరి ప్రాణం పోయ్యలేంగదా! ఆరేపు తీర్చుని, ఓ

వాటిని, రెన్నాళ్లది అయితే అనుకోవచ్చు, ఎల్లకాలం బతుకు బతుకంతా ఉండేవాట్లు ఉన్నారని వాపోయ్యడం తప్పు మనం చేసే చేముంది? ముీ అంత వివరీతంగా, కట్టుకున్న మొగుడూ, కడుపున గన్న బిడ్డా ఇద్దర్లో ఒక రన్నా ఉండవండా పోవాలి?"

ఆసమయంలో ఇండాకా వీడ్చిన వంటిపిల్ల ఏడు మల్లీ వివరించినది. రెడ్డిపిల్ల మల్లీ ఉలిక్కిపడింది. తెల్లబోయి చీకట్లో చూసి ఆలోచిస్తూన్నది. పెద్ద ప్రాణం. అందులో ఆపిది. ఈపిల్ల పడే హృదయ వేదన మనసలమ్మగారు గ్రహించినది. దిక్కుమాలిన పట్టి, దీన్ని ఈనిధంగా వదిలేయ్యరావ వనుకున్నది.

"ఇరుగో పిల్లా, నీచే చేయిటి అన్నావు?"

"మాణిక్యంనండి."

"అయితే, మాణిక్యం, ని దివ్యపు డెక్కడి కడదామని?"

"మాయమ్మమ్మగారి డొరండి?"

"మీఅమ్మమ్మ ఉంటే ఇకనే. ఫరవా లేదు, పాపం."

"అమ్మమ్మా లేదు, కొమ్మమ్మా లేదండి. మేం దేశ విడిదిపోక మనుకే పోయిందండి మాయమ్మమ్మ."

"మరి ఇక డెక్కడి కందుకు మత్స్య?"

"నే నెరుగున్న ఊరది కాక మరి లేదండి. ఇంకేం చెయ్యనండి?"

"మావ్రా రొస్తావా తీసుకెడతామ?"

"నా కన్ని వ్రాళ్లు సమానమేనండి. ఓవ్రా రక్కన లేదు, మరోవ్రాడు రక్కన లేదు. ఎక్కడుంటే నన్నడిగేవా రెవరండి? ఇల్లాగే ఎక్కడో తల దాయకుంటే ఎప్పుడు విసుగు పుడితే అప్పుడే వుందండి దారి."

"ఏదారి?"

"గోదారండి. వారిడ్డ, వాడేవుమా ఎక్కడుంటే అక్కడికే నేనూ పోరానండి."

“విన్నతం చేత అల్లా అనిపిస్తుందమ్మా. ఆహూయిత్యులు చాలా అనుకోమాడారు. దిక్కు లేనివాళ్ళకి దేవుడే దిక్కు. నీ కొచ్చిన ఫరవా ఏమిటో చూస్తాను నాతో రా.”

“పెద్దోరు. మీకంటే నా కెక్కువ రెలుస్తాదాంకి? ఆమాత్రం దైర్యం చెప్పి పలహా ఇచ్చేవాళ్ళు లేక నేనంటే నా ప్రాణం అడిగిపోయింది.”

చంటిదిడ్డపిడ్డు మళ్ళీ వివరించింది.

ఆపిడ్డుతో ఆపిడ్డు దాని ప్రాణం లేచిపోయింది. మళ్ళీ వెంటనే ఎక్కడికో పోయింది. ఇరవయ్యూడు రోజులయింది చంటిపిల్ల ఏడు విని, తనకడుపుని కడుక్కుని ఏటి కేదాది పెంచి గంగలో కలిపింది. పోనీ మొగుడు పోతే అతని పేరుమీదుగా కొడుకుని పెంచుకుని ఏమాలో నాలో చేసుకుని జీవయాత్ర సాగిస్తామనుకుంటే, అదిమాడా కరుణయిపోయింది. తన కెవరు ప్రపంచంలో ఇంక? ప్రపంచానికి త నెవరు? మాణిక్యం అనేమిని ఏం కింక? ఒక దిక్కు మాలిన ఇల్లాలూ, ఒక కడుపుగాలిన తల్లి, చచ్చివావకటే, బతికున్నావకటే, న వూరు—తనవూ చెక్కడ? కాళ్ళ ముమ్మ తననీ, తన మామని పెంచిన పల్లెటూరు నెడితే ఆచచ్చిపోయిన కారెల్లని ముఖలిచాని రంగమెల్లిన మమమరాలని అదరించేవా రెవరూ? ఆచీకట్లో, ఆనల్లనినీళ్ళలో ఎవరికి తెలియకుండా పడవలోంచి జారిపోతే ఏం? లోకానికి నష్టమేందిటి? తనకన్నీళ్ళు కాల వయితే ఒకకాలవ నష్టం. తనకడుపు చెరుస్తే ఒకచెరువు నష్టం. ఒకదొర్బానంగురాలు లేకపోవడం ప్రపంచానికి లాభం. ఒకదుణ్ణం అయితే అనుభవించవచ్చు. గోరుచుట్టుమీద రోకటిపొటన్నట్టు ఒకదానిమీద వకటి. పోనీ, సంపారసుఖం అంటే చాలమకుంటే కడుపునికని చేతులతో ఏటి కేదాది పెంచి, వల్లో పాలు తాగే పిల్లాణ్ణి చూసుకునే సౌఖ్యం అన్నా ఉంచమాడదు? ఇరవయ్యూడురోజులయింది దిడ్డమణ్ణం చూసి, ఆపిడ్డు విని, ఆపిడ్డు చేతులు తనవంటికి తగిలి, ఆ పళ్ళు లేచి బోసిపోయింది. తనపాలు తాగి, ఇరవయ్యూడురోజులనుంచి పొంగిపోయే దుణ్ణం

తో ఆపాలుమాడా పొంగిపోతున్నాయి. ఎవరికి తెలుస్తుంది ఆబాధ. ఒళ్లో దిడ్డ పొలికిపోయిన తల్లి ప్రాణం తప్ప పానుధూరి చూపించడానికి శక్తు లేవరు? ఆకలికి కడుపు ఓర్వలేనట్టు, ఈ వింతడు దేకానికి తల్లి ప్రాణం ఓర్వలేకపోయింది. మానవ ప్రపంచంలో ఏయంత్రంవల్ల, ఏతంత్రంవల్ల, ఆలోటు తీర్చగలరు? మనుష్యులు అనుకునేట్టు మందబుద్ధులయిన పశువు లయితే, ఏ చేత పెయ్యో చేసి తనమాడ అనుకుని అది చేసినపాలు దగా చేసి పిలిచి మనం తాగియుండుము. కాని బుద్ధిగల ఈమని ఏకి మారుమం చేసి? ఇంతకష్టం మనకి కలిగించే బుద్ధి ఉండడంకంటే లేకపోవడం కుఖం కామా? తనవల్లో పడుకుని, కాళ్ళు ఆడిస్తో, చేతులతో శరీరం నిమురుతో, పడుటెక్కింగులోంచి దోబూచులాడుతో, పిల్లవాడు తాగవలసిన పాలు, తన చేతులారా పిండి మట్టిపాలు చెయ్యవలసిన అవుసరం ఏతల్లి ధరించగలరు? లేక తన హృదయంలో ఈపొంగుబాటు దాచుకుని ఆబాధ ఏతల్లి ధరించగలరు? పిల్లలతో తల్లుల్ని, తల్లులవల్లో పిల్లల్ని చూచినప్పుడెల్లా ప్రాణం పోతుంటే! ఎక్కువైన తల్లి తన కో శిశుదానం చేసుకోమాడదు? అనుకోవడమే గాని ఎవరికి మాత్రం పిల్ల లేక్కవ? అని ఏమేమో ఇదే విధముగా మాణిక్యం మనసులో కుట్టిపోతున్నది.

పడవలో పిల్లపిడ్డు ఆగలేదు. అంతకంతకు ఎక్కువైపోతుంది. కడుపు చెక్క లయ్యేట్టు బస్తాల చాటునుంచి ఏడుస్తోంది దిడ్డ. మాణిక్యం శరీరంలో ఒక్కొక్కపిడ్డు ఒక్కొక్కశాలంలాగున తగులుతూ న్నది. సగం ఆపిల్ల ఆవస్థ చూసి ధరించలేక, మరిసగం తనస్వంత అవస్థ జ్ఞప్తి వచ్చి ఆ రెడ్డిపిల్ల మహాక్షోభ అనుభవిస్తోంది.

పడవలో ఎవరికి నిద్రపట్టడం లేదు. ముసలమ్మ గారికిమాడ విసుగుపడింది. ఇంక దొరుకోలేక, “ఎవరమ్మా, మాయమృతల్లి, ఇంజాకణ్ణుంది ఆవరణని ఏడుస్తూంటే ఏం చేస్తోంది తల్లి? అదేమినిద్ర మాయనిద్ర? కాస్త అడ్డాల్లో నేనుకోమాడనూ? ఓమాటు నమలబెడితే దొరుకోనూ పిల్ల?” అంది.

“ఏమిటా?”

“పాలు కావండి, ఇదేదో ‘ఘర్మి’ క్షుంకి. సీసాలో నీళ్లు చల్లారితే ఎల్లాగా కలవడం అది ఆలోచిస్తున్నావండి.”

“అయ్యో, పడవలో, మక్కానివ్వకపోయిలో నిప్పులుంటాయి. వెచ్చకేసుకుని రా, నాయనా, దబ్బాది; పిల్లాడిప్రాణం అవరిపోతోంది. ఇలా కే, పిల్లాణ్ణి నేను పట్టుకుంటాను.” రామన్న గిన్నెలు తీసుకుని మక్కానివ్వకపో వెళ్లి నాడు. పిల్లవాడు ముసలమ్మ చేతుల్లో ఏడుస్తున్నాడు. మగవాడు అనతలకు బారగానే మాణిక్యం మనసు ఊరుకోలేకపోయినది. గర్భవ్యుని చరిత్రలపై, ఏమీ మాట్లాడకుండానే పెద్దానిద చేతులో పిల్లవాణ్ణి లాక్కుని వల్లో చేసుకున్నది. ఇంత సేపటినుంచి అంత గందరగోళంచేసిన ఆదిన్న పిల్లవాడు మరుగులలో నిశ్శబ్దం ఆయిపోయినాడు. తనరల్లి బతికున్నప్పుడు వల్లో పడుకుని చచ్చు సుడిచి పాలు తాగడానికి అలవాటుపడ్డ ఆదిన్న బిడ్డ ఆత్రంతో పాలు తాగుతున్నాడు. తనబిడ్డ బతికివున్నప్పుడు వల్లో పెట్టుకుని, చచ్చు సుడిచి పాలు ఇవ్వడానికి అలవాటుపడ్డ తల్లి ఆత్రంతో పా చిచ్చినది. అరవయినవత్సరాలు నిండినా తనమావట్టివహూ ఇటుకంటిపక్కము చూడని ముసలమ్మ నిర్భారపోయింది. ఎందుకో ఆమెతనందం అనుభవించింది. ఇంత విపరీతముగా ఉన్నా ఆస్వశ్యంలో అపామావ్యం ఏమీ ఆరివకు కపటలేదు. ఎటువంటి వ్యధ హారంలానయినా, ఆలోచించకుండా, అమోలంగా, అభిప్రాయం చెబుచేటుకుంటి మనిషి, ఏకా ఆలోచిస్తూ కళ్లప్పకెప్పి చూస్తున్నది. తల్లి బిడ్డ లిద్దరూ చాళ్లలోకంటా వాళ్లున్నారు. చాళ్ల కే గొడవే అవు పరమలేదు. “నీకోసమే మమ ఏడ్చాను” అన్నట్లుగా పిల్లవాడు ఊరుకున్నాడు. “నీకోసమే నాయనా, ఇంత ఆశేదనపడ్డాను” అన్నట్లు తల్లి సంకుష్టగా పాలిచ్చింది.

రామన్న వస్తాడేమో మాణిక్యం సిగ్గుపడుకుంటున్న ముసలమ్మ పడిచెక్కదగ్గరకు వెళ్లి అతన్ని ఆపడానికి

నుంచున్నది. ఆ కాచిననీళ్లు కాసిన్నీ తోణికి పోకుండా బాగ్గెత్తిగా పట్టుకుని రామన్న వచ్చాడు. “ఊరుకున్నాడాంటి” అని అడిగినాడు అనుద్దాగా. “పోయినరల్లి లేచి వచ్చిపట్టుగా ఆ మాయల్లాయి బిల్లో చేసుకుంటే ఊరుకోదు నాయనా?” రామన్న ముఖం విప్పారినది. అతని స్వాధయంలో ఉన్న బరు వంతా చారిపోయింది. పాలక్కడ దెట్టి, “అబ్బ, మీధర్మమండి అవ్వగారు” అన్నాడు. “సే సేం కేళాను నాయనా! అదుగో ఆపిల్ల ధర్మం” అంది ముసలమ్మ. “వెయ్యిరేలదణ్ణాలండి, మీ కడుపున పుడతావండి మల్లిజన్మాన.” “దాని కేం గాని ఇయ్యగో...” అని ముసలమ్మ రామన్నతో డిద్ధంగా ఏకా సుసనులు సాగిస్తూంది. అత వంతా వింటున్నాడు. చాళ్లిద్దరూ చాలాసేపు అల్లాగే మాట్లాడినారు. కడుపునిపిన పిల్లవాడు నిద్రపోయాడు. కడుపు రాగ తగ్గిన తల్లిచూడా, తన పోయినబిడ్డ లేచి వచ్చినంత సంతోషపడి పిల్లవాణ్ణి పక్కలో చేసుకుని అక్కడే వారింది. నిద్రబద్ధకంగా ఉన్న ప్రయాణీకుల కెవరికీ తుసంగతి పట్టలేదు. ఏమిటో రగ్గడంతోనే వాళ్లంత నిద్రపోయినారు.

“రమ దయాధర్మ్యభిక్షం అనుకుంటాను కొడ్డమ్మగారు” అన్నాడు రామన్న.

“దయేమిటి నాయనా, చిన్నతనాంనుంచి ఎరు నున్నదాన్ని ఆపారేం చెయ్యసాడమా” అన్నది ముసలమ్మ.

తరువాత రామన్న పడవటావుమీదికి వెళ్లి పోయిగా చుట్ట కాబ్బుకుంటూ మారున్నాడు.

పడవ చాలాతూరం పోగింది. వెలొడిచింది. చెట్లఅడుల్లోనుంచి తేరవెన్నెల మాణిక్యంమీద, పిల్లవాడి మీద పడినది. చల్లనిగాలి వీచినది. చలి వేస్తే మాణిక్యం కొంచెం మెదిలి పడుతుకొంస పిల్లవాడికి సరిగ్గా కప్పి చెయి చేసుకుని పడుకున్నది. కొంచెం మెరుకుత చూసి ముసలమ్మగారు మాణిక్యందగ్గర మార్పుని మల్లి ఖబుర్లు వేసినది. మాణిక్యం పడుకునే జబాబు చెబుతున్నది. “మరీ, మాణిక్యం, మీకులంలో, మారుమనువులున్నాయి కామా?”

“పేతులన్ని లేవేరిటండి, ఈరోజుల్లో?” అని మాణిక్యం పిల్లవాణ్ణి అటునుంచి ఇటు వేసుకుని బిత్తిలి పడుకున్నది.

“జంతులే జోతులంగరి” అని పడవవాళ్లు పాడుకున్నారు. యువ్వలకర్ర చప్పు డొత్తుంది. ఇలకోడి చూస్తూవుంది. పడవపూడా నమస్తానే ఉన్నది.

2

తెల్లవారింది. పడవ అజ్ఞానంరేవులో ఆగిఉన్నది. ప్రెరగాలి హాయిగా విసరుతున్నది. వాలుపడవ గమకలాగ వవసరము లేకుండా తెరచాప విప్పితే గాలినిసురికి నకుస్తుందని సరంగం వహనుతాడు లాగుతున్నాడు. టాపుమీద కళాములు డబవలా చప్పుడు చేస్తున్నారు. మాదిరెడ్డి రామన్న కిరుచెప్పులతోడు గట్టుమీదికి విసిరి తనొక్కడు ఓటంగలో గట్టుమీదికి వెళ్లి జోడు తొడుక్కుని ఉంచున్నాడు. అటు ఇటు చూసి పడవవెళ్ళలేవు వెళ్లి “ఎవరోయ్, సరంగం? పడిచెక్కమించి కాస్త బల్లెయ్యండి, పిల్లలలో ఆడవాళ్లు దిగాలి” అన్నాడు. బల్ల వేసితరువాత మాణిక్యం పిల్లవాణ్ణి బుజంమీద ఓపేత్తోను, కాళ్ళెద్దిర చీరకుచ్చెళ్ళకొంగు మరోచేత్తోను పట్టుకుని దిగింది. రాత్రి అంతా కొంచెం ఇంచుమించు జాగరం చేసిన యువలమ్మగారికి చల్లగాలిలో ఆవ్వుడే కాస్త కోడికుమకు పట్టినది. కొంత సిగ్గువల్ల, కొంత అభిమానంవల్ల, మరికొంత ఆవిడ నిద్రపోతూన్న దన్న ఆలోచనవల్ల, మాణిక్యం ఆవిడతో చెప్పకుండానే పడవ దిగింది. రెడ్డి రామన్న కొంచెం అటుగా వెళ్లి వేకువజామునే ఎక్కడికో వెతుకూన్న మాదిగవాణ్ణి పిలిచి, “ఆరేయ్, యెంకాయ్, రెండు పలువోంపుల్ల లందుకోరా” అని అని కోయిస్తున్నాడు. మాణిక్యం చంటిబిడ్డను వల్లో వేసుకుని గట్టుమీద పడవలోంచి దిగిన పామాన్లలో ఓపెట్టెమీద మార్చుంది.

తెరచాప లేచినది. పడవ రేవు విడువకుండాగా యువలమ్మగారికి మెరుకవ కలిగింది. గట్టుమీద తల్లి పిల్లవాడు, మారంగా, వేపచెట్టుకింద మాదిరెడ్డివారి రామన్న కనబడ్డారు. “శలవండి, దొడ్డమ్మగారు” అన్నది మాణి

క్యం. ముక్కుమీద వేలు వేసుకుని నిర్భాంతపోయి “మందది” అన్నది చెప్పవచ్చినది.

మాదిగవాడితో బండి ఎడ్ల సంగతి మాట్లాడుతో గలుకున్న ఆ మాణిక్యందగ్గరకు వచ్చాడు. రామన్న, ఆవిడమట్టు ఏవో పామాన్లలో ఏవో పెడికితే కనబడలేదు. చెయి ఝాకించి వేలు కర్చుకుని, “అన్నమ్మా, పాలబుడ్డి మర్చిపోయాం” అని మర్చిపోయాడు. ఉన్న పడవ కేసి పరుగెత్తి వెళ్లిపోయాడు. మాదిగవాడు అమ్మగారికి పలువోంపుల్లు అందించి బండికోసం వూళ్ళోకి వెళ్లి నాడు.

కాలవగట్టుమీద వరుసపెట్టు ‘జంయ్య’మని పంగిరం పాడుకున్నాయి. రేలేమామిడిపూరవాసవంలో ఎక్కడో కోకిల మాస్తూవుంది. పాలు తాగుతూన్న పిల్లవాడు మానేసి తల్లి తల్లికేసి చూసి బుగ్గలు సాట పడుతూ బోసినవ్వులు చెల్లబోశాడు.

“గుక్కలు రారినని” అనువిషయమునుగూర్చి వ్రాయమనగా మా చిత్రకారు డి. చిత్రమును వ్రాసి పంపెను.

ధ్రిల్లిపాదుషా అక్కరు ధర్మప్రభువని పేరు పడ్డాడు. హిందూ ముసల్మాను లనేభేదం లేకుండా ప్రజల నందరిని సమభావంతో చూచేవాడు. బీదసాదలను చూస్తే ఎంతో దయతో ఆదరించేవాడు. ఆయన ఆస్థానంలో బీదలు భాగ్యవంతులు అనేభేదం లేకుండా అందరికీ చోటుండేది.

అక్కరుపాదుషాకి ఒక్కడే కుమారుడు, యువరాజు సలీము. సలీము అంటే అక్కరుకు ప్రాణము. సలీము ఒకనిమిషము కనబడక పోతే అక్కరు ఎంతో ఆదుర్దా పడేవాడు. సలీముకూడా తెల్లివైనవాడు, బుద్ధిమంతుడు. తండ్రిమాదిరిగానే ధర్మచరిచాలన చేస్తాడని ప్రజలంతా కూడా ప్రేమించేవారు. యువరాజు సలీముకూడా ప్రజలను చాలా ప్రేమించేవాడు. ప్రజల కేదైనా కష్టము వస్తే తనదిగా భావించుకొనేవాడు. అట్లాంటి సలీముకు ఒకనాడు అకస్మాత్తుగా జబ్బుచేసింది. యూనానీ హాకీములు, ఆయుర్వేదవైద్యులు మందులిచ్చారు. ఏమీ నెమ్మదించలేదు. ఒకరోజు యువరాజు సలీము ఇహలోకము విడిచి 'అల్లా' యొద్దకు వెళ్లిపోయినాడు. కోటలో ఎక్కడ చూచినా రోదనధ్వనులే. అప్పుడు అక్కరు పాదుషా చాలా విచారించాడు. "నా కున్న ఒక్కకొడుకూ చచ్చిపోయినాడే, నారాజ్యం

నాతోనే నరా?" అని విచారపడి అక్కరు పాదుషా వైద్యులందరిని పిలిపించి, "రేపటి లోపల మీరందరు కలిసి యువరాజును బతికించకపోయినట్లయితే మీరలకాయలు తెగ గొట్టించి కోటగుమ్మానికి తోరణాలు కట్టిస్తా" నన్నాడు.

అప్పుడు వైద్యులంతా గడగడలాడి పోయినారు. "బతికించడం మనచేతవైన పనా? యీపాదుషాకి యీవిచారంలో మతి పోయినట్టుంది. అది 'అల్లా' చేయవలసినపని గాని మనవల్ల కా" దనుకొని, ఏమీ చేయటానికి తోచక, "రేపటిరోజున మనమంతా పోవలసిందే గదా" అని మసీదుకు వెళ్లి సమాజ చేస్తున్నారు.

ఇంతలోకే షేక్ షరీద్ అనే షకీరు 'అల్లా'ను ప్రార్థన చేసికొంటూ ఆదారిన పోతున్నాడు. వైద్యులు అతనిని చూచారు. వెంటనే వాళ్లంతా ఒక్కసారిగా వెళ్లి ఆ షకీరు కాళ్లమీద పడ్డారు. షకీరు ఆకీర్షించి లేవమన్నాడు. 'రక్షిస్తా' సంటే గాని లేవమన్నారు వైద్యులు. అంత పెద్దప్రమాదమేమీ వుండ దనుకుని, 'రక్షించాను లేవ' మన్నాడు షకీరు. ఒక్కసారి వైద్యులంతా లేచారు. ఏమిటో సంగతి చెప్ప మన్నాడు షకీరు. అప్పుడు వైద్యులంతా, "మహానుభావా,

అక్కరుపాడుపాగారి కుమారుడు యువరాజు సలీము చచ్చిపోయినాడు. మా చేత వైస మందు లన్నీ పోశాము. కాని లాభం లేక పోయింది. ఇప్పుడు పాడుపాగారు 'యువ రాజుని కేవలంలోపల బతికిస్తేనే బతికించారు, లేకపోతే మీతలలు కొట్టింది కోటగుమ్మానికి కట్టిస్తా' మన్నారు. మా యందరి ప్రాణాలు మీ చేతిలో ఉన్నవి." అని దీనవదనములతో నుంచున్నారు. షేక్ ఫరీద్ నిర్భాంతపోయి నాడు. "అరే, ఎంతమోసం జరిగింది! ఏదో కొద్ది ప్రమాదం గదా అని అభయహాస్య మిచ్చాను. ఇప్పుడేం చేయను? మాట తప్ప గూడదు. సరే, పడండి శవందగ్గర" కన్నాడు. వైద్యులందరూ బతికా మనుకుని వెంటనే ఫకీరును సలీముశివముదగ్గరకు పీసుకు వెళ్లారు.

అప్పుడు షేక్ ఫరీద్ 'అల్లా'ని ప్రార్థించి శవముచుట్టు తిరిగి మంత్రి ముచ్చరిస్తూ, "అల్లా కా హుకుంసే వుక్" (భగవంతునియజ్ఞ చేత లేవవలసినది) అన్నాడు. 'అల్లా' ఒప్పు కోలేదు. సలీము లేవలేదు. ఫకీరు రెండు స్నాన్లు మూడుస్నాన్లు ప్రార్థించాడు 'అల్లా'ను. భగవంతుని ఆజ్ఞ లేనందున సలీము లేవ దాయను. ఫకీరుకి చాలా కోపము వచ్చింది. మంత్రిచ్చరణ చేస్తూ శవంచుట్టూ తిరిగి, "అల్లా కా హుకుంసే వై వుక్తో మేరే హుకుంసే వుక్" (అల్లా ఆజ్ఞచేత లేవకపోతే నా ఆజ్ఞచేత నీవు లేవవలసింది) అని శవాన్ని ఒకతన్ను తన్ని ఆజ్ఞాపించినాడు. వెంటనే సలీము నిద్రర మేలుకొన్నవాడికిమల్లె లేచి

కూర్చొన్నాడు. అక్కరు చాలా సంతోషించి ఫకీరుకు హగీరు ఇవ్వబోయినాడు. అప్పుడు షేక్ ఫరీద్ "ఫకీరువాడిని నా కీజాగ్గైదుకు? మీ హాకీములకే యివ్వండి" అని పుచ్చుకో కుండా వెల్లిపోయాడు. వైద్యులు సలీము బ్రతికినందుకు తమని చాలా గౌరవించి ఏ చక్రవర్తులనో చేస్తూ రనుకున్నారు పాపము. కాని అల్లా జరిగలేదు. అక్కరు ఫకీరుమీదే భక్తితో వున్నాడు. ఇదంతా వైద్యులకు సరి పడలేదు. "మనము ఫకీరుకాళ్లమీద పడితేనే గదా అతను బతికించాడు. మన్ని గౌరవించకపోవటం ఏమి? ఏవిధంచేతవైనా యీ ఫకీరువాడిని తప్పించా" అనుకున్నారు. అప్పుడు హాకీము లందరూ ఆలోచించుకొని పాడుపా దగ్గరకు వెళ్లి సలాం జేసి, "జహానా హా, యూఫకీరు మొదట అల్లాకా హుకుంసే వుక్ అని ప్రార్థించాడు. కాని అల్లా యువరాజును, బ్రతికించటం యిష్టం లేక పూరుకున్నాడు. అప్పుడు యీ ఫకీరు అల్లాను తిరస్కరించి మేరే హుకుంసే వుక్ అన్నాడు. అల్లా ఆజ్ఞ చేత బ్రతికించాలి కాని తనాజ్ఞచేత బతికించటం మేమిటి? దీనికి తమరే ఆలోచించండి జహానా హా అని మొరచ్చెట్టారు. అక్కరుకూడా ఆలోచించాడు. 'అల్లా ఆజ్ఞచేత లేవమనాలి కాని తనాజ్ఞచేత లేవమనటం ఏమి'టని పాడుపాకు కోపం వచ్చింది. తమ మాల్వీ అను (మతగురువులను) పిలిపించి 'అల్లాను తిరస్కరించినవాడికి ఏ శిక్ష వున్నదో ఖురాన్ చూడ' మన్నాడు. అప్పుడు మాల్వీలు ఖురా

నుచదివి 'అల్లాని తిరస్కరించినవాడిని బతికుం
డగానే బల్లాలతో పొడిచి చంపవలసి వ్రుంటుం'
దని చెప్పారు. వెంటనే పాదుషా నౌకర్లను
పిలిపించి ఆ ఘోరుని వెతికించి పట్టి తెప్పించి,
బల్లెములతో పొడవమన్నాడు. నౌకర్లు వైద్యు
ల ప్రోత్సాహముతో, బల్లెములతో ఘోరుని
పొడవసాగినారు. ఆవిధంగా బల్లెములతో
ఎన్నిరోజులు పొడిచాలో వాళ్ల కే తెలియదు.
ఘోరుమాత్రము చెక్కు చెదరకుండా నిశ్చలం
గా ధ్యానిస్తూ నుంచున్నాడు. ఏవిధమైన
బాధాలేకుండా నౌకర్ల శ్రమే గాని బల్లెములు
ఘోరు శరీరంలో దిగబడలేదు. నౌకర్ల
కాయాన మెక్కువౌతున్నది. ఘోరుకు
మాత్రం వాళ్లు పడే శ్రమ చూస్తే చాలా
జాలి వేసింది. "మీ రెన్నాళ్లు శ్రమపడ్డా
నా శరీరాన్ని మాత్రం ఏంచెయ్యలేరు. మీరు
పడే శ్రమ చూస్తే నాకు మనస్సు కరిగింది.
అందుకని చెబుతున్నాను. నా శరీరం అంతా
వజ్రదేహం, మీ రేమీ చేయలేరు. ఎన్నా
ళ్లు మీరు శ్రమపడ్డా యింతే. నాకుడికాలి
బొటన వేలుమాత్రం చిన్నప్పుడు అపవిత్రమై
పోయింది. అక్కడ గనక పొడిస్తే నేను చచ్చి
పోతా" నని చెప్పుడు ఘోరు. చెప్పిందే తడ
వుగా పొడవండి పొడవండి అని నౌకర్లు ఆ
ఘోర్ని పొడిచి చంపారు. అప్పుడా ఘోరు పేగు
ల్లోనుంచి 'అనలహాక్' (నేనే భగవంతుడను)
అని ప్రతిధ్వనించింది. అప్పుడు వాళ్లు "అరే,
యీ ఘోరు చచ్చిపోయి కూడా నేనే భగవంతు
డినంటాడేమిటిరా?" అని ఆలోచించి వెంటనే

ఘోరు శవాన్ని తీసుకెళ్లి సమాధి చేశారు.
సమాధిలోనుంచి అనలహాక్ (నేనే భగవంతు
డను) అని ప్రతిధ్వని వచ్చింది. అప్పుడు నౌక
ర్లకు చాలా కోపం వచ్చింది. "చచ్చినవాడిని
సమాధి చేశాము, యిందులోనుంచి కూడా
అల్లాను తిరస్కరించి నేనే భగవంతుడనని
అంటున్నాడు. ఏడి నేం చేద్దాము రా అను
కుని సమాధిలోనుంచి ఘోరుశవాన్ని వెళ్లగించి
కాల్చి బూడిదచేశారు. అబూడిదలోనుంచి
కూడా అనలహాక్ (నేనే భగవంతుడిని) అనే
శబ్దం వచ్చింది. నౌకర్లకు మరికోపం వచ్చింది.
అప్పుడా బూడిదంతా పోగుచేసి ఎత్తి సముద్రం
లో కలిపారు. ఆ సముద్రపలల్లోనుంచి అనల
హాక్, (నేనే భగవంతుడిని) అని ప్రతిధ్వని వచ్చింది.
అప్పుడు నౌకర్లకు పశ్చాత్తాపము కలిగి, "అరే,
అల్లాభక్తుడిని చాలా కష్టపెట్టాము; మన కేమి
శిక్ష వేసినా యీ పాపం పోదు" అని అప్పు
డా ప్రతిధ్వని వచ్చేదిక్కుగా అందరు సాష్టాంగ
పడి తమతప్పు తమించమని ప్రార్థించారు.
అప్పుడు అల్లాకు మనసు కరగి ప్రత్యక్షమై,
"అరే మీరు పశ్చాత్తాపపడ్డారు గనుక మీ
పాపం పోయింది. షేక్ ఘోరు చేసిన మేలు
మరచిపోవచ్చునా? మీ ప్రాణాలు రక్షించాడే.
షేక్ ఘోర్ ఏవ రనుకున్నారు? నాభక్తుడు!
నాభక్తుడు గనుకనే అరబిలో నే నున్నాను.
ఇక నెప్పుడు ఇల్లాంటి ద్రోహము చేయకండి"
అని చెప్పి అంతర్ధాన మైనాడు. షేక్ ఘోర్
యథావ్రతారంగా లేచి నిల్చున్నాడు. నౌకర్లు
సలాములు చేసి తప్పు తమించమని చేదు

దూహింపం దగ దయ్య, చెప్పవది యే
 దో సుంత నాపైని నా
 న్నేహోత్సాహము బల్లుకొన్న కృతి పై
 నిం బ్రీతితో, నమ్ముడి!
 పాదుకలలోని తాలనవ్వడులతోడ
 మొదటమామూరిపాలిమేరముండునిలువ,
 బుద్ధి తెలియనిపోకలఁ బోయె నపుడు
 దూడ నెక్కిపోయెడి కాపువాఁ డొకండు:
 “బుద్ధి గలిగి తొలిగిపోర వైరాగయ్య
 మంద కడ్డురాకు చిందు లేసి,—
 పొగగు లేగదూడ పొడిచెనా, వీతాత
 మూడు నెలలదాక మూల్గి చచ్చు!...”
 అప్పటిశాంతమూర్తికి ర
 వంతభూమల్ చలియింపలేదు; పైఁ
 గప్పిన జింకతో లేడమ
 కాలికి మ్రొక్క, నిరాకరించుచుఁ
 జెప్పినమాటలే మగుడఁ
 జెప్పఁదొడంగెను వేయిపార్లు: “మా
 యప్పపు, దూడమూపు దిగు
 మయ్య! బలిష్ఠుడ వీవు చూడఁగక!
 “సీతల నెక్కి త్రొక్క నొక
 నేత గలండ్లని యే నెఱుంగనే,
 రాతిరయైన, ‘నొక్కపని
 రా! మఱి పోదువు, నిల్పు’ మన్నచో
 బూతులు దిట్టెదే? పొలము
 వోయిన నాగలి మోయుదాని నీ

లేతనరాలలేగ యొడ

లిక దిగఁదొక్కఁగ నేల, చెప్పరా!!

“కరుణ యెఱుంగని నీనోటికాటుకూత
 వినిన గుండెల విగఁబట్టు జెట్టులేమి,
 జమునిదండంబు నీచేలిచలుకు చుఱకు
 నోర్చుకొనలేమి, బిడ్డ నిట్టూర్పు నదిగొ!
 ఏమి నేయుదు నిఱుపేద నిట్టివేళ!
 ఏరవంతయొ నీనోటి కిచ్చి మైన
 కీనిమూపు కాయలకోతఁ దీర్తు నన్న,
 చిల్లిగవ్వయు లేదు నాచేత నిపుడు—
 “పల్లెల నిల్పువాడవు, కృ
 పాగుణ ముగ్గున వచ్చు నీకు;
 తెల్లనిగడ్డమన్న తల
 దించి నమస్కృతు లిచ్చువాడవే!—
 చిల్లులువోయనే చెవులు?
 చెప్పుట నీకెకదా... రవంత మీ
 పల్లియకోమటిం బిలిచి
 పవ్వలు వెట్టినఁ గాని పల్కవా?...”
 అనుచుఁ దడిసినతొమ్ము చేలాంచలమునఁ
 దుడుచుకొనఁబోవు నానింతబడుగువాని
 పలుకుఁ దనయెడ నపహాస్యభంగి నెంచి
 “మూసికొనిపోర నో”రని మొఱిగినాఁడు—
 మొఱిగి, దూడనదల్చి, యామొద్దుకాపు
 పరుగువెట్టినక్షణ మెట్టి పాపగణమొ!
 అది మొదలుగాఁగ పెదవుల నంటఁగట్టి
 పటిగట్టున నాజోగి యిట్లు లుండు.

నా యింట్లోకూడా ప్రవేశించిందే బంధా కనాలింగేశ్వరరావుగారు, పి.ఏ.

నారాయణరావుగారు డిప్యూటీ కలెక్టరు పనిలో నుండి సాధ్యమైనంతవరకు దేశ నాయకులను శైలుకు సంపించుచూ మన్న ప్రముఖులలో నొకరు. అందులో పదేకరముల పోలమో, రావు సాహేబు బిరుదైనా తెచ్చు కోవా అనే కీమత్తో, సాధ్యమైనంతవరకు సి. క్లా సిస్ట్రా, రెండేళ్లకు తక్కువ కాకుండా, పెద్దా చిన్నా అనేసంక్లిశ్టం లేకుండా, నిప్పు యీతాతంగా, ఉదారమానసంతో విడ్డిస్తున్నారు. కావున వీరికి పెద్దకలెకలేరువ నాతుం దని విప్లవంలేనకడ రాజు లనుకొనేమాట అబద్ధ మనుకోటాని కెలాగు!

విశాలాశ్రమమూత్రం తక్కువ తిన్న మని మంటే ఒప్పుకోను. మాయస్వరాజ్యంలో, అల్లుడు శైలు కల్లాడని మనింటికి రావద్దని నిశ్చయి నోటి సిప్పించింది, బుద్ధిమంతురాలు. బరువుగా వుంటుందని ఖద్దరుజోలికి పోకుండా బెనారసుచీరలు కడుతోంది. ఖరీదైన ఖద్ద రెండుకని కంచెట్టుచీరలు కొనమంది. అన వసరంగా మురుకచీర లెండుకని అగ్రాచీరలు మూత్రమే కొనాలని ఉద్దేశ్యంతో వుం. అను కూలదాంపత్య మంటే ఇంతకంటే ఎం గావాలి!!!

సూరీడు చదివేది చిన్నక్లాసైనా చురు కైనవాడు. కాస్తో కూస్తో అల్లరిలోకూడా

ప్రవేశం ఉంది. ఒకమాటు దబ్బున కనివారం రాలేదని కేలండరు చింపేసిన బాపతు. పాతం చదవడం మానేసి బడి కెల్లా ఆఖరు బెంచిమీద కూర్చుని అందరూ ఒప్పగించాక విని తాను కూడా ఒప్పజెప్పేవాడు. పరీక్షలో ఫస్టుమా ర్కు. కాబట్టి అల్లరి పిల్లలే తెలివితేటలు గలవారు. అల్లరంటే తెలివి అనేపాలు పొంగి పోతే ఇటు అటు పడే మీగడ!

ప్రతినిత్యం తనన్నే హితుడగు రాముడింటి కెళ్లేవాడు సూరీడు. రాముడు అమ్మ ఇద్దరకూ పాతాలుచెపుతుండేది. మంచిది. తను రాట్నం వడుక్కుంటూ పనిలో పని వీల్లిద్దరకూ పాటలు కూడా చెపుతుండేది. సూరీడుకు పాతాలమీద మనస్సు లేకపోయినా పాటలమీద మూత్రం ఉంది. రాముడుకన్న తనకే ముంద రొచ్చేవి పాటలు. అయితే ఆపాటలే ఇంటి కొచ్చి పాడితే అంత అందంగా ఉండవేం అన్న ప్రశ్న వాడిని బాధిస్తోంది. తుదకు రాట్ననాదంలో గాని తనపాట రాగించదని తోచింది. ఎవ ర్లింట్లో చూచినా రాట్నమే!! తనింట్లో మూత్రం లేదని చింతించాడు. ఇంట్లో రాట్నం మా పుత్రికే రాచివ్వతో కొడతారు. గ్రహిం చాడు సంగతి. ఆలోచించాడు ఉపాయం. తలు చుకొన్నాడు త్రొక్కేదానిని. ఏమన్నా సరే, ఎత్తేడు ఎత్తు. పట్టుదలమూత్రం బాగా ఉంది.

విభూతి పెట్టుతా వెలికితే దొరికింది పెండిలేక.
బజారుకు గిరుక్కున తిరిగేడు. వద్దంగి అప్ప
లస్వామి నడిగితే రూపాయి కిస్తా వన్నాడు
రాట్నం. అమ్మ బాబో, ఎక్కడ లేడ ఎక్క
డ రూపాయి! ఎగ్నైనా రూపాయి సంపాదిం
చాలి. అర్థగ్రావిల్లకు పాదరసం రాదా మను
కొన్నాడు కాని దానిమీద వెధవ తేలులాటి
బామ్మంది. పైగా చుట్టారా గరుకుగా లేదు.
నాది చిన్నబుద్ధికి ఒకటి తట్టింది. అదే నన్నా
ర్గం—సాగేది, నమకూర్చేది.

గ్రామమునను బు వెంటనవ్వాది మూడు
డితోట ఊరవర లుండి. కొంచెం చిన్నకాలవ
ఒకటి బాటాలి. జపాంగీరు మూడిపల్లకు
ప్రసిద్ధి. ఈతనిక్కడ కింకోటలో పుడేసివన్న
మలెప్పించాడ టీవీర్తనం. సూరీమకు మూడి
పల్ల సంగతి బాగాలెలుసు, ఎక్కడున్నాయో,
ఎలా లేవారో! వాడి మనస్సు ఎలా ఉండా
లో అలా ఉంది. వెంటనే తోటకి దారి
బట్టేడు. మునసబుతోటకి చేరేడు కేకేటి
మునసబుచేతులో లేడ పెట్టి మూడిప
ల్లివ్వ మన్నాడు. మునసబుకు సమయం
దొరికింది. తోటలో పల్ల ఎన్నిమార్లు నుచి
చూడమని పంపినా తిగుగొట్టేవారు కలెక్టరు
గారు. కలెక్టరు గారబ్బాయి వచ్చేడుగదా
యని మందరకం జాపాంగీరుపల్ల విల్లవాడు
మోసినన్ని అనగా ఎదిమిడిప ల్లిచ్చాడు.
డబ్బు పుచ్చుకుంటే కాని వద్దంటాడు సూ
రీడు. బలవంతాన లేడమునసబుదగ్గర పడవేసి
ఇంటికి మల్లినాడు.

సూరీమకలోచన సామాన్యం గాదు.
పట్టలేని ఆనందంతో కలవల్లతోక్కి పల్లన్ని
అమ్మబా మనుకొన్నాడు. కొనేవా రెవర
మా! చిటికెపల్లెలు ముడిచి నాన్న ఒకటి,
అమ్మ అక్కయ్య, బావ, తాత. అయిదుపల్ల.
తక్కినవి తపాసీలుదారు కొకటి, మేజిస్ట్రేటు
కొకటి, హెడ్డుగుమాస్తా కొకటి.

ఇంటి కొచ్చేటప్పటికి సాయంత్రం అయి
నయింది. ఎదిమిడేళ్ల కుర్రవాడు, అందులో
లంచం కినుకోని కలెక్టరుగారబ్బాయి, పల్ల
మ్మతోంటే ముచ్చట కొక్కిటి కొన్నాడు
తపాసీలుదారు లేడకి. మర్యాదకైనా కొనక
పోతే మనస్సులో పెట్టుకు ఏం కేస్తాకో కలె
క్టరుని కొన్నాడు మేజిస్ట్రేటు. కలెక్టరుకు
కోపం లేకుండా గడిచిందే చాలు ఈమూ
బంది, ఎందుకైనా మంచిదనికొన్నాడు హెడ్డు
గుమాస్తా!

బావమరదిని చూస్తే ఏ బావకు ముచ్చట
కాదు? అందులో అక్కయ్య రెకమండు
చేసింది. అతాలూకుండుకు పావలా ముట్టింది
సూరీమకు. ఒక్కడే తమ్ముడు. అందులో
పుట్టింటిబుగం కిరి చాలాకాల మైంది. తమ్ము
డొచ్చాడనే సంగికోపంతో తీసుకుంది ఒక
పండు లేడకి. తాతకి కందు బలవంతాన కట్టి
తలగడక్రింద లేడ లాగాడు. ఇక్కడికి వదు
నాలుగణాలు వచ్చాయి. ఇంటి కళ్లేటప్పటికి
ఏ నయింది. చీవాట్లు చిన్నంగా తగిలాయి
గాని కార్యపాధనంకోసం తల్లిదగ్గర తేరాడు

సూరీడు. నారాయణరావుగారుకూడా వంటింట్లోకి వచ్చాడు. మూచాడు సూరీణ్ణి. ఎక్కడకు వెళ్లావు వెధవా అని అప్రోత్తరశతంతో ఆరంభించాడు. రెండుపళ్లు రెండ్రీ కిచ్చి పావలాకు తెచ్చా నన్నాడు సూరీడు. అర్థరూపాయికు రాని జహంగీరు అర్థపావలాకు వచ్చిందని జేబులో పావలా చేతి కిచ్చాడు రావు సాపేబు నారాయణరావు.

రారంతా కలలే సూరీడుకు రాట్నం కొన్నట్టు; ఆశబ్దంలోతాను కలిసి 'జయ భారత హే' పాడుతున్నట్టూ వెధవరాత్రి తెల్లవారదే అనుకొన్నాడు. లాంతరు తీసికెల్లి దొడ్లో చూచాడు తన పేరిటివాడొచ్చాడేమోయని. ఇంకా మకమకలాడుతో ఉన్నాడు చంద్రుడు. కొంచెం వేపు వడుకున్నాడు తిరిగి వచ్చి. నిద్దర పట్టలేదు. నరే తెల్లవారింది. అప్పలస్వామింటికి పరుగెత్తి కెల్లి రూపాయి బేడ యిచ్చి రాట్నం కదురు ఇవ్వమన్నాడు. అప్పలస్వామి ముచ్చటై ప రాట్నానికి పసుపూ కుంకుమ పెట్టి సూరీడు కిచ్చాడు. బజంమీద పెట్టికొని ఇంటికి పట్టుకువచ్చి మంచంక్రింద దాచాడు దాన్ని బాగ్రత్తగా గుడ్డగప్పి. తహసీలుదారుని, మేజిస్ట్రేటును, హెడ్డుగుమాస్తాను పిలుచుకొచ్చాడు, నాన్న రమ్మంటున్నారని నాన్న గార్నికూడా చెయ్యి పట్టుకు లాక్కొచ్చాడు. రాట్నం ముంద రెట్టాడు. కలెక్టరుగారింట్లో రాట్నం ఉందని గవర్నమెంటుకు రిపోర్టు చెయ్యనా, ఏకులు కొనిస్తా రా అన్నాడు.

రాట్నం ముందు పెట్టుకొని త్రిప్పూ తర్ఫీదులో శ్రుతిచేసి,

'రాట్న మే మనమూట యనుకొనుడు' అని పాడాడు.

నారాయణరావు తెల్లబోయి, "నాయుంట్లోకూడా ప్రవేశించిందే" అన్నాడు.

భర్త:—(ముద్దుగా) పిల్లా, నేను ముదలివాడనైవా, యాపుచెడినా నన్ను ప్రేమిస్తుంటావుగదా?

భార్య:—మీరు ముదలివా రోతారు కాని యింత కంటే యాపు చెడలేరు.

సెంటులూయీ ఆపణభవనము (Mart Building)

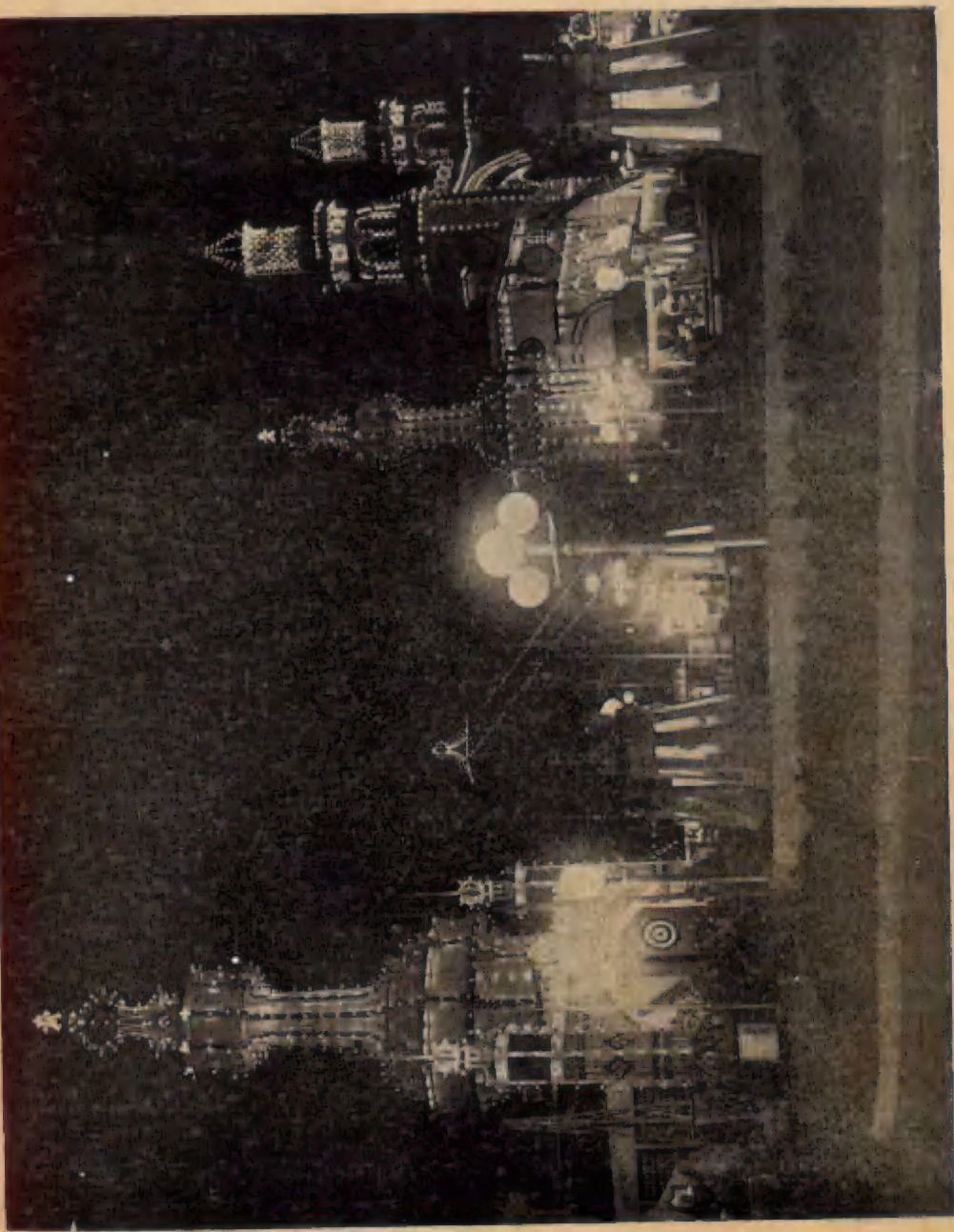
(అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు)

౨౫ ఎకరముల విస్తీర్ణము, ౨౪ అంతస్తులు గలది. నిర్మాణవ్యయము ౫,౦౦౦,౦౦౦ డాలరులు. ఇంతకు మున్నటివి లేవు. ఇచ్చట ఎల్లవిధముల సరకులు సేకరించి యుంచబడును.

(6)

G. S. A.

బానాపాఠశాలనుండి చూచిన నిట్టి దృశ్యము పొడకట్టును.

కోనీక్లిఫ్ మున (స్కూల్ హౌస్ - నగరము) ఒక రాత్రి దృశ్యము

G. S. A.

అప్పుడు నా కింకా పాతిక బొటాబొటే, మాటలకుం
అయిదారునరం ఉండేవాళ్ళం. కొందరు నల
వైయోషానికి పడ్డవాళ్ళున్నా, ఒక్కొక్కడు ఓవంద
కొడుల పెట్టు. ప్రతివాడూ ఒక అచ్చాడీ, అనగా మరేం
లేదు, రాళ్ళు తిని పారాయించుకునే రకం. అచ్చయ్య
ఒకడు. అచ్చయ్య పచ్చగా మిసమిసలాడుతూ తాడె
త్తున ఉండేవాడు, ఎదేనా వచ్చిందంటే ఎదరవాడి కింత
మీదటపాకాయలాంటి రెంపకాయ చేర్చి ముసేమాట్టాడే
వాడు. తరచితే, ఉండ్రంముక్కల్లాగ రామయ్య కా
మయ్య లుండేవారు. వాళ్ళని క్రావణ భాద్రపదాలని పిలి
వడంపాడూ కద్దు. వాల్లిద్దరూ డెకో వామనానతారం
అవడంవల్ల, చాళ్ళు ఇతరుల్ని కొట్టిన రెంపకాయలు ఎప్పుటి
కప్పుడు మానుకు పోతోచ్చినా, రెప్పలాటల్లోనూరేం
కాళ్ళనందుల్ని ఉడుముల్లాగ కూరిపోయేవారేమో, ధైవే
అండేవారు కారు. ఆపైని బానికీరామయ్య ఒకడు. బానికీ
రామయ్యకి భజనం చేసేవారు. నామాను. అయితేం,
కానికీరామయ్య చాలా గడసరి. మేం ఇద్దరం కాస్త పై
పాంసుకి ఉండేవాళ్ళం. ఓబయ్య ఓడు. ఓబయ్య స్త్రు, ప్రతిపక్షంనూ కొరబడి, దిగబడి, మారుకుపోయి ప్రతిపక్ష
నిప్పుక్కలేమంటానే తగలపెట్టేవాడు. అందుకని, మాలో
ఎవడికి ఎందుకు ఎవడిమీద అక్కయ్య వచ్చినా సరే
నా డెల్లి. ఆహారంలా ఓబయ్యని తనివితీరా తిట్టేవాడు.
నా పక్షాన్ని మహారాజులా వచ్చుతూ వడేవాడు. మాజనం
సంకల్పమారేంలా కలుసుకునేవారు. డెల్లిలో ఎవళ్ళనా
తమరితోడ్లో చెట్టున కాపివ దబ్బకాయలు లాంటివి దీర
గా యెట్టుకోడానికి సాయంరేం ప్రవకుండా ఉచ్చా
కారం వగైరా రైట్టుచేసుకుని, వెన్నాడు ఉదయని
కప్పుడే దీరగాయి కుండలో పడ్డట్టు. ఉట్టులూరి రొట్టలే
వ్రాండేనా రమకొండి! మాచాళ్ళు ఎల్లానో అనాసన తగిలి,
పోగై, ఆరాత్రే చెట్టు సమాంతంగా దులిపి, తెల్లవాడేసరికి
చెట్టుకాయలు పక్షానికి ఆకులుకుడా ఉట్టేసి వెన్నులూగ
చేసి, “ఇహాను తుచెట్టు పట్టిగల్గి పోయిలో పెట్టుకోండి”

అన్నట్టు అట్టే పెట్టేవాళ్ళు. వెన్నాడు యజమాన్లు,
ఆచార ప్రకారం, కోసినవాళ్ళని ఎల్లానూ దుప్పెల్ని
పోస్తూండేవారు గవక, ఆ ముఖమూర్తానికి మేంమాడా
చల్లి యజమాన్లకి మద్దతై, ఉమ్మడితిట్టు తిట్టేవాళ్ళం—
(ఓబయ్యని మనస్సులో పెట్టుకుని—పాపాటకల్లా కైర
వుడు!). అట్లాంటి పక్షు మానే ఆయుంటాయి అని జనం
అనుకునే వారు నాని, సాక్ష్యం లేకపోవడంవల్ల, ఎవరూ
ఏమీ అనలేకపోయేవారు. పై చెప్పిన అర్థంబుకేమిల్లా
నేకాకుండా, ఇతరపక్షులు, అనగా, ఎవరూ వా ఓపాం
పక్షిట్టడం అంటే, మరీ ఎప్పుడేనా దీర అంటుండే
అంటే, ఎదేనా ఓ బరువు కదిలించడం అంటే, లాంటి
ప్రమాదాలతోపాడా కలిపి, మేం బానికీ యథాశక్తి
సాయితై అవుతూండడంవల్ల మమ్మల్ని జనం అసలు
ఏమీ అనలేక పోయేవారు. ఇట్లాంటి గ్రామ సంబంధ
మైన స్వల్పాల్లో మాత్రమే కాక, చ్యాళ్యలూ, సత్తా
హాలూ, యాత్రలూ, తీర్థాలూ, లాంటి గ్రామాంతర
ధంవియాత్రలకునూ మేం కలిసి చేసేవాళ్ళం.

ఓసారి, మమ్మల్ని ఓబయ్య, కురుపు సలిసేట్టు
సేవగా, మేం కేమిరి మాత్ర బయలుదేరం. ఇక్కడి
యాత్రగదా అని చేప్పేసి, వీలునుబట్టి, ఎవడికి తోచింద
వాడు మాటకట్టుకున్నాడు. నేను అప్పుడంటు వున్న
గున్నాను, మరోడు అటువంటి సత్తునున్నాడు,
ఇంకోడు పెనరపప్పు తెచ్చాడు, సరే ఓబయ్య ఉప్పు
కొమక్కొచ్చాడు. కాని, మాడిలికి కొన్ని మైళ్ళదూరం
లోనే ఓయేరు బాటలి. అది బాటడంలో చిన్న అనాం
తరం ఓటి తిప్పిందికాదు. అసలే అది చివ్వడింగీ, ఆవ
కాయ పెచ్చులూగ. పైపెచ్చు, ఓబయ్య అందులో ఆడు
గున పడుకుంటే తూకంగా ఉంచునా, ఓతేపు అంచు
మీద మారున్నాడు, మహా. నట్టెట్టికి వెళ్ళేసరికి,
అచ్చయ్య వరప్రకారం ఉత్తేపుస్థానికి ఓబయ్యని
తిట్టుకోడం మొదలెట్టాడు. ఎప్పుడూ లేచి ఓబయ్యకి

కొంతెంత కోపం వచ్చింది. ఆవశ్యంగా అచ్చయ్య దింగీ రెండంచులమీదా రెండుచేతులూ పెట్టి, అది ఈవేళు! అనేవుకి ఒరిగేలాగు ఉయ్యాలూ ఉసిగించాడు. దింగీ అల్లానే ఉనుతూ అదరికి ఆహారించింది గాని, ఓబయ్య ఘోరమనేవుకి గోవించాయాస్తూచో అని చెప్పి పట్టి కొట్టింది. అంతా ఏట్లో పడ్డారు. ఏమడిగాయ అవధి! ఓబయ్య ఉలిబో తల్లకిందులుగా పూనుకుపోయాడు. పాపం వాడికి ముక్కులోకి పాలు దిగాయో లేదో కాని ఇంత బురదమట్టుకు దిగింది. వాణ్ణి కన్నులు లేకుండా పిల్లి ఉడదీసిసరికి మాతాతలూ దిగొచ్చారు, బమ్మమీద! యాత్రాసమయంలో మారుహాపం వచ్చింది. అప్పడారు కుక్కచెవులులా అయ్యవాయి. బక్కక్కవడియంకంద దుంపలూ తయారయింది. ఓబయ్య ఉప్పు ఏట్లో కలిసి పోయి రూపం లేకుండానే పోయింది. తడిబట్టలే మాట కట్టుకుని, బిక్కొక్క బట్టనూ క్రం పిడిచి ఒంటిమీద చేసు గుని, రాంబందుల్లాగ రక్కలాడిస్తూ, నడిచిపోయాం. ఓబయ్యని వెళ్ళి చల్లమన్నాం. అట్లాంత్మమేనా వాడు చెల్ల నన్నాడు. చెన్నై దిమ్మ్రమించక, మాడా రాక, ముందుకేపాగక, మమ్మన్ను వాడు కొరుక్కు తిన్నాడంటే నమ్మండి. నాని తనబడ్డ ఆపదాధారే మహాదుగా ఉన్నాయంటూ మావాళ్ళు, ముంటిమెనిబి తేరకుండానే, అవన్నీ ఉడిపారేశారు. అలానే, కొంతమారం నాలునా, కొంతలేక్క రైలుమీదా, కొంతమేర ఆడివిలోనూ, భోజనానికి సహాగక్షి కరుస్తూ తేమగిరి చేరుకున్నాం. అక్కడ సత్రాల్లో ఏదో ఇంత మృత్యుం సీక్రరిమా కొంతకాలంపాటు స్థాయిపడధాం. అమరుసేసరికి, ఆప్రాంత్యాన్ని అప్పుడు చాలా బాధ్యాలని మాకు రెండోవాడే తెలిసింది. వెంటనే ఇంటికి వారితయ్యక పోలే ఉరట్టునుంటానని మాచున్నాడు, మమ్మర్ని ఇల్లు బయల్దేరగొట్టిన ఓబయ్య! రెండోవాడు మధ్యాహ్నం సత్రాల్లో వెంటబవాళ్ళు కట్టుకట్టి మానేశారు. ఆరాత్రి మాకు అన్నానికి ఆటంకం రగిరింది. కాని, మాసత్రిం పక్కింటి ఇల్లాలు ఆరోజానే పందికేళ్ళరుడు నోం చేసు గోడంచేత (పదార్థం చరిమిడి అని తెలిస్తే, ఏ అని ఉయ్య కుండుం) నోంవస్తువు గాల్లని రూఢికబురు తెలిసి, గూర్చు

సాయంత్రంవాకా చెల్లకపోడం నేమిటి చేపా? అని అల్లె మానిస్తూనే అస్తమయం కాకుండా వెళ్ళింది. అది ఉప్పు మయం. కాని ఎంతయ్యింది? అనే పూటగా పట్టింది, మర్నాడు దివారా ఏలే వెయ్యడం భాయపరేనా? రైలుగొర్చికి బండ్ల అయిలేం, బండి ప్రయాణంకల్ల బళ్ళు తిరుగుకుందని చెప్పి అయిలేం, రకంమార్చడంలో ఉండే సరదాకల్ల అయిలేం, వచ్చినదాల్నీ చెల్లడానికి మాలో చాలామంది ఇష్టపడలేదు. మరోవారి ఉంది. కాని, ఆవారిని పడితే, తేమగిరినించి యాత్రమేళ్ళు అడివి తొక్కిలేనే గాని కంకర దర్శనం కాదు. ఈవారిలో మించాలా గిల్లా ఆహ్వానం ఇస్తాయేమో, ఈవారి వద్దని నేను అన్నాను. అవడం. అంటే! రామయ్య కామయ్యలు (వాళ్ళు అసలు పింపావు బా మ్మేనా చూశలేదు!) అందుకు ఒప్పుకోక, బికేరే సింహమే యెదురుపడితే, దాన్ని పట్టికుగా పట్టుకుని, ఇద్దరూ వారివోరు విడళాట్టి, చెకోడవదా పోయింది దాన్ని తాటికమ్మ చీరపట్టు చీరుతాం అనిన్నీ, అభవా అల్లా స్వాధీపం కానిపక్షంలో వారివోరు వెలక్కాయి గోల్కపట్టు నోక్కేస్తాం అనిన్నీ భరవపా ఇచ్చారు. అంటే, స్వంతమనుష్యులు నలుగురు మాడా ఉన్నప్పుడు పరాయివాడిమీద ఎగరడంబాంటిదే ఆనుకున్నార, సింహంతో పని! ఏమై లేం! నడకదాల్నీ చల్లం నిరుకు పరుచుకుని, అందన్నీ మూం తెల్లారకల్ల దుండువు లేకగొట్టేపదధికి అందరూ ఒప్పుకుని, ఆరాత్రి పునికాం.

గారెనిగూమే గావును, వాటిమొహం ఈదా, మాలో ఒక్కడికి మళ్ళీ స్వారకం లేదు. నేను లేచేటప్పు టిలే వెలుగొచ్చింది. నేను అచ్చయ్యని లేవగొట్టాను. వా డెల్లి, "ఇదేలా, మమ్మర్ని వెల్లారా? లేకకట్ట ధ్రం?" అని ఓబయ్యని చీపుకిభరిపడ్డచదువు. చరిచాడు, అట్లు ఉడేట్టు. వాంతోటి వాడన్న మాటెమిటి, అంతా మధా లేచి కళ్ళు నలుచుకుంటూ బయల్దేరారు. నేం ధీరవరతికి వెళ్ళేసరికి కరకరా మూర్కోడయం అయింపి. వారి పక్షిణం వేళుకి ఉంది. అది దొరకపుమ్మగుని మేం వోరు. మానుకుని పరుచుకుంటూ కొన్ని మెళ్ళు చెల్లే సరికి, ఓబాను ఎదురైంది. అక్కడ కాత్యవ్యస్యని

తీర్పును ప్రయాణం పొందినాం. ఓబయ్యకి భయమో ఏం ఏమో, పెనకాల విగడమండా మాతో కలసి ఇదవాలని వాడు ఏకపరుడు. అప్పుడు, వేసంకాలం ఓరూరినించి తగుముక్తిస్తోంది. పెనకాల పొడైక్క తోంది, ఎంప చేర్చి పోస్తోంది. శ్రీమిల్లినిగంట లైంది. చాలంటేనా ముప్పు లేదు. ముచ్చెమటలూ పోకాయి. ఒక్క ఓబయ్యకి మాత్రమే గొడుగుంది. అది వాడొక్కడూ వేసుకున్నాడు. అచ్చయ్యకి ఓబయ్యని చంపెయ్యాలన్న రో దుడ్డ బయల్దేరింది. అక్కడికి వాడుకుడా బాల్లోనే మారాలని చూడకు గాని, తను మరీ పొడుగువడంచేత రెత్తల మొనలు తనతలకి గుచ్చుకోవడం మొదలైట్టాయి. అమట్టున వాడికి కోపం ఎగేసుకొచ్చి, వాడు అకొడుగు తాలూకు ఎని మిది రెత్తలూ విరిచి, మానలగురికి పనుపాతం లేకుండా రెండేసికొప్పన పంచిపెట్టి, గొడుగుకాను తనుచ్చు నుని, మరీ మిగిలిపోయిన అకొడుగు నుడ్డ ఓబయ్యనెత్తికి పొగా బుట్టాడు. ఇంకోడికి లేకపోవడం, తనకి ఉండడం అనుకున్నాడు గావున అచ్చయ్య, అంతటితో కాంఠించాడు. ఎవడిమట్టుకి వాడు కొత్తి తోటమరకావలగ నేర్పాడిపోవడం మొదలైట్టాడు. అందులో, పొద్దున్న మంచిమాట చేసుకు ఇదయోమా, ఏమన్నానా! ఎక్కడా కనుమాపులో చెట్టు కనపడక జిరుకున్నార గాని లేకపోతే ప్రతీవాడికి పానారాలని లోపల ఉంది. మేం అలావుగా ఓబయ్యపు తిరిగేసరికి, అక్కడ, దారి మారుచోటికింద చీలిఉంది. ఎటు వెకిలే ఎక్కడి కెడుకుం? మాలో ఎవమా ఎరగడు. అచ్చయ్య చుట్టు పక్కలు చూపొస్తానని తూరుపుదిశగా వెళ్లాడు. కొంత నేపు ఆయెండలో మేం అల్లాసే పడిఉన్నాం. అపశం గా, పడవటి దిక్కువించి ఓసింపాగడవం చిసింపించింది. ఓబయ్య మార్చిట్లాడు. మేం వెళ్లాడెదరై వాళ్ళున్నాం. కాప్పేవటికి అచ్చయ్య గడవం చిసింపించిన వేపులించేవచ్చి "ఏం కోయ్!" అని కేకకాడు. మేల వచ్చాం. "ఏరి రమయ్య కామయ్యలూ!" అన్నాడు అచ్చయ్య. అని, "వూకు కనపడకుండా, అల్లా తిరిగి ఈవేపుకివచ్చి వేసే రా మాసింది!" అన్నాడు. అప్పుడు రామయ్య కామ

య్యలు పడిపోయిన ఓబయ్య, కాల్లకింద దొరికాని, మేం వెళ్ళులో కొంతనేపు తిడుగా వాళ్ళకి పుప్పా వచ్చింది. మాపని అంతే అనుకున్నాం. బానికీరామయ్య కొన్నిదర్శనలు కాగ్రతపడితే ఉత్తరోత్రావయం అన్నా డు. కాని, దక్షిణాన్నించి ఓగురం మానెంపుకి వచ్చింది. దారిమీద ఓ గిరబాలాయన గొడుగుకునుని మార్పు న్నాడు. ఆయన ముమ్మి. పమివేంవిసా, గుర్రం దిగ లేదు, వడితగ్గ లేదు. అవనం మాడేగన, వేసు కోవం చంపును "ఏదేనా ఊరు త్వరగాతేరడానికి దారి చూ పించండి బాబూ!" అని ఆయన్ను కోరాను. ఆయన, ఏం ఆలోచించుకోదానికో ఓలిస్త నిదానించి, ముమ్మి గూర్పుగా తిరిగి (దన్నం పెట్టుకున్నేడు గాని) గుర్రరా వేమన్నాడు. ఎల్లాకో లేచి మేం గూర్పుకి ఎగడ్తాం. అన్నింటికి తోడు అప్పుడు ఎదురెండకుడాను. కొంత దూరం డేకేసరికి ఆదారి మాయమైంది. మాకందరికీ నా మిదా, గిరబాలవాడిమిదా ఘంటేసుగొచ్చింది. 'అసెయి నుని అడక్కపోయినా తీరిపోమ' అనుకున్నాను నేను. నామాట వినడం గోతులో దిగడం అన్నాడు ఓబయ్య. ఈమాటు ఆగిరబాలవాడు కనిపిస్తే నెత్తుకు కళ్ళ చూస్తా నని అచ్చయ్య. వాడినెట్టం ఉత్త కోటిసిల్లి తట్టనిన్నీ, దానివడుం కొడవరిలా ఉందనిన్నీ, అది మరోమైలు వెళ్లే సరికి వాడే దాన్ని మొయ్యాలనిన్నీ, రామయ్య. వాళ్ళి ఈమాటు కలుసుకోవడంతోనే చింపాదూనుచేసి అనెట్టి వాడు గిరబాల మంగలిచేత నన్న గా తీయించేస్తానని కా మయ్య. "మనిగి ఈవేరే దివమందు అన్న ప్రాశంమమానా న్తం లేదేమా రోయ్!" అని బానికీరామయ్య. ఇల్లాత్తిట్టు నుంటూ తిమ్మగుంటూ ఉమాదుమంటూ వెనక్కి తిరిగి, మానలిద్దరికి మళ్ళీ వచ్చి, గిరబాలాయన వచ్చినదారే వెంటే మోరుపులు తిరుగుతూ కొంతనేపు వెళ్లేసరికి పూడు ఇల్లు కనిపించాయి. అది తీర్పుకుండా గిరబాలాయన జిబ్బ నిన్నీ, మేం అంతా తన యింటిమీద దిగిదే ఇల్లు తినే స్తాం అనే భయంవొస్తూన ముమ్మి తీర్పుదారి పట్టించ థానికి వాడు ఎత్తువేసి ఉంటాడనిన్నీ మాకు స్ఫురించింది.

అప్పటికి దిట్టమగ్ధాన్నాం అయింది. మాపలాలం అంతా ఓమాటే కనిపిస్తే, ప్రతిగృహాగ్ధా వెంటనే అవ

తలికి పోమ్మంటాడేమో, ఒక్కొక్కడే ఈలో ప్రవేశిస్తే తానుంటుందని బానికరామయ్య చెప్పాడు. అది ఛాలా బాగా ఉందని అందరూ ఒప్పుకున్నారు కాని ప్రతివాడూ తన ముందు చెడతానని బయల్దేరాడు. అంతే అంతా ఓచూచే వర్ణం. రెండేళ్లు దగ్గరనా ఉన్నాయి, ఓటి నిరవతేసి నట్టుంది. మొదటి యింటికి రెండో యింటికి మధ్య దొడ్డి వుంది, దారికి చికివేపున చిన్న కోరగు ఉంది. దొడ్డో నూతిదగ్గర ఓ ఆవివ అంటు తోమతోంది. చిగులో చింతచెట్టుతోటాకు నీడ ఉంది. మొదటికొంప తాళంతేసి ఉన్నా అరుగుమీద ఓ ఆయన పడుకున్నాడు. "ఏమండోయ్! న్యాయా! ఇదేమోదా?" అని రామయ్య ఆయన్ని నిమగ్నంగా అడిగాడు. ఆయన వినిపించుకోక కళ్లు తెరచుకుంటానే పళ్లు పటపటా కొరుకుతూ అల్లాసే పడుకున్నాడు. అచ్చయ్య తల్లి ఆయన్ని వడ్డి నిరగదన్నాడు. ఆయన లేవలేదు. తరచాత ఓబయ్య నకుంకట్టి ఆయన్ని అరుగు మీంచి కిందికి తోల్చి దొర్లించివట్టు దొర్లించాడు. అయినా సరే ఆయన లేవలేదు. తడుపరి రామయ్య బయల్దేరి ఆయన పిలకపట్టుకుని ఊడేపర్యంతం గూడించాడు. అప్పటికి ఆయనకి మెలుకువ వచ్చి, లేచి, మూతి వంకరగా పెట్టి, "అబావాబాబ్" అని మొగిసి మల్లీ వల్లి అరుగుమీద పడుకున్నాడు. "ఒరేయ్! పాపం, మూగ మనిషి గావురా!" అన్నాడు నేను. "అమాలుమాల్రం చెప్పి ఏదవద్దా?" అంటూ రామయ్య ఇంకా కోప్పడు తూనే ఉన్నాడు. ఈసమయంలో రెండోయింటి అరుగు మీదికి ఓ ఆయన వచ్చాడు. కోరకువక్కువ్కుటే నడిచి ఘేం రెండోయిల్లు పరిచించాం. అరుగుమీదికొచ్చి నాయన మాంది వలంగా మాఓబయ్యకంటే పెద్ద పన్నాగా ఉన్నాడు. కొంతసేపు అతగాను ఏమీ చలనం లేకుండా గుడిమీద బొమ్మలా పూర్చున్నాడు. తరవాత దగ్గొచ్చి పకిలించాడు. అంతే గాని వాడికొచ్చాట్టుకుని వాడు నుమ్మర్ని, "ఏం నాయనా! వచ్చారా! ఎంతంతా మీపరం ఆయిందిగదా పాపం, రండి! ఇదిగో కాట్లకడుకోండి, అదుగో మడికట్టుకుందురు గాని ఉండండి!" అని ధస్త్రే అన్నేడు సరిగదా, "మీ రెవరు? ఎందుకొచ్చారు?" అని

మాదా ఆవగలేదు. రామయ్య రెండోళ్ల మధ్య చెట్టునీవని మాతోపడ్డాడు. అరుగుమీదయ్య ఉన్న మెట్లలో ఆఖరు మెట్టుమీద నేను కూచున్నాను. అవడం మాలో అంతా ఒకటోరకం పేచీకోరులే అయినా అప్పటిసీతినెట్టి అందరికీ అప్రత్యక్షస్థాని అడిగాయి కాని, అచ్చయ్యకుత్రం ఇంకా ముందేకన్నానికీ కాయదువ్వుకాడేమో అని బానిక రామయ్య వాణ్ణి కాస్త ఎడంగా తాక్కెట్లాడు. వాణ్ణి ద్వియా పిళ్లలో పచారు చేస్తున్నారు. కామయ్య ఓబయ్యలు మెట్లెక్కి తిన్నగా అరుగుమీది ఆనావికదగ్గరికి వచ్చారు.

కా—మారి పోమ్మారండి.

ఓ—మారేనండి.

కా—(ఓబయ్యతో) పేరుకో! (అని ఒక్క రెచ్చ కొట్టాడు వాణ్ణి.)

ఆయన—(ఇద్దరికీనీ చూసి కొరుకున్నాను.)

కా—తమరు నిరతాన్న ప్రదాశలని ప్రతీతి.

ఓ—తమరు కేవలం నవ్రతిగృహీతలని మాదా చింతిడి.

కా—(ఓబయ్యని మల్లీ కొట్టాడు.)

ఆయన—(ఓబయ్య మాట్లాడింది ఏదో తిట్టుకుని, ఓబయ్యని కొట్టతోచాడు.)

కా—తమకీ ఈ అడివి దాటి అవేగపీఠుల వ్యాపించింది.

ఆయన—(చోకచెక్క నోట్లో నేనునుంచి ఒక్క మనిపించాడు.)

ఓ—తమరు అతిశ్రీకూలా ధురంధరులు.

కా—(ఓబయ్యని ఓటి కొట్టి) మాకీ చిక్కులన్నీ ఒకాడొకకుంకవల్ల వచ్చాయండి. వాడు మాకు తప్పుడు దారి కనపరిచాడు.

ఓ—వాడు గుర్రంమీదకుదా తగులడ్డాడండి. అది బొత్తిగా బుక్కా గుర్రం.

ఆయన—(నుమ్మంకేసి నిలిచి) రామయ్యలా! కాస్త మన్నం తెచ్చిచెట్ట! పొసిలే! వడ్డ! నువ్వు ఇదే తలకి రామోకు, నేనే తెచ్చుకుంటా!

అని లోపలికి వెళ్ళాడు.

ఈసమయంలో ఎవడో మనిషివాడు బీభీషమ్ము లోకి వచ్చాడు.

మనిషి—చెల్లమ్మగార్ని చంటకి చేగీ రమ్ముంటున్నారండి.

నేను—వం బెక్కడ?

మ—కరణంగారింటో తద్దినం అండి.

నే—అపైయిల్లు కరణంగారిదా?

మ—అవును.

నే—ఇప్పుడు వంట మొదలెట్టి చచ్చినవాడికా బతుకున్నవాడికా తద్దినం పెట్టడం? పాపం వారింటో భోక్తలు కుడిరారా? కావాలా?

మ—ఒకాయన ఇండాకానే వచ్చారండి. కొండో ఆయన చిన్నకరణంగారిండి.

నే—ఆయనెవడు?

మ—ఈపంకులుగారి పెద్దబ్బాయండి.

అక్కడితో ఇంటాయన ఇవరలికి వచ్చాడు. నేను నిద్రపోతున్నట్టు బరిగాను. ఈలోపులో ఓబయ్య కామయ్యలు ఒకడు చెక్కిలడబ్బా ఒకడు తమలపాకుల బుట్టా స్వాధీనపరచుకుని రెండో అరుగుమీద తాపీగా కూచున్నారు. వెంటనే ఆయన వాళ్లదగ్గరించి అని విమూలించేసుకున్నాడు. ఆయనికి కొంచెం ఆగ్రహం కూడా వచ్చింది. "మా అబ్బాయిని పిలుస్తా మండండి, వెళ్ళవనేవాలూ మీరూమా! పొండి! ఆకతాయిరకం! తిన్నగా ఉండలేరు!" అంటూ ఆయన మొదటి ఇంటి అరుగుకీసి చూశాడు. అక్కడ పడుకున్నవాడు ఆయనకి చిన్నకొడుకని మాకు బోధపడింది. అతణ్ణి మేం పన్నా వించడం ఇతడు చూడవండుకు నాకు కొంత సంతోషం వేసింది.

మనిషి—పంతులుబాబుగారండి! చెల్లమ్మగార్ని చంటకి రమ్ముంటున్నారండి!

పం—వస్తుంది. దొడ్లో అంటు రాస్తాంది. కొండో బ్రాహ్మణుడు వచ్చాడా?

మ—వచ్చారండీ. చిన్నకరణంగాడు వచ్చారా అండి?

పం—వస్తాడు. వంట ఆయనరికి చాలేకపోతాడా? పైగా, గుర్రానికి వంటో సరిగా లేదు.

అని చెప్పి ఆయన తమలపాకుల్లో పడిపోయాడు. ఆమాటలతోటి గిరజాలాయన ఈయనికి పెద్దబాధకుని కూడా మాకు గోచరించింది. వెళ్లబోతున్న మనిషివాడి తో కలిసి మాట్లాడుతూ బానికరామయ్య వెళ్ళాడు. కరణంగారి యింటిదగ్గర వాణ్ణి ఒదిలేసి తమ బెనక్కి గబగలా వచ్చాడు. రావడంలోనే తనమాటలోంచి ఏదో తీసి, నీవని మామన్న రామయ్యదగ్గరికి పరిగడుతూ, బాదు బాకేసి చూసి కమ్మగీటాడు. నేనూ వెళ్ళాను. అపళంగా వాడు ఓజంత్యాల జత తీసి రామయ్యపైల్లో చిటికెలా వేసి వాడికి కనుపంజ్జ చేశాడు. రామయ్యకి నామాకుడా సంగ లేమిటో బోధపడలేదు. అచ్చయ్య ఓంటరిగా ఉండలేక తనూ అరుగుమీదికి ప్రయాణం అయ్యాడు. వాడు తిన్నగా ఎక్కడ వేదతామా! అల్లరి పీనుగ్గి అల్లరి కలిపాడుంది. సరిగ్గా ఆసమయానికి పీథి గుమ్ము ఎవటినించి ఒక వరాహం వెడుతోంది. అచ్చయ్య దానిపక్కనించి వళ్లి అరుగుమీదికి ఎగరతోతూ దాన్ని "హూత్" అని ఝుజికించాడు. అది అల్లాచక్కాబోతున్నది పక్కకి తిరిగి ఇంట్లో జొరబడ పోయింది. పంతులు దాన్ని మల్లెయ్యదానికి యత్నించాడు. కాని, అది అతనికంటే బలిసి ఉండడంవల్ల జయించి గవప చాటి ఇంట్లో పడింది. పంతులు దురుడై పోయి దాన్ని వేటాడాడు. అచ్చయ్య వాళ్ళూ అరుగు మీద కూచుని తాంబూలం వేసుకుంటున్నారు. అక్కణ్ణించి వాళ్లగొడవలో వాళ్ళూ మాగొడవలో మేమూ పడ్డాం. బానికరామయ్య నేనూ రామయ్యకి వచ్చుచెప్పడానికి మామన్నట్టు చెరోపక్కా కూచున్నాం.

బా—(గట్టిగా, కోరడువెనకాల దొడ్లో అంటు తోమే అరిచికి వివరణలను) ఆపక్కింటి అరుగుమీద పడుకున్న మమ్యథమాస్త్రీ నీకు వచ్చుకపోతే మమ్మల్ని ఏగంగలో దిగమన్నావ్? ఎమారా! తిరిగి తిరిగి మాకాళ్ళ అరిగిపోయినాయి, ఇక మావల్ల కాదు బాబూ

ఈతిప్పుట! నీమామయపెట్టి నీమా పీడల్లం, మమ్మల్ని పోలిపెట్టు, పోతాం.

నే—అయితే! ఘటన! ఈసంబంధమాత్రం భాయపడుతుందని ఎవరు చెప్పగలమా! మనికి ఇంకా ఎన్నా ధైర్యం? కాళ్ళకని!

రా—(మొహం కొద్దిగా విచారంగా పెట్టి) అపీడే ఇంతమాత్రంగా నా పిల్లదాన్ని పారయ్యమనా మీ సలహా? మాయంబోదాస్తేమీదా చెప్పండి తంబూ లాలుపుచ్చేమనోమంటారా? కొంచెంఆగిలే నయమేమో!

నే—అగితే నయమా? అసలు మత్స్య ఇంటికి పల్లెదారిలోనే మత్స్యలూ తెల్లం కొనుక్కుని చెక్కడం మనీ నయం! లేకపోతే, ఇంకా ఆసుతాట్ట, మరి లేక!

రా—అట్లయితే, ఇచ్చెయ్యమంటారా? ఇది ఇదిమిరా!

జా—అందుకని ఎవమా రాదు, నయం కామా!

రా—పిల్ల మంచివాళ్ళేనా?

జా—ఓరీ చెరిమందానాదా! అన్నీ విని మళ్ళీ మొదటి కొస్తావేరా! నీకు నచ్చచెప్పలేక చచ్చిపో తున్నాం! పిళ్లమంచి ఇంకా నీకు బోధపడలేదుట్రా! మీవియ్యంకుడికి నా మాస్తేనే తెలిసిపోతుంది ఆయన ఎంతభాగీనునివో! అట్లుకు నిన్ను ఎదిరిందను, అసలు నిన్ను పట్టేస్తేనా ఏమీ అనడు. అతడు ఎంత కాంత కూరుడో మత్స్య ఇంచాకా చూడనే చుకావ్, బహు మనీ ఇవ్వనే ఇచ్చావ్!

అవశంగా అట్లు మానేసి చెల్లమ్మగారు, కోరడు దరికి వచ్చి మామంటలు ఆలకించడం మొదలెట్టింది. ఆసం గతి బానికీరామయ్యా నేనూతుడా కీగంటి గమనించి పని పరిగోలుస్తుందని అనుకున్నాం.

రా—ఇంత విసిసిగొట్టు పీనుగు కొంపలో పిల్లని గిరవ బెయ్య మంటారరా! చచ్చినా పరాయివాళ్ళకి, రెండుగ్లాసులుపప్పుడేనా రెండుమెతుకులు విధిపనిచేత్రం?

జా—నిదానించు! అందుకనే, పిల్లని ఇస్తే ఇక్కడే ఇవ్వాలి. ప్రాణంకంటే అధికంగా వయ్య జా గ్రుత్తచేసి నీవియ్యంకుడు నీ అల్లుడికి ఇస్తావన్నమాట!

నే—మనోహరు నికాశ! స్త్రీత్రం చెయ్యడానికి నే నేమీ బట్టాజామిగాను, అబద్ధం ఆడవలసిన కర్కం నా కేమీ లేదు. ఎవరైతే చాటునైతే ఏమటా కామాట చెప్పగోనానీ! ఇల్లాంటి వియ్యపరాలు పయ్యెట్లు తెల్లకిం దులా బొటనవేలుమీద తపస్సు చేస్తే చూరుకుతుందిట్రా, మనోహరా! ఈవిడ కేవలం ఆ ఆయంధరి! ఈమహ లక్ష్మిని చూస్తే అన్నం నీళ్లూ కూనాలిట్రా, పట్టివాడా!

జా—ఇలా చెప్పవేరా! మత్స్య ఆసంతులు గారూ గతక వియ్యమందిలే, ఆయొక్క శివశివులు వియ్యమందినట్టే. పైన నీయివ్వర వాల్లివ్వర. మేం ఎల్లానూ మృగ్యవాళ్ళమే! కాదుట్రా నీతారామమ్మా?

నే—కాకపోడేం!

అంతటిరో చెల్లమ్మగారు పెరిటిదార్ని ఇంట్లోకి ఒక్కగం లేపించి, అంటుచేతులు కడుక్కోమందానే.

ఈసమయంలో అక్కడ జరిగిన సంగతినిరించి అచ్చయ్యా వాళ్లూ చెప్పినమాటలు మాకు తికవెత్త తెలిసింది. ఆ పంది ప్రతీగదిలోకి దూరి పంతుల్ని పూడా తీర్చింది. ఇల్లా కొంతచెడుకుడులోపల అయింతరంత, అచ్చయ్యా వాళ్లూ మదా లోపలికి పడ్లారట. అచ్చటికి పంది పడకటింట్లో కెళ్లి పందిరిపట్టి మంచంపై అల్లరి చిల్లరిగా పడిన ఉప్పు సామాను కొద్ది సవరణలతో సరి స్కరించి, తనయొక్క అవతారసన్నలో సముద్రం లోంచి భూమిని ఎత్తి దండ్రాగ్రమందను కాపాడివట్టు, ఉప్పుకుపూడా గదిలో ఏర్పడ్డబురదలోంచి మంచాన్ని ఎత్తేసి ముట్టెరివరరక్షించి, రివ్వారా "పందిరిమంచం" అనేమాట కొంతవరకు పార్థకవరిచి, ఇవతలికి వస్తాం దిట. అప్పుడు పంతులుకి కాటకొచ్చి, అతడు చీపురు కట్టి ఓటి పట్టుకుని, "ఇదంతా పిసిమాలాన్నే, పిడి దుంప లేగా!" అని అచ్చయ్యని కొట్టొచ్చాడట. వాడు ఇట్టి తప్పించుకుని, ఆయన్ని చచ్చేట్టు ఒక్క ట్రోపు తోకాడట. ఆయన పెళిపెళా విరుచుకుని పంది మీద చెట్టులా పడిపోయాడట. అతిమాధా కింద పడి పోయి అతడి కరవతోగా, మావాళ్ళు నవ్వుతూ దాన్ని అదరకాయించి అవతలికి కొట్టేకారట. ఇంతలో, పం

మీరు లేచి, ఒక త్రివిధ వరక పుష్పమును అచ్చయ్యని పరి
కయ్యదానికి పేరుతో రాబోతున్నాడట.

చెల్లమ్మగారు ఇంట్లోకి వస్తూనే “ఈమదిల
కోయ్! నీమరిదికి వెళ్లి వాని వచ్చారేక!” అని పో
సిందిట. అప్పుడు ఓ చీకటి గదిలోంచి ఒక అమ్మాయి
ఇవరటికి వచ్చి, “మామగార్ని ఎవరో కోడుకున్నారు!
రండెత్త!” అంది.

ఇంతలో మేం చెట్టునీడనించి అరుగుమీదికి కదల
లోయేసరికి, ఒక బుర్రా కామయ్య వీధిని ఎగడి అనే
పోత పోతున్నారు. అచ్చయ్య కొంతమూర్ఖుని నజా
యింది నిలబడ్డాడు. పంతులు కత్తిపిట బాణాకరల
తిప్పమా ఇంట్లోంచి వస్తున్నాడు.

పం—ఇప్పుడు గండిరా! మీ మొహాలు మందా!

చెల్లమ్మ—(ఇంట్లోంచి నువ్వులలోకి వచ్చి)
ఇదిగో, మమ్మల్ని! ఇల్లా రండి! వినించుకోవో! మీ
మాటే! మీతో ఓమాట చెప్పాలి మంచిది! ఇల్లా
రావో!

పం—కాస్తీవుండు! సోద! ఇవరల పనిమీద
ఉంటూంటే! కళ్లేమియినాయి!

చె—(వట్ల లిగించి పంట్లులు చేసి, నెత్తి, అయిన
రెవదగ్గరికి వచ్చివరకవత్) ఉండండి, ఏమిటా ఆగ్రహం!
వచ్చివమా వెవరో మామగోడం ఉందా, మామగోడం
లేకుండానే ఇదవుతారా మీ ఇదవదం మీరూ! మన
మందరానికి మంచి ఎదిగిన (అది మెల్లిగా ఆరని చెవులో
కొరిత మాట్లాడింది).

ఈమంత్రం పంతులు! కూడా పట్టిచ్చింది. అతడు
వడి తగ్గించి కొంచెం నడుపున్నాడు. కత్తిపిట రిపుదం
భూనేతాడు గాని, అది అసలు పోలేయ్యలేదు. “అల్లా
చెప్పా! వామా మొదటికి అదివెన్నానే ఉంది—ఇది
వియ్యాలూరి హాస్యం కాదుగదా—అని. ఇప్పటికి లోనవ
డింది.” అంటూ మునిముసీ వచ్చి తెచ్చునని, మమ్మల్ని
“బాబూ, రండి రండి. అరుగుమీద దయచెయ్యండి.
పంతులు క్రమేపిగాని తెలియవు.” అని మోపురిం
చాడు. ఒక బుర్రా కామయ్య పొరుగున ఉవదంచేక

జంకి కేక! అందకుండా పోతున్నాడు. వాళ్లనికుడా పిలవ
దానికి వాళ్ల వెనకాల పంతులు కత్తిపిటలో సహాధాడు
ప్రారంభించాడు. అతనివెనకాల అచ్చయ్య పొగాడు.
పిటయ్య కామయ్యలు పరిగెత్తలేక నాలిమేరదగ్గర అని
ఎదురుతిరిగి పంతులుతో చెట్టులాటికి వీధంగా మందు
న్నారు. పంతులు వెళ్లి వాళ్లు రావలసిందని వాళ్లని
కాళ్లెట్టునీవ బలిమాలకోడానికి ఒంగున్న సమయంలో
అచ్చయ్య పిట్టిలా వెనకాలే వెళ్లి, అయిన వాళ్ల కాళ్లు సరక
పోతున్నా దనుకుని, అయిన నడిమీద, ఒక్కటివచ్చును
న్నాడు. అయిన మొదలో అని, అచ్చయ్యకి సిరిసిరి.
“అయ్యో! వియ్యాలూరి హాస్యం మనీ చాలి. రెవరుమా
డా వచ్చి వాయలు పొదవంచెయ్యండి” అని బలిమాల
కున్నాడట. వాళ్ల ముగ్గురికి ఆశ్చర్యం చేసిందిట. వాళ్లూ
“ఇదేమిద్రోయ్” అనుకుంటూ, వచ్చారు. జానికొరామ
య్య నేమా వాళ్లకి సంతకాలు చేశాం. వాళ్లు మూర్తిగా
గ్రహించలేదు. ఆపకంగా జానికొరామయ్య వాళ్లతో
“ఏమిద్రోయ్! సరిబంధం కేలకుండా ఉన్నప్పుడు, ఇది
గిన్నపాటికి పొడ్డుకున్నా. మదరామయ్య మామరు సరి
బంధానికి పంతులుగారు ఒప్పుకున్నారు. ఇక మనమూ
వారూ ఒకటి. వారు సిద్ధంగా ఉన్నారు, మనదే ఆల
స్యం!” అని కాస్త తెలిసింది చెప్పేవారు.

అక్కణ్ణింది మాపొక్కండి మాదక. కాళ్లు కడు
క్కిడానికి చేట్టిళ్లు ఇచ్చారు. జానికొరామయ్య ఓ మట్ట
కాటా రన్నాడు. పంతులు ఇంట్లోకి వెళ్లి ఓ అరపిటకు
పోగాకు బొంబం తెచ్చి ఆరనికి ఇచ్చి. “వెళ్లి మను
గుడుపురికి వచ్చివప్పుడు మీరు ఓ చట్టో ఆరచట్టో
పోగాకు చేసుకు చెడుదురు గాని” అన్నాడు. నిమిషంలో
అందరికీ వేడ్డేళ్ల స్నానాలు. అచ్చయ్యమాత్రం మొట్ట
మొదట బుర్రకి కొంత నూనె పురిమి, అది వదలడానికి
కాసిగుంతుల్లు తెచ్చి, ఆపులుమతో తెలందుకునేటప్పు
డు అమరికి పంటిమీద పడడంవల్ల కంటికిడ్డు వదలడానికి
నున్నిసిండి తెమ్మని మొత్తంమీద రెండుమాడు
తెలంట్లంత స్నానం చేశాడు. చెల్లమ్మగారు కుభమల్లే
సంబంధం కలిపిరావడంవల్ల తద్దినంలో దిగడం మాడదని
గ్రహించి గావును, పంటికి రావని కబురంపి, మాకు

వంట చెయ్యడానికి మడి కట్టుకుంది. మాకు ఆగరు నూనె, అత్తయీ వస్తే రాలు ఇచ్చారు. మాలో కొంత మంది మల్లీమల్లీ అల్లాంటి తరుగు దొరకలేమో అని ఆ పీసాలు బోర్లింది పాచాలకిమాదా రాచేసు నున్నారు, ఒకళ్ళిద్దరు కొంత లోపలికిమాదా పుచ్చు నున్నారు— లోపలప మేతూ మనాపన కలగడానికి. ఇల్లంతా ఘుమఘుమ లాడుతూండగా మమ్మల్ని మళ్ళ గట్టుకోమన్నారు. మేం లేవబోతున్నాం. వీధి గుమ్మంలోకి సుర్రం వచ్చింది. గిరజాలాయన దిగాడు. గుమ్మంలోకి రాగానే మాబుందం కంట బడేసరికి ఆయన నిశ్చేష్టుడయ్యాడు. మనాపనతోలేసరికి ఆయనకి మతో యింది. లోపలికి వెళ్లి సంగతి గ్రహించాడు. అతడు మల్లీ ఇవలలికి వచ్చి ఉరుకోక ఓ చిన్న పేచీ తీశాడు. “తమ్మి సురించి అమ్మ నాన్నా చెప్పారండి. అందులో అమ్మ మహాపట్టు పడుతోంది. సంబంధంపడయం బాగానే ఉంది. కానీ ఒకటి తమరు ఆలోచించలేదు. ‘కతికిలే అతకు’ అని కాస్త్రం. తమరు ముందుగానే ఇక్కడ భోంచెయ్యడం బయకరం గాదు” అన్నాడు. నోటిద్వారా అన్నం లాగి పారెయ్యడానికి వీరేక్కడ పోగయ్యాడా పేచీరాయుడూ అని మారో ప్రతివాడికి అనిపించింది. పాపం! మాపుణ్యం బాగుండబట్టి, సంబంధం సంగతి జ్ఞాపకం ఉంచుకుని, అప్పయ్యవస్తే రాలు లోగడ గిరజా లాయనమీద చేసిన ప్రతిజ్ఞలు ఉపసంహరించుకున్నారే గాని, చెయ్యచేసుకోలేదు. నేను కొంచెం సకించి పం గతి అందుకుని, “ఘరవా లేదండి. మాడుమల్లా పడక పూర్వం కన్యాప్రచార ఒకమామూత్రం మీయింట్లో కతికమాడను గాని, కడంవాళ్ళకి తప్ప లేదు” అన్నాను. ఈమాట రామయ్యకి మిరపకాయ రాచివట్టుంది. “అల్ల యిదే, ఆమాగనాడమ్మకి వాపిల్లని ఇవ్వనే యివ్వకు,” అంటూ బాడు భోటంగా కోప్పడ్డం మొదలెట్టాడు. అప్పుడే లేవ ఒక్కడి మామా పడిపోతోందని. రంగం చెడేట్టుందని మాకు భయంకేసింది. పంకులు చిరునవ్వు వదిలి “ఇంతా చేసి మాచిన్న బాడు మాగాడని చూస్తున్నారా ఏమిటి? ఇంకేటుండీ తమగ్రహింపూ! వాడు మొదట కాకే వెళ్ళాడు. తరవాత రామేశ్వర యాత్ర చే

శాడు. చేసి, ఇంటికి వస్తూనే మల్లీ కాకే వెడతానన్నా ను. వెళ్ళాలిట. కొంచెం కాటా చెయ్యా మాన దీకుసుని నల్ల వలసిందని చాట్టి మేం కోరాం. వాడు కోపించి, మల్లీ కాకే మానేవరమా నేను మాటే అల్లు” అని భీష్మించి, అది లగాయతు అల్లా మాగాడల్లా వదిస్తున్నాడు. ఆ దోపెను రెలంత్రాయా వాడి నెత్తిని పడగానే కాకే చల్లి చక్కారమ్మంటాడు, వచ్చి బృహస్పతిలా మాట్లాడ తాడు తీరిపోతుంది. సరా?” అన్నాడు. జానికిరా మయ్య ఈలోపులో ఆలోచించుకుని, “అయ్యా! వంట ఎక్కడ చేశారు?” అన్నాడు. ‘వొడ్డో పోయ్యమీద’ అని పంకులు చెప్పాడు. “అల్లయిదే, దొడ్డోవంట ఇంట్లో తినడానికి కాస్త్రోత్యా కన్యాప్రచారకి ఏమీ ప్రతిబంధకం లేదే! అయినా, పాపపరిహారం నిమిత్త మున్నూ, మీ పెద్దల్నాయుగారి ఆమహాన నికృత్యాధము న్నూ, మా రామయ్యకిమాత్రం భోజనం ఆ అవతల ఇంట్లో పెట్టండి!” అని జానికిరామయ్య సలహా ఇచ్చా డు. అంతా సరే అన్న మీదట మేం భోయివానికి మాడు న్నాం. కరణంగారియింట్లో వంట లేదని తెలిసినా, చిన్న కరణం ఉబోగ్గిగానికి ఏం మొప్పువస్తుందో అనిమడి గట్టుకు వెళ్ళాడు. మంత్రానికి పంకులు వెళ్ళాడు. అక్కడ పాపం వంటా లేదుట, పెంటా లేదుట. ఆ కొండో బ్రాహ్మణ్ణి ఇంత ఆత్మీయ రెగలేళ్ళాట, రాంతో ఆయిందనిపించారట. మాకు చెల్లమ్మగారే వడ్డించింది. రామయ్యకి రామచిలక వడ్డించింది. రెండోయిల్లు కొంత ఎడంగా ఉండడంవల్ల రామచిలక రసగొడవ అంతా రామయ్యవద్దర, నల్లబోసు గోడంబో, తనకి బాల్యంలోనే ముడెట్టడం, ముడెట్ట గానే అత్రానింటికి తీసిగెళ్ళడం, అప్పట్నుంచి పగలూ రాత్రీమాదా ఒక చీకటికొట్టో పెట్టిరసని తాళం వేయ్య డం, లేవ ప్యజనం వచ్చినా వాళ్ళలో తను ముందీ చెడ్డా అనుకోవాలంటే తమరి ఎదటే మాట్లాడా అవడం, వస్తరా చెప్పుకు ఏదీచి “మీ అమ్మాయినికుడా ఈకొంపలో పారెయ్యకండి, నాయనా! ఆనలు. మామరిచి నిజంగా మాగాడే! ఆక్తిరెగళా!” అందిట. అందుకు రామయ్య, “అమ్మ! అనుకుంటున్నాం మరి! పిటలమీద పెరిళ్ళు

అనేకం చేరిపోయినాయి. ఓటమిద భోయివారు
 అనేకం దక్కడంబా పోయినాయి. ప్రాత్రం ఉంచారి
 దక్కారీ. అవారి అనుకోవారి. ఘటన!" అన్నట్లు.
 మేం భోజనాలై, అరుగుమీద వొడ్డుకుంటే, (అప్పు
 టికి నాలుగైంది) పంతులూ పెద్దకొడుమూ తడిపం తెము
 ల్చుకుని, కరణంగారిని వెంటపెట్టుకుని వచ్చారు. అప్పుటి
 దాకా పెల్లికొడుకు మొదటియింటి అరుగుమీదే నిద్దకో
 తున్నాడు. బవలికవల్ల మాకు కొంచెం నిద్దరట్టింది.
 అయిదింటికి మేం లేచేసరికి పెల్లికొడుకుని ముస్తాబుచేసి,
 పంతులు ఇవలెరికి వచ్చాడు. జానికొమయ్య "పం
 తులుగారూ! తాంబూలాల ఆటంకంమాదా కాని
 త్రమా?" అన్నాడు. "వాళ్ళొచ్చి పిల్లని చూసుకోందే
 ఎల్లా! పైగా, తాంబూలాల పెల్లిమాగురుగారి డిల్లో
 పుచ్చుకోవాలి!" అని ఓబయ్య తమి అడగంతే చెప్పా
 డు. కొంచెం అయితే అచ్చయ్య చెల్లి ఓబయ్యవల్ల
 గవ్వల్లాగ రాలకొట్టేదే! కాని, జానికొమయ్య అచ్చ
 య్యని ఆగమని సంజ్ఞచేసి, "ఏమంటారు పంతులు
 గారూ?" అన్నాడు. ఆయన "ఇక్కడా అక్కడా
 అంటూ నాకు పట్టంపులు లేవు. శుభ్యక్తి ప్రసం అన్నాడు
 గనక, అట్లానే!" అన్నాడు. సంబంధం ఇన్నాళ్లకి
 వచ్చింది, ఇది చాలి పోవడంకేమో అని ఆయన వెంగ.
 సరే, తాంబూలాల అయినాయి. నానూ, రామయ్యకి,
 జానికొమయ్యకి బామాద్లు ఇచ్చారు. రామయ్యకి
 ఇవ్వడం బదులదం కావని ఓబయ్య జ్ఞాపకంచేసినా
 బాట్లూ విన్నేడు, రామయ్య విన్నేడు. కడంవాళ్ళకివ్వ
 లేదని కోపాలు బయల్పెరాయి. అచ్చయ్య మొహం
 లేపురింది. నాకు మాటని వీలవకుండానే రామ
 య్యని రెక్కెట్టుకుని కొంతమారంగా తీసికెళ్లి, "మీరు
 ముగ్గురూ బామాద్లు బాగోస్తారా? నువ్వ్ర ఉత్తర్రుహ్మ
 చారివనీ, నందిమొహానీ మక్కికి తప్ప ఎందుమా పని!
 రావనీ వాడిగో చెప్తాను బాగ్రత్త! నిన్ను భక్త
 జోడుస్తారు!" అన్నాడు. రామయ్య "రాగా
 చెప్పకో. చెప్పకుని నాకు బంగారు చెప్పులు చెయింను."
 అన్నాడు. అసేపటికి అచ్చయ్య ఫెడీమని రామయ్య
 దవడ ఉడిచాడు. తమిళం మేం పరిగెట్టం. పంతులు
 రాలేడు. సంగతి కనుక్కున్నాం.

జా—ఒరేయి! ఇతాకాన్నే పుండరా, పోదాం.
 అ—నాకు బామాదు కావాలి.
 జా—కడంవాళ్ళకో!
 అ—ఎమో!
 జా—పోనీ మామయ్యరం మా బామాద్లు ఆరు
 పంచెలించా ఉత్తరిస్తాం. ఆరుగురం పుచ్చుకుందాం.
 అ—నా కల్లా పనికిరాదు.
 ఓబయ్య—పోనీ ప్రతిబామాదూ నిలువునా నీలిస్తే
 రెండేసి బామాద్లు అవుతుంది. అందరికీ రలోబామాదూ
 వస్తుంది.
 అ—అది బాగానే ఉంది.
 అని చెప్పుకోదానికి ఓబయ్యని ఒక్కటి
 కొట్టాడు. మేం మల్లి అరుగుమీదికి వచ్చాం. ఆపాడు
 గాటాయన (అవగా అచ్చయ్య) కన్యాప్రభావని అమాం
 తంగా బాకల్లా రేమిటని పంతులు జానికొమయ్యని అడి
 గాడు. అందుకు జానికొమయ్య "వాడికి బాలివరం
 ఓటిపట్టు పదితొంటుందండి, అల్లాంటివ్వడం వాడు
 పరిగెత్తిలే సద్దుకుంటుంది," అని చెప్పాడు. "ఆ వరా
 నీ చెకుటో ఎడో నరానికోరుడా సంబంధం ఉండి ఉండా
 లండి. అందుకేనే ఆయన చెయ్యి ఉరుకోడు." అని
 పంతు అన్నాడు. పొద్దు మాటాకా మేం అరుగుమీదే
 మాదున్నాం. మేం భోజనయికారీగా కొత్తయెత్తు
 ఎదేనా ఆలోచించుకోదానికి నిల్లేకుండా వాళ్లు ముమ్మల్ని
 నదులకుండా పట్టుకున్నారు. ఇంకా ఏమాటమీద ఏం
 వస్తుందో సమర్థించుకోలేక చాచాలని భయం అందరికీ
 చేసింది. రాత్రి భోజనాపేక్ష ఎవడికి లేదు. చెల్లిపోతే
 బాసుండువని ఉంది. రాత్రి అవనిలో వెళ్లడం భీతిగానే
 ఉంది. మల్లి జానికొమయ్య ఓయెత్తు చేశాడు. "పం
 తులుగారూ! రమ ఆ పీక్షకరాల దస్తావేజాలు ఒక్క
 పారి కంట పడెయ్యాలి!" అన్నాడు. "అడ్డమా!"
 అని పంతులు అని తమా నిరజాలాయనా లోపలికి
 వెళ్లాడు. మేం అంతా మల్లి లేపండి అని అడకుండానే
 తిండికి సిద్ధం అవుతాం ఎమో అని నిరజాలాయనభయం.
 రాత్రి ప్రమాదాలగురించి యింతలో ప్రసంగం

వచ్చింది. చెప్పి లకుదా వచ్చింది. మాకు అల్లాంటి సమాచారాలు సరదాయే అన్నాం. అక్కడే! ఓకోసుమా రంలో ఉన్న గూడెం వెళ్లి గిరజాలాయన రెండు బట్ట కట్టించుకొచ్చాడు. మేం లేచాం. దస్తావేజులు మాడ్చడం అందరూ మరిచిపట్టు వదిలించాం. ఉత్తరం రాస్తాం అని చెప్పి, అందరిద్దరూ వెలుపు పువ్వును బట్ట ఎక్కి బయల్దేరాం. బళ్లవాళ్లు మల్లీ మూట తేరవేస్తారేమో అని మేం కిక్కురుమనకుండా పడుకుని నిద్రపోయాం. ఉదయంగా అడివివివరకే వెళ్లాం. బళ్లతో సహా మామూలుదాకా వెడితే ఇతర చిక్కులుంటాయని చెప్పి వాళ్లు ని వెనక్కి పోయ్యన్నాం. కడం పాతిగ మైళ్లూ వదిలి స్వగ్రామంలో పడ్డాం.

మర్నాడు జానికిరామయ్య పంతురికి ఉత్తరం రాశాడు. వాణో వృత్తాంతం ఏమిటి? మేం ఇంకా మామూలు తేరుకోక పూర్వమే పెల్లిసూతురు మనీషగం వచ్చి కాలంచేసింపనివ్వీ, ఘటనకి ఏమీ చెయ్యలేం అనివ్వీ, విచారించవద్దనివ్వీ. దానిమీదట, ఆపంతులు, పరామర్శపూర్వకంగా రామయ్యకి వేసిన జవాబులో, “మీకు వచ్చిన ఆపత్తు ఇంతా అంతా కాదు. గుండె నీరై పోయింది. విచారించకండి. నేనే బయల్దేరి మీ ఊరిచ్చి, సో! అక్కగార్నీ విమర్శనీ సమదాయించిం దాకా, వాకు తోచటంలేదు.” అంటూ రాశాడు. రామయ్య ఆ ఉత్తరం పట్టికొని జానికిరామయ్యకి చూపెట్టి “నువ్వే, ఇంతంతా చేశావు! ఆ ఏమను ఈ ఊరి ప్రాదుకదా, ఏమిటి మరి పాధపం?” అన్నాడు. ఆమట్టున, ఊళ్లోకి ఎప్పుడొచ్చి వాకబుచేస్తానో అనేభయం వొప్పున, తీరవతల గోడ్డుపక్క నున్న రెట్టచాను లోనే వందవం తింటూ రాత్రింబగళ్లు మునిసి విడిచి మునిసి వొప్పున కాసి, ఒకవారు తెల్లారకట్ట ఒకబండలో ఆయన నమ్మంటే, బండి ఆపుచేయించి, ఆయన్ని రెడ్డు చూసుకోలో తీసికెళ్లి, ఆయన్ని పెద్దల్లో కుక్కో మామోరెట్టి, పిల్లదనూ చూసుకుంటే చీకట్లో మామని మాట్లాడారట! అక్కడ జరిగిన ప్రళయం, తరవాత, జానికిరామయ్య వారో చెప్పాడు.

పం—(రామయ్యతో) మీది మహావెడ్డంకొండీ! రామయ్య బావా!

రా—(చెప్పరించి, నవ్వు ఆపుకుని) ఎం జేస్తాం?

జా—రాతండీ, రాతా! నరుడికి నశమా?

పం—చూపులేవా అందలేదు కావున!

రా—ఈపాపిష్టికళ్లకి అదిసూదావా!

పం—ఇక అక్కగారిదుఃఖం చెప్పనే అక్కలేదు పాపం!

జా—ఆవిణ్ణి అరచం మహాకష్టంగా ఉందండి. కంటికి మంటికి ఏకధార!

పం—అన్నట్టు అక్కగారు లోపలున్నారా? ఓమాటలు చూద్దాం పదండి.

జా—ఆవిణ్ణి ఈవేళే పుట్టింటాను పరామర్శకి తీసికెళ్లారండి.

పం—ఈయిల్లు ప్రయాణీకుల బహూ ఉంది, మీ రింకులో ఉన్నారే?

జా—పిల్ల పోయిన నక్షత్రం మందరికీ కాదండి. మైగా, వాడ ప్రవాదిపూదా కాదుట, వాడ మృద్యునిట. అంతేత చుట్టుపక్కల ఇట్లు భదరక, ఇట్లా వచ్చాం.

అని మరి ఆయన్ని మాట్లాడనియ్యక, ఆయన్ని ప్రాతాకాల స్నానం చెయ్యమని, ఇంక అన్నం వండి పెట్టి, ఆయన్ని ఊళ్లోకి తీసికెళ్లక, రెల్లనారకుండానే ఆయన్ని బండి ఎక్కించేసి, పంపేశారు. మరి రెండునెల్లకి ఆయన దగ్గర్నించి వచ్చిన ఉత్తరంలో, మేం వచ్చిన వేగం కేవలం కల్ల తమ ఆర్థ్యానికి మనోగుంబం భం వదిలి పెట్టి అయిందనివ్వీ, మేం యాత్రవెళ్లే టప్పుడు అటు వచ్చి పోకలసిందనివ్వీ ఉంది. అది లగాయన, మేం యాత్రకి వెళ్లేటప్పుడూ వచ్చేటప్పుడూమాదా, అక్కడ వారాగేసి గోశాలు ఆసుతూండేవాళ్లం. వాళ్లు భోజనం పెట్టేవాళ్లు గాని, కానైతే జామాట్లయ్యారం మల్లీ ఇవ్వలేదు.

పిట్ట కథలు.

గుట్టంకథ

పరాత్పరరావుగారు

అనగనగా ఒకవూరు. ఆవూళ్లో ఓకాపు. ఒకరోజు పొరుగుూరుకని గుట్టంమీద ప్రయాణమయ్యాడు. దారిలో ఒకనక్క కనపడింది. త్రోవకడ్డంగా నిల్చుండటంవల్ల 'నక్కా! తప్పకో తప్పకో' అని డబ్బేయించి పల్కాడు. అందుకు నక్క 'తొండరపడకు. ఎప్పుడైనా నాదగ్గరకు రావలసినవాడనే' అని ప్రక్కకు తొలిగింది. దారిలో ఒకసత్రం కనపడితే అక్కడ గుట్టాన్ని కట్టేసి సత్రం అరుగుమీద నిద్రపోతున్నాడు.

తెల్లవాణింది. ఆసత్రపు యజమానికొడుకు ఎద్దుప్రక్క గుట్టం ఉండటం చూచి గబగబలోపలికి పోయి, 'నాన్నా! నాన్నా! మన ఎద్దు గుట్టాన్ని యానింది' అన్నాడు. 'ఐతే కట్టయ్యి' అని అన్నాడు తండ్రి. గుట్టాన్ని లోపల కట్టేశారు. ఆకాపు చూచేటప్పటికి గుట్టం లేదు. 'నాగుట్టం యిస్తారా యివ్వరా' అని అడిగితే, 'పోవయ్యా పో; మాఎద్దు గుట్టాన్ని యానింది, దాన్ని యెట్లా యిస్తాము?' అన్నారు వాళ్లు. ఆ పొరుగుూరు కరణంతో చెప్పి డాకాపు! ఏం చెప్పినా యేం లాభం లేకపోయింది. ఆ కరణం ఆసత్రపు యజమాని ఒక్కటయ్యారు. 'సరే. పాక్ష్యం తెచ్చుకొంటాను' అని ఆ కాపు నక్క

కోసరం వెతకటం మొదలుపెట్టాడు. పోగా పోగా ఆ నక్క కనపడ్డది.

'కాపు, ఏం ఇట్లా వచ్చావు?' అంది.

'నీతో పని వుండీ'—అని జరిగిందంతా చెప్పి ఆ నక్కను బ్రతిమాలి తీసుకవెళ్లాడు. అక్కడ నక్క సముద్రపువైపు తిరిగి యేడ్వడం మొదలుపెట్టింది.

'ఏం, అట్లా యేడుస్తున్నా వేం' అని అక్కడ వున్నవాళ్లడిగారు.

'సముద్రం కాలిపోతూంది, అవిగో మంటలు. ఎండకాయలు చేపలు అన్నీ మలమల మాడిపోతే నాతిండి యెట్లా అని యేడుస్తున్నాను.' అని అంది. 'సముద్రం కాలి పోవటం యేమిటి, నీ కేమన్నా విచ్చియెత్తిందా!' అని అంతా ప్రశ్నించారు. 'అవునవును. అట్లాగే ఉండును. ఎద్దు గుట్టాన్ని యానిందంటే చిత్రం లేదు. సముద్రం కాలిపోయిందంటే చిత్రమేదా?' అని యెత్తిపాడింది.

అప్పుడు నిజంసంగతి తెలిసినచ్చి అంతా సిగ్గుపడి ఆ కాపు కాగుట్టాన్ని యిచ్చి పంపారు. నక్క తనత్రోవన తానుపోయింది, తనయ్యైకి ఉచ్చిపోతూ. కథ కందీ మనం యింటికి.

లోకులు చేసే పనులు

ఒకప్పుడొక గ్రామంలో ఒక గొప్ప శాస్త్రులుగా రుండేవారు. ఆయన నేడము శాస్త్రము కూడా బాగా చదువుకొని తనంతవాడు ఆరుట్టుపట్ల వెక్కడా కూడా లేడనిపించుకొన్నాడు. ఆయనంటే అందరికి గౌరవ మెక్కువ. అందుచేత స్వగ్రామంలోనే కాక సమీప గ్రామా లన్నింటిలోను కూడా ఆయన ప్రమాణపురుషు డైపోయాడు.

ఇట్లా ఉండగా ఒకనాడు సూర్యగ్రహణము వచ్చింది. అంతా సముద్రస్నానానికి వెళ్లారు. అందరితోపాటు ఈ శాస్త్రులుగారు కూడా తనరాగిచెంబు చేత పుచ్చుకొని గ్రహ

“గ్రహాస్నానానికిని సముద్రపుటాడ్డుకు వెళ్లాడు.” అన్నానానికని సముద్రపుటాడ్డుకు వెళ్లాడు. అచ్చట తొడ తొక్కి ఉండా చూచి, ఒడ్డు మీద విడిగా పెడితే తన చెంబు పోతుందేమోనని, ఆయన చేసినా ఉంటే చెంబొకచోట జాగ్రత్తగా పెట్టి దానిమీద గుర్తుకోసం లింగా కారంగా ఒక ఇసుకపోగు చేసి తరువాత సము

క్రమతీ చీమలకొండ సూర్యకాంతంగారు డ్రంలో దిగి స్నానం చేసి జపం ప్రారంభించినాడు.

“చెంబొకచోట.....జపం ప్రారంభించినాడు.”

శాస్త్రులుగారు ఇసుక పోగు చెయ్యడం ఆయన్ని యెరిగినవాళ్లంతా చూచారు. ఆ ఇసుకలింగంకింద చెంబు పెట్టినసంగతి మాత్రము వాళ్లు గుర్తించలేదు. అందుచేత చెంబుమీద గుర్తుకోసం ఆయన నాలింగం చేసి నాడని వాళ్లు తెలుసుకొనుటకు వీలు లేక పోయింది. అక్కడ వున్నవాళ్లంతా అనుకున్నారు గదా, “ఈయన స్నానానికి ముందు ఒడ్డున ఇసుకలింగము చేసి పెట్టి మఱీ సముద్రంలో దిగాడు. కాబట్టి గ్రహాణసమయంలో సముద్రపుటాడ్డున ఇసుకలింగము చేసి స్నానం చేస్తే యేదో మహాఫలితం ఉంటుంది”దని అక్కడనుంచి ప్రతివాడుకూడా స్నానానికి ముందు ఒడ్డున ఒక ఇసుకపోగు పెట్టడం ప్రారంభించి

చాడు. ఒక్కఁనుడియలో ఒడ్డంతా ఇసుక లింగాలు తయారయ్యాయి.

ఇంతలోకే గ్రహణం పట్టు, విడుపు కూడా అయిపోయింది. అప్పుడా శాస్త్రులు గారు జపం చాలించి విడుపున్నానం చేసి ఒడ్డుకు వచ్చాడు. సరే, వచ్చి చెంబు తీసు

“ఎచ్చట చూచినా ఇసుకగుట్టలే కనపించాయి.”

కుందా మనేటప్పటికి ఎచ్చట చూచినా ఇసుక గుట్టలే కనిపించాయి. వాటిల్లో పాపం తన చెం బెక్కడ కనిపిస్తుంది? ఎన్ని గుట్టలని వెతు క్కుంటాడు? జరిగిన ప్రమాద మంతా ఆయన కప్పుడు బోధపడింది. కాని ఏమి చేస్తాడు? “అయ్యో! లోకు లెంత తెలివితక్కువవారు! ఒక జేదో చేసినాడని అంతా ఆ మార్గమే అవ లులిస్తారు శాని, ఒక్కరు, వారు చేసేవని యొక్క ప్రయోజనము తెలిసికొనుటకు ప్రయ త్నం చెయ్యరు. గుడ్డితనంగా ఒకని ననుస రించటం తప్ప లోకానికి ఆనలుసంగతి తెలుసు కుందా మన్నకోరికే లేదు. నేను కేవలం గుర్తుకోసం ఇసుకలింగం చేస్తే నాచెంబు పోవ టంవరకూ వచ్చిందే” అని విచారిస్తూ,

“గతానుగతికో లోకః న లోకః పారమార్థికః
నేతా నైకతలింగం నష్టం మే తామ్రభాజనమ్.”

అనేళ్లొకంతో ఆలభిప్రాయం వెలిపుచ్చి ఇంటికి చక్కాపోయాడు.

‘హరయే నమః’

కా. రామనాథదత్తిగారు

అసంగనంగా, ఓపూల్లో ఒక బ్రాహ్మ డక్షయపాత్రతో కాలక్షేపం చేస్తుండేవాడు. ఓనా డాయన అక్షయపాత్రతో ఊరంతా చుట్టూచ్చి మిట్టమధ్యాహ్నాని కింటిబయట నిల్చుని ‘హరయే నమః’ అని అరవగానే లోపల గొల్లెం వేసుకొని వడ్లని దంచుతూన్న ఆయనభార్య పోతయ్యటానికి పై కెత్తిన రోక ల్నలాగే వదిలేసి, తలుపు తీసి, భోజనం

పెట్టి మళ్లీ దంపటాని కోచ్చింది. అందాకా అరోక లాట్టే త్రిశంకులూగ నిల్పుంటే దాన్నం దుకొని వడ్లని దంపుకొంది. ఇది చూచి ఆమె భర్తకూడా చాలా అశ్చర్యపడ్డాడు; భార్య పాతి వ్రత్యానికి మెచ్చుకొన్నాడు.

సరిగదా! ఈవిషయం ఊరంతా ప్రాకి పోగానే ఓగయ్యారిగంప భర్తదగ్గర కెళ్లి, “రేపు మీరు కచేరికి తెలవెట్టి, క్రాపునుగారి

గింది అతడు ప్రాంతాన్ని పట్టికొని, అతడు పాత్ర యెత్తుకుని పట్టమధ్యాహ్నం కిటికొచ్చి 'హరయే నమః' అని అరచారం చేసి, లేచి, జరగాల్సింది జరిగేటటుండు" అంది. పాప మాయన తన కళ్లూ టిల్లాల్ని కట్టిపెట్టి నందుకు లోలోపలనే విధిని మాయనూ, 'ఇల్లా చేస్తే కాస్తేనా దయ కలుగుతుందేమో, దీనికి?' అనుకోని, మర నటిదినం సిగ్గుచేత, తల వంచుకుని, ఇంటి బయట నిల్చుని, 'హరయే నమః' అని అరచాడు. "ఇంతనే పటికా నేర మృతంబి?" వస్తూన్నాను కాస్త ఓపిక పట్టుంటే చావరు తెండి" అని లోపల వడ్లని వంచుతూన్నా విడకావలసి రోకల్ని పై కెత్తి పదిలేసి తలుపు తియ్యటానికి రాబోతుంటే ఆరోక లామెనెత్తిన పడి బుట్ట పగిలింది. నెత్తురు వరదలుగట్టి పారుతోంది. ఇంకా విడని తిడుతూ బ్రాహ్మణు విధి ఎత్తి పొయ్యెట్టు ఏడుస్తూంటే, ఇరుగుపొరుగు

వాళ్లంతా వచ్చి, ఆయన పడిగిడే ఆయన జరిగిందంతా చెప్పాడు. అవచ్చినవాళ్లు 'లోపల లేం పాదా విడి జరిగిందో' అని తలుపుల్ని బద్దలుగా కొట్టి, రోకలి దెబ్బకి మూర్చ బడ్డ ఆమెకి కాస్త తెలివొచ్చేలా గువ చారాల్ని చేసి, "అబ్రాహ్మడి పెళ్లాంలాగ పతివ్రత సనిపించుకోవాల్సి, లోపల మొగుణ్ణి చివాట్లాట్టి, అతడు పాత్ర చేతి కిచ్చి పంపి దీవిడ. పులిని చూసి, నక్క నా తెట్టుకుంటే వాళ్లు కాలటమే గాని పుతాతుందా?" అని ఒకళ్ల కొకళ్లు చెబుకుంటూ, వాళ్ల వాల్లిండ్ల కెల్లారు. ఆయన గూడా 'ఈ సంచలనముండతో సంసారం చెయ్యటానికింటే బైరాగుల్లో కలిసిపోవడం మేలనుకొని, మూట చంక నెట్టుకొని తమకూమే బయల్దేరా డెక్కడికో. కొన్నాళ్ల కాగయ్యూ భిగంప, కూటికి గతి లేకపోవటంచేత, 'హరయే నమః' ప్రారంభించి, కాలా న్నెళ్లబుచ్చు కొంది. కథ కంచికీ, మనం యిటికీ.

అతితెలివి

ఓ పూర్ణో భార్య భర్తలు ఉండేవాళ్లు. వాళ్ల దగ్గర సుబ్బన్న అనే పనివాడుండేవాడు. ఓనాడు భార్య భర్త లిద్దరూ రెండు కుప్పలు వేసుకుని కూర్చున్నారు. ఇంటి యజమాని నాకరుని ఫిలిచి 'ఒరేయి సుబ్బన్నా, పోడాబుడ్డి కొట్టి తీసుకురా' అన్నాడు. సుబ్బన్న పీఠిలోకి వెళ్లి మంచి రాయి ఏరి తెచ్చుకుని పోడాబుడ్డి క్రింద పెట్టి దాన్ని సరిగ్గా రెండు ముక్కలు

శ్రీమతి పి. రత్నమాలగారు

చేసి రెండు గాజుపేట్లలో పెట్టి తెచ్చి యజమానికి, యజమానురాలికి అందించేడు. వాళ్లది చూచి నవ్వుటం మొదలెట్టారు. తరువాత వాణ్ణి దెగ్గరకు పిల్చి పోడా కొట్టమంటే యిలా కాదని బుడ్డి తెచ్చి కొట్టి మోస్తరు నేర్పారు.

ఓ రోజున సుబ్బన్న అమ్మగారి దగ్గరకి వచ్చి అంగడికి వెళ్లమంటారా అని అడిగేడు.

ఆవిడ పనిచేస్తూ విసుగ్గా వుంది. దానికి తోడు పెనిమిటి డబ్బు చేతి కివ్వకుండా బయట స్నేహితులతో మాట్లాడుతున్నాడు. అందుకని ఆవిడ 'మీ ఆయ్యగారు డబ్బు యివ్వమాలేదు, ఏమీ లేదు. నే నేం తెప్పించేది నా మొహం' అంటూ విసుక్కుంది. అంతా విని సుబ్బన్న తిన్నగా ఆయ్యగారి దెగ్గరికి వెళ్లి, 'మీకు బుద్ధివున్నదా లేదా? యింట్లో డబ్బు యివ్వకపోతే కూర గాయలు మెలా తెచ్చేది? కొంచెమయినా మీకు బుద్ధి లేకపోతే యెల్లాగ' అంటూ పది మందిలోనూ రూపొందించేడు. యజమాని తెల్ల బోయి లేచి యింట్లోకి వెళ్లి, 'నీ విలా ఆనమన్నావా' అంటూ భార్య నడిగాడు. ఆవిడ 'నేను చెప్పలే' దనింది. యిక నెవ్వడూ యిలాంటి ఆధిక్రమనంగములు చెయ్యవద్దని వాణ్ణి మందలించేరు.

కొన్నిదినాలు గడిచినతరువాత వాళ్ల మ్యాయి పుష్పవతయింది. ఆనంగతి బయట కూర్చున్న భర్తగారికి చెప్పి రమ్మంది యింటావిడ సుబ్బన్నతోటి. వాడు మెల్లిగా యేడు పురాగం తీస్తూ ఆయ్యగారిదగ్గరికి వచ్చేడు. 'ఏం జరిగిందిరా' అంటే చెప్పడు. యేడుపు సాగించాడు. ఆఖరుకి యెంతో కష్టంమీద

'అ-అమ్మాయిగారు' అంటూ హాక్యం పూర్తి చేసేడు. ఇదంతా విని యజమాని 'వోరేయి, యిది శుభవర్తమానం, యిలాంటివ్వడు యేడవకూడదు. వైగా యిక్కడ వున్న వారికి చందనము, పువ్వలూ యిచ్చి మర్యాదచేయాలని చెప్పేడు.

మళ్లి కొన్నిరోజులుకి ఆయ్యగారితల్లి దొడ్లో బావిలో కాలు జారి పడింది. ఆనంగతి పెనిమిటితో చెప్పి త్వరగా పిల్చుకు రమ్మంది అమ్మగారు. ఈసారి పకపకా నవ్వుతూ బయల్దేరాడు. 'ఎందుకు నవ్వుతావురా' అంటే చెప్పడు. ఇలా ఓగంటయిన తర్వాత 'హ హ హ, ముసలమ్మగారు' అని నవ్వుటం; ఎలాగయితే నేం వర్తమానం పూర్తిచేశాడు.

యజమాని యింట్లోకి పరుగెత్తాడు. ఇంత ట్లోకి చందనము, పువ్వలూ పట్టుకొచ్చి అక్కడ వున్న పెద్దమనుష్యులకి యివ్వటం మొదలెట్టాడు సుబ్బన్న. అక్కడ ముసలమ్మగారి ప్రాణం పోయి వాళ్లేడుస్తూంటే యిక్కడ అందఱికి మర్యాద చేయటం. ఈ అతితెలివి గల ముసలన్నీ చూచి వెంటనే తన నౌకరుని పనిలోంచి తీసి పారేశాడు.

కథ కంఠికి వెళ్లింది. మనమింటి కొచ్చాం.

ఒంట పుట్టిం దమ్మ వుగంపుతెగులు
అడివిమందులు తిన్న అది కుమరదాయె. ౧
అమ్మ పెట్టిన్న అన్నమ్మకన్న
భార్య పెట్టిన్న బలుసాకు మేలు. ౨
పెల్లామంటే జెల్లమురా
తల్లిఅంటే దయ్యమురా. ౩
అత్తలేని కోడలతిమ్మద్రాలు
కోడలు లేనత్త గుణవంతురాలు. ౪

హింస చేసినవాడే హింస తా బొందు. ౫
అడుచుగోను పొడుచుగోను ఆడవారివంతు
కూచుని భోంచెయ్య మొగవారివంతు. ౬
దంచక్క నలగవే ధాన్యరాసులు
వంచక్క వంగలే వనిత కోడల్లు. ౭
ముద్దు చేసిన కుక్క మూతిని కరచె
చదువు చేసిన ఆలి చంకను యెక్కె. ౮

పరివాడు:—ఈజీప్టు వర్షానికి కోర్కెదూరిద బార

కానేమాయని భయపడ్డాను.

త.రా.

“బారిపడినలవు, కాగ్గత్తి” అనునవిషయమును
గూర్చి వ్రాయునపుడూ మా చిత్రకారు డీ చిత్రమును
వ్రాసిపంపెను.

అనంత విహారము

T. A. S.

గాజు గొట్టములయు, పూసలయు తెరలు

చొ. సరసింహాచారిగారు

౧

ఇచ్చట గాజు గొట్టములతోను, పూసల తోను సులభముగా తెరలను, తోరణములను కుట్టుట చెప్పబడియున్నది. ఇంధులకు విడుపాటి నాడాయును, పూసలును, గొట్టములును, గట్టి దారమును సూదియు కావలసియున్నవి. అంగడియందు దొరకు గొట్టములు ఒకే పొడవు గలవిగా నున్నను, వాటిని మన ఇష్టానుసారము కోసికొనవచ్చును. (చిత్రము ౧౦.) గొట్టమును కత్తితో గాని, ఆకు గాతితో గాని (file) కొంచముగా కోసి, విరిచినయెడల తునుక లగును.

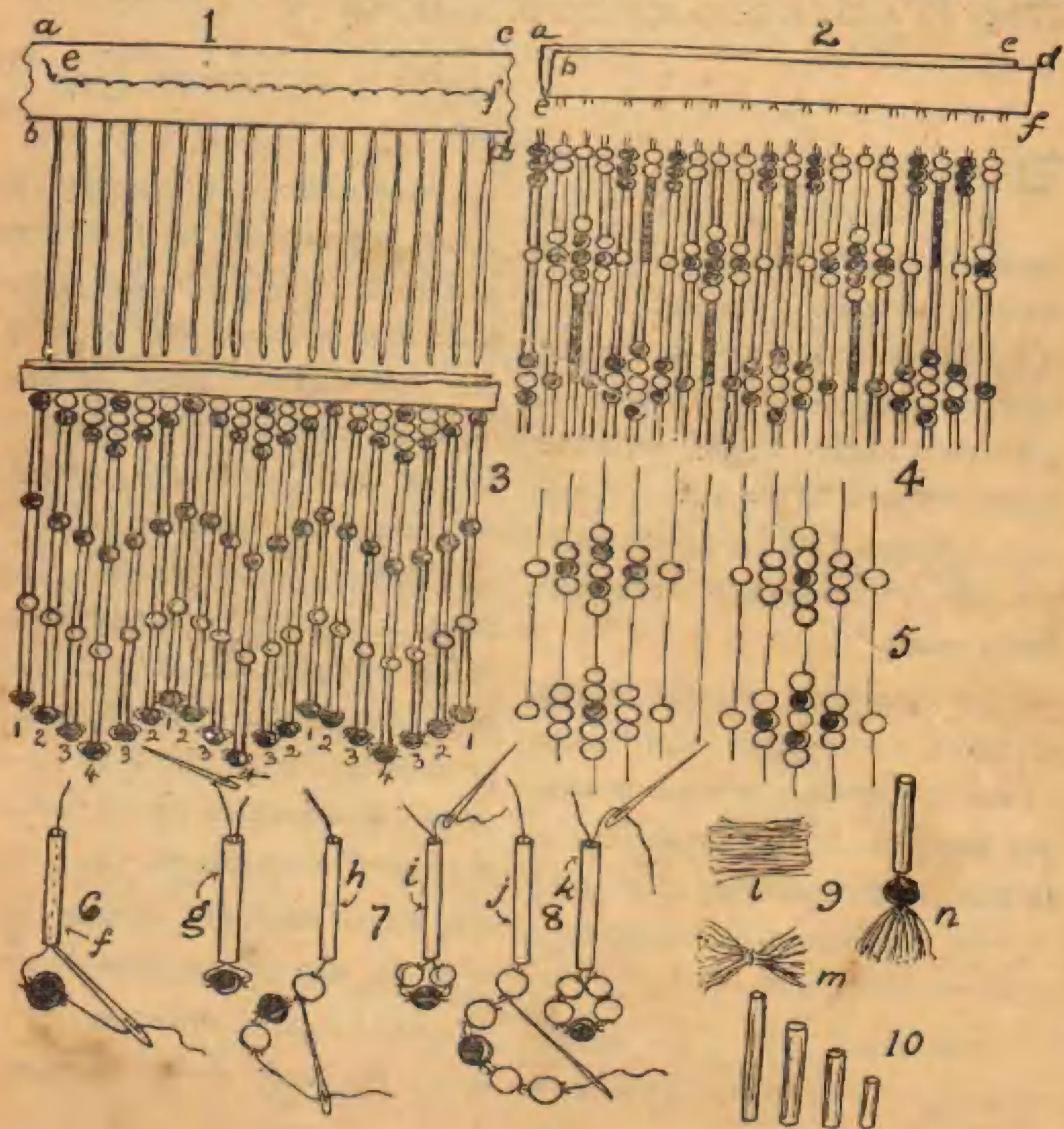
ఒక విడుపైన నాడను దీసికొని, (చిత్రము 1. a b c d) దాని యొకకొననుండి ef అను మధ్యభాగమున దారపువరుస నద్దునట్లు కుట్టవలెను. గొట్టములను కుట్టుట ముగిసినవెనుక నాడను ef నకు సరిగా ముడిచి (చిత్రము 1) నాడాయొక్క అంచులను కుట్టినయెడల ef మరుగుపడును.

నాడాయందు కుట్టు పూసల వరుసలు దగ్గర దగ్గరగా నుండినయెడల చిత్రము 3, 4,

5 లందు వలె నానావిధములగు మ్రుగ్గు లేర్పడును.

మొట్టమొదట నొకసూదియందు పొడవగునట్టి దారమును దీసికొని, దారపుకొనను, నాడాయందు (చిత్రము 1. e) ఒకకొనయందు ముడికేసికొని దారమును నాడకు క్రిందిభాగమున దీసికొనవలెను. పిమ్మట దారముపై (చిత్రము 3 చూడుడు) నొకపూసయు నొక గొట్టము, ఒక పూసయు నొక గొట్టమువంతున దూర్చవలెను. ఈవిధమున మనకు గావలసిన తెరయొక్క నిజీవికి కావలసినన్ని దూర్చవలెను, ఒక వరుస పూర్తియైనవెనుక దానికొనయందే దారమును, ముడివేయక ముందు దూర్చబడిన పూసలగుండా వెనుకకు దూర్చుచు ప్రారంభించిన e వద్దకు చేరినయెడల పూసలయందు రెండుదారముల వరుసలు ఏర్పడుట వలన తెరకు బలము నిచ్చును. ఇట్లు చేయుటకు, కడపట దూర్చబడిన పూసను చుట్టి, దారమును, ఆపూసకు వెంటడిగా పైనుండు గొట్టముగుండా దూర్చుకొనవలెను. (చిత్రము

నుండి పాతక యంగుళముగూరమున నాడకు యందు మొదట మూడు పూసలును, తర్వాత క్రిందుగా ిసికొని, రెండవ వరుసకు గాను వంతయు ఒక గొట్టమును, ఒక పూసయు మొదట రెండుపూసలు, ఒక గొట్టము, తర్వాత దూర్పుచు రావలెను. నాలుగవ వరుసకు వంతయు ఒక పూసయు ఒక గొట్టము వంతైన మొదట నాలుగు పూసలును, పిమ్మట ఒక దూర్పుచు రావలెను. వరుసను ముగించుట, గొట్టము, ఒక పూస వంతైన దూర్పుకొన మొదటివరుస విధముననే. మూడవ వరుస వలెను. అయినవ వరుసకు మూడవ వరుస

యందువలెనే పూసలను, గొట్టములను దూర్చ
వలెను ఆరవవరుసను రెండవ వరుసవలెనున్న
ఏడవ వరుసను మొదటి వరుసవలెనున్న కుట్ట
వలెను. తక్కిన వరుసల సన్నిధిని మరల
మొదటి విధముననే కుట్టవలెను. పూసల
యొక్కయు, గొట్టముల యొక్కయు రంగును
బట్టికూడ అనేకవిధములగు మ్రుగ్గుల నేర్పఱచ
వచ్చును. చిత్రము 4, 5 లందు మఱి రెండు
విధములగు తెరలు చూపబడియున్నవి. తెరల
కన్న తోరణములు పెడల్పునందు తక్కువగా
నుండుటకష్ట వేరు భేదము లేదు. చిత్రములు
6 మొదలు 8 వఱకు, ప్రతివరుసను కొన
యందు ఒకటి గాని, మూడు గాని, అయిదు గాని
పూసలను పెట్టి ముగించువిధమును చూపును
కొనలందు మూడుపూసలు కావలె నన్న, కడ
వటి గొట్టమునకు తర్వాత దారమునందు
మూడు పూసలను దూర్చుకొని (చిత్రము 7. h)
మరల పై గొట్టముగూండా (7. i) దూర్చుచు
పై నాడాను చేరవలెను. ఇదేవిధమున అయిదు
పూసలు కావలె నన్నను చిత్రము 7. j. k.
యందలి విధమున కుట్టవలెను. కొనలయందు
పూసలకు బదులుగా, ఉల్లుదారమును కుచ్చు
లుగా కట్టవచ్చును. ఉల్లును చిన్నతీసుకలుగా
కత్తిరించుకొని (9. l.) వాటినిదును గట్టిగా
కట్టి, (9. m) కుచ్చుగా చేసికొని, దానితో,
పూసలనుండి వచ్చు దారమును దూర్చి లాగు

కొని, ముందు చెప్పినవిధమున కుట్టినయెడల
(1. n) కొనయందు కుచ్చు ఏర్పడును. (ఇంకను
నేరువిధములగు తెరలను కుట్టురీతులు ముందు
ప్రచురించబడగలవు.)

త.రా.

“నిలబడుటకు కార్లయినా లేవు” అను విషయ
మునుగూర్చి వ్రాయుచున్న మా చిత్రకారు డీ చిత్ర
మును వ్రాపిపంపెను.

(“దెయిలీ స్టేట్స్” పత్రికయందలి
హాస్యచిత్రము ననుసరించి.)

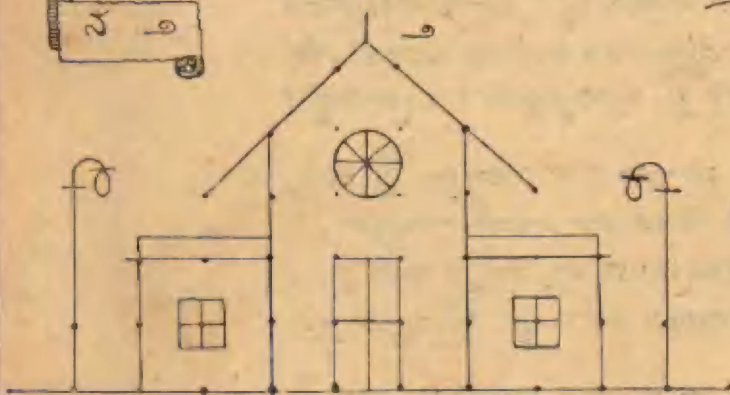
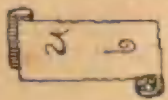
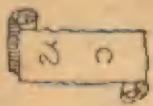

స. ౧. రెండుహంసల చిత్రము. మొదటి బొమ్మయందు చూపినరీతి చుక్కలుండవలెను. రెండుచుక్కలతో మొదలు పెట్టి, రెండవవరుసయందు నాలుగు, మూడవదానియందు ఏనిది, నాలుగైదులయందు పంచెండు—ఇట్లు పెట్టవలెను. చుక్కలు కలుపుటకుముందు ౨-వ చిత్రము బాగుగ గమనింపదగును. ౩-వ చిత్రమున హంసల ముగ్గు పూర్తిమైనది.

స. ౨. ఇది ఒక చిన్నయింటి బొమ్మ ఇది మొదటివరుసయందు రెండుచుక్కలతో ప్రారంభమై, ఆరవ వరుసయందు పంచెండు

చుక్కలలో పూర్తి యగును. చుక్కలు బాగుగలేతో నేర్పబడి, స. ౨ లోని రెండవ బొమ్మను భద్రముగ గమనించుచు గీతలు కలుపవలెను. ౩-వ చిత్రమున ఇంటి ముగ్గు పూర్తిమైనది.

స. ౩. ఇది ఒక కొట్టరిచెట్టు—కొంగవృక్షము. చుక్కల సాయము లేకుండగనే మరల మరల గీసి ఆభ్యసింపవలసిన ముగ్గిది. మొట్టమొదటి మెట్టు తెలిసికొనుటకు మొదటి బొమ్మతోడ్పడుచు, మాను తొలుత వ్రాసి తక్కినది తరువాత వ్రాయవలయును.

నాడే కాదు నతీవియోగ, మిపుడైనా జ్ఞప్తికిం బాటినా
నాడీ మండల మెల్ల బగ్గుమని మండంజొచ్చు, బ్రాణంబు ల
ల్లాడనాగూ, గుఠారధారం దల వ్రయ్యో వేసిన ట్లుండు, నీ
రేడు లోకము లస్తమించిన విధంబే తోచుఁ జిత్తమ్మునా.

నను వంచించెను గాని పాడు నరజన్మం బిచ్చి దైవంబు, మి
టను బాటం గలయట్టిపట్ట నయి యున్నా నాబహిష్కారా యుం
డిన లోకంబున కట్ట నే నెగిరిపోనే యెన్నఁచో, యింకఁ బా
టిన యీ వ్యర్థపుజీవనం బను నెడారికా యాత్ర సాగింతునే?

నతి యా దివ్యసువర్ణవక్షముల నీస్థానంబు గుర్తింప, నా
యతమై నాదు మనోవిహంగ మిదె యూహా కాశీవీధినము
గ్గత మయ్యో దురదృష్ట వాతహతి భంగం బందునో, లేక సంత
తిత చింతాఁదిపాకకత్తి, గృతికృత్యంబానో! ప్రాణేశ్వరీ!

బడమై నిర్వికృతి వహించు నొక పాపాణంబ నై యున్నచో
నడలంబోదునె! నే నతీమరణదుఃఖాఘాతపాతవ్యథా
బడి యిరీతి దినక్రమప్రళయిత స్నానాన్నపానుండ నై
కడ కడ్డపు దివానిశాయుగ విభాగ జ్ఞాన శూన్యండ నై.

ఉన్న ట్లుండి మనం బాకొక్కయెడ విద్యుద్వేగ మాచుండు నీ
సాన్నిధ్యమ్మున కేగుదెంచుటకునై స్వర్గంబునందైన నీ
పున్నావో మఱి లేవాయంచు నటుపై నుయ్యాల లా గూఁగు, ని
ర్భన్నం బా నొకవేళ, నొక్కపుడు నిర్వేదమ్ము సెందూ నఖ!

మెడ పై కెత్తి యొకానొకప్పుడు శరన్నేనుమ్ములం గాంచి, నీ
పాడ నేమే నెఱిగించునేమొ యని నే బుద్ధింద్రియతోభతో

నడుగఁ; చూచెద మెన్నో చుక్కల నవంతాకాశమందైన నె
క్కడ నీచక్కవచుక్కఁ గాన మనుపంజ్ఞఁ దెల్ల వోవున నభి!

తెలుపంబోలని యీహృదంకరదహా తీవ్రాగ్నిహోత్రమ్ము శాం
తిలఁ జేయఁ దిరుమంత్ర మిప్పుడు చితాగ్నిహ్వలయే గాని, వం
తలునుం జుంకలు సుంత గా వనుట తథ్యం “బుష్ట ముష్టేన శీ
తల” మ్మా వాక్యగతార్థ మిప్పటికి బోధం బయ్యె నాత్మేశ్వరీ!

నిరు దేఁ గన్నులఁ జూచుచుండఁగఁ, జితాగ్నిహ్వలికా మాలికాం
తరతత్త్వం బొనరించి నీతనుసువర్ణం బందుఁ తెన్నోందు సుం
దర తేజులు హరించి దైవము శ్మశానక్షోణిలో నిల్చె నా
కొఱతై బూది, హరించె వాయు వదియుఁ గోరంత లేకుండఁగఁ.

అకాలంబు గఠించె నాసుఖ మదృశ్యంబయ్యె నా ప్రేమపుం
జోకల్ పోకలు ద్వ్యగ్నిలాసనటనల్ శూలాయమానయై
తాఁడం జొచ్చె మణుగుంబు హృదయాంతర్నాళశీవాంబు లె
ట్లా కంపించుచునున్నవో యెఱుంగవా! హా! నామనోవల్లభా!

మరణానంతరమందు నింక నొకజన్మం తెత్తితో మావయి
మఱి నీకుం గల ప్రేమపుం బెఱవెఱు మామధ్యనే యెప్పుడు
దిరుగంబొచ్చితో లేక యాయెడలితోనే నీవునుం దీతితో
పరిలోకమ్మును జేరితో తెలియుతోవం జూపు మాత్మేశ్వరీ!

మురిపెంపుం బసిబిడ్డలఁ విడిచి నీమూలంబునఁ సాగుకాఁ
పుర మధ్వాన మొనర్చి యాదినమునఁ బోలేక పోలేక నీ
వరహా వేదననుండియఁ గమలతో భాషించి యేకోర్కి నా
కెఱుంగంజేసితి దాని నేమటతునే యేనాఁటి కాత్మేశ్వరీ!

కడుపుం దీపియు గాఢమైన యనురాగం లేకమై మాటికి
విడువర్యక్రమకణంబునందఁ బ్రతిబింబింపంగ సంతాన ము
న్నెడకుఁ నాయెడ కక్షి గోళముల నీ విట్టట్టులం ద్రిప్పి చూ
చెడు నీయా కడసారిచూపెనను మంచెఁ నేటివర్యంతముఁ.

అతి శీఘ్రముగ నన్తముచే నొకసంధ్యాకాలపుం జక్కకుం
బ్రతిమై కన్నులపండువైన మన దాంఠ్యంబు కానీ భవ
త్పతి వా టై పొర యెల్ల నూడి పడిపోవంజేసి నియట్లు భి
న్నత లేకుండు ననంతరము చెప్పుడు లీనంబాదు నాత్మేశ్వరీ!

కుడిచనుబాలు ద్రాపు పసికూనను పానిమనుంగుఁ దల్లి దా
నెడమకుఁ ద్రిప్పి చన్దుడువనిచ్చెడు నంతటిలోన బిడ్డ యె
వ్వడువునఁ బోరుపెట్టుఁ బ్రతి ప్రాణియు నట్టులె యీ ప్రపంచము
విడి పర మేగు నా నడుమనేడనపాలగుఁ గాకె ప్రేయసీ!

బ స వ పు రాణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి

పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్లండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ
మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వులు, తత్పరమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు
చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు.
గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుడెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు
గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్నమండలములకు జేరిన పెక్కు తాళవ్రతమార్తకలతో
సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన
అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందుగలదు. ఆకాలపు బహుార్వపారస్వతచారిత్రకవిశేష
ముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్పికూర్చినారు. విద్యార్థిలోకమునకు, అధునిక
కవికుమారులకు నిది యత్యంతోపకారకము.

మేనేజరు: ఆంధ్ర గ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుకెట్టిపేథి, జి. టి. మద్రాసు.

“అక్షుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మ హిమాలయో నాను సగాధిరాజః.”

శ్రీ జ్ఞానానందస్వామివారికి నా యందున్న ఆపారకరుణావిశేషముచే శ్రీనారాయణ్ ఈ తెహ్రీ రాజ్యలిగిది. ఈ హిమవత్పర్వత మహా తీర్థదృశ్యములను జూచినతరువాత అవర్ణ్యమును, కేవలార్చ్యత పర బ్రహ్మవందనంభాషకము వైన సామ్రాంత్ముఖగూర్చి లిఖించుటకుఁ జేయఁడు. అయినను నా వేర్వేరు ప్రాయమును.

తెహ్రీ ఘర్వాత్ రాజ్యము హిమాలయమునందు శేషాలరాజ్యమునకుఁ బశ్చిమునునందున్నది. దీనిప్రస్తుత వైశాల్యము ౪,౦౦౦ చ. మైళ్లు. జనసంఖ్య 3,౬౦,౦౦౦. కొన్ని పంచత్యరముల క్రిందట శేషాల రాజాతో తెహ్రీరాజా యుద్ధము చేయుటచేసినపుడు బ్రిటిషువారు పహాయము చేసినందున ఘర్వాత్ రాజ్య ములోఁ గొంతభాగము బహుమతికింద నారికి లభించి నది. ఇట్లు లభించినవాటికి బ్రిటిష్ఘర్వాత్ అని పేరు. బ్రిటిష్ఘర్వాత్ నడున బడీనాద్, కేహర్ నాద్, మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములుగలవు. తెహ్రీ ఘర్వాత్ సంతాన రక్షణనందు గంగోత్రి, తొత్తరకాశి, యమనోత్రి, నోముఖకైలాసము మొదలైన పుణ్యక్షేత్రములు గావు. ఈరాజ్యము మహారాజావారు, కార్యవిధానాక పథి, భాషనభిలషాహాయ్యములనఁ బరిపాలించుచున్నాడు. మహారాజగారిపేరు సరేంద్రమ. వీరితండ్రి క్రిమ.తాత గారిపేరు ప్రతాపమ. ఈరాజ్యమునకు ముఖ్యపట్టణము తెహ్రీ గంగాతీరమున నున్నది. దీనికిఁ జాట్టు అసైన్యము తమలైన పర్వతములు గలవు. ఒకపర్వతముపై ప్రతాప నగరమును పేరుగల మహారాజగారి వేషవికాలపు విక్రమ స్థానము గలదు. తెహ్రీలో రాజ భవనములు, రాజ్య కార్యస్థానభవనములు, అధికారుల భవనములు, ఉన్నత పాఠశాల, క్లాక్ టవర్, మకానములు, తదితర భవనము లును గలవు. ఈయూరి కొకవైపున గంగావడి, మఱి

యొకవైపున గంగాలోఁ బడుచున్న భిల్లాంగనా నదియుఁ గలవు. సాతాకలోకమున నున్నట్లు మిక్కిలి బోధన నున్న గా గంగప్రవహించుచున్నది. గంగానదివైన హేం గింగ్ బ్రిడ్జి ఒకటి గలదు. ఇచ్చట మహాన్నత పర్వత మలనుండి వచ్చునదులు మహావేగముతోఁ బ్రవహించు చుండును. భిల్లాంగనానదీతీరమున సమాధిగమనదే నది యందు నిర్వాణముఁ జెందిన స్వామి రామతీర్థగారినిఁ బ్రస్తుతపు మహారాజగారి తండ్రిగారు మిక్కిలి పూజించుచుంకిరలు. ఇచ్చటిరాజులు, ఉద్యోగములను, బ్రజలను అతివినయభక్తికార్యవ్యయలతో మహాత్ముల చేయఁ జేయుచుండురు. పర్వవిగమల యుక్తస్థానము గమకనే

శ్రీ జ్ఞానానందస్వామివారు

దీనిని శ్రీ జ్ఞానానందస్వామివారు తమ తపో భూమిగ గ్రహించియున్నారు. శ్రీస్వామివారీయందుఁ బ్రస్తుత మహారాజగారి తత్వంతర్భక్తి గలవారు. (సరేంద్రమగారి తండ్రిగారు వీరివిష్ణుభవమునందే చనిపోయినందున,

చీరలిండ్రితల్లి కొంతకాల విరాజ్యమును బాలించిన దట. ఆమెయే తనభర్త చరిపోయినప్పుడు తనకుమా రుడు చిన్నవాడగు నున్న సమయమునగూడ వీరాజ్య మును బరిపాలించినదట.) ఇక్కడ రివిన్యూమొలబరు, లామొలబరు మొదలగువారి వినయము, భక్తి, గౌరవము, ఔదార్యములమందిర మనదేశములో నున్న ఉద్యోగ స్థులగుములు లెక్కకు రావు.

ప్రజలు మిక్కిలి చక్కనికీరవ్యాయగలవారు; పొట్టివారు; ఆమాత్యులు; సజ్జనులు. స్త్రీలుగూడ సుందరముగను, పొట్టివారుగను దృఢకాయములు గలవారుగను నుండురు. స్త్రీలు పులలను, ఎలయబల్లను రాయి తీసి కొని ముఖము పసులగుట్టు కత్తిగలవారు. ప్రజల తననము కడు కఠినమైనది. చిట్టచివవుగల వేలకొలది ఆదుగుల యెత్తుగల పర్యతములపై తెరువంట లేకునో మీరే యహహింపవచ్చును. అట్లే కష్టించి కొండప్రక్కలను వేలకొలది అదుగుల ఎత్తుగల శిఖరములపైనను వేలకొలది అదుగుల లోతుగల లోయలయందును కొండ వాగులకు మువ్వవకట్టి వేయము చేయుట దుర్బలము కదా? ఇంత చేసేనను నొక్కచాన వచ్చి పాలనంతయు నొక్కసారి హరిపోవుయందును, ఎద్దలు, మేడలు మనుష్యులవలె బర్హులిశిఖరముల నవలగ పెక్కును. అట్టిసమయమున వహాయములగూడ కలగ్గిండుమందును. ఇక్కడ ప్రజలలో నూడే జాతులు; బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, కూడ్రులు, భోజనాభివహచే మొదటి జాతులును మానవుల గూడ భుజించు నలవాటు కలిగి యున్నారు. గృహములు దృఢములుగ నుండి రెండు మూడంతస్తులు సామాన్యముగ నుండును. క్రిందియంత స్తులో బకువు బండును, మొత్తముమీద ఇక్కడినును ష్యులు మన కొండజాతులకంటె తెక్కురెట్లు నాగరికత కలవారు, విద్యావంతులు, చక్కనివారు, సజ్జనులునై యున్నారు. ప్రభుత్వ మన్న వారికి భయభక్తులు మొండు, పోలిసువానికి గవర్నరునకు మనము చేయవంత గౌరవము వారు చేయుదురు. పురుషుల కాభరణములు లేవు. స్త్రీలకు జన్న గట్టిలావు బండికంటెలు, ముక్కులకుఁ జెర్ల ఉంగరములు నుండును.

మానడకప్ర మామయ కడేరామాకా తల్లాలోని టుషీకొండగ్గర ప్రారంభము. కావిలి మెల్లమారమున కొండపై నున్న నరేంద్రనగరమునఅను మోటారురోడ్డు చేయఁబడియున్నందున మేము మోటారుమీద నవటికి వెళ్లి నాము. మాసామానుతాత్రము మాడంకంవరగాని రెండు వైస వచ్చినది. ప్రస్తుతము రాజగారు నరేంద్రనగరమునే ముఖ్యపట్టణముగఁ జేసివారు. ఇది ౨,౫౦౦ అనుగులయొత్తువనున్నది. మోటారుమీద వెంటనే క్రిందిమైదానములలోనికి వెళ్లుటకు విలగన్నది. ఇచ్చట రాజధానములు, కార్యాలయములు, డాక్ బంగారములు గలవు పాపులున్నది. సామాన్యముగఁ బ్రజలయొద్దు పర్యతములపై నుండును గాన మఱిలోను, ముఖ్యపట్టణములలోను నుండునది గుకొందారు, ఉద్యోగస్థులమాత్రమే యె ముందురు.

శ్రీరామివారికి నరేంద్ర నగరమునుండి డండి (పాలకేనంటిది, యెర్పాటుచేయఁబడినది. మేము నరేంద్ర నగరము చేరుచున్నటికి గుమారు ౧౦ గంటలైనది. మా రోగూడ కాశి విశ్వవిద్యాలయమునుండి చేసవికాలపు వెలపుల కింటికి వచ్చుచున్న లామొలబరుగారి కుమారుడుగారును గలరు. వారికొక రొకనట్లు మేర్పాటుచేయఁబడినది. మాతోగూడ 'చప్రాసి' (బంట్రీను) బయలుదేరినాము. ఈయెర్పాటులన్నియు లామొలబరుగారి యుత్తరువు ప్రకారము చేయఁబడినవి. మే మప్పుడే నరేంద్రనగరమునుండి బయలుదేలవలసినవచ్చినది. 'టుషీకే' నుండి తెచ్చిన పూరీలు కొన్ని తిని, డాక్ ౨౦ గళాయందు అతిశివతౌరము చేయు ఉద్యోగి యిచ్చిన కాఫీనిగూడ గ్రహించి బయలుదేలితిమి. ౩ గంటలకు 'ఫకోడ్' డాక్ బంగళాకుఁ జేరి అచ్చట కొన్నితౌటైలు తిని సాయంత్రమునకు జాజల్ చేరితిమి. త్రోవలోఁ గొంతమారము నేను నట్టుముమీద ప్రయాణము చేసితిని. నరేంద్రనగరమునుండి జాజల్ ౧౫ మైళ్లు.

ఇచ్చటి మార్గముల కడు విచిత్రముగ నుండును. ఎదురుగ వచ్చిన మనుష్యుడుగాని, పశువుగాని తొలగిపోవుట బహుశక్తము. సాధారణముగ ఒకానొక నది ననుసరించి మార్గ ముండును. కొండప్రక్కన మన

మార్గమునకుఁ గొన్ని వేల అడుగులలోఁకున నదియో, వాఁగో ప్రవహించుచుండును. ఒక ప్రక్కన నిట్టనిడువుగ వేలకొలది అడుగుల ఎత్తుగల పర్వతము లుండును. ఒకనేరే నుట్టుముగాని, మనుష్యుఁడుగాని, జాగ్రహదేవయోదల చేతికి రొరకుట దుర్లభమని వేర చెప్పవలయువా? ఇచ్చటి ట్టుములు కడుబాగుఁగొకతతో నడచును, కల గిక్కినట్లు ముండునే ఉండెను. ఉండివ ఒక్క క్షణము లోనే దానిని రొతుకును స్వర్ణప్రాప్తి యగును. పర్వతములపైన నెన్ని రకములగు చేట్లుండవో, మామట కెంత మనోహరముగ నుండునో, ఎంత చల్లనిగాడ్పులు వీచుచుండునో వాఁలకు పాతాళలోకమునందలి పాముల వలె నెంతవంతగ మెలికలుతిగిసి ప్రవహించుచుండునో అనుభవించినఁగాని తెలియదు. ప్రతి క్షణమునందును ఎక్కడ ప్రారంభమగునో తెలియదుగాని మనోహరములగు డోలుకాల్వలు పర్వతములమీదినుండి వచ్చుచుండును. ఈ లోకాంబులకు అగిషాపుట లేనే లేదు. నిరంతరము మధురజలములు ప్రవించుచుండును. బాటసారులకు పామరుకుఁ డెట్టి చిలిపందిదలను నిర్మించెనో చెప్పతగము కాదు. ఇప్పుడే యిట్లున్న వర్ష కాలమున నెన్ని విధముల వచ్చుతము వర్షించునోగదా! మేము జాజిక్ చేరునప్పటికి ౬ గంటలై నది. ఈ ప్రదేశములయందు మార్గము ౫ గంటలకే కాన్పించకపోయినను బెంగు మాత్రము ౧౦౨ లవలకు నుండును. తెల్లవారుటగుండ గుడియము వాలుగుంటలకే అగును. పగ లింతేదీర్ఘముగ ముందుటచేతను, శీతలముగ నుండుటచేతను బనిచేయఁ దలఁచినవారికి నెంతటిపనియైనను నెఱవేఱును. విషుగుండను. కాని యిచ్చట రైతులు కొంచెముపోషురితనమును వ్యక్తముచేయుదురు. మాక్కావారికి కాలక్షేపమునకుఁ దోచునీడ. వారు పాలమును దుమ్ములుమాత్రమే చేయుదురు. స్త్రీలు ఎరువుచేయుట, కలుపు తీయుట, మొక్కలు నాటుట, పాలము కాపాడుట, కోయట, కళ్లములు జేసి గింజలనింటికిఁ దీసికొనివచ్చుట వలకుఁ జేయుదురు. స్త్రీలు ప్రాతఃకాలమున లేచి కొండపట్టముండి జలములు తెచ్చి చంట చేసి భర్తకును, బిల్లలకును భుజింపఁ తెట్టి తాము భుజించి, పశువులు మొదలగు

వానిని సవరించుకొని, అడవికిఁ బోయి కట్టెలు, గడ్డి తెచ్చి, మగ్గాపూవులకులకము చేసి ముగించి, భోజనములైనతరువాతఁ బాలముపనిఁ జూచి వచ్చి రాత్రి మరల పోకము, భోజనము సమస్తమును సవరించుటఁ జేసి నిద్రింతురు. ఎక్కువపాలమున్న పురుషు లెక్కువమంది స్త్రీలను వివాహ మాడుదురు. ఈ స్త్రీపురుషుల కందఱును సాధువులయొడ మిగులభక్తి యని యిదివలకే చెప్పినాము.

జాజిక్ లోయలో నది ప్రక్కన నన్నది ౨,౫౦౦ అడుగులపైను. ఎటు చూచినను నెత్తెయినపర్వతములు సృష్టపంక్తులతో నలరారును మనోహరముగ నుండును. చీకటి పడునఱకు మే మా ప్రౌఢిపృథ్వీమును గన్నులారఁ జూచితిమి. జాజిక్ లో దుకాణము లున్నవి. మేము రాజాగారి ఆతిథులము గాన మా కొక చిన్న గుడిసె కాజేసి యిచ్చిరి. అందు చప్రాసి చేసిన రొట్టెలను భుజించి నిద్రించితిమి. మరల మయమున ఈతా ప్రకారము ప్రయాణము. ఇచ్చటి చిల్ల గాడ్పులు స్నానము చేసినంత ఫలము వచ్చును గావునను, మందుకరణిన నదులనీ క్షణికితలమై అనాలోగ్యకారణము గావచ్చును గావునను, వ్యాడులవా రిచ్చటివారికి స్నాన మనవరము లేదని చెప్పినారట. మేముగూడ వ్యాపప్రాక్రముగ నే కొంతవఱకుఁ బ్రవర్తించుచున్నాము. భగవద్గీలాది శేషముగ పర్కగునందుఁ బ్రకృతినిచ్చిత్ర మను దృశ్యమును జూచుటకుఁ జంపల యగు ధాన్యలక్ష్మీ మార్పుండట్టుక యెచ్చటగానింపఁబడిన మహోన్నతపు గేరిలనలెమ్మ కొండపాలముల నీక్షించుచు ౫ మైళ్లు నడచి అక్కడ కొండకాల్యదిని రాత్రి మూటగట్టిన రొట్టెలను దిని, మరల "చమ్మా"కుఁ బ్రయాణమైతిమి. జాజిక్ నుండి చమ్మాకు మొత్తము పదిమైళ్లు. ఇప్పుడు నడచిన ఐదు మైళ్లుగాక మిగిలిన ఐదుమైళ్లు. కొండి యెక్కుటయే. త్రోవలో నొకపర్వతము ఋషివలె జడలు విరియఁ బోసికొని యున్నది. దానిని ఋషియే పర్వతమైనాఁడని చెప్పుదురు. ఛామివా రీపర్వతమును బరీక్షించి, ఇది జ్ఞాని పర్వతపు "లావా"వలన నేర్పడి యుండవచ్చునని నిర్ణయించిరి. అచ్చటచ్చట జలపాతములు కాన్పించి

నది. ప్రస్తుత మెండికాలము గావున నది భయంకరముగ
 లేక అందముగ మాత్ర మున్నది. ఇంతటి పుణ్యధామ
 యొ గుడియొ టక సమయమున నా మనస్సు గృహలో
 స్థితి మైనది. అదే సమయమున. మానో వచ్చుచున్న
 పోలీసువొగ్గి ఇట్లు గానము చేసెను :

“సద్దధామి గతం తో యం
 స్వధానాగి పతితతా,
 సంతోషం చేహి మే రాజన్
 సంచుష్టా బ్రాహ్మణ కుచిః.

అంతట నాయన స్వీకృతమైనది. మిట్టలెక్కుట మొదలు
 పెట్టివాము. చాలివాండ్రు గనపెట్టినారు. కుట్టుతుడకు
 ఖుమాగు ౧౦ గంటల అవసరమిది ౫,౦౦౦ అడుగులు
 యొద్దన నున్న చక్కా చేరి పోవువాస్త్రధుహోదాగూన
 విహించియున్న దుకాణదారుని ఇంటిలో విక్రమించి
 పోము. బంగారము కొంతయు మారముగ. మండులచే
 బద్ధకొని ఇచ్చటనే యుంటివి. దుకాణములో సిగ్గ
 లెక్కుచును చెప్పవలయునా? చక్కాకిరము మండి
 మాకు గంగోత్రి వ్యర్థిహిమశిఖరములు గోచరించినవి.
 ఇక్కడి కది ౧౧౨ మైళ్ళ దూరమున నున్నది. ఆ పవిత్ర
 ప్రదేశము కిక్కడ యింటిచే నరమగ్నతతో ననున్న
 రించినాము. నాపాపపుష్పి నానిమిడలు బహిర్యోధనని
 కాలోయ తెల్లని పేనుములు కొంతనేపు వాని నాన
 రించినది. అయినను కర్మశిఖరమును, పరిశుద్ధశీరములను,
 నవమగ్నను వింపిన భావశక్తిముతో నాకాశిఖరములు కనఁ
 బడినవి. కిగ్గ,౧౧౨ అడుగుల యొద్దననున్న ఆ శిఖరము
 లను చూచినప్పుడు నాభావము లందంతో మృతము లైవది.
 చక్కాకు సమీపమున విశోపామహాసంగ్రామ చిహ్న
 మొకటి నిర్మించబడి యున్నది. ఆ కట్ట పముపైన నే
 యూరిముండి యొందలు యుద్ధమునకు ఇల్లి నది, ఎందలు
 మరణించినది. ౬ కానొకరి పరాక్రమమును వర్ణించి వ్రాసి
 నారు. కాననము ఇంగ్లీషు, హిందీ భాషలలోనున్నది.
 మగ్గము పిర్మస్వగోత్పొష్టతః దెలుపుట కొక క్షోక
 మున్నది.

‘యస్య శోణితవోవ వేది వ్యా త్సంపరిపుతా’,
 కేవలసాస్థిసంపూర్ణా స గచ్ఛే త్పరమాగ్నితా’.

చప్రాపి వండిన నూనెహిక్తమైన వరియన్నము
 తిని మరల జయలుచేసేవాము. మధ్యాహ్నము ౩౫ గంటల
 సమయమైనను గాలి చల్లగానే యున్నది. వీడమగూర్చు
 న్నచో చనిగూన బతులుచేటును. ఇమ్మావండి తెస్త్రా
 గ౨మైళ్లు. కొంతదూరము వెళ్లుచున్నటికి త్రిప్రామివారికిఁ
 బూర్వము కొలదికాలము తపోధామిగ నుండిన మరగిర
 శిఖరము కాన్పించినది. తరువాత మఱియొ పర్వతముపై
 ప్రతాపవగ్గభవనములు గోచరించినవి. ౬ గంటల అను
 సరికి తెస్త్రాపట్టణదర్శనము కన్నులపండువైనది తెస్త్రా
 చేరగానే లామెంబరుగారు మాకర్చుతాత్రిగ్గ మొసంగిరి.
 వారిదము యేమని చెప్పును. పి. భల్లగ్గ. డి. భవనములలో
 కాశ్మీర దర్శకంబళములు పరచిరి. సిల్లకాకాయలు,
 పోకదొడ్లు, బల్లలు, కుర్చీలు, మంచములు, పక్కలు,
 పేనకులు ఇవి యవి. యన నేల, అన్ని సౌకర్యములు
 మాకు లభించినవి. లామెంబరు గంగానరహా. గారు
 ఖుమాగు నడివయస్సుకు మీరినవారు. ఇక్కడి దేహ
 చ్చాయ గలను. కొంచెము పొట్టిగా నుందురు. స్మితాన
 నము. విశయధూమణము, విద్యావై భవము, సంపద,
 సంతోషము మొదలగు పర్వతభవక్షులక్షణములు. మన
 దేశపు కాయగురలు లభించని యాదేశమునకు మత్తర
 హిందూస్థానము మండి నానిని తెప్పించి, పర్వతముల
 మారుమూలలనుండి నను ప్రవహారములను దెప్పించి మా
 కావంద మొనగూర్చిరి. వారికుమా శ్లంఘమును గూ
 రూపకోధికులు. వారిహస్తములతోనే మాకు భోజనము
 వచ్చుచుండునది. రివిన్యామెంబరుగారుగూడ భక్తిభా
 వమునందు వీరికిఁ దీసిపోలేదు. పశ్చరములయం దుంపఁ
 బడిన ఆహారమును రత్నకంబళములపై గూర్చుండి
 భుజించుట హిందూస్థానాచారము. దేశకాలముల ననుస
 రించి ఆచార్యవహారములను గొంచెము దిద్దుకొనవలసి
 యుండును.

ఇప్పుట మేఘాచ్ఛాదనము కాగానే చిలి ప్రా
 రంభమును. కల మెండికాల ములుచేర ప్రస్తుతము
 చల్లగా నున్నది. అంత యెక్కువగ చలిలేదు. ఇక్క
 డికి ౯ మైళ్లదూరమున ౮,౦౦౦ అడుగులకంటె పెక్కు
 ఇయెత్తన నున్న ప్రతాపవగ్గమున చలి మిక్కుటము.

గంగోత్రిప్రాంతములను అంతకంటె చలి యెక్కువ. గంగోత్రిప్రజలు తమసంబంధములను మిక్కిలియుగ చలి లేని దక్షిణదేశములోఁ జేసికొని, చలికాలమునందువచ్చి తమసంబంధపుల యింట్లలో కా పురముందురు. స్వామివారి ఆశోగ్య ముకొఱకు మేము ప్రతాపనగరము చేరివాము. ప్రతాపనగరము ౮,౦౦౦ అడుగులకంటె పెక్కువ యెత్తున నున్నది. ఇది టెహ్రానుహారాజుగారి వేసవి కాలపు ముఖ్యపట్టణము. ఇచ్చట రాజధానిఁ నిలయు రాజధానములు, కచ్చేరీవనములు, బంగాళాలు, ఉద్యోగస్థుల గృహములు, సామాన్యులయిండ్లు మొదలగున వన్నియుఁ గలవు. ప్రస్తుతము మహారాజుగారు తమము ఖ్యపట్టణమును నశేంద్రనగరమునకు కాశ్యోతముగ మార్చి నందున నిచ్చటి కెవ్వరును వచ్చుటలేదు. టెహ్రాపట్టణముగూడ టీజిండి బొత్తుమన్నది. శ్రీశావానందస్వామి వారితోఁగూడ నుండవలె నను నుద్దేశ్యముతో ఫీజిజిహోవానుగూడ వహించిన లామెంబరుగారు మహారాజుజ్జ చే తమకొట్టును ప్రస్తుత మిచ్చటికి మార్చినారు. అందులవ కొలదిగూతము జన మిచ్చట కనబడుదు న్నారు. శ్రీస్వామివారికిఁ బ్రస్తుతనివాసమునకు హుజూరువారి కొట్టువనములోని కొన్నిగదు లొసంగఁ బడినవి.

అమృతసర్వవిద్యాప్రణిలులకు కీర్తి కేసులైన, కీర్తిహేగారు దీనినిఁ గట్టించిరట. రత్నకంబళములు, సోఫాలు, కుర్చీలు, మేజాలు, అద్దములు, దీపములు వెలిగించుచిత్రివిచిత్రపు గాజుపామానులు, చెక్కడపు పనిగల వెండి వంతము కొయ్యపామానులు, పులిచర్మము లు, ఇలి యవి యన నేల, మహారాజువారి కమహాములను పదార్థము లన్నియు హుజూరుగోట్టభవనమున నున్నవి. ఇట్టిభవనములలోనిగదుల నిచ్చట వింత గాను, మహారాజుగారు స్వామివారి ఇచ్చట నుండఁబడినచే నచ్చట వెల్లెను నచేకకు పిరములను, భింసములను నిర్మించియు న్నారు. నిర్మించుటకు సిద్ధముగూడ నున్నారు. ప్రస్తుతపురాజధానియందుఁగూడ జ్ఞానానందులపేర వోకభవనము నిర్మించినారట. మోక్షసామ్రాజ్యమును జూరకొనిన స్వామివారి కీచిన్నరాజ్యము స్వాధీనమునకు

తెక్కయా? లామెంబరును ఫీజిజిహోవానను గంగా ప్రసాద్ గారు చకరినగములను సౌకర్యముల నిచ్చట చేసి నారు. ఈ దేశమున కొట్టె, బంగాళాదుంపలు, ఆకు కూరలు, కొద్దిగ వరియన్నము ముఖ్యాహారములు. హిందూస్థానపద్ధతిని బల్లెరములలోనే భోజనము. చింతపండు కారము ఉపయోగించిన ఉపయోగించరు. ఈ ప్రదేశ నియోండుకాలములోఁ గూడ మిక్కిలుముగ వరిగ నుండును గావున స్నానముచేయుట కిచ్చ యుండదు. అతితలమైన జలమును ద్రాసుట కంతకంటె నిచ్చ యుండదు.

ఇచ్చట ౧౦ గంటలు దాటివతరువాతఁ గొంచె మెండినచ్చును. అప్పుడుగూడ చలి విస్తారముగ నేయుండును. కంబళ్లు, ఉన్నిచొక్కా లిక్కడ పరమబంధువులు. ఇచ్చట తిరుగు మేఘములు పట్టుచుండును. మేఘము పట్టినతోడనే చలి దుర్భర మగును. మేఘము లింతలో వచ్చి ఇంతలో నాయుయు చిత్రవిచిత్రములు చేయుచుండును. సాధారణముగ నిచ్చటికి స్పష్టముగఁ గనఁబడవలసిన మునుకొండల నీమేఘములు కప్పిచేయుచుండును. ఇరి లేనినమయము పంపగ, నిర్భూకాశమునం దుత్తరదిక్కునఁ బెల్లదిగంగోత్రిఖిరములు కన్నులపండు మనును. ఆపర్యంతములు చాందిరివెండి కరగి బహువిచిత్రముగ నచేకత్రిభుజములు పర్యంతకారము లుగఁ బోత పోసిన ట్లుండును. ఆమహాన్నతశిఖరముల పైని మండు కోట్లకొలది సంవత్సరములనుండి కరగి యెఱుంగదు. ఈప్రాంతముల సర్వములు చిట్టముగ నున్నవి. ఇక్కడ పెద్దపులులు ఎలుగుబంట్లు విస్తారము. ప్రమాదకరములు కావు గాని ఎలుగులు మాత్రము బహుమోహనైన జంతువులట. అవియైనను ఇద్దలు అన్న పప్పును పాటిపోవుచుండును. ఒక రున్న పప్పును పైఁబడునట. పెద్దపులులు సాధారణముగఁ గానించవు. ఉరకున్న మనుష్యులకోరికి రావు. ఈ ప్రదేశము తపస్సున కతివీర్యులమైనది, నిర్భాగమైనది, నిరుపమానమైనది.

ఈప్రతాపనగరమునుండి నేనొకఁడనే గంగోత్రికి వెల్లివచ్చితిని. టెహ్రానుండి కాని ప్రతాపనగరము నుండి కాని గంగోత్రి నుమాదు ౧౦౦ మైళ్లదూర ముండును.

విశ్రమస్థానములలో నానడు; వంటచేసికొనిభుజించుచు వల్లవలెను. కొండలు బాగుగ వెక్కఁగలవారు శోభనకు ౨౦ మైళ్లు వెళ్లవచ్చును. టెప్రినుండి భక్త్యాగ్రాచిట్టి ౧౧ మైళ్లు. చిట్టి యనెఁగా విశ్రమస్థానము. ఇచ్చట దుకాణమును సర్రమును నుండును. కారీ కమ్మి వాల్వాసర్రములలో నుత్తరువు పొందిన సన్యాసులకును, దీవలకును స్వయంపాకము లీచ్ఛెదరు. తదితరులకు వంట పాత్రల నిచ్చెదరు. సర్రములు లేనిచోట దుకాణదారు, డే వంటపాత్రల నిచ్చి వసతులను జూపించును.

నాకు లామెంబరుగారివద్దనుండి యధికార పత్ర ముండుంటే సర్రాధికారులును, దుకాణదారులును, ఉద్యోగస్థులును బ్రజలును కావలసిన యేర్పాటులను కేయుచుండిరి. అధికారపత్రము లేకున్నను త్రిజ్ఞానానందులచేరు చెప్పినచో మన కెన్నటికి నిచ్చటలోను లేక సర్రాధికారులు జరుగును. స్వామి నెలుఁగనివారును, నీవింపనివారు నిచ్చట లేరు. భక్త్యాగ్రముండి యొకయుట బాఖాధికారి నాకు స్మృతిమెంపరినందున మొదటి శోభానేను టెప్రికి ౨౬ మైళ్లదూరమున నున్న "సరాసు" చేరఁగలిగితిని. 'సరాసు'నకు ౪౫ మైళ్లదూరమున యను సోత్తరగ్రామము, మట్లకుండుములును గలవు. నే నచ్చటికి వెళ్లక గంగాతీరముననే సరాసునకు ౧౨ మైళ్ల దూరమున నున్న 'ఉత్తరకాళి' మఱునాడు చేరి డిప్ర్యాగే కల్వరుగారి యాతిగ్రామము స్వీకరించితిని. ఉత్తర కాళియందు గంగ యుత్తరవాహిని. పెక్కురు తపస్సులును గలరు. తపస్సుల కావరమును 'కారీకమ్మివాల్వా' పత్రము గలదు. గంగోత్రి ప్రాంతప్రజ లీ ప్రదేశమున చరికాలమున నివసింతురు. ఉత్తరకాళిలో నున్న మహాస్మ్యులలో జ్ఞానానందగురువు లగు పూర్ణానంద స్వామి లొకరు. ఆయనంత లేజోనిధితో సంభాషించుభాగ్యము వారుఁ గలిగినది.

ఉత్తరకాళినుండి 'భట్వాడి' ౧౮ మైళ్లు. మఱువాఁడు పాయంతనము చేరఁగలిగితిని. భట్వాడినుండి బద్రీచారములకు మార్గము గలదు. గంగోత్రి చెల్లిన యాత్రికులు తిరిగి భట్వాడివీఁడుగ బద్రీచారములకు వెళ్లుట యా

చారము. భట్వాడినుండి గంగవాణి ౯ మైళ్లు. గంగవాణివద్ద మట్లకుండుములు గలవు. అతిశీతలరును గంగాబ్రజములోని కఠిన్యమును గంధకజలములు ప్రవహించుటఁ జూడ చిత్రముగ నుండును. ఇచ్చట మట్లకుండుములలో సలసల కాగు నీటినుండి గోరువెచ్చని నీటివలకు ననేకరకములు గలవు. అచ్చట నెంతవేపు స్నానము చేసినను దునివి తీరదు.

గంగవాణినుండి "సుక్కి" ౯ మైళ్లు. ఇచ్చట మార్గము దుపరమైనది. గంగయొద్దను కొండలు విజృంభింపవచ్చును. కష్టముగఁబడినది. ఈరొళ్లలోనుండి వెళ్లఁ జాలక గంగనీటిమట్టుమునకు దిగి మరల కొండల వెక్కవలసివచ్చును. ఒక్కొక్కచోట గంగపై వంతెనలు సరిగ లేవందున పిడిపిటప్రాణము లుండికొని నడవ నట్లుండును. ఇట్లు ౬ మైళ్లు వెళ్లుసరికి వాకుఁ గొండలు యాత్రికు లేరుత్తరి. వారు సుక్కిముండి ౬ మైళ్లు కొండలెక్కివచ్చి యలసియుండిరి. వారిలో వొకయోమె నిన్ను ముందుచట్టి యంతమూర మున్నదని యడిగెను. మేము మూఁడుమైళ్లు పర్వత మెక్కుటవలన నలసిపోయి దూరము నిర్లయించ లేక, "౫ మైళ్లు" అంటిని. "అయ్యో! ఇంకను ౫ మైళ్ల! అబద్ధము అబద్ధము" అని యామె యటచెను. "నిజము నిజము; ౫ మైళ్లు" అని మరల నంటిని. కొంతమూరము పోయి చూచుముగదా ౪ వ మైలు రోయి కనుపడినది. ప్రయాణికుల కొకమైలు తక్కువ చెప్పి ప్రోత్సహించువలెను గాని యొక్కచ చెప్పి నిరుత్సాహపఱచుచుండెని యప్పటినుండి గ్రహించితిని.

ఎన్నివరులు వాటివను, గంగ జన్మస్థానమున కెంతసమీపమునకు వచ్చిన గంగమృద్ధి యొంకార నాదము తగ్గను. ఆమధురనాదము ప్రయాణికుల ననుక్షణము ప్రోత్సహించుచుండును. మహాపర్వతములనుండి ప్రళయస్థులయ్యునది గుహాధరములలో భయంకరవేగముతో 'గంగానాథ' ప్రవహించుచుండు, యాత్రికులు "గంగామాయీ! జై" "గంగోత్రిమాయీ! జై" యని సింహవాదములచేయుచు బోవుచుండురు. జుగంజులతోఁ గూడిన గంగానదిమీఁది మహావార కుగంధ

కితలకుండునాయులైనచే మనశ్రమ మా మునునను. కాలి
దాసీవా మునునను,

‘ భాగీరథీ నిర్మల రశికరాజాం
వోధా ముహూః కంఠితదేవదారుః,
యద్యామన రవిప్రప్త్యుగైః కింశై
రానేవ్యతే భిన్నశిఖంబిభర్తాః. ’

ఈకితలప్రాంతముల దేవదారుబాడున నప్పు తది
తర వృక్షములు పెరుగవు. కనుకనే ఈమహాకవి
హిమవద్వర్తనమున దేవదారువునే విస్తారముగఁ బ్రకం
పించినాడు. ఆమహాపర్యతములు, ఆ దేవదారువృక్ష
ములు, ఆ హిమశిఖరములు, ఆ గంగాతీరంబగ్రాస్తములు
మామచున్నప్పుడు మన మిహలోకమును విడిచి స్వర్గ
భూమియందుఁ బ్రయాణముఁ జేయుచున్నా మనునూహ
తప్పక గలుగును.

చిరకు ౯,౦౦౦ అమరుల యెక్కువ నున్న
గుక్కి వచ్చినది. క్రీతైలమార్గమగ్గునున ౯,౫౦౦
అమరులయొక్కవసుంఁడి ప్రయాణికులకు శ్రమ గలుగఁ
జేయు యెక్కులపర్యత మీపంపన్నమున జ్ఞప్తికి వచ్చి
పది. గుక్కినుండి యీగలబాబా లేడు. మక్కినుంకొక
“పహాడీ” పర్యతవాసి, ఒక కాసీనేటుగానితో నీక్రింది
సంభాషణము గావించెను.

“నెట్టి! మీదేశ ముల్లెమమైన ననుచున్నావే?
ఇంతకంటె మీరే పుణ్యభూమిగూ? పట్టు? మీరు
గంగాతీరవాఁడని గర్వింపుచున్నారా? మావండ్రి, ఈ
నిర్మల హిమశిఖరములు, ఇట్టి స్వచ్ఛసహజశిఖరము లెప్పు
డైన మీజన్మలో మీకు కన్నులపండు గైనవా? మాకి
యావంపును నిత్యకృత్యములతోనిడి. అమంతుగడ్డరిప్పుడే
కరగఁ యిడిగో మనప్రక్కనే ప్రవహించుచున్నది. మే
మువయొగించుజల విడిది. ఇది యెంత? నిష్కల్మషమో
వర్ణింపఁగలవా? ఈజలము లెన్ని ముదనప్రదేశములలోఁ
బారినవినవ మీకాకిగంగ యశిమన్నతో మీ యింకను
గాఁజోలు. ఆగంగయే మీకట్టురము. అది పవిత్రజలము,
ఎన్ని జన్మములెత్తినను ఆజమునకీ మంచునీటినిల్లదనము
మూలకభాగము రాఁగలవా? మా కాశీరము చారివంత

చొరకదని మీకేంక? ఈచెట్లమీయనున్న ఆలయకారా
ఫలములు, “మా” ఫలములు, ఈయాకుహరలు, ఈ చీనీ
ధాన్యము (కొట్టలపంటిని) ఎంతకుచిమంతములో మీకుఁ
దెలియువా? అటు, మావండు: కన్నూరి మృగములు
మా చంటయింటి కుంటేర్లు. మీకు వచ్చు కన్నూరియం
డెంత మట్టి కలిసినను హిమాలయపు కన్నూరియని బ్రహ
యమకుమో? ఇదిగో, స్వచ్ఛమైన శిలాజన్మ. మా కిది
యొక్కడఁ జాచిగను చొరకును. మీ కిది యగు నను
మహామగ్గును. మీకు కుంకుమపూవు కావలయువా?
మెత్తనియొన్ని కావలయువా? భూర్ల పత్రములు
విలయువా?

ఇచ్చట మాకు స్నాన మావశ్యకము లేదు. ఈ
గాలిని రుచిచూచినవాఁడెవఁడును స్నానము వాసిం
పడు. ఏస్త్రము బతుకుటలేదనిమియాత్మేపద. వస్త్ర
ములకు మలిన మెక్కడిది? దేహములకు చెమటయొక్కడ?
పోనిందు, మేము మోటుకొండవాండ్రమా? ఇదిగో,
యీవాదేహముకంటె నధికమును స్వర్గచ్ఛాయ గాని,
కోమలత్యముగాని మీలో నెవరివద్ద వైనఁ బ్రవర్తించి
నన్ను మోటువాఁడనుడు. మాకు మోసపుమాటలు
చేతఁ గావు. ఋషులను సత్కరించుటకుఁ దగిన
యత్తులు మాకుఁ జాలును. మీరు ధనికులని యనినకుల
పూజల నిష్కర్షకఁ జేసెనుమహానరపు. ఈ యవంత
లేతోనిధులు, ఈయిష్టశ్రేష్టులు, ఈపరబ్రహ్మ స్వరూ
పులు, ఈయవర్త్యప్రభావులు మీసంపదలును, మీయాశి
గ్యములను రోపి యిడిగో మే మిచ్చు మునుక రాజ్యైకు,
చెట్లపండ్లను, పచ్చిపూరలను చరినీళ్లను అమృతప్రాయ
ముగ గ్రహించి మాకు వారివేదఁ జేయుభాగ్యము నిచ్చు
చున్నారు. ఆ మహామృగ సుఖ మరయనిది మేము
నిద్రింపము. ఆ మహామహాలు భుజింపనిది మేము ముద్ద
యెత్తిము. గంగాతీరమునఁ దెల్లని శిలలు వారికి పెండి
కంచములు. గుహలు మణిమయ గృహములు. గడ్డిపెట్ట
పాంపహారికారెల్లము. విశ్వానందము వారి దేవనము,
వాకే మామహారాజులు “యథా రాజా తథా ప్రజాః,

గుక్కినుండి వారిలో ౫ మైళ్లు, మార్గమున బాలురు
కొండలు వచ్చి “మెహా దేవేవ” అనిరి. ఏమి పీరికింత

యధికారము. అప్పుడు, వారిచేతములోనికి వచ్చి వారి ముఖములను జూడకొని, వారిపుణ్యక్షేత్రములఁ దీర్థమాని వారిప్రతీకముల నవదీక్షము చేయువారము, వారియధికారమునకు లోఁబడి యాపర్యతరాజులకుఁ గానుకలు చెల్లించవలదా యని, లేదనకుండ నందఱును కానుక లిచ్చితిరి. ఈసమాపమునఁ గొన్ని వందలగజముల దైకాల్గముగల మందుగడ్డ మార్గమువీడికి దిగివది. ఆమందు గడ్డ మార్గమువీడుగ నడచిపోవు నవృద్ధము లభించినందు కెంతయు సంతోషముఁ జెందిరిని. ఇతఁడు చిన్న చిన్న మందుగడ్డలకు లెక్కయే లేదు. ఇన్నియు కరణములనుబలన నప్పుడే గంగలో మందువలన లారంభమైవది. మందుగడ్డ లగునుమండి కరణి లోపల తొట్టల వలె నై హరిపోవుచుండును గాన వారిని జాగ్రత్తగ దాల్చువలెను.

హర్షిత్ మండి చరికి చేసులు, కాళ్ళు కొంగరలు పోవుట యెక్కువ గావున నిత్యాన్ని హోత్రమే అవసరము. హర్షిం లో “కృష్ణాశ్రమము” అనుపేరుగల దిగంబరస్వామి గలరు. ఈయన చరికాలములోఁ గూడ నిచ్చునే యుండును. బహుసంవత్సరాభ్యాసములవలనను తపోమహత్త్వమువలనను వీరికి చరితాధ లెక్కలేదు. శ్రీజ్ఞానానందస్వామిగారు హతాక్షుగ నొక్కచెత్తరము లోనే దిగంబరులై గంగోత్రిప్రాంతములం దున్నందున శ్రీకృష్ణాశ్రమముగాను హరిసహాయమున కాశ్వర్యపడి వారియం దెంతయు సద్భావముతో మందురు. వారు మానవ్రతులు గాన నేతెప్పివది సంతోషముతోను, సంగీకార మాచకచిహ్నములతోను వాలించిరి. ఈమహాత్ములు మొన్న మొన్న శ్రీహరివాగ్దాని ప్రార్థనచే హిందూవిశ్వ విద్యాలయమున శివప్రతిష్ఠ గావించిరి. ఇట్టిమహాత్ము లిచ్చు ముడికొండులు గలరు. వీరికి మానివృత్తి, అజగత్రము. మహారీతివిద్యనము; పరమసాత్త్వికభావము.

ఈప్రాంతములందు హిమశిఖరులపై మూర్త్యు దయాస్థులయము లత్తిగర్భులముగ నుండును. ఒక్కొక్క హరి యొక్కొక్క విచిత్రవర్ణము పిసినాయందువలె చెల్లి విరిసి, సర్వవ్యాప్తమై భగవదాయమానమై కన్నులు

విజృంభింపకొల్పి మాయమగును. ప్రకృతివృక్షములోనివి యారంగులని, యారీతినున్నవని వర్ణింతురు. వాతరము గారు, కిరణముల వాల్చుమును ప్రతిబింబించుటయు నమభిజైకవేద్యము.

హర్షిత్ నండి ముఖువా ౨ మైళ్లు. అచ్చట భూమానందపండాగారు నన్ను గారవించి గంగోత్రికి వాతో వచ్చి నన్ను యాత్ర చేయించిరి. ఈ భూమానందపండాగారు శ్రీజ్ఞానానందములతో శిశికాలమున నిచలుమండి వారిని నేవించిన సద్భక్తులు. శ్రీవారు నివసించిన గుహలను, వారిలోకాతీతచక్రములను ఈయన వా కుపస్థాపించి వారు. ముఖ్యచిత్రము లేవనఁగా ఆవర్ణింపరాని చరిలో స్వామివారికేరీరముపై భూమానందులకు లెనచేకులను శరీరమును కాచుకొని జీవించువాడట. ప్రారమ్యము లన్నియు నిందుమించుగా స్వామివారి మిత్రములట.

గంగోత్రిక్షేత్రాధికారి శ్రీజ్ఞానానందుల పరమభక్తుడు. ఆయన పేరు స్వామి గంగోత్వరానంద. వారు నన్ను త్రేమతోఁ జూచిరి. గంగానీ మందుకొండుల మండి బయలుదేరుప్రదేశే సమాపముననున్న మొదటి గంగా పుణ్యక్షేత్రము గంగోత్రి యనఁబడును. దీనినే గంగోత్తరయందురు, గంగోత్రి తరువాతనే కిరాత గంగయు, తోడగంగయు ముఖ్యప్రవాహములొ గలియును. గంగోత్తరతరువాతనే గంగ గారీకుండములో శివలింగముమీఁదొక ప్రహించుట. ఇచ్చట భగీరథుడు తిప్పముఁ జేసినశిలయు, గంగా యువాదిదేవతలును శంకరాచార్యుడగు బ్రతిష్ఠింపఁబడిన దేవాలయమును గలవు.

ఈదేవాలయమును జయపూరు మహారాజుగారు ౨ లక్షల్యయముతో నిర్మించిరి ఇచ్చట చరికాలమున సామాన్యమైనపు లండఁబాలరు గాన గంగ కప్పుకు జేత పూజ జరుగునట. చిన్న చిన్న యాలయములు శివుడు, శైరవుడు మొదలగు దేవతలవియుఁ గలవు. వీని కన్నిటికి ధర్మకర్తలు తెహ్రా మహారాజుగారు. పూజారలు ముఖ్యగ్రామవాసులైన పండితులు. ఈ ప్రదేశమునకు ౧౦ మైళ్ల దూరమున గోముఖైలాసము గలరు. ఇచట గోముఖాకారముగ హిమపూరిత పర్వతము లుండును. ఇచట మందుగడ్డల క్రిందిమండి గంగాజలము వచ్చు

చుండును. కాఁబట్టి గంగయొక్క నిజజన్మస్థాన మిదియే కాని యిది-సామాన్యుల కసాధ్యమైనది గావ గంగో త్రియే గంగజన్మస్థలమని యాత్రికులు నేమిందుచుండుదు. శ్రీశ్వానానందులుమాత్ర మీ పులమువకు దిగంబరులుగ వెల్లివచ్చిరట. గంగోత్రియందు నీటిలోఁ జేయిపెట్టిన చేయి నల్లబాటి మొదైయి, యంతటఁబోక, తీపు పుట్టును. అప్పుడు దానిని కాంచుటయే శరణ్యము. దీనినే మన పూర్వులు శిలానది యనిరి. ఈ శిలానదియం దెట్లో న్నానముచేసి వచ్చినాడు. గంగోత్రిలో వ్రాసికొనుటకు వీలగు ధూర్జపత్రములు గలవు. ఇవి ధూర్జపృక్షపురెరడు నుండి తీవిన కాగితములు. వీనిని గూర్చియే కాళిదాసు,

‘స్వప్రాక్షరా దాతురనేవ యత్ర
ధూర్జత్వచః కుంజరవిందు శోణాః,
వ్రజంతి విద్యాధరకుందరీతా
మనంగ లేఖక్రియయోవయోగమ్.’

అనెను.

గంగోత్రినుండి కార్యాంతరములనలన సత్వరముగ ప్రతాపనగరమువకు వచ్చి, శ్రీహృదివారి పెలవంది, బామెంబగుగారికి కృతిజ్ఞులఁ దలిపి కలకత్తా విందుగ వాంఛదేశముఁ తేరిగిని. ఈ తెస్వీరాజ్యము ప్రతియాం ధ్రుఁడును చూచి యానందించి తీరఁబడినదని మనవి చేయుచు నింతటితో విరమించుచున్నాను.

ఓ న ల్ల మే ఘ మా!

మండపాక పార్వతీశ్వరకావ్య గారు

[తేనె పట్టు నుండి]

ఎందుకే, ఎందుకే, ఓ నల్లమేఘమా,
అందుకోరాకుండ, ఎగిరిపోతావే!
అబ్బాయి, అబ్బాయి, అందుకోబోకుమా,
నను బట్టుకో లేరు నీలాంటివాళ్లు;
ఎక్కడికి పోతావు, ఓ నల్లమేఘమా,
నన్ను నీతోగూడ తీసుకోపోవే!
దూరదేశాలకు పోయివస్తానురా,
అబ్బాయి, నాతోటి నీవు రాలేవు.
దూరదేశాలన్ని నేను చూస్తాను, నీ
వీపుమీ దెక్కించి తనుకోపోవే.
దూరదేశాలకూ నీవు రాలేవురా,
నావీపుమీ దెక్కి కూర్చుండలేవు.
పోనిపోనీ గాని, ఓ నల్లమేఘమా,
ఎక్కడికి పోతావో చెప్పవే నాకు.

అల్లాసము దాని కిప్పుడు పోతానురా,
మంచినీళ్లను త్రాగి మల్లి వస్తాను.
ఆనమ్మదంలోను ఏమేమి ఉంటాయి,
ఆడుకోవచ్చునే వేటితోవైన ?
ఓడలూ, నావలూ అక్కడంటాయిరా,
ఆడుకోలేవురా వాటితో నీవు.
మానాన్న నాకొక్క ఓడ కొనియిచ్చేడు,
ఓడతో నావతో ఆడుకోగలనె.
వద్దురా, వద్దురా, నీవు రాలేవురా.
వస్తాను వస్తాను తీసుకోపోవే.
రాబోకు, రాబోకు;

వస్తాను, వస్తాను.

వద్దమ్మ—వద్దమ్మ—

వస్తానునుమ్మ.

భౌతికాధ్యాత్మికశాస్త్రముల అవినాభావసంబంధము

జనరల్ స్ట్యూడెంట్స్ యూనివర్సిటీ సారము - బ్రిటిషు ఎసోసియేషన్ శతవర్ష వర్ధంతి

వేమూరి విశ్వనాథ శర్మగారు, యమ్. ఏ., యల్. టి.

సృష్టివిశ్వాసము - ప్రకృతిస్వరూపము

మనంఘమునకు నేటితో నూరేండ్లు నిండినవి. ఈ నూరేండ్లలో మన సంఘసభ్యులు చేసిన శాస్త్ర పరామర్శమునకు మితిలేదు. ఇప్పుడు భౌతికశాస్త్ర పరిశోధనయాత్రలో నొకమజలీ చేరితిమని చెప్పవచ్చును. రాబోవు ఖట్టము మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. పరిశీలనాశయముబందును, శాస్త్రీయ సిద్ధాంతముబందును గొప్పచూపులు జరుగనున్నవి. భౌతికశాస్త్రముల గమ్యస్థానమే చూచునటుకు కారణములున్నవి. భౌతికశాస్త్రజ్ఞుల భావప్రపంచము నందిట్టి విస్తవకరములగు అభిప్రాయములు పొడచూపుటకు మన సంఘసభ్యుల పరిశ్రమయే కారణమని చెప్పవచ్చును. కాని నేనిప్పుడు వారి పరిశీలనోత్కృష్టతను గూర్చి కాని, గత నూరేండ్లలో జరిగిన భౌతికశాస్త్రాభివృద్ధినిగూర్చి కాని యుపన్యసింప తలచుకొనలేదు. భౌతికశాస్త్రముల ప్రస్తుత స్థితినిగురించియు, వివిధశాస్త్రములయొక్క సిద్ధాంతములకు సామరస్యము కుదిర్చినప్పుడు యెట్టి గమ్యస్థానమును సూచించునో యట్టిసమన్వయమునుగురించియు ముచ్చటించెదను. ఇట్టిపని నిర్వర్తించుట కష్టతరము. నేను భరించలేని భారము. కాని నేటి సభాధ్యక్షుడని నేను

కావలెనని కోరి సంపాదించినదికాదు. నా సామర్థ్యమును గమనించి మీ రొసంగినదియు కాదు. కారణాంతరముల పురస్కరించుకొని మీ రీగౌరవమును నాకు ప్రసాదించితిరి. కావున నా నుడువులను వాత్సల్యభావముతో నాలకించి నా కర్తవ్యమును నెరవేర్చుటలో మీరు సహాయభూతులై కరుణించెదరని ప్రార్థించుచున్నాను.

ప్రపంచముయొక్క నిజస్వరూప మెట్టిది? భౌతికశాస్త్రములు ప్రకృతిస్వరూప మెట్టిదని నిర్ణయించుచున్నవి? ఇట్టి శాస్త్రపరిష్కృత ప్రపంచజ్ఞానమునకును, అనుశ్రుతముగ మన పెద్దలు నిరూపించిన ప్రకృతిస్వరూపమునకును భేద మెట్టిది? ఈప్రశ్నలు ముఖ్యమైనవని నాయభిప్రాయము. ఏల యన, ఈనూతన రాత్మకమగు ప్రపంచ మొత్తవరకు సత్యము? దాని నిజస్వరూప మెట్టిది? తీవ్రని గమ్యస్థాన మెట్టిది? ఈసమస్యలకును మొదట నేను వేసిన రెండుప్రశ్నలకును, పరస్పరసంబంధము గలదు. తేవల భౌతికశాస్త్రజ్ఞానమువలన ప్రైప్రశ్నలకు సంశయనివృత్తి కలుగగలదా? ఈప్రశ్నలకు సమాధాన మిచ్చుటయే నా యున్యాసోద్దేశము.

కూలదృష్టిని గమనించినప్పుడు భౌతిక శాస్త్రములు (Natural Sciences) మూడు రకములున్నట్లు కనబడును:—1. పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రము (Physical Science) 2. జీవ శాస్త్రము (Biological Sciences) 3. సాంఘిక మానసిక శాస్త్రములు (Social and Mental Sciences). భౌతికశాస్త్రజ్ఞానము ఇంద్రియ జన్యము. పరీక్షణ, ప్రయోగము, అనుమానము (Observation; Experiment; Inference) భౌతికశాస్త్రములకు ఉత్కృష్టప్రమాణములు. పరిశీలనమును—శ్రుతిస్మృత్యాదులు; అన్వేషణమును—భౌతికశాస్త్రజ్ఞులకు ప్రమాణములు కావు. కాని ప్రత్యక్షజ్ఞాన మూలమున స్థాపించిన సిద్ధాంతములకు సర్వత్ర వ్యాప్తి యుండుటచేత అట్టిజ్ఞాన మునిచ్చు న్నవిని (Universal) భౌతికశాస్త్రజ్ఞులమతము.* వైవిధ్యమున వివిధ భౌతికశాస్త్రసిద్ధాంతములను పరిశోధించి వాటికి సమన్వయము కుదిర్చి నయెడల ప్రపంచముయొక్క నిజస్వరూప మెట్టిదో నిర్ణయించుటకు వీలు కలదని తలచెదను.

ప్రకృతిస్వరూప మిదమిథ్యమని నిర్ణయించి చిత్రించుటకు ఏ యుగమువారికిని సాధ్యము కాదు. ఆయా యుగములయందుండిన తత్వవేత్తలు తమతమ యభిప్రాయములనుబట్టి ప్రపంచస్వరూపమును నిర్ణయించుచువచ్చిరి. వారి

తరువాత యుగములో శాస్త్ర సిద్ధాంతములు మారినప్పుడు ప్రకృతిస్వరూపముకూడ మారుచుండెను. సృష్ట్యాది యుగమ్యుగోచరమని మొదట తలంచిరి. తరువాత యుగములో ప్రకృతిదేవతలు, దిక్పాలకులు వై ల సి రి. బ్రహ్మాండమునకు (Universe) భూగోళము మధ్య నున్నదనియు, తక్కిన గ్రహములు, నక్షత్రములు భూమిచుట్టు తిరుగుచున్నవనియు కొందరు తలంచిరి. బ్రహ్మాండములో నిమిది యున్న గోళములన్నియు స్వేచ్ఛావిహారులు గాక తమతమ నిర్ణీతస్థానములయందుండి విద్యుత్ ధర్మములను నిర్వర్తించుచున్నవని గలిగియు, న్యూటను మున్నగు శాస్త్రజ్ఞులు హిందరి. మన సమకాలీనుడగు ఐన్ స్టైను సిద్ధాంతములనుబట్టి ప్రపంచము గణితశాస్త్ర బద్ధమనియు, గణితములోని సంఖ్యలవలె ప్రపంచముకూడ నొక చిహ్నమనియు, సృష్టి యొక్క నిజస్వరూపమును భౌతికశాస్త్ర సిద్ధాంతములచే సాధించవచ్చుననియు తేలుచున్నది. కాని చరాచరాత్మకమగు సృష్టికి ప్రతిసృష్టి నొకదానిని సమోనాగా చేసి చూపుటమాత్ర మసంభవమని యంగీకరించిరి. ఇట్లు ఆయా కాలములయందలి జ్ఞానాభివృద్ధినిబట్టి శాస్త్రవేత్తలు సృష్టితత్వమును నిర్ణయించుటకు ప్రయత్నించిరి. ఇప్పటి నవీన ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞానము ప్రకృతిస్వరూప నిర్ణయమున

* ఉదాహరణము—అరటిపండు తియ్యగ నుండును. పరీక్షించి యనుభవించిన యరటిపండ్లు కొలదియైనను, ఏదేయైన నున్నను, ఏకాలమున దున్నను అరటిపండు తియ్యగానే యుండును. అగుచేత “కరకీర్వానుత్వ” జ్ఞానము దేశకాలావిచ్ఛిన్నమని చెప్పవచ్చును.

తంతవరకు తోడ్పడునో సూచించుటయే నేటి కర్తవ్యము.

భౌతికశాస్త్రజ్ఞానమునకు అనుభవమే పునాది. అనుభవవేద్యమగు ప్రపంచము పద్య వివరములకు లోచన భిన్నవ్యక్తుల సముదాయము. ఇంద్రియగోచరములగు వికృతులు (భిన్నవ్యక్తులు - separate entities), పంచేంద్రియాతీతములైన ఆకాశము, కాలము, జీవుడు, అత్మ అను ఐదుద్రవ్యములు దృగ్గోచరప్రపంచమునం దిమిడియున్నవని సామాన్యజ్ఞానము నిరూపించుచున్నది. ఇవి చాలక సృష్టికార్యమునకు కర్తయుండవలెనని తలంచి యొకవిశిష్టమైన పురుషుని (దైవము) కల్పించిరి. ఈ రీతిని కొన్ని పరిస్థితులు కల్పించుకొని భావపరితమైన యూహా సముదాయము అనుభవసిద్ధమగు సామాన్యజ్ఞాన మగు ను కా ని (empirical knowledge) ప్రత్యక్షజ్ఞానజన్యమగు సిద్ధాంతములకు కట్టుపడి సాధించిన శాస్త్రాధ్యక్షజ్ఞానము (scientific knowledge) కాదు. కాకపోయినను అనుభవసిద్ధమగు సామాన్యజ్ఞానమే నిత్యకృత్యములకును మతవిశ్వాసములకును కారణభూతముగ నున్నది. అనుభవసిద్ధజ్ఞానమునకును, శాస్త్రాధ్యక్షజ్ఞానమునకును పరస్పరవిరోధము లున్నవి. పొత్తు కుదరక పోయినను స్థూలదృష్టితో పరిశీలించి సామాన్యజ్ఞానాధారమున నిర్ణయించిన సృష్టితత్వ నిరూపణమే జనవిశ్వాసము బడయుచున్నది. ఇట్టి యనుభవైక జనితమగు సృష్టితత్వ నిర్ణయమును భౌతికశాస్త్రజ్ఞు లెల్లు విమర్శించిరి? ఏవిధముగ మార్చివేసిరి?

నే నిదివరలో చెప్పినట్లు భౌతికశాస్త్రసిద్ధాంతములను స్థాపించుటకు జ్ఞానేంద్రియములే మొదటిమెట్టు. పరిశీలన, ప్రయోగము—ఇవి భౌతికశాస్త్రజ్ఞులకు రాజమార్గములు. వీటి కనుగుణమగు అనుమానమే సిద్ధాంతము. ఇట్టిపునాదులపై భౌతికశాస్త్రజ్ఞానము పెరిగి పెంపొందినది. ప్రత్యక్షప్రమాణములకు వ్యతిరేకములగు ఊహలు, సిద్ధాంతములు పూర్వపక్షము కాబడినవి. శాస్త్రసిద్ధాంతములను స్థాపించుటకు కావలసిన యుపకరణములను పరిగ్రహించి తదితరములను పరిత్యజించిరి. భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు గ్రహించిన యుపకరణములలో, కొన్ని యింద్రియాతీతములు కేవలము భావైకవేద్యమాలు. ఏల యన, ఇంద్రియగోచరము కాకపోయినను వస్తులేశమునకు 'అణువు,' 'పరమాణువు' అనుపేర్ల నిడి చరాచరప్రపంచ మంతయు పరమాణు (atom) సంధానమువలన నేర్పడిన అణుసముదాయమని (aggregates of molecules) కణాదుని సిద్ధాంతమును, అరంభవాదమును బలపరిచిరి. సర్వాంతర్యామియగు "ఈథర్" అను నొక కొత్తద్రవ్యమును నెలకొల్పిరి. 'బలము'నకు (Force) బదులుగ 'శక్తి'ని (Energy) ప్రతిష్ఠించిరి. స్వభావసిద్ధములగు నియమముల ననుసరించి ప్రపంచము నడచుచున్నట్లు గ్రహించి 'గతినిర్ణయసూత్రములను' (Laws of Motion), 'పదార్థనిత్యత్వమును' (conservation of mass), 'విద్యుత్ అయస్కాంత సిద్ధాంతములను' (Laws of Electromagnetism) ప్రమాణముగ

సాపించిరి. ఇట్టి నిరంతరకృపివలన భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు వస్తుప్రపంచమును (material universe) గూర్చి సర్వజ్ఞత్వమును సాధించిరి. కాని వీరు చిత్రించిన ప్రకృతిస్వరూపమునండు జీవునికి, మనస్సుకు తావు లేదు. జీవుడు, మనస్సు ఇదమిథ్యమని నిరూపించుటకు భౌతిక శాస్త్రశరణ్యములగు కొలతముంటిలు, అడుగు బద్దలు, తూనికరాళ్లు (కేవలము భౌతిక స్వరూపమును నిర్ణయించుట కుపకరించుసాధనములు) పనికిరాలేదు. అందుచేత వారు జీవుని, మనస్సును అనామతుకాతాన జమ వ్రాసిరి. సృష్టికారణమునుగూర్చియు, సృష్ట్యతితుడగు కర్తనుగూర్చియు భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు అశ్లేయవాదమును గాని, నాస్తికవాదమును గాని యవలంబించిరి.

గతశతాబ్దమునందలి భౌతికశాస్త్రజ్ఞుల పోకడలనుగూర్చి సంక్షేపముగ వర్ణించితిని. వారు నూతనవిషయము లనేకములు కనిపెట్టిరి. యంత్రములను సృష్టించి నాగరకజీవనమును పెంపొందించిరి. ప్రజాసౌకర్యమునకు గావలసిన పరిస్థితులనేకముగ కల్పించిరి. కాని సృష్టి తత్వ నిరూపణమునందు వీరికిని, మనపూర్వపు శాస్త్రవేత్తలకును విశేష భేదములేదు. అనుశ్రుతమగు సామాన్యమభవ జ్ఞానమునే వీరు ప్రయోగపూర్వకమగు ప్రమాణములు చూపి పట్టికరించిరి. మనపూర్వులు ప్రవచించిన దేశ, కాల, ద్రవ్యములనే వీరును ఖాయపరచిరి. సృష్టితక్వాన్వేషణమున పూర్వులకును వీరికిని ప్రాతిపదికలో గాని, దృక్పథమునందు గాని భేదము లేదని చెప్పవచ్చును.

(సంక్షేపము)

శారదగానము

కా. కృష్ణారాయశాస్త్రి గారు

శారద సీరదాళు లవె సంతతసీలవీనిల భారీరా

గోరు తళ తళ లైలయ నూడెను పిల్లనగ్రోవి మోవిశెం
పారినయింపుసంపు లన హాయన న్యోమవిహారయానముల్
దారలలోచులం గలుగ దైవము గూర్చునె గోపికాపతి.

ఒనరుతు నే నొనర్చ నిదియో యదియో యను జంకుగొంకులకా
వినుమొగమై ముసుంగుపడి విన్నడవంబున నున్న నల్లవా
నిని నెఱజూగా దురము నేర్పరిగా దొరగా నొనర్చునీ
కనికరమైన యావిజయగానము నేయవె పార్థసారథి.

కూళతనాన భారతుల కోమలి రచ్చకు నీడ్చి నొంచి గ
య్యారితనంబు సూపనజనానికి నబ్రము దోడఁ బల్లులో
జేళమ కాచినట్టి యల వేడ్క మొగంబున రార నేడు న
ర్యేళిత నీలదేహ రుచు లీనఁగ ద్రోవదిఁ బ్రోచు సుందరా.

మలకల వారి మోసములమాటల తేటలు మీటి మేటివై
కలఁగనిపాడిపెన్నుడులు గందని డెందమునందఁ బాదముల్
నెలకొన నాడినట్టి యల నీయెకిమీనికడాని పల్కులన్
బలుక వదేల మామెదుర భారతసుందర సందనందనా.

కాటుక కన్దవం దొఱగి కాల్వలఁ బాతెడు కంటిసీటిచే
నాటలఁ బాటలం గలిసి యాడిన పాడిన నిన్ను వ్రేత లా
తోటలఁ జల్లులాడుటలు తోచునో తోడవో పాలుమీఁగడల్
దూఁటులు వెట్టి జాఱుకొను తోరపుబాజ్జ గలంచి వైవదే.

అపు డెది చేసి పాడిలివో యాజగతీ హృదయాభిరామగా
నపటిమ భారతావని ననంబులఁ బట్టనరాజి రాజితా
నుపమవిశాలభూములను నొక్కరతి నివినిపింపనింపనే
నిపులమహార్య హృత్కుహర విస్ఫుట దివ్యవపు ర్విభాంచితా.

లోకాలోకనమాలో-కైకాయత దివ్యభావుకాగ్రియ భావా
స్తోకవివేకా వినుము మహాకవికృష్ణార్యకాంక్షితార్థము లొనఁగన్.

హిందూదేశపు బ్యాంకింగుసమస్య:

బ్యాంకింగు విచారణసంఘ నివేదిక

చా. వెం. హనుమంతరావు గారు, M.A., B. Ed., Fr. R. Econ. S. (Lond.)

౧

౧౯౩౧ సం. సెప్టెంబరు ౧౬-వ తేదీన ప్రచురింపబడిన బ్యాంకింగువిచారణసంఘమువారిచేబోర్డు చాల విషయములందు అభివృద్ధిసూచకముగ నున్నది. ప్రస్తుతము హిందూదేశమునందు చాల తక్కువగనున్న బ్యాంకింగు వ్యాపారమును మెచ్చుచేయుటకును, పరిశ్రమల యొక్కయు, వ్యవసాయముయొక్కయు, అభివృద్ధికి బ్యాంకులు ఏవిధముగ తోడ్పడవలెనో నూదించుట యందును, విదేశపుబ్యాంకులు మనదేశమునుండి ప్రతి సంవత్సరము తీసుకొనిపోవుచున్న లాభములను దేశము నందే యుండునట్లు చేయుటకును—ఇట్లునేక దేశీయఆర్థిక సమస్యలను పరిష్కరించువిధములు విధానములను గూర్చియు కమిటీవారు చాలసమంజసములగు సూచనలను చేసియున్నారు. కమిటీవారికి విదేశములందలి బ్యాంకింగు పద్ధతులనుగూర్చి సలహా నిచ్చుటకు విలివింపబడిన బ్యాంకింగునిపుణులు వారితో కొన్నిముఖ్యవిషయములందు అభిప్రాయభేదమును వెల్లడించినప్పటికిని కమిటీ వారుమాత్రము ఆసలహాలను సుస్తింపక దేశక్షేమమునే తమ యెదుట నుంచుకొని ఆవిషయములనుగూర్చి తమకు లాభిదాయకములని తోచిన సూచనలను మాత్రమే చేసియున్నారు. అట్టిఅభిప్రాయభేదము ముఖ్యముగ రెండు విషయములందు వెల్లడియాయెను. అవేవన:-(౧) దేశీయ పరిశ్రమల సభివృద్ధిచేయుటకు అవసరమైనవో రాష్ట్ర ప్రభుత్వములు రాష్ట్రపారిశ్రామికసహాయసంఘములను స్థాపించవలెను. దీనినిగూర్చి ముందు కొంత విపులముగ చర్చించెదము. విదేశ-బ్యాంకింగునిపుణులు అట్టిసంఘములం జయింపదముగ కొనసాగవనియు ప్రభుత్వమువారు

అట్టిసంఘములను నిర్మించుటకు పూనుకొనుట మాదిరియు ప్రారబ్ధము. (౨) ప్రభుత్వసహాయముతో ఒకదేశీయమారకపుబ్యాంకును స్థాపించుట. అట్టిబ్యాంకును ప్రభుత్వయాజమాన్యముక్రింద స్థాపించమాడవని వారు అభిప్రాయమిచ్చిరి.

౨

మొట్టమొదట మైన చెప్పుబడిన రెండివిషయములలో రెండవదానినిగురించి చర్చించెదము. మనదేశపు విదేశేయ మారకపుబ్యాంకులనుకూడా కాలనీస్ సామ్యువంతము ఇదివరలోను, ఇంతవరకును విదేశ-మారక-బ్యాంకులు (Foreign Exchange Banks) సరఫరా చేయుచున్నవి. ఈవ్యాపారములో వాటికి ప్రతిసంవత్సరము సుమారు ౬ కోట్లరూపాయలు లాభము వచ్చుచున్నట్లు లెక్క చేర్చబడినది. మారకపుబ్యాంకులకాకుండా ఈ బ్యాంకులు ఇతరవిధములగు బ్యాంకింగువ్యాపారము సాగించును (అనగా ప్రజలనుండి డెపాజిట్లు—deposit—తీసికొనుట, విదేశపరిశ్రమలకు సామ్యు సరఫరాచేయుట మొదలైనవి. ౧౯౩౭ సంవత్సరంతమువాటికి ఈ బ్యాంకులయందలి డెపాజిట్లు ౬౯ కోట్లరూపాయలందే నని ప్రభుత్వపులెక్కలవలన జేరినది) దేశీయ-బాయింట్లుప్రాకుబ్యాంకులతోపాడ పోటీనల్పుచున్నవి. హిందూదేశమునం దింతలాభకరముగు వ్యాపార మని సాగించుచున్నప్పటికిని హిందూదేశపు అభివృద్ధి కది ఎంతమాత్రము తోడ్పడక, వాటి ఆదాయస్థాయిపట్టిలైనను ఎప్పుడును ప్రయంతపక, అవి ఏవిధముగ పని సాగించుచున్నవో ప్రజలకు తెలియపరచిక, దేశీయాల నొక్కరినైనను తమయాజమాన్యములో పాల్గొననీయక,

వాటి ఇష్టమునచ్చినట్లు వదులబడుచున్నవి. ఈవిషయముల వన్నిటిని గమనించిన ఈసంస్థలను తిసుకట్టుబాట్లలో నుంచి వాటిని హిందూదేశపుబ్యాంకింగునకు సంబంధించిన చట్టములకు లోబడియుండునట్లు చేయుట చాల అవసరమని తేలుతెలుచును. ఇట్లు వాటిని కట్టుబాట్లతో నుండుటకు తోడుగా వాటితో సరిసమానమును సమర్థతతో పనిచేయగలిగి దేశీయుల విదేశేతరరక్తవ్యాపారమునకు తగుసహాయము చేయగల దేశీయసంస్థ నొకదానిని గాని, వీలైన, అంతకంటె ఎక్కువగాని స్థాపించుట మాడ అవసరమని గ్రహింపవలసియున్నది. విదేశీబ్యాంకులపై ఈక్రిందివిషయముల నేర్పాటుచేయుట ముఖ్యము:

(1) ప్రతిసంవత్సరమును వాటిని తమ ఆదాయవ్యయ, లాభనష్టములపట్టికను ప్రకటించునట్లు చేయుట. (2) వాటిదైర్యములలో కొంతమందిని స్వదేశీయులను చేర్చుకొనునట్లు చేయుట. (3) హిందూదేశములో వారు చేయువ్యాపారమునకు గ్యారంటీగా కొంతభవనరూపకమును నిల్వకు కల్పియుండునట్లు చేయుట. (4) హిందూదేశీయులను వాటిఆఫీసులలో ఎక్కువగా చేర్చుకొనుట. ఇవి గాక అవసరమని తోచినవాటిని ముందు ఏర్పాటు చేయబడతోపు రిజర్వుబ్యాంకుపారితోషకముండి ఫర్మావా (license) లేనిదే పనిచేయుకుండునట్లు చేయుటమాడ సమంజసమే.

ఈమార్పులు చేసినతరువాతమాడ విదేశీ-బ్యాంకులు తమచైఖరిని, తమపద్ధతులను పూర్తిగా మార్చుకొనునని తెలందుట పొరపాటు. కాన ఆలోచించు తీర్పులకై దేశీయ-మారకపు-బ్యాంకుసంస్థ నొకదానిని స్థాపించుటయే పరమావధి. బ్యాంకింగువిచారణసంస్థములో సభ్యులగు సర్ పురుషోత్తమదాస్ రామోదాస్, రామదాసుపంతులు, జమాల్ మహమ్మద్ ప్రభృతులను, మరిమగురును కలిసి అట్టిబ్యాంకును వెంటనే స్థాపించవలెననియు, అట్లు స్థాపించకపోయిన దేశీయునకు చాల నష్టము కల్గుననియు, ఇదివరకే విదేశేతరరక్తవ్యాపారమునకు దేశీయునందు జరుగున రక్తమునకును సోమ్యు సరఫరా చేయుపద్ధతులలోను అవకాశములలోను చాలవ్యత్యాసము, అన్యోన్యసంబంధము లేకపోవుట మొదలగు లో

ట్లుండుటచే హిందూదేశపుతర రక్తవ్యాపారము నష్టపడుట, హిందూదేశఆర్థికవీతి పెంపొందుకుండుట జరుగుచున్నదనియు, వీటివన్నిటిని సరిచేయగల మార్పు పైన మూచించినమారకపుబ్యాంకుస్థాపనమేయనియు వ్రాసియుంటిరి. కాని కమిటీలో అధికసంఖ్యాకులు మాత్రము వెంటనే అట్టిసంస్థ నేర్పాటుచేయుట ముఖ్యావసరము కాదనియు, మొట్టమొదట ప్రస్తుతమందున్న బాయింటుస్థాపనబ్యాంకులు, ఇంటిరియర్ బ్యాంకు మొదలగుసంస్థలు విదేశేతరరక్తవ్యాపారమునకు తోడ్పడుననిని నెరవేర్చుచుండవలెననియు, కొంతకాలము అనుభవము సంపాదించినతరువాత ఈపద్ధతి సరిగా పనిచేయుట లేదని తేలినప్పుడు తరకపుబ్యాంకును స్థాపింపవచ్చుననియు తనుయభిప్రాయమును వెలిపుచ్చిరి. కాని వారుమాడ అట్టిసంస్థ నేర్పాటు చేయుమాడదనికాని, ఎల్ల కాలము మన విదేశేతరరక్తసహాయ సంస్థలుగ విదేశీబ్యాంకులే యుండవలెనని కాని మూచించి యుండలేదు. మనదేశపు ఆర్థికపరిస్థితులు బాగుపడవలెననిన పైన మూచించినట్లు మారకపుబ్యాంకును ఏర్పాటు చేయుటయే, దానిని సరియగుపద్ధతులపై ప్రభుత్వయాజమాన్యముక్రింద వదులుటయే ప్రధానావసరము.

3

హిందూదేశపు బ్యాంకింగు సౌధమునకు మూలాధారముగ నుండవలసిన పెద్దబ్యాంకింగుసంస్థ ఇంతవరకును మనదేశమునం దేర్పరుపబడియుండలేదు. హిల్టన్ యంసు కమిషనువారి రిపోర్టు ననుసరించి అట్టిసంస్థను (Reserve Bank) స్థాపించుటకు కొంతప్రయత్నము జరిగినది కాని ప్రభుత్వమువారికిని సామ్రాజ్యభావనసభవారికిని దానియాజమాన్య మెవరిచేతులలో నుండవలెను అనువిషయములో భేదాభిప్రాయము కలుపుటచే ఆప్రయత్నము పరిపూరింపబడినది. ఇప్పుడు మరల బ్యాంకింగు విచారణసంస్థమువారు వీలైనంత త్వరలో రిజర్వుబ్యాంకును ఏర్పాటుచేయవలెనని మూచించియుంటిరి. హిందూదేశమునందుగల బ్యాంకింగుసంస్థల వన్నిటిని ఒక కేంద్ర అధికారముక్రిందకు తీసికొనివచ్చి వాటిపద్ధతులను కొన్నిముఖ్యమాలమూత్రములపై ఆధారపడునట్లు చేయుటకును, దేశీయునందు ఇప్పుడున్న దానికన్న చాల

వివిధగా బ్యాంకులను స్థాపించుటకును, వాటియందు ప్రజలు తమధనమును గుప్తముచేసికొనునట్లు ప్రోత్సహించుటకును, ప్రభుత్వమువారి ఆర్థికవ్యవహారములను కఠినమూరకపురిధానములను సరియగుపద్ధతులపై నడుపుటకును రిజర్వుబ్యాంకు చాలాఅవసరము. ప్రతి ఇతర దేశమునందును ఆయా దేశపు రిజర్వుబ్యాంకులు పైన చెప్పబడినట్టి ప్రధానవిధులను నిర్వహించుటకు ఎట్లు తోడ్పడుచున్నవో నునము చూచిన అట్టిపరిస్థితి మన దేశముందుమాడ వెంటనే ఏర్పాటుచేయవలసిన అవసరము స్పష్టమును. ఇప్పుడు దేశమందు పనిచేయుచున్న జాయింటు స్టాక్ బ్యాంకులు, కోఆపరేటివ్ బ్యాంకులు, ఎక్స్‌చేంజీ బ్యాంకులు, సాహుకార్లు మొదలగువారందరను ఎవరికి వారి స్వతంత్రముగ తమవ్యాపారమును సాగించుచున్నారు. వీరి నందరను ఒక కేంద్రవిధానమునకు లోనుచేసి అన్నిటికిని అనువర్తించుపాలిసీ (policy) నిశ్చయించి ఏర్పాటు చేయవలసియున్నది. ఈపని రిజర్వుబ్యాంకువారి అధికారయాజమాన్యములక్రిందనే జరుగవలసియున్నది.

రిజర్వుబ్యాంకింగునకెల్ల ఆలోచించుచున్నప్పుడు దేశీయులకు సాహుకార్లను (indigenous money lenders and bankers) గురించి కొన్ని విషయములను గుర్తించుట ముఖ్యము. ఈతెగకు చెందినవారందరను ఇంతవరకు స్వతంత్రముగ తమవ్యాపారమును సాగించుచున్నారనియు, వారిని ఒకపద్ధతిలోనికి తీసుకొని వచ్చుట అవసరమనియు పైన చెప్పియుంటిమి. మనదేశములో ఈసాహుకార్ల ప్రాముఖ్యము చాల ఎక్కువగా నున్నది. వ్యవసాయమునకు, పరిశ్రమలకు మొదలగువలల కన్నిటికిని కావలసినధనము (credit) ను ఇంతవరకు చాలభాగము వీక సరఫరా చేయుచున్నారు. వారు పుచ్చుకొనే వడ్డీరేట్లు, వారు అప్పునిచ్చు వరకులు మొదలయిన సంగతులు చూచిన, వారిచేతులలో పడినవాడు తిరిగి కోలుకొనుట చాల కష్టమనుచు చెప్పవచ్చును. కార్మిక సంఘమువారును, వ్యవసాయక సంఘమువారును (The Labour and Agricultural Commissions) ఈవిషయమై చాల గట్టిగ వ్రాసి వారిచేతుల నుండి బాకీదార్లను కాపాడుటకు మార్గముల నన్వేషించుటయొక్క ఆవశ్యకముగూర్చి మానవలను చేసియుండిరి. వారు చేయుపనిలను ఈవిధముగ ప్రజలకు నవ్వ మున్న పుట్టికిని, వారు దేశపోయినను వారిని పూర్తిగ తొలగించుట కేర్పాటుచేసిననుమాడ చాల నవ్వము అన్నవి; వారిస్థానము వాక్రమించి వారు చేయు పనిని, వారు సరఫరాచేయు ధనసహాయమును ఇంకొక విధముగ ఏర్పాటుచేయుటకు తగుసంస్థల దేశమందు లేవు. కాన ఇప్పుడు చేయవలసినమార్పు లేమన, ఈదేశీయ-వడ్డీవ్యాపారస్థులను, బ్యాంకులను ఒకతెగ క్రిందకు తీసికొనివచ్చుటయు, రిజర్వుబ్యాంకువారికి వీరిపై అధికారము కలిగియుండునట్లు చేయుటయు, వారు పుచ్చుకొనువడ్డీరేట్లు నూటికి ౮ రూపాయలకంటె ఎక్కువ యుండరాదని విషయమును కేర్పాటుచేసి తీవ్ర మైనశిక్షకు పాత్రులుగ చేయుటయు, వారుమాడ ఇతర బ్యాంకులవలెనే తమ వ్యాపారపురైకెట్లు, లాభవత్తుపు పట్టిక మొదలైనవి తమచు వాటిని ప్రభుత్వమువారు పట్టిపైచేసిన ఆడిటర్లచే తనిఖీచేయబడుట కొప్పకొను నట్లు చేయుటయు పైయున్నది. ఈమార్పులలో చాల వరకు వెంటనే ప్రవేశ పెట్టవలెనని బ్యాంకింగుకమిషను వారు సూచించియున్నారు. శ్రీయుర వేమనరపు రావు దానుపంతులుగారు స్వదేశ - వడ్డీవ్యాపారస్థుల (indigenous bankers) సుగూర్చి వేక ఒకనివేదికను కమిషనువారి రిపోర్టునందు చేర్చియుండిరి, దానిలో వారిని ఒకపద్ధతిక్రిందకు తీసుకొనివచ్చి వారివ్యాపారమును మర్యాదగల వ్యాపారముగా మార్చుటకుగల అవసరమును వారు సూచించియున్నారు.

౪

మనదేశమునందు దివ్యము తెండు విషయములలో చాలాఅవసరమును ఏర్పాటు చేయవలసియున్నది. ఒకటి, దేశీయపరిశ్రమలకు తగు ధనసహాయము చేసి వాటి వర్ధివృద్ధిచేయుట; రెండు, వ్యయసాయపరిశ్రమకు కావలసిన మూలధనమును సఫలించేయుసంస్థల కేర్పాటుచేసి వ్యయసాయదారులకు సహాయముచేయుట. మొట్టమొదటి అవసరమునకు ఏర్పాటుచేయుటకు జాయింటు స్టాక్ బ్యాంకులను, రెండవవిషయములో సహాయముచేయుటకు

దూరం కోఆపరేటివ్ పాపైటీయను తగినట్టిసంస్థలని ఎల్లరు సంగీకరింతురు. కాని ప్రస్తుతసంస్థములలో ఈరెండువిధములగు సంస్థలు వాటివాటివలనను అవసరమైనంతవెక్కువగును ఇప్పుడువఱకును కొనసాగించుటకు వీలగుపరిస్థితులలో లేవనిపొడ మన సంగీకరింపరాదను. కాన వ్యవసాయపరిశ్రమకు సహాయముగా నుండుటకై వ్యవసాయదారులకు చాలకాలమునకు నీయ్యటకు వీలగు అప్పుల నియ్యటకును (Long term credit), భూమితఃఖ్యావ్యాంతులను, పరిశ్రమలకు మూలధనము సహాయము చేయుటకు పారిశ్రామికవ్యాంతులను (Industrial Bank) ప్రత్యేకముగ ఏర్పాటు చేయవలసియున్నది.

మొట్టమొదట పరిశ్రమలవిషయమై ఆలోచించెదము. మనదేశమునందు పరిశ్రమాభివృద్ధి ఇంతవఱకు చాల మందముగ నున్నది; దీనికి ముఖ్యముగ కారణము పరిశ్రమలను స్థాపించుటకు కావలసిన మూలధనము తగినంత లేకపోవుటయే. వ్యక్తులు గాని, వ్యక్తులు కొనిపెరు కలసి ఏర్పాటుచేసిన కంపెనీలు కాని పరిశ్రమలను స్థాపించి వాటికి కావలసిన సామ్యంతయు ప్రజలనుండి సంపాదించగల్గిన చాల లాభదాయకముగ నుండునని చేరుగ చెప్పునరవా? కాని మనదేశపరిశ్రమాభివృద్ధికై సుమారు ౫౦౦ కోట్ల రూపాయలు అవసరమని అంచనాచేయబడినది. ఆసామ్యంతయు కాని, కానిలో చాలభాగము కాని ప్రజలనుండి రాబట్టవలసినది అది కష్టమనుచున్నది. అదియును గాక, బాయింట్లుపాటు వ్యాంతులు ఈవిషయములో సహాయముచేయుటకై నను ఆవ్యాంతులు చేయు డిపాజిట్లు తీసుకొనుట, వాటిని కొద్దికాలమునకు తిరిగి ఇచ్చుపద్ధతిని అప్పులీమ్ముట మొదలగుపనులలో అవి చాలకాలమునకు తిరిగి ఈయవడు అప్పుల నియ్యటకును, అవిధముగ పరిశ్రమాభివృద్ధికి తోడ్పడుటకును అవకాశము లుండుట కష్టము. కాన వ్యాంకింగు కమిటీవారు మాచించిన ప్రకారము ప్రతిరాష్ట్రమునందును పారిశ్రామిక సహాయ సంస్థముల (industrial corporations) ఏర్పాటుచేసి వాటివలనముగ పైన చెప్పబడిన లాభమును పొందుటకు ప్రయత్నములు జరుగవలసియున్నది.

ఇర్మనీదేశములో ఈవిధముగ పరిశ్రమలకు సహాయము చేయు వ్యాంతులు చాలవ్యాసగ పనిచేయుచున్నవి. కాని అక్కడ పరిస్థితులకును, మనదేశపు పరిస్థితులకును ఒకముఖ్యవిషయముతో భేదము కలదు. అక్కడ ఇట్లు పరిశ్రమలకు సామ్య సరఫరాచేయువ్యాంతులు చాల వరకు వ్యక్తుల యాజమాన్యముక్రింది నున్నవి; కాని మనదేశముందు ఇంతకు ముందు వ్రాసినట్లుగా వ్యక్తులు ఈవిషయములో పూర్తిగ భారము వహించగలరని తలంచుట పొరపాటు; మనకు ప్రభుత్వమువారి సహాయము ముఖ్యాంశము. ఈఒక్కభేదమును వదిలివేసి ఇతరవిషయములలో ఆదేశప్రపద్ధిని మనదేశముందు ప్రవేశపెట్టుట సమంజసముగా నుండును. ఇర్మనీలో పెద్దవ్యాంతు లేవియు పరిశ్రమలకు గూటిగ సహాయము చేయుపద్ధితి ననుకరించవు. మరియు వ్యాంతులు సహాయముచేయు ప్రతి పరిశ్రమ యాజమాన్యమునందును వాటికి కొంతప్రాతినిధ్య ముండును. అదగా ఆపరిశ్రమల డైరెక్టరులసంఘమునందు వ్యాంతు ఉద్యోగులు ఒక రిద్దరు మొదలగుగా చేర్చుకొనవలెను. దానివలన పరిశ్రమలకును వ్యాంకింగుసంస్థలకును అన్యోన్యసంబంధం ఏర్పడుటయే కాక, ఆపరిశ్రమలు పరియను పద్ధతిపై వదుపబడునట్లు చూచుటకును, అవసరమైనట్టియు, నష్టము రాదనినట్టియు పద్ధతులు పరిశ్రమాధికారులు అనుకరించుకొందునట్లు చేయుటకును అవకాశము లుండును. తరువాత ఈవ్యాంతులు పరిశ్రమల కష్టగా నియ్యడమ్మును సాధారణముగా డిబెంచెర్ల (debentures) అమ్మకముచూలమునను, చాలకాలమునకు కాని ఈయవవసరము లేని డెపాజిట్లు (lay term deposits) చూలమునను సంపాదించుచుండును. ఈపద్ధతులను మనదేశమునందుకూడ ప్రవేశపెట్టి పనిచేయుటవలన చాల లాభము కల్గవలయుటకు సందేహము లేదు. రాష్ట్రీయ పారిశ్రామికసంస్థములలో ప్రభుత్వమువారు డిబెంచెర్ల కొనియు, ఇతరవిధముల ధనసహాయము చేసియు వాటిని పెంపొందింపవలెను. ఈసహాయమునకై వాటికి ఆసంఘములందు తగుప్రాతినిధ్య ముండునట్లు ఏర్పాటు చేయవలెను. ఆతరువాత ఈసంఘములు తమ డైరెక్టరులలో

ఒకరిని అవి సహాయముచేయు పరిశ్రమల యజమాన్యము లలో పాల్గొనువట్లు నియమించుచుండవలెను. ఈవిధముగ ఏర్పాటుకాబడిన స్థానిక పారిశ్రామికసహాయసంఘములు జయప్రదముగ పనిచేయుచుండిన కొంతకాలమునకు చిటి కన్నీటిని మూలాధారముగ నుండు కేంద్రపారిశ్రామిక సహాయకసంఘము (All India Industrial Corporation) ను ఏర్పాటుచేయవచ్చును. బ్యాంకింగు కమిటీ ప్రభుత్వ డను మనుషుబేదారుగారు (Mr. Manu Subedar) వెంటనే అట్టి అభిలభ్యతసంస్థను ఏర్పాటు చేయవలసినని మూలించుచు వేరుగ ఒకనిచేదికను తయారుచేసియుండిరి. కాని మొదట, అట్టిసంస్థ నేర్పాటు చేయుటకు కావలసినంతధనమును సేకరించుట కష్టము; ఇంకవది, ఇదివరలో ఇట్టిపనికే ఏర్పాటుకాబడిన తాతా కంపెనీవారి పారిశ్రామికసహాయపు బ్యాంకు (Tata Industrial Bank) కొద్దికాల మైనతరువాత విఫలమునటచే మరల అట్టిదానిని అవధియు లేకుండ స్థాపించుట మంచిపని కాదు.

౫

ఇంక వ్యవసాయపరిశ్రమకు సహాయముచేయు మార్గములనుగూర్చి విచారించిన వ్యవసాయదారులకు కావలసిన ముఖ్యవిషయము, ఇంతికుముం దాతడు చేసిన అప్పులబరువును తొలగించుటయు, ఇకముందు తనపనిని కొనసాగించుటకు కావలసినసొమ్మును ఆతనికి పట్లయి చేయుటయు నైయున్నది. ఎక్కువకాలము (long term loans—అనగా వెంటవెంటనే తీర్చవలసిన అవసరము లేనట్టియు, అట్లు తీర్చకపోయిన కాంపాండు లేట్లతో పెరుగనట్టియు అప్పులు) అమలునందుండు అప్పులు ఆతనికి ఇచ్చుమార్గముల నేర్పాటుచేయుట : మామూలుపరపరిసంఘములు ఆతనికి తాత్కాలికముగ కావలసిన అవసరములకై సొమ్మును పట్లయిచేయకలవు కాని, అనేకమందితో అనేకవిధములను పద్ధతులపై వ్యవహరించుసంస్థ లగుటచే అవి వైప మూలించినట్టివిధమున అప్పుల నియమాలువు. దానిని పరియోగసంస్థలు భూమితనభావ్యాంకులవి ఇంతకు ముందే వ్రాసియుంటిమి. ప్రస్తుతము మనదేశములో ఆక్కడక్కడ ఈసం

స్థలు బయలుదేరుచున్నవి; కాని అవి ఏపనులకై ఏర్పాటుకాబడినవో ఆపనిని పూర్తిగ వెరవేర్చుటకు సొమ్ము తక్కువయగుటచే వాటికి చిలు లేకుండపోవుచున్నది. వీటికి ప్రభుత్వసహాయము చాల అవసరమైయున్నది. ప్రతిరాష్ట్ర ప్రభుత్వమువారును ఆయా రాష్ట్రములలో రాష్ట్రభూమి తనభావ్యాంకుల నేర్పాటుచేసి వాటియందు కొన్ని చాలాలను పుచ్చుకొని, వాటి డివెంచెర్లను కొని ఇంక ఇతరవిధముల వాటికి ధనసహాయముచేసి ప్రోత్సహించుట చాల ప్రాముఖ్యవిషయమై యున్నది. దీనితోపాటు అప్పటికేల్లును తగ్గించుటకును, ఆకేల్లుకు హెచ్చురేట్లు విధింపబడకుండునట్లు కోర్టులకు అధికార ముండవట్లు చేయుటకును ప్రతిరాష్ట్రమునందును చట్ట రూపకనిబంధనల నేర్పాటుచేయవలెను.

ఈమార్పులు కాక వ్యవసాయపుకమిషనువారు మూలించినపద్ధతిప్రకారము వ్యవసాయపునిర్మాణవిధానమును (constructive agricultural policy) ప్రతిరాష్ట్ర ప్రభుత్వమువారును ఆయా రాష్ట్రముల అవసరమునుబట్టి ఏర్పాటుచేసి దాని సమలంబం దుంచుటకు తమయావచ్చునీ వినియోగించుటకుడ చాల అవసరము. గ్రామస్థలకు ఆమనగువిద్య, గ్రామములు ఆరోగ్యవంతములంగను, నివాసయోగ్యములుగను మంచులకు తగు సౌకర్యములు, గ్రామములకు తగునీటిపని, నైద్యసహాయము—ఇవన్నియు ప్రవేశపెట్టుట చాల లాభదాయకమును, అవసరమునునై యున్నది. మరియు వ్యవసాయ పరిశ్రమను లాభకరముగ చేయుటకును, వ్యవసాయములో వసినభాద్రుపరిశోధనయొక్క వినియోగమును గ్రామస్థలకు విరివిగా తెలియపరిచి వాటి సమకరించునట్లు చేయుటకును, ఏదేవిధముగ వ్యవసాయదారుల ఆర్థికాభివృద్ధి సమకూడునో ఆలోచించి దానికి తగినవిధానమునుగూర్చి ప్రభుత్వమువారికి సలహా నిచ్చుటకును, వివిధప్రాంతములలో ఆర్థికసలహాసంఘములు (Economic Advisory Councils) ఏర్పాటుచేయబడవలెను. ఈవిధమునసంఘముల నేర్పాటుచేయుట హిందూ దేశపు ఆర్థికాభివృద్ధికి చాల సహాయముగా నుండునని అంతర్జాతీయపద్ధతియొక్క ఆర్థికశాఖ ముఖ్యాధికారి (Head of the Finan-

cal Section of the League of Nations Secretariat) అను పేర్ ఆర్థర్ సాల్టర్ (Sir Arthur Salter) గారు. వ్రాసియుండిరి. ఆసలతోనే బ్యాంకింగు విచారణసంఘమువారు సూచక కౌన్సిల్ మార్పుతో ఆమోదించి యున్నారు.

హిందూదేశములో బ్యాంకింగుపద్ధతులు విరివిగా వ్యాపించి అభివృద్ధి పొందవలెననిన, క్రొత్తగా ఏర్పరుప బడు బ్యాంకింగుసంస్థలు జన్మప్రదముగ పనిచేయవలెననిన, బ్యాంకింగువిషయములలో తిగిన అనుభవము కల్గి దానికి కావలసినవిద్యను కలిగినట్టివా రుండుట ముఖ్యము. దానికై బ్యాంకుల నడుపుట, వాటివిధాలు మొదలగుసంగ తులను బోధపడుకొకాకాలలు ఏర్పాటు చేయవలసియుండును. ప్రస్తుతము దేశమునందు ప్రబలముగానున్న నిరుద్యోగసమస్యను తగ్గించుటకుమాడ దీనివలన అవకాశ మేర్పడును. విశ్వవిద్యాలయముల బ్యాంకింగ్, కామర్సు (Banking and Commerce) శాఖల నేర్పాటుచేసి బ్యాంకింగునందు నిపుణులను తయారుచేయుటయు, హిందూదేశపుబ్యాంకింగు ఇన్స్టిట్యూట్ (Indian Institute of Bankers) వారి యాజమాన్యముక్రింద బ్యాంకు ఉద్యోగస్థులపరీక్షలు ఏర్పాటుచేయుటయు ఈసందర్భములో జరుగవలసిన ముఖ్యములగు మార్పులు.

౬

బ్యాంకింగ్ విచారణసంఘమువారు దేశమునందలి ఆర్థికసమస్యపరిష్కారముకై పైన నూచించినవిధముగా అనేకములగు సూచనలను చేసియున్నారు. మనము చెందువిషయములను జ్ఞాపకముంచుకొన వలయును; ౧. దేశమునందు ఆర్థికముగ అభివృద్ధి కన్పింపవలె

ననిన పరిశ్రమాభివృద్ధి, కృషిసాయాభివృద్ధి ఈరెండింటి వలననే అది చేయదగును. ౨. ఆఅభివృద్ధికి డబ్బు కావలెను; డబ్బు ప్రజల నుండియు, వారు నిల్వచేసియుండిన దాని నుండియు రావలసియున్నది. దేశములో విరివిగా బ్యాంకులు బయలుదేరిన ప్రజలు తమరచునిల్వసామును వాటియందు డిపోజిట్టుచేయుదురు; అప్పు దాసామును ప్రైవేటుయములకు ఖర్చుపెట్టుటకు అవకాశము లేర్పడును. కాన అన్నింటికిని మూలమైనది బ్యాంకులసంఖ్యయే. దిభివృద్ధి, ప్రభుత్వమున వాటి నేర్పాటుచేయుటకును, తరువాత అవి సరిగా పనిచేయుచున్నవో లేదో తనిఖీ చేయుటకును అవసరముమాడ కలదు. రిజర్వుబ్యాంకును కమిటీవారు నూచించినట్లు వెంటనే ఏర్పాటుచేసిన ఆబ్యాంకువారు ఈపనులను చేయుచుండురు. ఇతర సూచనలనుమాడ పాటివాటిఅవసరమును, తొందరను అనుసరించి ప్రభుత్వమువారు కార్యరూపముగ మార్పుటకు పూనుకొనవలెను. బ్యాంకింగు కమిటీవారు తమసూచనలన్నియు ముందు దేశముందు బాధ్యతాయోగ్యతరీ పాలనపద్ధతి ఏర్పరుపబడునను ఉద్దేశ్యముతో చేయబడిన వని తమరిపోట్లలో వ్రాసియున్నారు. కాన ముం దేర్పు రుపబడబోవు స్వపరిపాలనాధికారముక్రింద ఈసూచనలన్నియు స్వలములగునని వారి యాశయమని మన మూహింపవచ్చును. ఆప్రభుత్వమువారు తప్పక వాటి నన్నిటిని అమలునం దుంచుటకు మనఃపూర్వకముగ తప్పక ప్రయత్నించవలసియుండును; ఎందువల్లనన ఆ ప్రభుత్వపద్ధతిక్రింద అన్ని శాఖలను ప్రజాస్వామ్యములగును; మంత్రులందరును కాసనసభలకు బాధ్యులై యుండురు. ఈప్రతి తప్పక స్వలములగునను ఆశతో ఈవ్యాసమును ముగించెదము.

(గీతాపాఠిక)

దెందమా యెందు బోయెద పెందు బోదు
 పెందు బోయెదు దెందమా! యెంత పిలిచి
 నను నెడుట బోవుచుండియు వినవు కార్య
 గారవం బెట్టిదో! యెహో! సారమిత్ర
 నీవ! పిలిచితి, వెవ్వరో నే నెఱుంగని
 వారి ధ్వనివలె నున్నది- యూరకుంటి-
 నేనె పిలిచితిఁ బిలిచితి నిన్నె, కేలు
 తట్టితిని-మింటి-జుప్పటల తట్టువారు
 గలరె న న్నని మిన్నక వెలలుచుంటి-
 దెందమా యంటి, దెందమ, దెందమా య
 టంటి, బలుకకయున్న బామ్మంటి-నయ్యె
 యెంతమాటాడితివి! దృష్టి యిచ్చట లేక
 వినియు విననైతి తమియుంపు. వెట్టి యెత్తు
 చున్నదో మిత్రమా, యెటు లున్న దనిన
 నట్టుడికినట్టు లుడుకుచున్నది శరీర
 మేమి చేయఁగ నెక్కడి కేగఁ దోఁవ
 దెచటఁ గూర్చున్న నచటనే యాడిగలఁబ
 డెదను నడచుచు నుంటినో కదలకుంటి
 నో యెఱుంగను-నేఁ డేమియొక్కొ-యింత
 చింతకును గారణము? నేటిచింత గాదు
 రక్తనాళంబులందు నాంత్రములయందు
 పల్లగుండె న్నఘట బట్టి నన్ను వేపు
 కొని తినుచున్న దీచింత మునుపుగోలె
 నెన్నడును నాకుఁ దెల్పువు నన్ను నన్యఁ
 గాఁ దలంచితి పొక్కొ నీ కాయమును గ

దయ్య! నీ కేమి తెలియు, నీ కంత తెలివి
 యేది? దెందము కుదుట లే దెట్లు నేర్పు
 వెఱిగికొన-నాను నీ పృథగ్వృత్తి నన్ను
 గట్టెనలఁ జేసినది దాన గ్రహణశక్తి
 పోయె; మస్తిష్క-వాదులు పోనుఁగుపడిరి.
 హృదయము ప్రధానతయె హెచ్చు, మెదడుదాని
 చెప్పచేతలలోనిది-చేతమునకు
 మెదటికిని జాల సంబంధ మిదియు నదియు
 లేక నే నేమి యెఱుఁగుదు, లిప్త యైన
 నిన్ను బెడఁబాయనట్టి నా కెన్నఁ డైనఁ
 జెప్పవైతివి, నిజమే పో చెప్పినంతఁ
 దెలిసికొను తెల్వియే యున్నఁ దెలిసికొన న
 ముఖవికారాదులనుబట్టి-మొదటినుండి
 యున్నదానికి నేఁ డేమి యొక్క-పెట్ట
 నిలు పెడలి పోవునంతటి యాఁదరవశ
 భావ మేల కల్గెను నీకుఁ బ్రాణబంధు
 నన్నుఁ దోకొనిపో విడేన మన మైత్రి
 నీవు పెడలినకోలెను లేవలేను
 కాళ్ల తీతలు, పిక్కలకంప, మూరు
 చలన మిది యే ము, నన్నిత్రుఁ దొలఁగుకతనఁ
 బుట్టినది మొద లిద్దఱ మిట్టు లుండి
 యుండి యుద్ధవిధిని బోవుచున్న నిన్ను
 నిల్చలే నగుదును గాని నీకు గల్గు
 కష్టము లవేమొ తెల్పు మొక్కగడ నిలిచి
 నెయ్యిడఁ చెప్పటకు నేను నేర, నొకటి

మొన రెండైన జెప్పెద పన్నియును ను
 ఖాళీరేకములే-విను మన్మథియ
 శక్తి తొల్లిటివలె లేదు, చక్క జాడు
 మున్న దే మూడుపూటల నన్నము దిను
 నప్పటిబలంబు నీకు నీ నిప్పులులును
 నువ్వపిండులుఁ గాఫీలు, “కవ్వగవ్వ”
 గవ్వగవ్వనఁ గొనియెడు కారణమున
 నున్న దే దేహికిని బుద్ధి మున్నువలెను-
 ఎవ్వ రెది చేయ నది చేయు నెవ్వ రేమి
 చెప్ప నది నమ్ము, నెవ్వఁడు చెప్పవాఁడో
 యెవఁడు చేసెడివాఁడో యీ వివర మెవ్వ
 రికిని లే దండలును నొకనికిని లోఁగ
 కార్యజీవన మొనరింప యత్న మొనరఁ
 జేయుచును వారివేషంబు వేయువారె
 వారివలె నటియింపను వారిజోలె
 సంచరింపను, వారియ క్లెంచఁ జోవు
 వారె చూడుమ నెచ్చలీ! దారి తెన్ను
 తోఁపకయ మన దేహంబుతోడి యాగృ
 హస్థుఁ గనవే వెనుకటిచర్యలకు నేటి
 చర్యలకు వంతరమును, నిస్సారుఁ డితని
 వదలిపోవుట తప్పకో ప్రాణమిత్ర !
 నీకుఁ దప్పదు నా కేమి-నేనుమాత్ర
 మంతకాలంబు భరియింతో నితనిఁ-గొంత
 ముందుగాఁ జెప్పవైతిని మూల మింత.
 ఆయ్య, కనిపట్టుతెల్వి నీయందు లేదు
 బుద్ధి లేకయ నేఁ జెడిపోవుచుంటి
 టింగురంగొ యనుచు నోయి డెందమా మ
 తొక్కబొందెను జొత్తు-వే నొక్కగుండనె-

గాను మొదటఁ బయన మయి ప్రాణ మేగు
 చున్న నని నీవు గుర్తింపకున్నవాడ
 వదియు నే నొక్కస్థలమున ననఁగి పెనఁగి
 యున్నవారము తప్ప దన్యోన్యయాత్ర
 నీవు కొంచె మెరును మాకు-నీవు చేయు
 నేను నీ కగపడుచుంటిఁ గాని నేను
 వేటుపా టేము కాని నే వేటుపడుట
 కౌతలయును నోపఁ-జెప్పమా యింతమాత్ర
 మునకె వెడలుదువా, లేరె ముక్కు మూల్గు
 వ్యథలుగల వృద్ధు లెంతతో-యట్టివారి
 విడిచిపోవుచు నున్న వే యెడఁద లునులు
 లేల తొందర మీకు-నీవే యనఁదగు
 తొందర పడకుండఁగ నుండ నిందు నిల్వ
 నీక చెల్లును. మున్నుందు లోక మెట్లు
 లుండునో యెఱుఁగుదువె!-మొట్టో! యిదేమి
 బెదరు పెట్టుచునున్నారు. బెదరు నీకు
 లేనియప్పుడు మేము గల్గింపఁ గలుగు
 నొక్కొ!-యది యేమొ చెప్పరా-యుండలేక
 పోవువారిని నిల్పి నీవు బలవంత
 పెట్టుచున్నకలంబున నెట్టులొ నిలి
 చితిమి-సంగ్రహముగ విను స్థితిని గొంత-
 అండజిది యన్ని త్రోవతో, నడపు వాఱ్ఱ
 లుండఁ జో వాఁడుదియుఁ బురుషుడు నెవరి
 యంత వా గుండఁ జూతురు-ప్రాణసఖుండ
 పురుషుడుద్యోగమును సలి పొందఁ గోరు.
 సతుల యిల్వడి పురుషుల సంగ్రమించు-
 కులమదేమను గూటి కెగ్గు గలదొక్కొ-
 యనును, వావులు మనకేన-యవనులకునొ

వారు మనుజులు కారొక్కొ వారి జూచి
నేర్చుకొను నాగరకతయే, నీకు నాకు-
పూర్వులగు మన పెద్దలు బుద్ధిహీను
లనును-సరళాశ్రమల నమ్మి యజ్ఞం డగుట
నాత్మశాస్త్రాదులను నింద యాచరించు
నెఱుంగ నేరఁడు భేదమ్ము-నెవరి నేమి
యనినఁ దప్పగు-వారు చేసినది మేలు
మేలనుచుఁ బొగడంగను మెచ్చుకొండ్రు-
కూడ దనువారి నూరిలోఁగూడ నుండ
నీయ రనువైన యపుడెల్ల నేదియైన
హాని యొనరింపనే చూతు-రాత్మకృత్య
మొత గర్వంబు గాని నోరెత్తరాదు.

స్తవ్యమైనను బరకృతి సరణి కెక్క-
దెవరి నేమన్నఁ దప్ప వా రిచ్చబడిని
బోవఁ బోనిచ్చటయె కాని పుత్రువైన
వలదనిన నూరివారలు వచ్చిపడుదు
రెవ్వరైనను నది చేసి రిట్టు లనిన
తప్ప నాదగు, మిత్రమా చెప్ప నేమి
వా ర్మహారాజులే-ధనవంతులిండ్ల
నేమి జరగిన నది వేదహితమె వేద
వార లొనరింప దూష్యంబు-వారి జూచి
చేయు లెట్టులు నిర్ధని స్నేహితుండ!

గట్టిగా మాటలాడకు కానికాల
ముందు గోడలకుఁ జెవు ల్కొనొందు మాట
లాడఁగూడదు, నిర్దీప మట్టు లెట్టు
లుండవచ్చును మాకు నీ యుద్విలోన
మద్దితోలన్న నన్నె మర్మముగఁ బలికె
బుట్టిగా నుంటి నను-గున్న పొన్న యన్నఁ

బాట్టిగా నున్నననుఁ దిట్టబోయె ననును.
ధనడుఁ డనరాదు మాటధోరణిని గూడ
గ్రుడ్డికన్నని నన్ను వాక్రుచ్చు మిషయ
యనుచుఁ బలుకును నోరెత్త నాత్మ యొదవు
పేదలకుఁ గాదు లోకము ప్రయవయస్య!
యేటి కీ లోకమున నుండ నింక మీఁదఁ,
గుడిచి కూర్చున్నవాని నీకు నిది జబ్బు
శ్రద్ధ చేయుము మునుముందుఁ బ్రబలమగును
తినుము గ్రుడ్లను, పాలు వ్యాధికిని మూల
మస్వస్వంబు ద్రాక్షునవాదులఁ గొను
మనును బ్రాహ్మణ వైద్యుఁడు-వ్యధితం నీకు
జబ్బు గా దిది యెల్లప్పుఁ జల్లగాలి
లోనఁ బండుకొనుము నదీన్నాన మొనరఁ
తేయు మను; దస్స లిం దేవి చెప్పఁ డనినఁ
బండితుఁ డసూయచే వానివాక్యములను
వినఁడు తీరిక లే దను వీనిలోనఁ
దస్స లే దను-దెల్పఁడు-విష్వబోకు
నోరు మర్యాద దక్కదు. కూరిమిచెలి
యొద్ద మోనంబు జూపును బెద్దపెద్ద
వర్తకుఁడు-నేవకుఁడు తనప్రభుని మోస
పుచ్చు, నన్నను దమ్ముఁడు మెచ్చుకొనఁడు.
రిల్లిమాట కూతురు తన లండ్రిమాట
కొడుకు వినఁ, డేల యతనివాక్కులె యతనికి
గొన్నినాల్లకుఁ గా వింపు-సున్నియగును,
స్త్రీస్త్రుండగు, తైనుడో, నాస్తికుండు
బ్రాహ్మమతగామిమో దనబ్రాహ్మణత్వ
మవలఁ ద్రోయును వేదనింద్యములు పెక్కు-
చేయు నిరసించు నార్యులఁ జెందు నార్య

మతము తన కందు వలయును మంత్రయుక్తి
 బ్రాహ్మణుడుమాత్ర మెందుఁగారాదువాఁడు
 లోకమున కెగు చేసెను-లోకు లెల్ల
 వాని బహిష్కృతవలయుఁ గేవలముఁ బూర్వ
 పదము గాఁగూడ బ్రాహ్మణ్య మిది విచిత్ర
 ముగద మతీ కమ్మబ్రాహ్మణులుగనో నాయు
 బ్రాహ్మణులుగనో నుండినఁ బ్రజ్య ముల్ల
 రపద బ్రాహ్మణ్య మిపు డెంచరానిశేఖ
 రంబువలె నున్న దయ్య యీరంగులెల్లఁ
 జూచుచుండంగ నోపక లేచినార
 ముండవచ్చునె పక్షపాతోర్విలోన
 శబ్దతామ్రప్రళస్తభాషణము తప్పు
 పిచ్చిపిచ్చిమాటలు జనప్రీతి చేయు
 పయసులోఁ బతి లేకున్న పడతి భూణ
 హత్యవోషంబు తండ్రి కౌ ననుచుఁ, గూఁతుఁ
 గన్యగా నుంచుఁ, జదువున కన్యదేశ
 ములకుఁ బుత్రుని బంపుఁ గోడలు కృశింప-
 విషములోఁ బుట్టుపురువులవిధము గాఁగ
 నుండువా మంద్రు గాక యీ యెడలియందుఁ
 బట్టి పలుతిండ్లు దిని మమ్ము రట్టుచేయు
 దేహి నేరీతిఁ బాల్తుము-దేహధారి
 హృదయమును నమ్మఁ డతనికి నింక నెవ్వ
 కృత్యములు చూచి చెప్పనో కేవలమును
 మమ్ము నొకమూల నుంచి తా మపలఁ బోవు

వాని నెట్టులు భరియింప వలయు, నేమి
 మాప్రయోజన మున్న దీ పనుజనకును ?
 లోక మేరీతిఁ బోయిన మాకు వలదు
 మమ్ము మాటాడనీడు మామనవి వినఁడు
 మాపాదయ కిట్టకున్న దీపాపి మమ్ము
 నిలువనిచ్చుట లేదు, తేనీర్లు, కాఫి,
 కోడిగుడ్డుల సారంబు కోకొ మొదలు
 వేడి వైకుంఠ పొగలేచు వివిధరసము
 లందు ముంచుచు నూపిరి యాడనీడు
 వైకిఁ జల్లగ నుండి లోపలను మాఁడ్చు
 క్రుమ్ముఁ బోలిన బ్రాందులఁ గ్రుమ్మరింఁడు
 గారకిల్లిలు నమలి వికారపెట్టుఁ
 బొమ్మనఁగ లేక పొగపెట్టు పోల్కిగాఁగఁ
 జాట్టపొగ, బీడిపొగ, సిగరెట్టు పొగలఁ
 గాక, క్రొత్తగఁ దెచ్చి గుడాకుపొగను
 గుప్పగుప్పన నూదర గొట్టుచుండ
 నితనిలో నుండఁ గలమె యెన్నెన్ని యెంచి
 చెప్పఁబోదుము కాలము చెల్లుచుండ
 నితనిలో నుండఁజాలము వెతలఁ బడుచుఁ
 బోయివత్తుమె మఱివకు మోయినఘండ
 యనినఁ గాయంబు వెలవెల్లనయ్యెఁ జల్లఁ
 బడియె నిలుచున్న వాఁ డిలఁ బడియె నరుడు
 సృష్టిలో వచ్చినది కొంత చేసికొన్న
 నొక్కకొంతయు నై కర్మ మొడియ నతని.

౧

౨

విలాసిని ప్రభుమయులు

T. A. S.

హిందూదేశపునాణెములు: చలామణి-మార్కము

(Indian Currency and Exchange)

మల్లాది వెంకట్రామయ్యగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

పామని పాదసద్వర్తములందు మార్పుచేయుటకు
వివిధపరిష్కారములలో రాజకీయార్థికములను బాపగ
తెలుసుకొనుట యుక్తియైనది. దేశముయొక్క రాజకీ
యార్థికపరిష్కారముల సంపూర్ణజ్ఞానముతో చేసిన చేజివ
అధికసారవంతముగను, తీవ్రముగను ఉండును. ఈరాజకీ
యార్థికపరిష్కారములలో రెండవది దేశమునకు ఎక్కువ
ప్రభావమైనది. కాని, ఇది సులభసాధ్యము కాదు. విషయ
ఈవిధమునను గల కాస్త్రగ్రంథములలోకనమువలనను,
వివిధవార్తాపత్రికలపరిచయవలనను ఈజ్ఞానము కొంచెము
లభించును. మనదేశములో చదువరులు నూటికి ఎనిమిదగు
గురుసాదా ఉండకపోవుట కడు శోచనీయము. చదు
వరులలో రాజకీయతత్వచేత్రులు బహుతరము. అధిక
తత్వచేత్రులు మరీ అరుదు. మనసాంఘికాదివిషయముల
కంటె రాజకీయము లేక్కువ క్లిష్టమైనది. రాజకీయముల
కంటె మరీ క్లిష్టమైనది అధికములు. అధికపరిజ్ఞానమును
జనులలో వ్యాపింపజేయుటకు ప్రత్యేక అధికసంఘములు
దేశమంతటను స్థాపింపబడవలయును. ఆంగ్లముందు అర్థ
కాస్త్రమును బోధించు గ్రంథములు చాలా తక్కువ.
ఆంగ్లముం డీగ్రంథావళి యున్నను అంగ్లభాషావరిచ
యును లేనివారికి అందుబాటునుటకు ఆంగ్లముందు
ప్రత్యేకఅధికసంఘములను బోధించు గ్రంథములు వెలు
వడవలయును. ఈమధ్య బంగారు ధాతుప్రమాణమును
(Gold Standard) ఇంగ్లాండుదేశములోను, మనదేశ
ములోను ప్రభుత్వమువారు పవరణచేసి 3 కోట్ల
రూపాయలకును అశీసులకును వెలపు లిచ్చివారు. అందు
వలన జనులను ఈవిషయము కొంత ఆకర్షించినది గాని,
విషయమును బోధపరిచినవారు గాని, బోధపరుచుకొన్న
వారు గాని చాలాఅరుదు. అధికవిషయములను తెలుసు

కొనుటకు ప్రయత్నము చేసినపుడు కొంత విసుపు కలు
గును గాని దేశాభిమానమే ప్రధానముగా నెంచి యా
విషయములందు కొంచెము ఏకాగ్రత గలిగినయెడల ఇవి
సుఖోపయోగై విజయించు అభిలాష వృద్ధియగును.

అధికవిషయములను తెలుపు కాస్త్రము అర్థకాస్త్ర
ము. కాస్త్రములు ప్రకృతికాస్త్రములని, సాంఘిక
కాస్త్రము లని రెండువిధములు. ప్రకృతికాస్త్రములు
ప్రకృతి, దేశ, ప్రపంచముయొక్కయు, ప్రకృతిలోని
వైవిధ్యకపతార్థములయొక్కయు తత్వమును తెలుపును.
భౌతికకాస్త్రము, రసాయనకాస్త్రము ప్రకృతికాస్త్ర
ములు. సాంఘికకాస్త్రములు సంఘములలోని ముఖ్యుల
వ్యాపారములను, వారి ఆస్థివస్థసంబంధములను తెలు
పును. నీతికాస్త్రము, అర్థకాస్త్రము సాంఘికకాస్త్ర
ములు. అర్థకాస్త్రము అర్థము, దేశ, సంపత్తి, భాగ్య
మును గురించి పరిశీలించును. మనదేశములోని చారిద్ర్య
మెట్లు పోవును? ఇతరదేశములలో పోట్లు మనదేశ మెక్కు
వగునోకంటె మెక్కువను తులనముగూర్చుందును? మన దేశ
పరిశ్రమలు, వాణిజ్యము, వ్యవసాయము, విజ్ఞ నభివృద్ధి
పరచుటకు మనప్రభుత్వ మేమి చేయవలయును? ఏ పన్ను
లవలన ప్రభుత్వకోశ పేర్కొనవలయును? పన్నాగముల
విలువ నిశ్చయించుట కే ప్రమాణ ముండవలయును?
నాణెములు, విట్టి చలామణి, పూరకము విషయమై ప్రభు
త్వనిధాన మెట్లుండవలయును? వై ప్రకృతిలో నిమిడి
యందు సమస్య లన్నిటిని అర్థకాస్త్రము పరిష్క
రించును.

మనదేశముయొక్క ప్రస్తుత పరిస్థితులలో అర్థ
కాస్త్ర ప్రాముఖ్యమును, అవసరమును ఉంచుకొని చెప్ప
టకు శక్యము కాదు. మన జాతీయజీవితమునకు అర్థకాస్త్ర
జ్ఞానము ప్రధానమని నేరే నొక్కి వక్కానించ వలస

రము లేదు. పాశ్చాత్యదేశము లన్నిటిలోను ఆర్థికవిషయములే యిప్పుడు ముందుకు వచ్చినవి. అర్థశాస్త్రముక్కడ పెక్కువ ప్రాచుర్యము వహించినది. గడచిన ఐరోపామహాసంగ్రామమునకు రహస్యకారణములు ఆర్థిక కారణములే. పాశ్చాత్యదేశములం దమంతలో నున్న ఆర్థికవిధాంతములు, ఆర్థికవ్యాయములు మన దేశాధిక పరిస్థితుల కెంతవరకు వర్తించు నన్న విషయము మిక్కిలి వివాదాంశమై యున్నది. అర్థశాస్త్ర మెక్కువగా, నిర్దేశించును, గాని విధించదు. దేశములలో ఆర్థికసహజమెట్లు జరుగుచున్నదో యీశాస్త్రము నిర్దేశించును; అనగా పరీక్షించి చెప్పును. కాని ఆర్థ్యమును సహించిన వలెనని విధించదు. ఆయనను, ఆర్థికశాస్త్రశ్రేణిలు కొన్ని ఆర్థికమూలములను సృష్టికరించినారు. కొన్ని ఆర్థిక ప్రశ్నోకసమస్యలను విమర్శించుటకు కొన్ని మూల ఆర్థిక సిద్ధాంతములను తెలుసుకొనవలయును. ఒకదేశమున కన్య దేశములు పాలకులై వచ్చును, పారిశ్రామికములోని వివిధ వస్తుజాలముయొక్క ఉత్పత్తి అపార మైనప్పుడును, పాలకులు తమస్వదేశమును ఆర్థికముగ వృద్ధిపరచుకొనుటకు అన్యదేశపాలనముం దింత రాజనీతిని పాటించక ప్రాప్తమయే కాక పారిశ్రామికమందు రాజనీయ ఆర్థిక నియమాలను చట్టరూపకముగ కానించుదు. ఇది స్వరాజనీతి మైనది. ప్రపంచమందు స్వరాజపరాధాంతర యగునగును వలించిన గాని చిన్నచదులను, పెద్దవదులను ఎవరును నిష్కాములుద్దని జేయరు. మనదేశమందు మనలో మనము మరేసాంఘిక విషయములందు ఎంత శ్రీవాళిప్రాయభేదములను కలిగియున్నను, ఎన్ని జాతిమతవైషమ్యములను కలిగియున్నను, భారతీయులందరు ఏకగ్రీవముగా ఏకాధిప్రాయమును కేంద్రీకరించి నట్టివిషయ మేమైన నున్నదా యన్న ప్రశ్నకు జవాబు దేశముయొక్క ఆర్థిక విషయమే. భారతదేశముయొక్క వివిషయమందు భారతీయుల ఏకగ్రీవాధిప్రాయమును, భారతీయుల అధిప్రాయమే గాక భారత ప్రభుత్వాధిప్రాయమునుగూడ ఆంగ్లప్రజలు తమస్వప్రయోజనాభివృద్ధికారకు కావించిన ఆందోళనముచేత ఆంగ్లప్రభుత్వమువారు తృణీకరించి ఏకసమస్యయందు నిరంకుశముగా ప్రవర్తించి రను

ప్రశ్నకు జవాబు జవాబు భారతదేశాధిక సమస్యయందని చెప్పవలయును. ఇంగ్లండులో ప్రతిమనిషికి సగటున ఆదాయము రు. 10-15కు మైగా నున్నది. మనదేశములో ప్రతివ్యవస్థకు సగటున ఆదాయము ఒక అణా ఏనుదమ్మి డీలు. మామూలపాఠా లెక్కడ, పండ్లమ్మిడివమ్మిడి లెక్కడి? మనదేశముయొక్క నిజమైన ఆర్థికపరిస్థితులను తెలుసుకొన్నయెడల ప్రతి హైందవుని హృదయము దహించుకొనిపోక మానదు. నిజమంతయు ప్రజలు తెలుసుకున్న నా జేమనదో?

మనము వ్యాపకవిషయమునకు వలెము. అర్థశాస్త్రములోని అర్థవదమునకు భాగ్యము, కంఠ శ్రమి అర్థము. ఈశాస్త్రమందు ఆర్థోత్పత్తి, ఆర్థాభివృద్ధి, అర్థవిభజన, అర్థవినియమును పరీక్షింపవలెను. ఈవిషయము లన్నిటిలోను ప్రభుత్వమువారికి విక్రియ జోక్యమున్నది. ఈవిషయములనుసరించి ప్రభుత్వము చేయవలసినవృత్తములను, విధులను ప్రభుత్వపురాధికారిగలంతురు. అర్థశాస్త్రము పరీక్షించువిషయములనుబట్టి అర్థశాస్త్రభాగము లేర్పడును. ఆర్థోత్పత్తినిసరించి చెప్పే భాగము ఉత్పత్తికాండము. అట్లే వినియముకాండమున్నది. వినియము మనగా మార్పు చేక, మారకము. దేశములో గాని, దేశములలో గాని ఉత్పత్తికాలపని వివిధ సామగ్రులను ప్రజలు తమలో తాము మార్చుకొనవలసియున్నది. అన్ని సామగ్రులు ఒకరిచేత గాని, ఒకదేశములో గాని, ఉత్పత్తి కాలవస్తు. మనకీర్తిమునకు మనకు వివిధపదార్థములు కావలయును. వాగరకకృత్తిఆయన కొలది వాంఛలు వృద్ధియగు నన్న సిద్ధాంతము ఆర్థిక ప్రశ్నమూలము. వాంఛల తృప్తికారకు పదార్థోత్పత్తి, పదార్థవినియమును కావలయును. ఒకరు తనపదార్థమును మరియొకని కిచ్చి దానికి బదులుగా మరియొకపదార్థమును తీసుకొనుట వినియమును, ఇట్టివినియమును నాణెములు లేనికాలముం దుండెడిది. అడవులప్రాంతములగు ఏజన్సిలలో ఆట్టివద్దతి ఇప్పుడుమాడ ఉన్నది. ఈవద్దతి మనకు అంత ప్రస్తుతము కాదు. ఆధునికమందు వినియము నాణెములపహాయమున జరుగబడుచున్నది. ఒకడు బట్టలను నేయును, ఒకడు ధాన్యమును పండించును. మరొ

కడు పశువులను పెంచును. ఒకడు గనిమండి లోహమును తీసి తయారుచేయును. ఒకడు బిచ్చం చేయును. ఒకడు మందుకేయును; కొందరు సామగ్రిలను విక్రయించును. కొందరు తనకేర్పిసి, తెలివిని, పనులను, విక్రయించుచు, వాణెములపహారమున జరుగు వినియము విక్రయమున బడును. క్రయవిక్రయములకు పదార్థములనిలవను తెలుసుకొనవలయును, పరిష్కృతిలో మైనను ద్రవ్యము మార్పు లేనప్పటికి పదార్థములనిలవ నిర్ధారణ, కావలయును. పదార్థములనిలవ వాటిబాహుళ్యమును బట్టియు, వాటి అవసరమునుబట్టియు ఉపయోగమును బట్టియు ఉండును. వాటిశుద్ధిత్వముబట్టిమాత్రం ఉండును. గాలి ప్రాణాధారమైనను బాహుళ్యమునుబట్టి నిలవకలిగినది కాదు. బంగారము చెండిగములు అరుదు. తయారుచేయుటకును చాలా వ్యయప్రయాసములు గలుగును. ధాన్యము బంగారము కంటెను ఉపయోగకరమైనను విరివిగా దొరకును. బంగారు తయారుచేయుటకంటె ధాన్యము పండించుట చాలా తేలిక. పదార్థములనిలవ వేర్వేరుకారణములచే నిర్మితమగును. అన్ని పదార్థములనిలవ అందరికి గోచరమునట్లుండవలయును. వీర్యోయోగవస్తువును స్రవణముగా ఉంచుకొని తక్కినపదార్థములనిలవ ప్రమాణమైనవస్తువు విలువలోనికి మార్చిన యెడల అందరికిని తెలియును. ఏవస్తువును ఇతరవస్తువులనిలవను తెలియపరుచుటకు స్రవణముగా ఏర్పాటుచేయవలయును? లోహములా? కాగితములా? లోహములైన ఏలోహము? నెంపిధాతువును పరిమాణముగా అంగీకరించితిమని యనుకొందము: అప్పుడు దేశము ఏకధాతుపరిమాణదేశమనబడును — (Monometalism). దేశములో చెండిని బంగారమును రెంటిని పరిమాణముగా గ్రహించిన యెడల అట్టిదేశము ద్విధాతుపరిమాణదేశమనబడును — (Bimetallism). ఒకదేశములో ద్విధాతుపరిమాణమున్నయెడల రెండుధాతువులకు, అనగా వాటివాణెములకు ఏట్టిస్రవణము ఒకదాని కొకటికి ఉండవలయును?

ఈసమస్యలన్నియు నాణెముల చలామణికి సంబంధించియున్నవి. ఇది చలామణి సమస్యలు, మనము విదేశములలో వ్యాపారము చేయవల

యును. సరకులు ఎగుమతి యగును. విదేశముల నుండి దిగుమతియగును. మనసోమ్ము విదేశవర్తకులకు చేరునా? విదేశీయులసోమ్ము మనవర్తకులకు చేరునా? చేరనియెడల బాకీలు పరిష్కారమెట్లుగును? రెండుదేశములలో వేర్వేరుధాతుపరిమాణములున్నయెడల ఒకదేశముయొక్క నాణెములకు రెండవదేశము నాణెములకు మారకమెట్లు? ఇట్టి మారకము ఆయా ధాతువుల బహుళిక్యమునుబట్టి యుండవలయునా? లేక వివిధదేశములందలి వివిధధాతువులమారకమును (Exchange) ప్రభుత్వమువారు తోక్యము కలగజేసుకొని మారకపుతలును కాసనముచేర నిర్ణయింపవలయునా? ఈసమస్యలన్నియు వివిధధాతువులనాణెముల మారకమునకు సంబంధించినవి. ఇవియే మారకపుటమస్యలు — (Exchange problems).

ఈ వ్యాసములందు ప్రశ్నమార్గమున చలామణిసమస్యలను, రెండవభాగమున విదేశవర్తకమువల్ల కలుగజేసిన మారకపుటమస్యలను విమర్శించుము. ఈ విమర్శనలో మనదేశములోని ప్రైవేటుస్థుల ప్రాచీనచరిత్ర మన కంటెగా ప్రస్తుతము కాదు. మనదేశము అంగ్లప్రభుత్వములోనికి వచ్చినప్పటినుండియు ఈసమస్యలను ప్రభుత్వమువారు అప్పడప్పడు ఏవిధముగా పరిష్కరించినదియు క్లప్తముగా విమర్శించి, యుద్ధానంతరమునుండి ఈసమస్యలు దేశములో ఎట్లు పరిణమించినదియు, మనప్రభుత్వమువారు చేయుచున్నదియు, మననాయకులు ఈసమస్యలపైయ మై ప్రభుత్వమువారిని ఏమి చేయమన్నదియు మనము కొంచెము తెలిసికొనిగా గ్రహించవలయును. ఈవిమర్శనకు మనము ౧౮౭౫ వ సం॥ ఆరంభముగ తీసుకొనవచ్చును. ఈ సంవత్సరమునాటికి అంగ్లేయులు చాలామట్టుకు హిందూదేశమును స్వాధీనముచేసుకొని వారిపరిపాలనమును దేశములో స్థాపించిరి. అంతకుముందు దేశములో వేర్వేరుస్రవణములుగల వివిధములగు నాణెములు గారకములని చలామణిలో ఉండెను. మహమ్మదీయపరిపాలనకుందగు వారి సామంతరాజులందరు స్వతంత్రరాజులైరి. స్వతంత్ర రాజ్యమునకు

ముఖ్యదిన్నా ము ప్రత్యేకమైనవాణియు. మహారాష్ట్రలో, ఆంధ్రులు, అరవలు, మళయాళీలు—ఇంకా ఇతరుల దిన్న దిన్న రాజ్యములందును ఉత్తరహిందూస్థానముందును వివిధములగు వాణియును చలామణియందుండెను. ఎన్ని వాణియు బండ్లును బంగారువాణియులు దేశమంతటను ప్రచారమునందుండియు చలామణిలో ఉండినవి. అప్పట్లో మనదేశస్థులు వైవా, తీరెటు, సింహళము, అగ్గెని స్థావము, పెరిసియా, టర్కీ మొదలైన విదేశములతో వర్తకము చేయుచుండెవారు గాని, ఆంగ్లేయప్రభుత్వములో మనదేశమునకు రెట్రాన్సీషన్చలామణి మారకపు సమస్యలు అప్పుడు తీవ్రముగా ఉన్నట్లు గాని, దేశము నకు వత్తును కలిసిందినట్లు గాని తోచదు. అయినను దిన్న దిన్న స్వనింత్రరాష్ట్రము అన్నియు బ్రిటిషుప్రభుత్వములోనికి వచ్చుటకల్గి బ్రిటిషురాజ్యమంతటను ఒకే ఎత్తును, వన్నెయు గల ఒకవాణియు చలామణిలో ఉండుటవలనయ్యెను. అప్పుడు, అనగా ౧౮౩౫ సం॥లో ప్రభుత్వమువారు చలామణిమిశ్రము బంగారు వాణియును ముఖ్యమైన వాణియుగా స్థిరపరుచుటకు బదులుగా వెండియాపాయిని ముఖ్యమైన వాణియుగా స్థిరపరిచిరి. ౧౮౦౦ గింజల ఎత్తుగల వాణియుగా రూప్యమును టంకపాంలలో తయారుచేసిరి. ౧౮౦౦ గింజల ఎత్తులో నున్న ౧౬౫ గింజల ఎత్తుగల మేలిమివెంకిన్ని తక్కిన ౧౫ గింజల ఎత్తునకు కలితీలోపామున్న కలిపి వెంకి రూపాయిని తయారుచేసిరి. ఇట్టి రూప్యములను, పీటిలో సగమువంతు అర్ధరూప్యములను, నాలుగవవంతు పావు లాలను, ఎనిమిదవవంతు చేపలను, రాగివాణియును— అర్ధశాల, కాసులు, అరకాసులు, వైసలు—దేశములో ప్రచారములో ఉండుటకు ప్రభుత్వమువారు తయారు చేసి చలామణిలో ప్రవేశపెట్టిరి. ఈవాణియులలో రూప్యము, అర్ధరూప్యము కాపనబడియున్న వాణియులుగా నిర్ణయింపబడినవి. అనగా ప్రజలు తమలో తాము ఎంతము రేమువరకైనను ఇచ్చి పుచ్చుకొనవలయునని కానింపబడినది. ఇట్టివాణియే ప్రధాన రాజ వాణియులు (legal tender). ౧౮౨౫ సం॥ నాటికి ప్రభుత్వమువారు నోట్లు ముద్రించి చలామణిలో ప్రవేశ

పెట్టలేదు. అప్పటి మారకపురేటు ఒక బంగారుపానుకు ౧౦ వెండియాపాయిలు.

మన ప్రభుత్వమువారు లండనులో ఉన్న మనప్రభుత్వ ఉద్యోగియులకు తీరములను ఇంగ్లండు వాణియులో చెల్లించవలసివచ్చేది. మన రూప్యములను వారు పుచ్చుకొనరు. ఇంగ్లండులో ప్రమాదమున వాణియు ప్రధానమైన రాజవాణియు కాను— బంగారువాణియు. అందువలన ఆంగ్లేయుల బంగారునకరము, లేక కాసునకును మన వెండియాపాయికును మారకపురేటు, ఇదివరలో బంగారుకాసునకు ౧౫ రూపాయిలని ఏర్పాటు కాబడినది. అందువలన ఇంగ్లండులో మనము ఒకపాను, లేక బంగారుకాసును ఇచ్చినను తీసుకొన్నను మన వెండియాపాయిలు ౧౫ అగును. మన ప్రభుత్వమువారు రూప్యమును ముద్రించి ౧౫ రూప్యములకు ఒకపాను మారకమని చెప్పటకు అర్థమేమనగా, ఇంగ్లీషుపానులో ఉన్న బంగారము బహులో అమ్మి అబంగారమునకు ఖరీదుకాబడిన వెంకి ఎంత వచ్చునో అదివెంకి ౧౫ భాగములుగ చేసి ఒక్కొక్క భాగమునకు తయారుచేయుట కవసరమును నుట్టునకు మూత్రమే కాండెను కలితీకలిసి రూప్యమును తయారుచేసిరి. కాబట్టి నిజముగా ఒకరూప్యము పానులో ౧౫ వవంతు అయి వుండెను. పానులో ౧౫ వవంతు ఎత్తుగల బంగారమును ఒకవాణియుగా చేసినవెట మక్కిలి దిన్నదగును. దానికి సరిపోయిన వెండివాణియు పెద్దదగును, మైదన్ద తిరిబట్టి ముద్రించినరూప్యము విషయమై మనము గ్రహించవలసిన ముఖ్యాంశము లేవన: ౧౮౩౫ సంవత్సరము దరిమిటా రేటు—(౧) ఒక ఇంగ్లీషుపానులో మన వెండి రూప్యము కిమ్మై ౧౫ వ వంతు. అందువలన పీటి మారకపురేటు పానుకు ౧౫ రూప్యములు. (౨) ౧౮౩౫వ సంవత్సరము ప్రారంభమందు ఇంగ్లీషుపానులోని ౧౫ వ వంతు బంగారు కిమ్మైవును, బహుధనప్రకారము మన రూప్యములోని వెండికిమ్మైవు సమానము. (౩) మైరెండు విషయములవలన తేలేవర్గవసాన మేమన: పానునకును రూప్యమునకును నిర్దిష్టమైన మారకపురేటు—అనగా ఒక పానుకు ౧౫ రూపాయిలరేటు—పానులో ఉన్న బంగారు

రమయోక్తయూ, రూప్యములతోఁగన్ పండియోక్తయూ
బజారుఫరమీద ఆధారపడియున్నది. కాబట్టి బంగారు
వెండిధారాపులుగిది బజారులో హెచ్చయినను తక్కి
నను ఒకపావుకు ౧౫ రూప్యముల మార్కపురేటు నిల
బడజాలదు. వెండిబంగారుఫరలు బజారులో మరివ
ప్పుడు మార్కపురేటునూడా మారవియోవల పాను,
రూపాయీ మార్పుకొనుటలో ఎవరికో ఒకరికి నష్టము
సంభవించక మానదు. ౧౮౩౫ సంవత్సరము లగాయికు
ఇంతవరకును వెండిబంగారుముల బజారుఫరలు ఏకటా
కిరి లేవు. ఈరెండుధాతువులబజారుఫరలనుపట్టి పాను
యోక్తయూ, రూపాయీయోక్తయూ మార్కము దానం
తల దానిని నిరపర్యుకోనీయకుండ మనప్రభుత్వము
వారు జోక్యము కలుగజేసుకొని ఈధాతువుల బజారుఫర
లకు విపరీతముగా ఆమార్కపురేటును కాపనముచేర్చి నిర

పరచికొని, నిబంధన లేర్పరచి, వాటిమూలమున కానన నిర్మితమైన మారకపురేటును ఆప్యదేష్టును ప్రబాళిప్రా యమునకు వర్తిలేకముగా మార్పును ఖిరచరికింపసాగిరి ఇందువలన మనదేశమునకు కొట్లకొలది నష్టమును, అంగ్లే యులకు, అంగ్ల వర్తకమునకు విపరీతలాభమును కలిగినది. ఈమారకపునస్య క్షిప్తమునకుచేతనే ప్రభుత్వమువారు ౧౮౯౩, ౧౮౯౪, ౧౯౧౪, ౧౯౧౯, ౧౯౨౬ సం॥ లలో ఈవిషయముం చారిలేదిన విపులములను మనదేశముం దలింపానమస్యమునుజేంచి విమర్శించి నివేదికల నిమ్మని కమిటీలుగా ఏర్పరచిరి, ఎన్నికమిటీలు ఏర్పడి, ఎన్ని నివేదికల నిచ్చినను నాతెములచలానుడి మారకపునస్య ఇంకను తెగలేదు. ఈసమస్య ఈమస్య ముగ్గి మొవటికి వచ్చినది. ఈవిషయమై మనము విపులముగా గ్రహించ వలయును. (సంక్షేమము.)

మనోహితము

విశుపాటి నారాయణశాస్త్రిగారు

ఉత్పత్తికా తరంగముల నూగుచునుండువు, జన్మకారి సం
పత్మలనాతమగుపటలి బ్రాముట మన్నును మిన్నుగాన, పు
ద్యత్కరుణా రసప్రచుర దానవమైరి కటాక్షపాత్రమై
చిత్కళఁ దేలఁ దగ్గకృషి నేయపు చిత్తమ, యేమి యయ్యెదో ?
కలఁగకు మెంత లేసి కడగండ్లకుఁ బాలయినా, దురాశమై
మెలఁగకు మోపరాని పని మిడ్చెద నంచు నహంకరించుచు,
దొలఁగకు సత్యమార్గము నతుల్యము లౌల్యమునా, జగంబుపై
నలుగకు మెన్నఁచునా, ముదమునందకు కుందకు, పిచ్చిఁబెందనూ !
మానపు చంచలత్వమును, మాటికి మాటికి మాఱుచుండు, వా
శానిగళంబునం దగిలి సర్వము మ్రొంగ యతింతు, “దీననే
నహానాకొ మీఁద ;” నంచు నిసుమంత విచారముపాలుగా, వినీ !
మానసమా ! నినుం గడచు మానపుఁడే ; కడు ధన్యుఁ డిద్దరన్.

ఆచరణాబుసం దిడని యట్టిది యెట్టిదియైన నిప్పులం
 బై చను, నీచరిత్రమున కార్యజనాదృతి సంఘటించగాఁ
 జూచెదవేని; వాక్యటిమఁ జూచక యోషిక చేసి క్షణం ల
 మీ చిత్రమూర్తిలోఁ గలియఁ జేతమ, చేయుము తగ్గయత్నమున.

“ధనము గడించకుండిన వృథా యగు జన్మ” మటంచు నెట్టి కూ
 డని పని కైనఁ బోదువు హుటాహుటి లేనిదినాల, భాగ్య ము
 వ్విసతఱిఁ బిన్న పెద్దయను భేదముమాని, “జగన్ నేన నా
 కెన”యని విట్టివీరె, దింక నేనుగుదానవో; నీవు చిత్రమా!

“దండితనమ్ము చూపెదను దానమానం” దని చేతనేమి లే
 కుండిన నాడు పల్కెద, వహో! పదిహాకలు చేరినంతనే
 మొండితనమ్మునకొ మిగిలి ముప్పియుఁ బెట్టెగ నుత్సహించ, వా
 దండ ధరోగ్రదండనము తప్ప టపెట్టులు నీకుఁ జిత్రమా?

పరులకొ మీటుటకో; పరావకృతికో; వైవారి మప్పించో;
 నరి సంబంధాలు గేలినేతు రనియో; బాయాసుతార్థంబో; క్ర
 చ్చట వెచ్చింతువు గాని ద్రవ్యమును, నిష్కాపట్య మేపార నే
 త్తఱి నీఁ బాలవు పిల్చి బీదలకు, నీత్యాగం బిదేకా, హృదీ!

పదుగుర సాయముం బడయఁ బాతరలాడెద వానిలోన, న
 య్యది లభియింఁనంత దురహంకృతి నందఱకన్న మిన్నపై
 పొదలెడి కొర్కి చుష్కృతికిఁ బూనెద, తత్కృత ముగ్ధడింప మా
 నెద, పరమార్థదింత యింక నీ కెటు లబ్బు, మనంబు, చెప్పమా?

ఇతరుల నమ్మ వీవు, నిను నెల్లరు నమ్మ నటించు వెప్పుడు,
 గతము దలంచి పొక్కెదవు, కాయ మనిత్య మటంచుఁ బల్కుచు
 బ్రతుకఁగ నానఁజేసదు ప్రపంచము నిల్చెను నంతదాక, నీ
 గతి యింక మీఁద నేవిధము కాఁగలదో కద? మూఢచేతమా!

ఒక్కటి లోఁదలంతువు, మఱొక్కటి పైకివచ్చింతు, వొక్కనికొ
 మిక్కిలి గారవింతువు తమిక్, మఱియొక్కని లెక్కనేయ, నీ

ఫక్కిని సూర్యతంబు సమభావము నెంచును వీటిఁబుచ్చిన
దక్కునె, తాత్వతం బగుపదం బితరంబున, మానసంబరో!

“కోపము పాపమూల” మని కోవిదులందురు, దాన నీకు నెం
తే పరిపాటి గల్గె, దురదృష్ట మదేము? విచార దీర్ఘ సం
తాపపు టగ్గి మ్రగ్గెను సతంబును, దుర్విషయ ప్రవిష్టవై
నాపలు తాలకింప వొకనాఁడును బెంకెతనానఁ, జిత్తమా?

వార్యం బెట్లుగు నాకు నీదయిన చాఁవల్యంబు? శ్రీ కంకరా
చార్యుండే; వెఱగంది నీకుఁ గపిత్ సామ్యంబు చెప్పంగ, దు
శ్చర్యాకోటి గణింపఁగాఁ బడిన త సాంగత్యము మాని, నీ
వార్యుల్ మెచ్చంగ నేకతాభిరత వాటానందహా, నెమ్మనీ!

స్వర్థామూలము నీదుశీల మెపుడు వంచింపఁగాఁ జూచుప్ర
త్యర్థుల్ దోపరు నీకు నెంచును, ద్వదాయ త్రీకృతార్థుల్ మహా
నర్థవ్రాతము చుట్టుముట్టికొను, దుష్టార్థప్రదానంబు దా
సార్థక్య మొట్టు తాను బుట్టువునకు, స్వాంతంబ, యోజిపుమా?

అగునని యెన్నఁ డన్మొనసి యట్టి మహర్దత పట్టినప్పడే
దగుగతి సాఖ్యమొందెడి విధంబు దలంపపు, తుల్యులైన వా
రి గని యసూయచెంపునను రేలుఁ బవల్లఁ దడేకచింతతో
నొగులుచు నుండె, చొర! నుజనుండెటు నమ్మును నిన్నుఁ జిత్తమా?

“నిరపధికోగ్ర సంసరణ నీరధి భంగవరంపరాహతిం
గరలిచి క్రోధబాడబశిఖం బడఁద్రోయంగ, మోక్షరాజ్యసు
నీకు నొనరింపఁగా, వలఁతి చిత్తమె” యంచు వచించె దొల్లి శ్రీ
హరి, చెడుచేత రోతయని మాత్మరితిం బడముందు, చేతమా!

“హితముగఁ దోచుదానిని గ్రహించెదఁ బ్రీతి, దదన్యము జగ
ద్ధిత మయినం ద్యజింతు, నెవరేమనిన గలుగింప” సంచుఁ ద్వ
త్ప్రీతిధను జాటఁ జూచెదపు, బాపురే? యెంతటివెట్టి; యున్న వే
గతు లిటువంటి మార్గములఁ గాలిడువారికి మూఢచిత్తమా?

కరణ పరంపరక నడవగల్గిన మేటివి నీవు, నీ నుడిక
గరచరణాదు లేకు, నటుగావునఁ దత్ప్రతమా ఫలంబు నిక
బారయక మాన దెన్నఁడును బూజ్యపదంబున నున్నవారికిం
బరపతి వోవు కార్యములు భావ్యము లొనటవే యెడందరో?

కానికిఁ గాని యట్టి యధికారము మేరువుగాఁ దలంచి యె
వ్వానిని జీరికిం గొనెవు, పాపము పుణ్యమనంగఁ బోవు, “నే
నే నిఖిలాశ్రయంబ” నని యెంతయు గర్వము చెందె, దద్ది వోక
జేనికిఁ జేతఁగాక జగతిం జెమదానవు గావె చిత్తమా?

“తగులం బెట్టుఁడు వేదశాస్త్రముల పొత్తంబుల్, తదాచారముల్
దిగనాడుం” డని రచ్చుక మొలుంగు దుర్భిక్షప్రపంచంబుతో
భగవంతుం డెదిరింప నోడునన; నీవా తత్ప్రచారంబునాఁ
గఁగ యత్నించుట? చాలుఁ జాలు మనసా! కైకోకు ముద్రేకమున్.

నుతునకుఁ దల్లిదండ్రులును సుందరికిం బ్రియభర్త, శిష్యునం
తతికి గురుండు, కోడలి కనారత మత్తయు, ఘోరదుర్గణా
న్వితంనకు నద్గుణాన్వితండు, బిన్నకుఁ బెద్దయు, లొంగియుండు నీ
చత ప్రబలెక, హితాహిత విచార మిఁకెక్కడ నీకుఁ జిత్తమా?

అరయ నాటుచక్రముల కావలఁ గేవల వీప్రితో సహ
స్రారజలేజమందు విలసద్గతి వెల్లు వెలుంగు గానఁగా
నేరక యూరకే తిరుగనేర్చవు, లోపలి చూపు మానె, దే
తీరున నీవు ముందుఁ గడతేఱుదు, వయ్యయ్య, మూఢచిత్తమా!

హితముగఁ బల్కుకంటెను హితేతరమార్గము త్రొక్కకుండుటే
హిత మని చెప్పి రార్థ్య, లికనేమి? శ్రుతి స్మృతిబద్ధ సత్త్రియా
తతి నొనరింపఁగాఁ దగిన దార్థ్యము నీకడ లేకయున్న న
వ్యతమమతంబులం విగత హాయిగ నీశు భజించు, చిత్తమా!

వాచత గాతర లీన బజావత స్వామి సరీర మహావత జోళు, పైలకే హార సిగార కియే బరతీ ఘన స్రీత బధావన జోళు
 తాల మ్రవంగ లియే రప రంగీ సజ్జవసంగీ లసే ముఖ జోళు, గూర్చి మేఘముల్లార కహావత రాగన మే యహీ చానత జోళు;
 [జయపుర చిత్రమ : దివాన్ బహదూరు గోవిందదాసు చతుర్వజ్ఞదాసుగారి యనుమతిని.]

౧

ప్రపంచమునం దెచ్చట జూచినను ధరలు పడిపోవుటయు, వర్తకమాండ్యమును, కాపలసేవంత పదార్థసంపత్తి యుండియును టేమును ననుభవించుచుండుటయును, ఎప్పుడును లేనివిధమున సంభర్తనమధ్యమున క్రొత్తపన్నులును, వేతనముల తగ్గింపులును, వేటి ప్రజాశీవితము నల్లకల్లోల మొనర్చుచున్నవి. వీనికి దోడు అంగ్ల దేశమునను, మనదేశమునను బంగారుప్రమాణ మంతరించె ననుప్రకటన వ్యవహారముల మరింత గజిబిడి యొనర్చి ప్రజాసామాన్యులనుకు మరింత దుర్భాగియ్యఱుమన ద్దెను. అపూర్వమును నిట్టిఆర్థికవిపత్తునకు గారణ మేమి? బంగారుప్రమాణముయొక్క ఉనికి గాని, పోకడ గాని పరిస్థితులం దెట్టిమాడ్పుల గలిగించును? అను సందేహములు ప్రతివారిని బాధించుచుండును. అవిషయముల తెలిగినచో, ప్రస్తుతఆర్థికక్షిప్తిస్థితినుండి భారతీయులను, ప్రపంచమునందలి ఇతరదేశములను గూడ ఎటుల బయటపడదన్న సమవిషయముల కులభముగ దెలిసికొనవచ్చును.

ధరలు పడిపోవుటకు కారణము

ఇంగ్లీషా మహాసంగ్రామాంతరము ప్రపంచముంతయు నీరసంపడలతో మలయాగురుండ వాణిజ్యము విజృంభించుచుండవలసివది. ప్రపంచ మంతయు గాక పోయినను, విజయ ముంకిన దేశములై నను అటు లుండ నలసివది. కాని అందుకు మారు విజయ ముందిన దేశములును ఓకీపోయిన దేశములను గూడ పరిసహవముగనే ఈవిషమస్థితికి గురియైనవి. ప్రపంచముందలి బంగారమున కంతకును కోలాగార మగుచున్న అమెరికాయందును, సంగ్రామవిజయపై ధనము నందిన అంగ్ల దేశమునందును, పరాజయ ముండి వ్యవహారముల బరువుచే క్రుంగిపోవుచున్న జర్మనీయందును గూడ నిరుద్యోగసమస్య, నిర్యాగ పారత్వము ఇంచుమించుగ ఒక పేమాదిగిగ తొండవించుచు

న్నవి. ఇట్టిస్థితి కంతకును ప్రథమకారణము సంగ్రామ నవ్యపరిహార భారములు, సంగ్రామ ఋణభారములును అవి ప్రపంచమున పేరు గల ఆర్థికాస్త్రా లందరును అంగీకరించియున్నారు. పదార్థములధరలు ముఖ్యముగ రెండు విషయములపై నాధారపడి యుండును. అం దొకటి ఉత్పత్తి. ప్రజలకు గావలసినదానికంటె పెక్కువపదార్థమును తయారుచేసి క్రయమున కంపిన యెడల సిరాకి తగ్గి, కొనువారు లేక ధరలు తగ్గును. రెండవది ప్రజలకు గల కొనుగోలుశక్తి. పదార్థములెల్ల ఎంత సరసముగ మన్నును ఆనెల నొసగుటకు ప్రజలలో శక్తి లేనియెడల కొనువారు లేక తుదకు ధరలు తగ్గింపవలసివచ్చును. ప్రస్తుతి మావరించియున్న ఆర్థిక క్షిప్తిస్థితి కిందు మొదటికారణము కొంతవరకును, రెండవకారణము చాలవరకును పనిచేసెను. సంగ్రామమునం దోడి పోయిన జర్మనీ మొదలగు రాష్ట్రములు నవ్యపరిహారముల రూపమునను, గలిచిన అంగ్ల దేశము మొదలగునవి సంగ్రామఋణముల రూపమునను ప్రతివత్సరమును చాలమొత్తములను విదేశములకు చెల్లించవలసివచ్చుచున్నది. అందుచే నాదేశములందలి ప్రజలు పొంత ఉపయోగముకొరకు కావలసినన్ని వస్తువులను కొనుటకు శక్తి లేనివారగుచు న్నారు. అందుచే అట్టి వస్తువులను ఇంతవరకు తయారు చేసెడివారి క్రయములు తగ్గి వారు తమకు గావలసిన వస్తువులను కొనబాలక పోవుచున్నారు. ఈవిధముగనే విషమక్రమ సంగ్రామి యై తుద కన్ని దేశముల ప్రజలను గూడ ఒకస్థితికి వచ్చి ప్రస్తుత ఆర్థిక విషమస్థితికి గురియైరి. ఆధునిక ప్రపంచమున మానవజాతియొక్క ఆర్థిక జీవిత మంతయు పరస్పరాక్రమై యున్నది. అందుచే ఒక్కప్రాంతమునకు గలిగిన చిక్కిరింపులెత్తములు ప్రపంచమున కంతకును గూడ వ్యాపించుచున్నవి.

బంగారు ప్రమాణము

పై యాధికారులపై అన్ని దేశములను ఆవరించి యుండగా, అంగ్ల దేశమును, భారత దేశమును, మరికొన్ని చిన్న రాష్ట్రములను మాత్రము బంగారు ప్రమాణమును విడవనివచ్చుటకు కారణముల చెల్లినకొన యత్నించుటకు పూర్వము, అసలు బంగారు ప్రమాణ మన నేమియో గుర్తించుటవలయును. ప్రజలంతగా నాగరకతను బడసి యుండని ఆదికాలమున నాణెములచలనమునే యుండెడిది గాదు. అప్పుడు ప్రజలు తమకు కావలసినవస్తువులను కొనుటకు గాని, ఇతరులకు బదులు తీర్చుటకు గాని, వస్తువులనే మార్చుకొనెడివారట. కాని అట్టి స్థితి గలిగి చాలకాల మైనది. నాగరకత వ్యాపించినకొలదిని వస్తువుల మార్చుకొనుటయందలి అసౌకర్యమును తొలగించుకొనుటకుగాను, వెండి, బంగారు మొదలగు లోహములను క్రయవిక్రయాదివ్యవహారములయందు ఉపాధిగ ఉపయోగించుకొనుచుండిరి. అవగా నాయా వస్తువులచెలవ నిర్ణయించి తెలుపుట కిలోహములు ప్రమాణముగ నుపయోగించుకొనబడుచున్నవి. కాని వర్తక వ్యవహారముల సమృద్ధి మధి మైనకొలదిని నాణెముల నుపయోగించుకొనుటగూడ అసౌకర్యముగ గన్పట్టెను. అందుచే వానికి బదులు కాగితపునోటులను, హుండిలను విశేషముగ వ్యాప్తి గాంచుచున్నవి. మనదేశమున గూడ రూపాయి నాణెముల నుపయోగించుపద్ధతి ఎంతెక్కుగియుగ కల్గి, కాగితపునోటుల నుపయోగించుట కలవడుచున్నదియును ప్రతివారికి ననుభవవేద్యము. ఇంగ్లాండు మొదలగు పారిశ్రామికదేశములయందు, నాణెముల యుపయోగము ఇంచుమించు పూర్తిగ వదృశ్యమై వానికి బదులు కాగితపునోటులే ఉపయోగముండున్నవి. నోటులను బారీచేసిన అధికారులు, సమీప నోటులను చెచ్చి రొక్క మడిగిన వారికి వెంటనే చెల్లించెదమని హామీ యొసగుటచేతను, ఆహామీ చెల్లించబడునని ప్రజలకు నమ్మక ముండుటచేతను, దేశమున సమీప నాణెములకు ప్రత్యేకము యముగ నానోటులు నిరూపణముగ చలనముగి యగుచున్నవి. ఈనోటులు కాగితపు చిహ్నములే

గాని, పైయముగ విలువగల నాణెములు గావు. అందుచే క్రయవిక్రయములలో ధరలు నిజముగ బంగారువెండి లోహముల విలువనుబట్టియే నిర్ణయింపబడుచున్నవి. అందుచే వేర్వేరు నాగరక రాష్ట్రము లన్నియును కొన్ని వర్తకములవరకును తమనాణెములయందు ప్రధాన మైన వానిని బంగారు వెండిలోహములలో ముద్రించుకొనుచుండెడివి. వివిధ గతకల్యాణమునుండియు వేర్వేరుకారణములచే వెండి అట్టిపూజ్యత తొలగి అన్ని దేశములను బంగారులోహమును మాత్రమే చలనముగి ప్రమాణముగ నొసర్చుకొని ఆలోహమున ప్రధానముగ నాణెముల ముద్రించి చలనముగి చేయగడంగినది. ప్రతిదేశమునను ప్రధానముగ నాణెమును, వాని కనుబంధముగ వేర్వేరు లోహములలో వేర్వేరు చిహ్న నాణెములను చలనముగి చేయబడుచుండును. ఆహాదేశమున నాణెములచలనముగి ప్రధానముగ నాణెము గాని, లోహము గాని ఏదియో యుండునో ఆదేశపుచలనముగి నా నాణెముగాని యా లోహము గాని ప్రమాణ మని చెప్పవలయును. అది బంగారులోహమైన బంగారు ప్రమాణ ముండును. వెండియైన వెండి ప్రమాణముండును. సమీపలోహము నిజముగ ప్రమాణ మని పేర్కొనబడుటకు మూడుప్రధానలక్షణము లుండవలెను. ౧. సమీపలోహమును దేశమునుండి విదేశములకు ఎనుమతిచేయుటకును దిగుమతిచేయుటకును ప్రజలకు స్వాతంత్ర్య ముండవలెను. ౨. సమీప నాణెమును కరగించుకొనుట కధికార ముండవలయును. ౩. సమీపలోహమును బంకసాలబద్ధకు తీసుకొనిచెల్లి నిరూపకముగ నాణెములను ముద్రింపించి తేచ్చుకొనుటకు స్వాతంత్ర్య ముండవలెను. ఈమూడు లక్షణములను ఒక్కటే యుద్దేశమును నూదించుచున్నటులు పోకకులకు దిలియగలదు. చలనముగి ప్రమాణముగ వేర్వేరుచుగి నబడిన లోహముయొక్క విలువ యంగు ప్రభుత్వమువారిచే గావించబడు చర్యలవలన ఎట్టిహిక్మయు గలగరాదు. అప్పుడు గాని అది నిజమైన ప్రమాణము గాకాలదు.

బ్రిటిషు దేశపు చలామణి

బ్రిటిషు దేశపు చలామణియందు ప్రధానమైనది పాను, గొంగుళు, బరకుడు అంగ్ల దేశమున వెండియే చలామణికి ప్రమాణముగ నుండెను. అప్పుడు ౫, ౧౦౦ గింజలపత్తు వెండి ఒక పానుగ వ్యవహరించెడివారు. అందు ఇరువదినవంతుల ౨౬౦ గింజలపత్తు వెండి వొక వాణెముగ నుండెడి దానిని పిల్లించు అని వ్యవహరించుచుండెడిది. గొంగుళు, పం.న అంగ్ల దేశము వెండి ప్రమాణమున వదిలి బంగారు ప్రమాణము నవలంబించెను. అప్పుడు ఒక డ్రొప్పే బంగారుము ౪ పౌ. ౪ పి. ౧౧ పెన్నీలకు సరిపడున నుడియు, ఆవిధముగ చలామణి చేయవలె ననియు నిశ్చయించిరి. సవరములు అదివరకే ముద్రింపబడి బంగారువలె ననుసరించి విక్రయింపబడుచుండెను. ప్రభుత్వమువారు బంగారు ప్రమాణమునకు నెచ్చినతోడనే సవరనునందలి బంగారులోహముయొక్క మాత్రమును ౧౭౩.౨౭౪ గింజలుగ నిర్ణయించి అందలి బంగారును ౧౧౩.౦౦౧౬ గింజలకు తగ్గించి పాను వాణెమునకు బదులుగా సవరమును చలామణి చేయుచుండెడిది. ఈవిధముగ చిరకాలము చలామణి చేయుచుండిరి. కాని ౧౮౧౭ సం.న సంగ్రామారంభమున నీచలామణిని నిర్వహించుకొనజాలక బంగారు ప్రమాణమును వదలుకొనిరి. కాని ౧౮౨౫ సం. నుండియు తిరిగి బంగారు ప్రమాణమును స్థాపించి, ఈనత్యర్థము పెచ్చెంబరు ౨౦ వ తేదీవరకును నిర్వహించుకొనగలిగిరి. కాని నాటినుండి తిరిగి బంగారు ప్రమాణమును వదిలివేయవలసినవా రైరి.

బంగారు ప్రమాణమును వదలుట యన నేమి?

బంగారు ప్రమాణమును వదలుట యన నేమియో ఇక పరిశీలించెము. వాణెములకు బదులు కాగితపుకొట్టలు గూడ సౌకర్యార్థము చలామణి చేయబడుచున్నవని పైన వివరించియుంటిని. ఈపద్ధతి ఎక్కువ సౌకర్యముగ నుండుటచే విశేషముగ వ్యాప్తి నంది యుచు కనునాణెముల గూడ తరిమివేయబడున్నది. ఈనోటులందు వానిని చెచ్చి అడిగినవారికి వొక్క మొసగుటకు వని ప్రాసియించును. ఉదాహరణముగ అంగ్ల దేశపు పానునోటును

నీ నీ కొ ను డు. ఆం ది టు లుం ను ను;
 “నీనిని చెచ్చినవారికి కొరినపుడు ఒక పాను మొత్తమును చెల్లించెనను, ఇంగ్లాండు బ్యాంకు తరపునను గవర్నరు తరపునను (సం) ప్రధానకోశాధికారి.” ఈనోటులు రాజకాసనము ననుసరించి ముద్రింపబడి చలామణి చేయబడుచుండుటచే లావాదేవీలలో ప్రతివారిచేతను ఒక పానుగ చలామణియగును, పదునోటును తీసుకొనివెళ్లి వొక్కము నడుగుతో ౧౧౩. ౦౦౧౬ గింజలపత్తులకు సరిపడు నొసగుట నియున్నది. కాని ఒక్క విదేశముల కంపనలసినపుడు తప్ప మిగిలిన వ్యవహారములన్నిటియందును నోటు చలామణి యవలంబిండును గనుక ఎవరును పాధారణముగ బంగారును గోరుట లేదు. ప్రభుత్వమువారు బంగారు ప్రమాణమును తొలగించినయెడల సదురు నోటులకు బ్యాంకువారు బంగారుము నొసగుటలసిన బాధ్యత తొలగిపోవును. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు పెచ్చెంబరు ౨౦ తేదీన బంగారు ప్రమాణమును రద్దుచేయుటవలన సంభవించిన దిబ్బదే. ఆయుత్తరువునకు తోడు, బంగారుమును విదేశములకు ఎవరును చేయరా దనినూడ ప్రభుత్వము వారు నిషేధించిరి. నోటు లన్నియు ఆచ్యుతముబడిన కాగితపుముక్కలుగదా; వానికి బదులు వాణెముల నొసగు హామీ లేనియెడల వాని కెట్టివిలువ యుండును? అని అశ్చర్యము గలుగవచ్చును. కాని అటు లాశ్చర్యపడవక్కర లేదు. సదురు నోటులు బ్రిటిషు దేశమున మాత్రము లుగనే చలామణి యవలంబిండును. క్రయవిక్రయాలందును లావాదేవీలలోను ప్రభుత్వమువారికిని ఇతిరులకును వాటిల చెల్లించుటకును సదురు నోటులు పనికివచ్చునెడల వానివిలువ కెట్టిలోటు గలుగును? కాని విదేశములకు చెల్లించవలసి వచ్చినపుడు మాత్రము వారు నోటుల నంగీకరింపదు గనుక కొంతచిక్క సంభవించును.

నిలుపుకొన జాలక సోపుటకు తారణములు

జపాను, చీనా, బ్రిటా, ఫ్రాంసు మొదలగువాగుల దేశము లెన్నియో తమబంగారు ప్రమాణమును నిలుపుకొన గలుగుచుండగా, ప్రపంచములో కెల్ల భవంతిమను నాంగ్ల దేశము మాత్రము వదిలుకొన వలసివచ్చుట చాల

ఆశ్చర్యకరముగ నుండవచ్చును. కర్ణునిమరణమునకువలె
 ఇందుకుగూడ పెక్కుకారణములు గలవు. అందు కొన్ని
 బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారియధీనమున లేనిది. మరికొన్ని
 బ్రిటిషుపాలితయులు భవార్థవాదులకతో అవివేకముగ
 దెచ్చి పెట్టుకొనినవి. బోపామహాసంగ్రామముకొరకు
 గావించబడిన ఋణములు ఆంగ్ల దేశముననుగూడ దుస్స
 పాముగ నుండెను. ఈవత్సర మాంగ్ల దేశము, ప్రభుత్వము
 ములపట్టికొని పా 30,000,000 లును, అసలుశ్రేణి
 పా 75,000,000 లును చెల్లించవలసివచ్చెను.
 30-3-30 నాటికి ప్రభుత్వము యము పా
 2,250,000,000. దీనితోను, ప్రపంచమునం
 దంతటను ధరలు మందగించుటచే, వాటి జ్వరము
 తగ్గెను. వాటి జ్వరము చీక వాదార
 ముగ గల బ్రిటిషుదేశమున కిది పెద్దదెబ్బ. వారిదిగుమతు
 లంతగా తగ్గకపోయినను, ఎగుమతులు మాత్రము చాల
 తగ్గిపోయెను. విదేశీయవాణిజ్యమునందు జర్మనీ మొద
 లుచేదేశముతో సరిగ పోటీచేయజాలక, తమవారాదా
 దుల గోల్పోవుచుండిరి. వర్తకము తగ్గుటచే ప్రభుత్వ
 దాయము తగ్గును; ఖర్చులు మాత్రము తగ్గలేదు. అందుచే
 ప్రభుత్వమువారు పరిపాలనావ్యయములకు గూడ ఋణ
 మొనర్చవలసి వచ్చినటులు యుండెను. ఎగుమతులకంటె దిగు
 ముకు లభికముగ నుండుటచే నానికి ఆంగ్ల దేశము చాల
 మొత్తముల నితరదేశములకు చెల్లించవలసినటులు లేర్ప
 డెను. ఫ్రాంకు, అమెరికా మున్నగుదేశములు దిగుమ
 తల విశేషముగ సుంకములను విధించుటచే నాదేశముల
 బ్రిటిషుఎగుమతులు తగ్గిపోయెను. గతవత్సరమున ఫ్రాం
 కు దిగుమతిసుంకముల మాటికి 600 కో.న పోచ్చిం
 చెను. కనుక, ఆదేశములనుండి దిగుమతి చేసుకొనిన వస్తు
 వులకును, ఋణములతీర్మానమునకుగాను వారికి చెల్లించ
 వలసిన మొత్తములకును, బ్రిటిషువారు వస్తురూపముగ
 గాక గొక్కురూపముగ చెల్లించవలసివచ్చెను. ఇంగ్లాండు
 ఇతరదేశములకు చెల్లించవలసిన బాకీలపట్టి ఇటు యుండ,
 ఆంగ్ల దేశమునకు జర్మనీ అప్రీలియా, ప్రేజిలు మొదలగు
 నితరదేశములనుండి రావలసిన బాకీలు వమాలగాలేదు.
 ఇవిన్ని బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి వశమునందు లేనికారణ

ములచే గలిగిన పరిస్థితులు. కాని ఆంగ్ల దేశ మంత యాక
 స్థితికముగ బంగారు ప్రమాణమును వదిలవలసి వచ్చుటకు
 తుదికారణము లీది గావు. అధిక భవార్థవాధిలమదే
 బ్రిటిషుబ్యాంకు లొసర్చిన వడ్డీ బ్యాపారములు ఆంగ్ల
 దేశము వెంటనే అట్టి విషమస్థితికి పాలుపడుటకు సన్ని
 హితకారణము. లండనునగరము ప్రపంచమునందలి వ్యూ
 హారముల పరిష్కరించుకొనుటకు కేంద్రస్థాన మనువిష
 యుకెల్లు తరిగినదే. అందుచే ననేక రాష్ట్రములు తమ
 వర్తక లావాదేవీలను పరిష్కరించుకొనుటకుగా నవట
 బంగారమును విస్తారముగ నిలువచేసుకొనుచుండును. వా
 రాబంగారమును వృధగ నుంచుకొను పెంకులకి పానా
 న్యముగ న్యల్పవాయిదాలకు ఇంగ్లాండు బ్యాంకునకు
 అప్పుగ నొసగుచుండును. బ్రిటిషుబ్యాంకురు లీయకకాశ
 మును గైకొని న్యల్ప-వడ్డీలకు, న్యల్ప-వాయిదాలకు జనులు
 దీసుకొని, హెచ్చువడ్డీలకు దీర్చ-వాయిదాలకు ఇతరులకు
 అప్పుగా నొసగుటకు ప్రారంభించిరి. ఈవిధముగ నితరుల
 జర్మనీ అప్రీలియా దేశములకి పా. 10 కోట్లు ఋణ
 మొసగబడెను. ఆదేశముల ఆర్థిక చిక్కు లెల్ల తరిగి
 నవే. ఆంగ్ల దేశపు ఆర్థికస్థితిని జూచి అసలే అనుమానిం
 చుచున్న విదేశీయులకు ఈవిషయము తెలిసినతోడనే
 భయభ్రాంతులై ఇంగ్లాండునందు దాము నిలువచేసుకొని
 యున్న బంగారును వెంటనే తీసుకొనిపో దొడగిరి.
 ఆంగ్ల దేశపు ఋణప్రత్యులలో నిలువచేసుకొనిన విదేశీ
 యులు స్వదేశీయులును గూడ వెంటనే వానిని విక్ర
 యించి బంగారు దీసుకొని విదేశములలో భద్రపరుచు
 కొన తొచ్చిరి. ఇందుచే నొకటిరెండు వారములలో
 ఇంగ్లాండుబ్యాంకులో నిలువయున్న బంగారము పా.
 10 కోట్లనుండి 103 కోట్లకు తగ్గిపోయెను. ఉన్నది
 గూడ ఒకటిరెండువారములలో అదృశ్య మైపోవునటు
 లుండెను. అందుచే ఆకస్మికముగ పెట్టెంబరు 10 లేదీద
 బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు బంగారు ప్రమాణమును ఎత్తి
 వేసితిమని ప్రకటించి నోటులకు బంగారు నొసగు బాధ్య
 తను తొలగించిరి. బంగారును విదేశములకు ఎగుమతి
 చేయరావనిగూడ నిషేధించిరి.

ఫలితములు

బంగారు ప్రమాణమును వదలబడలన నేతేమనం దిది వ్యవహారములలో స్వతంత్ర ఎక్కువ మార్పు గలుగదు ఎందు కనగా పానునోటు ఇదియనవలెనే ఇపుడుగూడ చలామణి యగుచుండును. ఇదివరకైనను, చేతములోని చలామణికి బంగారు బోకేషముగ నుపయోగింపబడుట లేదు. వాణిజ్యమునందును, ఇతరవిధములగును ఇతరదేశముల కియ్య చేరిన నికరపుబాకీలను సరిపుచ్చుకొనుటకు మాత్రమే బంగారు బోకేషముగ నుపయోగింపబడుచున్నది. అందుచే ఆప్రమాణమును వదలుటలన పానునోటుయొక్క విలువయందు గలుగు మార్పు చాలవరకు విదేశములలో గల లావాదేవీలవలననే కలుగుచున్నది. ఆంగ్లదేశము బంగారు ప్రమాణము వదలబడలన గలుగు మొదటిఫలితము, బంగారు ప్రమాణము గల ఇతరదేశముల వాణిజ్యములలో పోల్చి మాచినయెడల పానుయొక్క విలువ తగ్గిపోవును. ఇందుకు నిదర్శనముగ బంగారు ప్రమాణము గల ఆ మెరికాసంయుక్తరాష్ట్రముల దారగు వాణిజ్యమును దీసుకొనుడు. దారగువాణిజ్యమునందు ౨౩.౨౨ గింజుబంగా రుండును. ఆంగ్లదేశమున పానువాణి మునకు చలామణి యగుచుండిన సవరమునకు ౪.౮౭ దారగుల నోసగుచుండెడివారు. కాని బ్రిటిషుదేశము బంగారు ప్రమాణమును వీడుటతోడనే పానువిలువ ౩.౭౫ దారగులవరకు తగ్గును. ఇటీవల ౩.౫౦ వరకు గూడ తగ్గుచున్నది. ఇందుకు కారణము దుర్బోధ్యముగ దోచబడును. కాన ఒకయుదాహరణమును దీసుకొనుడు: పత్తిరెడ్డిగారి పిప్పిరెడ్డి చాల సంపన్నుడు. అతనికి బోకులలో చాల లావాదేవీలు గలవు. కాని అతను వ్రాసిన నోటునకు గాని, చీటికి గాని, ఎప్పుడెడిగిలే ఆప్పుడు రొక్కయు చెల్లింపగలదు. అట్టివస్తువు మున్నుంకవరకు, అతనినోటులను బోకులు రొక్కయలో సరిసమానముగ గౌరవించెదరు. అతనివద్ద పామ్ము తగ్గిపోయి రొక్కయు చెల్లింపజాలక, తనవద్దనున్న వస్తువులనే, ధరలకు దీసుకొని సరిచెట్టుకొనుడని చెప్పు సమకొనుడు. అపు డాతనినోటులకు ఇదివర కున్నంత

విలువ యుండును. అతనిసరకులకు గల గిరాకీని బట్టి అతనినోటువిలువ మారుచుండును. అతడు సరకును బాగుగ విక్రయించుకొని, పామ్ము నేకరింప గలిగిన యెడల, బాకీ మొత్తముల చెల్లించుట కాలవితే హెచ్చును. లేనిచో తగ్గును. దానితోపాటే, అతను వ్రాసిన నోటులవిలువగూడ హెచ్చుచు తగ్గుచు నుండును. వస్తువులకువలెనే గదా దేశములకును! అటులే ప్రభుత్వ మవారు చలామణిలోకి రెచ్చు నోటులవిలువగూడ మారుచుండును. దానివిబట్టియే నాని కొనుగోలుకీయు మారుచుండును. పానుయొక్క కొనుగోలుకీ తగ్గుననే ఇదివరకు ఒకసవరమును కొనుటకు ఒకపాను నియ్యకల సివ్నాట నిపు డంతకంటె చాలఎక్కువ చెల్లింపవలసి వచ్చుచున్నది.

ఈవిధముగ చలామణియొక్క విలువ తగ్గుటలన ముఖ్యముగ రెండుఫలితములు గలుగును. ౧. ఎగుమతులు హెచ్చుట ౨. దిగుమతులు తగ్గుట. ఎటు లనగా: రెండు దేశములందును బంగారుప్రమాణ మున్నపుడు ౪.౮౬ దారగుల విలువగల సరకును ఆ మెరికావారు ఒకపాను నకు ఆంగ్లదేశమున విక్రయింపగలిగెడివారు. ఇపుడు దారగులలో పోల్చినయెడల పానువిలువ తగ్గి ౩.౮౫ దారగుల విలువయే నీలిచె ననుకొనును అపుడు ౪.౮౬ దారగుల విలువ గల వస్తువును ౧ పౌ. ౫. ౬. ౨. పెన్నీల కంటె హెచ్చుచెలకు గాని విక్రయింపజాలదు. ఈ విధముగనే, ఇంగ్లీషు వస్తువులు—ఇదివరకు ధరలప్రకారమే వారు విక్రయించునెడల—బంగారు ప్రమాణము గల దేశములలో చవుకయగును. ఎటు లనగా, పాను విలువగల ఇంగ్లీషు వస్తువును కొనుటకు ఆ మెరికాదేశీయు డిదివరకు ౪.౮౬ దారగులు చెల్లింపవలసియుండును. ఇపు డెదే వస్తువునకు ఘూరు ౩.౮౫ దారగులు చెల్లించిన జాలును. ధరలలో నీవిధముగ గలుగుమార్పు లనుబట్టి ఇంగ్లీషువస్తువులు విదేశములలో చవుక యగుటయు విదేశీవులవస్తువు లాంగ్లదేశములో ప్రియమగుటయు సంభవించును. దానిని బట్టియే దిగుమతులు తగ్గును. ఎగుమతులు హెచ్చును. దానితో దేశీయపరిశ్రమలను, సంపదయు వశిష్టది నందును.

కాని ఈవృత్తి, ద్వితియదేశమునకు తాత్కాలికముగ దప్పు కాశ్యతలాభకారి గాకాలదు. ఈవిధముగ చతుశ్చలమునో, తమపరిశ్రమలతో నక్రమమున పోటీ చేయుచుండ ఇతరరాష్ట్రము లూరకొనవు. అవిగూడ బంగారుప్రమాణమును వదిలుకొనుచు ఆన్ని దేశముల చలామణీలును ఒక టేబుట్టుమునకు వచ్చును. కాని అటుల గావించుకొనుటకు వారు సిద్ధపడదు. అందుకు బదులు, చతుశ్చలమునో సహాయముతో పోటీచేయుచున్న రాష్ట్రములనుండి వచ్చు దినుసువులపై దినుసుతిసుంకముల

విధించెదరు. ప్రాకాశుదేశ మివచ్చునపుడే ఆవలించి, ఇంగ్లాండు మొదలగు దేశములనుండి వచ్చువరకుపై ప్రత్యేకసుంకముల విధింప సంకల్పించుకొనినది. అంతయు గాక, ఆంగ్ల దేశము తనవరపత్తికొరకైనను త్వరలోనే తిరిగి బంగారుప్రమాణమునకు రావలసియున్నది. కాని అసలీ చిక్కులకు భూలకారణ మును అంతర్జాతీయములను సహజ్య పరిష్కరింపబడు వరకును ప్రపంచ ఆర్థికశక్తివ్యవస్థి సరిగ పరిష్కరింపబడకాలదు.

హిందూరమ

జి. జామువ గారు

౧

హిందూరమ వింతతుమ్మదలు ఝంకారించె నీ యింటిలో,
నీ దారిద్ర్యము గోచిపాతవలె బన్నె గాంధిజైరాగి, బా
లాదిత్యవశతో స్వతంత్రమను సంధ్యలక్ష్మి రా నుండె, నీ
దేవీ, తొల్లిటి మందహాసముల మ మ్మిషింపు, హిందూరమా!

౨

నీ గర్భంబున గాంధీ పుట్టినపుడే నీకష్టముల్ చుట్టలై
యేగెక గుండ్రపుబల్ల వేగుపడిపోయె నీమదేశాన, కా
కే గోసాయిపినాళిన వ్విటుల మోహింపించె, భూమండలిక
సాగింపంగల వింక శాంతియుతసంసారంబు, హిందూరమా

౩

చిల్లీ! నీతలమీది, కాశ్యతనమాధానంబు ఘోషించు, మే
ల్కుల్లాయెం గని నవ్వుకొన్నజను లాంగ్లుల్ నేడు నీపుత్రునిక
లిల్లీ పూలవలంకరించి, నుడు లాలింపంగ నున్నారు, నీ
ఫిల్లీగుండెల నిబ్బరించుకొని, చాటింపింపు మస్పృశ్యతక.

౧

ప్రస్తుతం జరిగే భారతదేశ స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో ముఖ్యముగా పరస్పర సంఘర్షణకు పాలయ్యే వాదాలు రెండు: 'హిందూదేశానికి స్వాతంత్ర్యం అనుభవించడానికి అర్హత లేదనే వాదం అటు ఇంగ్లీషువారినుండి వచ్చేది; 'మేము స్వాతంత్ర్యం అనుభవించడం మాహక్కు' అనేవాదం ఇటు భారతీయులనుండి వచ్చేది. ఈ రెండువాదాలకూ రెండు పక్షాలనుంచి వచ్చే ఉపవాదాలు—అంటే, 'అసలు అర్హత భారతదేశానికి లేకపోలేదు. కాని ప్రస్తుతంలో మాత్రం లేదు.' అని ఆపక్షంనుంచి; 'భారతదేశం స్వాతంత్ర్యంగానే ఉండవలెను. కాని బ్రిటిషుసామ్రాజ్యానికి లోబడి ఉండవలసిన స్థితి యెన్నటికీ తప్పదు.' అని యీపక్షంనుంచి వచ్చే చిల్లరవాదాలు—అనేకంగా ఉన్నవి. అయితే యీ చిన్నచిన్న వాదాలన్నీ నిలిచే కాలం దాటిపోయింది. అందుచేత, ఒకవిధంగా, ఇప్పుడు తేలవలసిన సమస్య భారతదేశం స్వాతంత్ర్యంగా ఉండవలెనా లేదా అనేది ఒక్కటే. 1926, 30 సం॥ ల నాటి సామ్రాజ్యసభలీ యంత్రమును మరింత స్పష్టపరుస్తున్నవి.

ఈసందర్భంలో సరిగా, 1858 సం॥లో, "సీపాయి తిరుగుబాటు" అణగిపోయిన తరు

వాత భారతదేశ పరిపాలనవిధానంలో జరిగిన మార్పు జ్ఞాపకంవస్తుంది. బ్రిటిషు పరిపాలన కాలమున భారతదేశపు రాజకీయ పరిణామానికికల ప్రధాన సోపానాలలో ఈమార్పు కటి. దీని ననుసరించి, హిందూదేశమును పరిపాలించే అధికారం కుంభిణీవారి స్వాధీనంనుండి పూర్తిగా తప్పిపోయి బ్రిటిషు పార్లమెంటుకే సంక్రమించింది.

ఇప్పుడు, పైన చెప్పినట్లు రాజ్యాంగ పరిణామం విషయంలో ప్రజలకూ ప్రభుత్వం వారికీ ఏవిధమైన అభిప్రాయభేదాలూ, వాదోపవాదాలూ కలుగుతున్నవో, ఆరోజులలో కుంభిణీవారికీ పార్లమెంటువారికీ ఏవిధమైన అభిప్రాయభేదాలే, వాదోపవాదాలే కలిగినవి. ఇప్పుడు, అటు ఇటు కాకుండా, ఏదో మధ్యమార్గం అవలంబించి పోవడం మంచిది అనేవారివలెనే, అప్పుడుకూడా ఇట్టివారు ఆ రెండు పక్షాలలోనూ కొందరుండేవారు. ఇప్పుడిప్పటికి చెందినవారి వాదంప్రకారం రాజ్యాంగ విధానం ద్వంద్వ ప్రభుత్వంగా (Diarchy) ఉండవలెను. అంటే, పరిపాలనాధికారాలలో కొంతభాగం అటు బ్రిటిషుపార్లమెంటువారికీ (పార్లమెంటువారిద్వారా బ్రిటిషు ప్రజలకూ), మరికొంతభాగం ఇటు భారతదేశంలోని ప్రజాప్రతినిధులు (Indian represen-

tatives) తో గూడుకొన్న శాసన వధులకూ (ఈ శాసనవధులద్వారా భారతదేశ ప్రజలకూ) చెంది ఉండవలెను. ఈవిధంగా భారతదేశ రాజ్యాంగవిధానం విషయంలో, ఒక వైపు బ్రిటిషుప్రజలును, మరొకవైపు భారతదేశ ప్రజలును భాగస్వాములుగా గలిగిన అధికార విభజనమే ఈద్వంద్వ పరిపాలనానికి ప్రధాన లక్షణంగా ఉంటుంది. ఆరోజులలోకూడా ఇట్టి అధికారవిభజనం మీద ఆధారపడి ఉండే ద్వంద్వప్రభుత్వం ఒక టుండేది. దాని కష్టము Double Government అని పేరు. ఈ Double Government విధానా న్ననుసరించి భారతదేశాన్ని పరిపాలించే అధికారం కొంత వరకు కంపెనీవారిది, కొంతవరకు పార్లమెంటువారిది.

1765 సం॥ లో మొట్టమొదటిసారిగా కుంఫిణీవారు భారతదేశంలో రాజకీయ పరిపాలన ఆరంభించినదిమొదలు, 1858 సం॥లో వారి ఆ పరిపాలనాధికారం పూర్తిగా అంతరించిపోయేవరకూ ఈ Double Government విధానమే అమలులో ఉండేది. క్రమక్రమంగా ఈపద్ధతినీగూర్చి మొట్టమొదటనుంచీ (1765 సం॥ నుంచీ) కూడా, పార్లమెంటువారిలో ఒక విధమైన వ్యతిరేకాభిప్రాయం ప్రబలుతూ వచ్చింది. ఇదే, తుదకు, 1858 సం॥ నాటికి పూర్తిగా విజృంభించి, కంపెనీవారి పరిపాలనాధికారాన్ని తుద ముట్టించివేసినది. ఇట్లు రాజకీయాధికారమే కాకుండా, దానితో పాటు కంపెనీవారి వాణిజ్యాధికారం కూడా,

అంటే గుత్తపద్ధతిని (Monopoly) ప్రాచ్యదేశాలతో వర్తకవ్యాపారాలు సాగించుకునే అధికారంకూడా, అంతరించిపోయింది. ఈసందర్భంలో పార్లమెంటువారు రవలంబించిన రాజనీతి మిక్కిలి నిశితమైనది; గమనింపదగినది.

మొట్టమొదటిసారి కుంఫిణీవారికి ప్రాచ్యదేశాలతో వర్తకవ్యాపారాలు జరుపుకొనుటకు గుత్తపద్ధతిని ప్రత్యేకాధికారం ఇచ్చినది మొదలు, ఈ గుత్తపద్ధతి ననుసరించి ఒక్క కుంఫిణీవారు తప్ప ఇంగ్లండునుంచి మరొకరును ప్రాచ్యదేశాలతో వర్తకవ్యాపారాలు సాగించుకొనుటకు అధికారులు కారు— కొంతకొంతకాలమున కొకసారి, ఆ అధికారాన్ని తిరిగి కంపెనీవారు మరొక కొంతకాలము వరకూ అనుభవించడానికి ఒక అధికారపత్రం (Charter) ద్వారా వారికి పార్లమెంటువారు అనుమతి యిస్తూ ఉండవలసిన ఆచారం ఒకటి ఉండేది. ఈ విధంగా గుత్తవ్యాపారానికి మల్లీమల్లీ అనుమతిపత్రం ఇస్తూ ఉండే అవకాశాలలో ఈవ్యాపారపద్ధతి కంపెనీవారి కేపాటి లాభ సాటిగా ఉన్న దనే విషయం పార్లమెంటువారు గమనిస్తూ ఉండేవారు. ఇట్లు 1600 సం॥ మొదలు 1757 సం॥ వరకూ కడచిపోయినది. ఈ నూటయేబది యేండ్ల కాలమూ కంపెనీవారు ప్రధానముగా వర్తకవ్యాపారాలను వెంపొందించుకొనుటకే తమ శక్తినంతనూ వినియోగించిరి.

ఈవిషయంలో 1757 సం॥ నాటివరకూ కుంఫిణీవారికి హిందూదేశంలో రాజకీయాధి

కారం ప్లాపించుకుందామనే అభిప్రాయము, ఆశ, ఉండలేదనీ, తరువాతనే, హతాత్తుగా తలవనితలంపుగా 1757 సం॥ లో ప్లాసీయుద్ధములో తమకు వచ్చిన విజయాన్ని బట్టి ఆ ఆశ వారిలో రగుల్కొన్నదనీ సామాన్యంగా ప్రచారంలో ఉండే అభిప్రాయము. కాని ఆ వెనుకటి సిరిగతులను జాగ్రత్తగా పరిశీలించి నట్లయితే అంతకు చాలా పూర్వమే ఆ ఆశ వారి కుండేదనీ, అందుకువారు ప్రయత్నములు కూడా సాగించినారని తెలుస్తుంది. ఎందుకంటే, 1686 సం॥ లోనే కుంభిణివారు చిట్టగాంగ్ (బెంగాల్) పై ముట్టడి సాగించి ఔరంగ జీబుతో యుద్ధమునకు డిక్కొనిరి.

ఈ యంశమును గూర్చియే మెకాలేగా రిట్లు నుడివిరి : “1765 సం॥ నాటికి చాలాపూర్వమే కంపెనీవారికి నిజమైన రాజకీయాధికారముండేది. అయితే, అవసరమునుబట్టి ఆ అధికారాన్ని ఒక్కొక్కప్పుడు తమ చేతులలోనూ, ఒక్కొక్కప్పుడు సంస్థానాధిపతుల చేతులలోనూ ఉంచుతూ ఉండడానికి అనుకూలంగా ఉండవలెననే అభిప్రాయంతో శైవు, హేస్టింగ్సు లిద్దరును కుంభిణివారి అధికారస్వభావాన్ని ఇదమిథమని నిర్ణయించుకుండా ఉంచారు.” (సాప్రేగారి ‘ఇండియన్ ఇకస్పిట్యూరీ’ నుండి, పుట 14.)

1757 సం॥లో ప్లాసీయుద్ధములో జయము కలిగిన మీదట కొన్ని పెద్దపెద్ద రాష్ట్రములను పరిపాలిస్తూ వాని రాజకీయ యోగక్షేమాలను

గమనిస్తూ ఉండవలసిన ప్రత్యక్షమైన పరిపాలనాధికారం పూర్తిగా కంపెనీవారికి లభించినది.

ఈనందర్భంలో ఇప్పటికి ఇంగ్లాండ్ దేశములో, జనసామాన్యములో, కుంభిణివారి విషయమై వ్యాప్తిలోఉండిన అభిప్రాయాన్ని గూర్చి కూడా, కొంత చెప్పడం అవసరము. 1600 సం॥లో ప్రాచ్య దేశాలతో వర్తక వ్యాపారాలు ఆరంభించినది మొదలు, ఏదో ఒకటి రెండు పర్యాయములు స్వప్రము వచ్చినప్పటికీ, సాధారణముగా కుంభిణివారి వ్యాపారం లాభసాటిగానే ఉండేది. ఈస్టి ఇంగ్లాండ్ లోని తక్కిన వ్యాపారస్థుల కన్నెక్కువగానికి కారణమయింది. ఈ గుత్తపద్ధతి లేకపోయినట్లయితే మన కందరికీ ఈ లాభాలను పంచుకొనడానికి అవకాశం ఉండేది కదా అనే ఆశ ఒకటి వారిలో వ్యాపించింది. ఇట్లు రాజకీయాధికారాలు, స్వప్రమైనవి, లేనికాలంలోనే కంపెనీవారు ఇక్కడివారి ఆదరానికి పాత్రులై లాభములను సంపాదించుకొన గలిగినప్పుడు ఇంక వారి కారాజకీయాధికారంగూడా లభించినప్పుడు వారి అదృష్టానికి లోప మేమిటి గనుక?—

ఇట్టి అభిప్రాయం ఒకసారి మొలకెత్తినప్పుడు, వర్తకవ్యాపారాలలో ఆరితేరి, ప్రపంచములో సాధ్యమైనంతవరకు రిషు వాణిజ్య సామ్రాజ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడానికి నిరంతర ప్రయత్నాలు సాగించడంలో తమ రక్తం ధారవోయడానికి రవ్వంతైనా వెనుకీయని

బ్రిటిషుప్రజలు, ఆ అభిప్రాయం ఫలితానికి రాకుండానే అంతరించిపోవడం సహించరు. ఈసందర్భమున తగిన యేర్పాట్లు చేయవలసినదని వెంటనే వారు పార్లమెంటువారి కొత్తిడి గలిగించారు.

పార్లమెంటు ప్రజలకు బాధ్యత వహించినది. ఐకకంఠ్యంగా ప్రజలొక కోరిక కోరుతున్నప్పుడు, లేకపోతే ప్రజలమైన అసెంబ్లీ బకటివారిలో రగుల్కొన్నప్పుడు పార్లమెంటు వారు దానిని సంశ్లేషించడానికి ప్రయత్నించడం వారి విధి. ఒకవేళ పార్లమెంటు ప్రజాభిప్రాయానికి లొంగకపోతే, ప్రభుత్వాన్ని స్తంభింపజేసే అధికారాలు ప్రజల కున్నవి. పార్లమెంటుద్వారా సడిచే రాజ్యాంగవిధానం ఇందు కవకాశం ఇస్తున్నది. ఇట్టి స్థితిలో కంపెనీవారి విషయంలో ప్రజలు చేసే ఆందోళనమునకుకూడా పార్లమెంటువారు లొంగక తప్పినది కాదు. ఈవిధంగా యెట్లయినా కంపెనీవారి ఆప్రత్యేకాధికారాన్ని తుదముట్టించాలనే కోరిక ఒకటి ఇంగ్లీషు జనసామాన్యంలో వ్యాపించి, తద్వారా పార్లమెంటులో ప్రజల స్థానం సంపాదించుకొన్నది.

ఇది 1757 సం॥ నాటికి కంపెనీవారి విషయంలో ఇంగ్లాండ్ దేశమున వ్యాపించిఉన్న అభిప్రాయము. ఆసంవత్సరము మొదల్కొని అప్పడప్పుడు తాము కంపెనీవారికి అధికార ప్రతీకాలు వ్రాసియున్నా వచ్చినసమయాలలో పార్లమెంటువారు పై అభిప్రాయము ననుసరిం

చియే కంపెనీవారి అధికారాలలో అప్పుడప్పుడు కొంతమార్పు కలిగిస్తూవచ్చారు. ఈమార్పుల స్వభావాన్ని పరిశీలించినప్పుడు ప్రైవేట్ గతి స్పష్టమవుతుంది.

ఈ మార్పులనుగూర్చి మామూలుగా పార్లమెంటువారు ప్రకటిస్తూవచ్చిన కారణాలలో ప్రధానమైన దొక్కటి: హిందూదేశంలో కుంభిణీవారికి రాజ్యభారం ఎక్కువై పోతున్నది. దానిని సరిగా నిర్వహించవలెనంటే వారు వాణిజ్యంకోసమే తమ శ్రద్ధనంతా పెనియోగించకుండా కొంతవరకు రాజ్యపరిపాలనవిషయంలో గూడా వినియోగపరచవలసి ఉంటుంది—అని. కాని యిక్కడనే పార్లమెంటువారు కంపెనీ (వాణిజ్య) అధికారాన్ని తుద ముట్టించడానికి తమ రాజనీతి కంతను వినియోగించి పనిచేసినది కూడాను.

1757 సం॥కు తరువాత తామిచ్చే ప్రతి అధికారపత్రంలోనూ, ప్రైవాదా న్ననుసరించి పార్లమెంటువారు కంపెనీవారి పరిపాలన బాధ్యత కొంచెం కొంచెంగా, హెచ్చిస్తూ వచ్చారు. ఇట్లు పరిపాలనబాధ్యత హెచ్చిన కొలదీ కంపెనీవారి వాణిజ్యసంబంధాన్ని తగ్గింపవలసిన అవసరంకూడా ఒకటి సృష్టించబడినది. ఈవిధంగా 1857 సం॥ నాటికి, క్రమక్రమంగా కంపెనీవారి గుర్తవ్యాపారంపూర్తిగా అంతరించిపోయినది. ఇటువైపు వాణిజ్య సౌకర్యాలు లేకుండా పోతున్నవి కదా, మన రాజకీయాధికారాల సంగతి కొంచెం చూచు

కుందామని కంపెనీవారు అటు తిరిగి చూచుకొనేటప్పటికి అవికూడా వారిస్వాధీనం తప్పిపోతున్నవి. అంటే, ప్రతి ఆవకాశంలోనూ, పార్లమెంటువారు పైన చెప్పిన సాకు చూపించి ఒకవైపు కంపెనీవారి గుర్త వ్యాపారాన్ని అంతరింపజేస్తూ, రెండవవైపు కంపెనీవారికి తాము ఇస్తూవచ్చిన రాజకీయాధికారాలలో కొంత కొంత తాముకూడా పంచుకొంటూవచ్చారు. ఇదే ఈవ్యాసం మొదట సూచించబడిన Double Government పద్ధతి. ఈపంపకం ఇలా 1857 సం॥ము వరకూ సాగినది. క్రమక్రమంగా ఇందులో మొగ్గు పార్లమెంటువైపు పెచ్చిపోతూఉండేది. ఇట్లు కాలం గడచిన కొలది, 'ఈ అధికారవిభజన మేమిటి? అంత అధికారం ఒకచోట ఉండాలి' అని పార్లమెంటువారు కొత్తదారి ఒకటి తీశారు. ఈవాదంతోనే తుదకు 1858 సం॥లో కంపెనీవారి రాజకీయాధికారం పూర్తిగా అంతరింపజేసి భారతదేశ పరిపాలనాధికారం ప్రత్యక్షంగా పార్లమెంటువారే స్వాధీనపరచుకొన్నారు.

ఈవిధంగా 1757 సం॥ మొదలు 1858 సం॥ వరకూ కంపెనీవారికి పార్లమెంటువారికి జరుగుతూవచ్చిన సంఘర్షణకు ఫలితముగా కలిగిన ఆ పరిణామాలునూ, అధికార నిర్ణయాన్ని సూక్ష్మ, నిర్వచనాన్ని సూక్ష్మ ఆ రెండు పక్షములవారికీ జరిగిన వాదోపవాదాలనూ దృష్టిలో ఉంచుకొని చూచినప్పుడు, ఆసంఘర్షణకూ, ప్రస్తుత సంఘర్షణకూ స్వభావం

లో సామ్యం చాలా కనబడుతుంది. అక్కడ కంపెనీవారినుండి అధికారం లాగుకోవలసిన పార్లమెంటువారి ప్రయత్నం ఏలాంటిదో ఇక్కడ పార్లమెంటువారి స్వాధీనంనుంచి పరిపాలనాధికారం వశపరుచుకోవడానికి భారతీయులు చేసే ప్రయత్నంకూడా అటువంటిదే. కాని, ఇంతమాత్రముచేత ఈ రెండు సంఘర్షణలకూ అసలు భేదమే లేదని అనుకోకూడదు. ఈసందర్భమున గలభేదము లివి :

(1) అక్కడ కంపెనీవారినుండి అధికారం స్వాధీన పరచుకోవడానికి ప్రయత్నించిన పార్లమెంటువారు కంపెనీవారికన్న ఎక్కువ బలమూ, అధికారమూ కలవారు. ఇక్కడ పార్లమెంటు వారినుండి అధికారం స్వాధీన పరచుకోవడానికి ప్రయత్నించే భారతీయులు కేవలం దుర్బలులూ; అధికార రహితులూను.

(2) అది కేవలం ఇంగ్లీషువారికీ ఇంగ్లీషువారికీ జరిగిన సంఘర్షణ. ఇది సర్వవిధములూ పరస్పర భిన్నములైన రెండుజాతుల పరస్పర సంఘర్షణ.

(3) ఈ పై సుదాహరించిన రెండు విధముల స్థితిగతులనుబట్టి, కంపెనీవారిని లొంగదీయడం పార్లమెంటువారికి సులభమయినది. ఇప్పుడు పార్లమెంటువారిని లొంగదీయడం భారతీయులకు దుస్సాధ్యముగా ఉన్నది.

కాని, యాభేదా లున్నప్పటికీ పైన వివరించబడిన అధికారపరిణామంలోనూ, వాదోప

వాదాలలోనూ ఈ రెండు సంఘర్షణలకూ ఉన్న సామ్యము, కేవల బలాబలములకు సంబంధించిన. వైధేదాలను కప్పివేసి, ఏటికి రెం టికి ఒక పోలికను కల్పిస్తున్నది. ఈ సామ్య మునుగూర్చి, ఆరంభించుచీ దాని పరిణా మాన్ని గూర్చి ముందు వ్యాసాలలో వివరి స్తాను.

[మా రంగాచార్యుల కాకితాలలో ఈ సాఫలవాసిన వ్యాసముకూడా దొరికింది. దీని రథవాతవ్యాసము తాలూకుకూడా కొంత గ్రంథము దొరికింది. ఇంకా దొరక వచ్చు. ఈవ్యాసము సిద్ధమైనదే అయినా,

దీనిలోనూ అక్కడక్కడ పార్లమెంటు ఉప వ్యాసాలనుంచీ, సర్ జాన్ మాల్కామ్ మున్నగువారి గ్రంథములనుంచీ ఉల్లేఖనాలూ, Double Government ను గూర్చి మఱికొంత విపులవివరణమూ చేర్చడానికిగాను సూచనలు వ్రాసిఉన్నవి. అవి లేకపోయినా వ్యాసము అనమగ్రము కాదు. కాని, ఉంటే ఇంకా ఎంత బాగుండునో కదా!—కొం. జ.]

[దురదృష్టవశాత్తూ నిత్యుడువగు నీవ్యాసకర్త అల్పయుష్కడగుటను వ్యాసమునందలి చివరవాక్యము నర్థ మెన్నటికిని సార్థకము కాబాలవనుటకు మిగుల చగ పగుచున్నది. సం. భా.]

మొగలి

అష్టావధాని గోరుగంతు అచ్యుత నూర్యనారాయణకర్త గారు

౧

ఘనపటలిం దళుక్కుమని క్రాలెడి క్రామ్మెలుగేమొ? వేల్పురా యని రతనాలలోన నలరారెడి మేలిపసిండియేమొ? యం చనయము నాకులం దెనఁగు నందపు నీమెయిచాయఁ గన్న నె మృగమున నేరికైనఁ బలుమాఱులు నందియ ముద్భవింపదే?

౨

కడు స్పృశియింపరాని కటుకంటకసంవృత భూరుహంబులం దెడనెడ ఘుమ్ముఘుమ్ము మన నింపగుతావులఁ గ్రుమ్మరించి, పొల్పడరుసువర్ణ భాగ్యమున నందముగా విలసిల్లు కేతకా! పొడమితి వేక్రియం జెపుమ! బాగ్గులలో రతనంపుఁ బోలికన్,

3

తావులఁ గ్రుమ్మరింతు పలుతావుల; మేలిపసిండిచాయకుం
ద్రోవలఁ జూపు గాత్రము; నతుల్ శిరసారఁగ గారవింతు నిన్;
బో విడనాడ నేల, యల ముందరి కంటకవృత్తి? దానిచే
నీవిలసద్యశంబున జనించును బో, యభిదుష్కృతంకముల్.

౪

కంటక దుర్గమస్థితిని కామకతోరతర్జువశాఖలం
దుంటును నీకుఁగూడ నయయో, యలకంటకితాప్రస్థియే
యంటెను బోలు, ఏడు మిఁకనైనఁ దగన్ సహవాసదోషముల్;
గంటుమ కంటకస్థితులఁ, గీరితిఁ గాంచుమ, కేతకీసుమా!

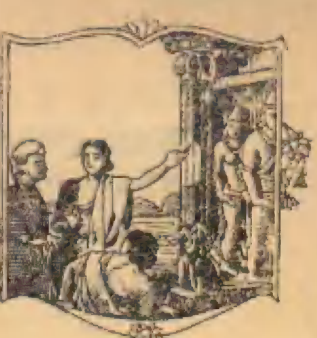
౫

నీవిలసత్సవాసనల నెమ్మది నెంతయు సంతసించి ని
న్నే విధివైనఁ గొందమని యెంచియుఁ దావకగంధలోలు పా
శీవిమథామినీ మణులచేఁ బడినా వయయో యటంచుఁ జం
తావిల మానసాంబుజాల మైతిమి కేతక సుప్రసూనమా!

౬

చారుసు గంధగంధిల లన త్తర మందసమీరణాంకుర
స్ఫారమిత్రద్రజోవ్రజ విభాసురమా! లనమానసారమా!
మారుకటారి వాచుఁ బలుమారు వియోగుల నేచనానె? వి
స్తారసు దృక్పిరోమణి విధంబగు కీర్తికి జంకు పుట్టదే?

“పూలతోట”

భారతీయశిల్పము-మకరము

కాతా రామమోహనకాశ్రిగారు

శ్లో పవనః పవతా మస్మి
రామ కృత్రభృతా మహమ్,
యమికాం మకర క్వాస్మి
ప్రాతసా మస్మి బాస్మాహి.
దశమాధ్యాయము, 31వ శ్లోకము.

“మత్స్యములయందు మకర రూపమున నున్నాను” అని భగవానుడు నుడివెను. సాధారణముగ పద్మము లేని చెక్కడముగాని, మకరతోరణము లేని మందిరములు, దేవాలయములు, స్తూపములు గాని భారతవర్షమున నరుదు. ఎల్లెడల నహస్రదళ, షోడశదళ అష్టదళ పద్మములను, సుసౌందర్యమున నలరెడి మకరతోరణములను గాంచి తన్మయుల మగుచుందుము. హిందూ గృహద్వారము ఘృష్ణముల, పచ్చని యాకుతోరణముల విరాజిల్లుచుండు విధమున దేవాలయములు, చైత్యములు, స్తూపములు, కై నమందిరములు, మొదల గునవన్నియు శిల్పకళావై భవమున స్థిరజీవులై, మకరతోరణముల నలరారుచు విశ్వలక్ష్మీకాలవాలమై యలరారుచుండును.

హిందూగృహిణి ఉమఃకాలమున నే గృహ ప్రాంగణము చిమ్మిసీగ్ల చల్లి, వింత వింతల రంగవల్లికలనిడి, ద్వారబంధమునకుపనుపుపూసి కుంకుమ నలది, పచ్చనియాకు జొంపముల తోరణముల గట్టి గృహలక్ష్మిని పూజించుచునే యున్నది. కళావిహీనమై లేజోరహితమైయున్న భారతవర్షము ప్రాతఃకాలమున నేవిశ్వజనని నివ్వెధి నాహ్వనించి గృహలక్ష్మిగ బూజించి చరితార్థతకారకు బ్రయత్నించుచు నున్నదని నుడువ్రనప్పుడు భారతీయ శిల్పముస్థిరజీవి యనుట కెట్టినందియమును గలుగజాలదు.

భారతీయశిల్పి దేవాలయమును నిర్మించి, తన హృదయకమలమందు విలసిల్లుచుండు ధ్యానరూపము నందుప్రతిష్ఠించి ద్వారములకు చిరయశోమండితము లగు మకరతోరణముల చెక్కుచున్నాడు. ఈమకరతోరణ మద్విలీయ మగు శిల్పస్పష్టియని గ్రహించ వలయును.

మకరతోరణమందలి మకరము మొసలివలె నున్నను మొసలికాదు, మొసలి

యొక్క రూపాంతరము, లేక శిల్పి సృష్టియని గ్రహించగలిగిన భారత శిల్పము హృదయంగమ మగును. కావున భారతీయశిల్పమందలి మకరము, మకర తోరణము నిత్య నూతనవైభవమున సలరారుచు, మందిరములు, స్తూపములు, దేవళములు మొదలగువానిని చిరంజీవులుగ నొనర్చుచున్నది.

తొలిచాళుక్యుల అయిహోలు కట్టడమునందలి మకరతోరణము (చి. ౨.) గమనింపదగినది.

ఇందలి మకరముయొక్క పశ్చాద్భాగము నిడుపుగ, విచిత్ర వాలసదృశముగను మిగులనేర్పుతో రచింపబడెను. మరియు పల్లవులనాటి

చి. ౧. మామల్ల పురమునందలి దుర్గాదేవాలయము.

చి. ౨. చాళుక్యశిల్పము, క్రీ. గి. ౧-వ శతాబ్దము

మహాబలిపురమందలి దుర్గమందిరము (చి. ౧.) మునంగునను నద్వితీయములనుట యతిశయమిద నున్న మకరతోరణములు నేత్రవర్ణం యొక్క కాదు. బాసర్పచుండును. ఇవి ఆకృతియందునను, మధ్యయుగమునాటి సింహాళ దేశపు చిత్ర కల్పనా చాతురియందునను, రచనానైపుణ్య కళయందు మకరము తాస్పించుచున్నది.

‘యూపాపల్లి’ యను సింహాళ దేశ గ్రంథమందు మకర మిట్లు వర్ణింపబడినది. “నడుముక్రింది భాగము ఏనుగునడుమునుబోలియు, పాదములు సింహపాదములవలెను ఉండును. కర్ణములు సరాహాకర్ణతుల్యములై యుండును. శరీరము మత్స్యాకృతిని గలిగి దంతము లూర్ధ్వముఖములై యుండును. నేత్రములు వానర నేత్రముల బోలి, అత్యద్భుత మగు వాలము తోడ నలరారుచుండును.”

బర్మా యన బడు బ్రహ్మదేశమందలి క్రీ. శ. 9, 13 శతాబ్దాల మధ్యకాలపుకట్టడ ములయందలి గవాక్షములు, ద్వారబంధములు మొదలగు వానిమీద మకరచిహ్న చిత్రములు కలవు. కాని వానియందు సాధారణముగ వాలము నదలివేయబడి, ముఖముమాత్రమే చిత్రింపబడియుండును. ఇరువైపుల దంతములు కలిగి నోరు తెరచికొనియుండును. ఇటులు తమ దేశపు శిల్పవైఖరియందు అతికినట్లు సరిపోవు లాగు మార్పుకొనియుండును.

ఫారియల్ లేక గావియల్ అను జల చరము ఉత్తరహిందూస్థానమందలి బ్రహ్మ పుత్ర, సింధు, గంగా, నదులలో కానిపించు చున్నది. ఇదియు దాదాపు మొసలియాకృతి నే గలిగియుండును.

దీనినుండియే ప్రప్రథమమున మకరచిహ్నము వచ్చినదని ‘గోషు’ పండితుని యభిప్రాయము.

యము. కాని కానేరి మొదలుగాగల దక్షిణ దేశమందలి నదులలోను, ఉత్తర దేశమందలి నదులలోను మొసలినుండి మకరచిహ్నము వచ్చియుండక గావియల్ నుండియే ఏలవచ్చినదో తెలియకున్నది. ఏలయనః ఇదియొక భారతవర్షమందే కాక సిలోను, జావా

చి. 3. మధ్యకాలాలోని పరాంబవక శిల్పము.

క్రీ. ౯-వ శతాబ్దమునకు పూర్వము

(చి. 3.) బర్మాదేశములయందలి దేవళములు మొదలగువాటిమీది చెక్కడములందు కాన్పించుచు సరిగ మొసలిని పోలియుండుటను గోషుగారి యభిప్రాయము సరియైనదికాదని నుడునవచ్చును.

ఇందు గ్రీకుసంస్కృత మున్నదనియు, హుననులు హిందూదేశమునకు వచ్చి రాజ్యపాలన మొనర్చినకాలమున మకరము తోకవైపున మత్స్యాకృతిని పొందినదని స్టట్టరు హామ్ అనునాతని యూహ.

హుననులరాకకు చాలకాలము పూర్వమునందే యుండిన భార్వాతు (Raills)

ఎమిల్ జానింగ్స్ ('Emil Jannings')

ముప్తదిగ్గ వివేచనావలకుడు : వివిధ వేషములు, లేక అభినయ విశేషములు

౧. వ్యాఘ్రాచార్యుని వేషమున

౨. "The Last Laugh" సందర్భాన్ని ద్వారా అభినయించున

౩. "The Last Command" సందర్భాన్ని సావరించున

౪. భ్రాంతియగు డను తండ్రివేషమున

కత్తి చిందు

పిల్లలకు కన్యగాదు ప్రార్థన యువవేషమున కత్తిచిందుకాపును చూపిన వికభంగిక : జాబ్బరేపై తూగు.

P. P. A.

(చి.ర.)నందునను, బేసానగరు స్తంభములమీ

చి. ర. బాకాచాత్ శిల్పము, శ్రీ. పూ. ౨-వ శతాబ్దము
దను, మధురా (చి. ౫.) మొదలగు నాటిశిల్ప

చి. ౫. మధురాశిల్పము, శ్రీ. పూ. ౧-వ శతాబ్దము
ములయందునను గాననగు మకరములయందు
మత్స్యకృతీ తోకల చిత్రించిరి. అట్టితరితర్యాత
వచ్చిన హునముల ప్రతిభావిశేషము ఈ మక
రముయొక్క తోకవైపు భాగమునకు శార
ణము ఎల్లగునో తెలియకున్నది. చలువరాతి
అమరావతి శిల్పముల యందలి మకరము
(చి. ౬.) క్రొత్తపాటగును నిరూపించుచున్నది.

చి. ౬. అమరావతి శిల్పము, శ్రీ. ౨-వ శతాబ్దము

ఇందు రెండు సుందరములగు కొమ్ములు క్రింది
వైపునకు తిరిగియుండును, ఇట్టికొమ్ము అజంత
(చి. ౭.) చిత్రపులయందును గాన్పించును

చి. ౭. అజంతా శిల్పము, ౧౮-వ శతా. శ్రీ. ౫-వ శతాబ్దము
అమరావతియందలి నాటి భంగిమవిలాసము,
యావలావణ్యము ఆంధ్రకళా ప్రాశస్త్యమునకు
చిహ్నమని బల్లెనుమహాశియుడు వ్రాసెను.
'సర్ జాన్ మార్ష్' కనుగొనిన తక్షశిలా
శిల్పములగు 'సర్ కాప్ సిటీ' యందలి
Scythio Parthianian, రెండుకాళ్ల మకరము,
మొద్దుగ అమరావతీమకరముల చాయలవలె
నున్నవని యాతడు తలంచుచున్నాడు.

గుప్త శకారంభమునం దిది మిక్కిలి
నిపుణమగు మార్పుచెందెను. చంపా (Champa)
కళాప్రాశస్త్యమును గూర్చి శ్రీ ఓ. సి. గం
గూలిగారు వ్రాసిన వ్యాసమున (Rupam, No.
July 1923.) ఆకాలమందలి మకరతోరణముల
సౌందర్యమును చక్కగ పర్ణించెను.

పౌద్ధచైత్రములయందు కాననగు తోరణ
ముల కిరువైపుల మకరములును పైన సింహ
ముతో కూడిన కీర్తి ముఖమునకు కలువబడి

యొక వింతరూపమును దాల్చెను. కాని యట్టి మకరతోరణములు పోను పోను శుభచిహ్నములై ప్రతి వాద్య-కట్టడమునను అలరారజొచ్చినవి.

కర్ణాటక దేశముం దివి ఎంతవిస్తారముగ గలవో ఒరిస్సాయం దంత తక్కువ.

శ్రీ. క. 13-వ శతాబ్దినాటి కోనార్కయందలి అవేశములగు చిన్న చిన్న మత్స్యకృతి గవాక్షములలోను, విగ్రహములమీదను, కృష్ణకు-గోపికల పైభాగమందలి లతలలోను చక్కని మకరములు గవివించుచున్నవి. కాని మాయాదేవి గుడియందలి (కోనార్క) మకర

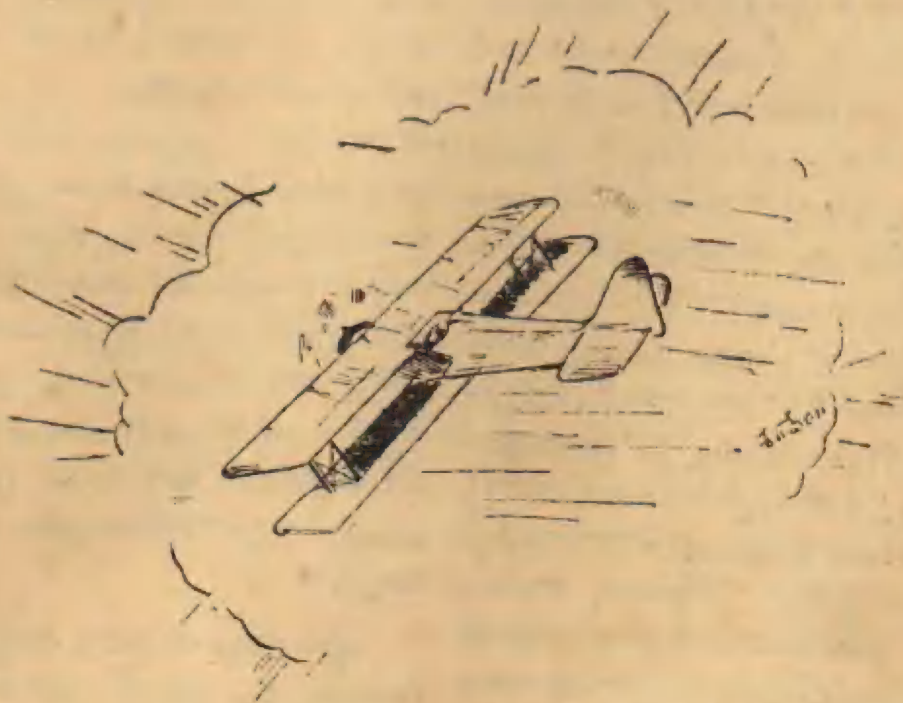
ముమొద్దుగ విపరీతరూపమున నున్నను అది యొక వింత అందమును చూపుచు యున్నది.

కాంచీపురమందలి కైలాసనాథాలయము నలువైపుల వివిధములగు మకరతోరణములతో కూడిన కీర్తిముఖములు బహు అందమగు నవి గలవు. వరుణ దిక్పాలుని వాహనములలో నొకటియు, గంగాదేవి వాహనమును మకరమై యున్నవి. భోసాలునందలి ఉదయగిరి శిల్పములలోను, బేసానగరు శిల్పములలోను, ఎల్లోరా కైలాస గుహాయందునను గల గంగాదేవి వాహనములయందలి మకరములును గమనింపదగినవై యున్నవి.

మెప్పు

అవ్వారి నుబ్రహ్మణ్యకాశ్రిగారు

అతివిరక్తుల మెప్పు లందంగఁ గడఁగిన విషయనక్తులు వాని వెట్టి యండ్రు విషయనక్తుల మెప్పు పేషించి నడచిన ధనలుబ్ధు లద్దానిఁ దగ దల్పండ్రు గొప్ప ధనాధ్యులమెప్పులకై పోవ భ్యాతికాములు వానిఁ గాదటండ్రు కీర్తికాముల మెప్పు కేవలంబుగఁ గోరఁ జనువరు లద్దాని సరకుగొనరు మెప్పులే గోర దారులు తప్పుచుండు-నొక్కదారిగ గృతార్థత నొంద లేక మానవుఁడు పురుషార్థ విహీనుఁ డగును-మెప్పు లాసించు తెప్పుడు గొప్పతప్పు.

ప పండుమునం గల యన్ని దేశములయం దును విమానములు ప్రతిదినము పెక్కునేలమైళ్లు సుకరముగా ప్రయాణము సాగించుచున్నను, చాలమంది వాయువళ ప్రయాణమనిన మిక్కిలి యపాయకరమయిన దని యూహించుచున్నారు. అట్టివారు విమాన నిర్మాతలు (Engineers) చేసినకృషియు, ప్రస్తుతము విమానప్రయాణ మెంతవర కభివృద్ధి కెందినదియు చెలిసికొనుట ముఖ్యము.

విమానములు రాత్రింబవళ్లును వర్షము నందును, గాలియందును, పొగమంచునందును

నిరపాయముగా ప్రయాణము సాగించు చున్నవి. పెద్దపెద్దపట్టణములందు విమాన ములు దిగుటకు, నెగురుటకు బ్రత్యేకస్థల ములు (Landing grounds) నిర్మింపబడు చున్నవి. అమెరికాలోని చికాగో (Chicago) నగరమునందు 12,000,000 డోలరుల వ్యయ ముతో నిర్మించుచున్న పోప్టాఫీసునందలి మీది యంతరువు విమానములు దిగుటకు నెగురు టకు వీలగునట్లేర్పాటు చేయుచున్నారు. అట్లే యికముందు బ్రతిపట్టణమునందును విమానములసౌకర్యముకొఱ కేర్పాట్లు చేయ బడునని యూహించుట వింతగాదు,

ఇక, విమానముల సేవలనుల కుపయోగించుచున్నారో కొంతవరకాలోచించుము. విమానములు ముఖ్యముగా వాయువ్యప్రయాణమునకు (Air-transport), జాబులు మొదలగుటపాలు పంపుటకు (Air mail); గాలిలో నుండి ఫోటోగ్రాఫులు తీయుటకు (Aerial Photography); దేశములయొక్కయు పట్టణములయొక్కయు పటములను తయారుచేయుటకు (Map-making); సినిమాబొమ్మలు తీయుటకు (Moving pictures taking); పురుగు పట్టిన పంటచేలకు మందు చల్లుటకు, ఎరువులు చల్లుటకు (Crop dusting); గొప్పయరణ్యములందు పుట్టిన యగ్నిప్రమాదములను పోగొట్టుటకు (Forest fire patrol); లోనికి చొర పీలు కాని యదృశ్యమగు నరణ్యములు, కొండలు, నదులు మొదలగునవి చూచి యానందించుటకు (Sight seeing); జ్ఞానాభివృద్ధికొరకు చూడ ననువులేని ప్రదేశములను చూచుటకు (Educational tours); రైలురోడ్లు ఎలెక్ట్రికీ తీగెలు, రైల్వేగాఫ్ తీగెలు మొదలగునవి వేయుటకు (Rail-road and Powerline construction); ఎస్టేట్లు మొదలగువాని నభివృద్ధిచేయుటకై సర్వేచేయుటకు (Estate development survey); ప్రమాదములనుండి ప్రజలను కాపాడుటకు (Rescue work); మనుష్యులను, సామానులను బహువేగముగా, నిరాశంకముగా దేశదేశముల చేర్చుటకు; ఈ మొదలయిన వివిధ కార్యముల కుపయోగించుచున్నది.

విమానములలో కార్యముకొరకు నముద్ర ముద్రమునందు పెద్దపెద్ద చదవయిన ప్రదేశములు (Floating Seadromes) కట్టబడుచున్నవి. ఇవి యాకాశమునం దెగురుచున్న విమానములు దిగుటకును, ఎగురుటకును ఉపయోగపడును. ప్రస్తుతము న్యూయార్క్ (New York) పట్టణమునకు 550 మైళ్లదూరమున అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమున 1,200 అడుగులు పొడవును, 400 అడుగులు వెడల్పును గలిగిన ప్రదేశ మొకటి నిర్మింపబడుచున్నది. దానిపై నొక భోజనశాలయు, (Hotel) పెట్రోలు ట్యాంకులును (Gasoline tanks), మరమ్మత్తుచేయు షాపులును (Repair shops), చిన్నపల్లెపంటియిండ్లును గట్టబడుచున్నవి.

ఇట్టి సంగతులు వినినంతనే యాశ్చర్యము కలుగుచున్నను, నిజముగ జరుగుచున్నవని మన మెరుంగుదము. అట్టిచో విమానములు కొంతవరకు ప్రమాదకరములయిన వయినను మునుముందు కొద్దికాలములోనే, నిరపాయకరము లగునని తలంపవలెను. కానిచో మన కంటె నెక్కువ మేధావుండు లయినవారు కోట్లకొలది ద్రవ్యము వృథావిమానాభివృద్ధికై వ్యయముచేయురు.

ఇక, విమానములకు గలుగుచున్న ప్రమాదముల నెట్లు సాధ్యమగునంతవరకు గలుగకుండ జేయవలెననియు, బ్రయాణమున కానుకూల్యము గావింపవలెననియు, శాస్త్రజ్ఞు

లును, విమాననిర్మాతలును తేయుచున్న కృషి కొంతవరకు విచారితము.

క్రతివిమానమునకు నిరతకంటె మరి తక్కువవేగమున నెగురనేరదని యొకలెక్క యున్నది. చిన్నయంత్రములు గంటకు 40 మైళ్లకంటెను, పెద్దవి గంటకు 60 మైళ్ల కంటెను, విశేషజనులను గొంపోవుగొప్పవి గంటకు 80 మైళ్లకంటెను, దక్కువవేగమున నెగురజాలవు. సాధారణముగ నినియమము విమానములు గాలిలో నెగురువేగములో సగ మైయుండును. ఈతక్కువవేగము (Stalling speed) తోనే విమానము భూమిపైకి దిగును. అట్టినమయమున విమానముయొక్క యంత్రము లెగురుచున్న వేగము చాలమిచే, పని చేయక, లొంగుబాటునందుండవు. ఇదియే విమానములకు సంధించెడి ప్రమాదము లలో ముఖ్యమైనది. కావున విమాన మెగురు చున్నప్పుడును, దిగుచున్నప్పుడును, ఈ తక్కువవేగము (stalling speed) వరకు విమానములు రానిచ్చినచో, యంత్రము యొక్క ముక్కు క్రిందికి వంగి, గిరిగిరి దిరుగ ప్రారంభించును. ఇట్టిస్థితిలో విమాన మెంతో యెత్తిననుండి గాని తిరిగి సరియయినత్రోవకు రాదు. ఈప్రమాదములు తరుచుగా దిగు చున్నప్పుడును, ఎగురుచున్నప్పుడును నేచేని యొకగోడను గాని, వృక్షమును గాని దాటవలసి వచ్చినప్పుడు దొందరగా కోలను (Joy stick) వెనుకకు లాగి విమానము నడుపువాడే యిట్టి ప్రమాదములకు కారకు డగుచున్నాడు. ఇట్టి

ప్రమాదములు సాధ్యమైనంతవరకు దగ్గించుట కొకానొకవిధమయిన రెక్కలు (Slotted wings) సమర్థులున్నారు. గాలిలో నెగురు వారల కిది నిజముగా గొప్పసదుపాయము. ఇప్పు డీట్టిరెక్కలు సర్వసాధారణముగా నన్ని విమానములకు సమర్పించుచున్నవి. ఈ రెక్కలవలన విమానముయొక్క వేగము నడుపువానిస్వాధీనమందుండడమే కాక, విమా నము దిగునప్పు డుండువేగము నూటి కిరువది వంతులు తగ్గును. ఈరెక్కలవిధానమువలన దొలగింపబడిన ప్రమాదములు బహుశః ఇన్న న్నియని లెక్కపెట్ట నలవిగాదు. ఇది విమాన తేమాభివృద్ధివిషయమున నిర్మాతలచే గావించబడు మహద్విశేష మనిపించుకొనబడు చున్నది.

ఇక మరొక్కవిషయమును విచారించుము. విమానములు దిగుటకును, నెగురుట కును నొకవిశాలప్రదేశే మావశ్యకము. అట్టి స్థల మున్నచోట్లు లభింపకపోవుటచే విమాన ప్రాముఖ్యము చాలమట్టుకు తగ్గవలసివచ్చి నది. ఈయాలంకము లేకుండతేయుటకయి, విశేషస్థల మౌక్రమించకుండ నిలువుగా లేచి నిలువుగా క్రిందికి దిగువిమానములను విమాన నిర్మాతలు గొన్నింటిని నిర్మించి వానికి “హెలికోప్టరు” (Helicopter) అని పేరిడిరి. కాని హెలికోప్టరులు మామూలువిమానము లట్లు పనిచేయలేకపోవుటచే నవి యభివృద్ధి లోనికి వచ్చినవి కావు. అందుచే మామూలు విమానమును, హెలికోప్టరును గాని, యింకొక

విధమయిన “ఆటోగైరో” (Autogiro) యను విమానము నిర్మింపబడి పై రెంటికిని సమాధానము గొంతవరకు గుదిర్చినది. “ఆటోగైరో” పై కెగరుటకు మామూలు విమానము వలె గొంతవిశాలమగు స్థలము కావలసినను, నది నిలుపుగ నతిక్షేమముగ, గడు తక్కువ స్థలములో దిగగలదు. హఠాత్తుగా దిగవలసి వచ్చినప్పుడు చిన్న స్థలములో సుకరముగా దిగగలదు.

విమానములకు సంభవించెడు మరియొక ప్రమాదము, దానియొక్క యంత్రము (Engine) చెడుట. ఇట్టి ప్రమాదములను దొలగించుటకు విమానములకు గలయంత్రసంఖ్య నభివృద్ధి చేయుచున్నారు. మూడు నాలుగు యంత్రములు గల విమానములకు, ఒకటి, రెండు యంత్రములు చెడినను, మిగిలినవానితో సురక్షితముగా నెగురగలవు. చెడినయంత్రములు బాగు చేసికొనుటకు గావలసిన సామగ్రిని విమానమునం దుంచుకొని చెడిన భాగములను విమానము క్రిందికి దిగకుండగనే బాగు చేసికొనగలుగుచున్నారు. గొప్ప విమానములు, “డార్నియర్ X” (Dornier X) మొదలగునవి 150 మంది మనుష్యుల నెక్కించుకొని వాని కమర్చబడిన 12 యంత్రములలో

8 చెడినను నాలుగింటితో సురక్షితముగా ప్రయాణము సాగించగలుగుచున్నవి.

విమాననిర్మాతలు బహుశ్రద్ధతో యంత్రములను బలముగా జేయుట యొకముఖ్యమయిన విషయము. వారు చేయుచున్న కృషి మిక్కిలి ప్రశంసనీయము. అయిదుసంవత్సరముల క్రిందటికంటె నిప్పుడు నిర్మాతగుచున్న విమానములు పదిరెట్లైతక్కువ శ్రేష్ఠతరములని చెప్పక తప్పదు. ఎంతవ్యయముతో గూడినదయినను దానిని భృడముగా నిర్మించుటయే వారియద్దేశము. ఈవిధముగా జేయవలసినంతవని చేసి వ్యయప్రయాసములను లక్ష్యపెట్టక దాని సుస్థిరత్వజేమమే ముఖ్యముగా దలంపవలసిన విషయమని విమాన నిర్మాతలు నిశ్చయించుకొని పనిచేయుచున్నారు.

కాన నిదివరకు వివిధ విమానములకు తట్టిన విపత్తులవలన నిస్పృహ జెంది యుండుటకంటె, మునుపటికన్న నిప్పుడు విమానము లెంతటి హుర్పును జెందినవో గ్రహించుటయు, సాధ్యమైనంతవరకు విమానాభివృద్ధికి బ్రతిమనుజుడును దోడ్పడుటయు నీసమయమున నవసరమని తెలియుచున్నది.

[భల్లటుఁ డొకసంస్కృతమహాకవి. ఇతఁ డేకాలపువాఁడో యేదేశపువాఁడో తెలియదు. తెలిసికొనుటకుఁ దగినయాధారములు గానరావు. అథర్వణకారికలలో నొకభల్లటునిపేరుదాహరింపఁబడినది. అతఁ డీభల్లటుఁడో మఱియొకఁడో విచారింపఁదగియున్నది. భల్లటుఁడు సంస్కృతమున నొకనీతిశతకము రచియించెను. అదే నేనిప్పుడు తెనిగించినభల్లటశతకము. ఇందు నూటపదిశ్లోకములు గలవు. ఈతనికవిత్వము భారవి, మాఘ కవుల కవిత్వములవలె గంభీరమై నారికేళ పాకముగా నుండును. ఇందలిసీతి యన్యోపదేశముగా బోధింపఁబడినది. అనగా నేదోయొక వస్తువుమీఁద వంకపెట్టి యితఁడు సీతి బోధించుచుండును. ఎట్లన—

“ఇనుఁ డంతంబును బొందినాఁడనుచు నొక్కింతేరియుం గుండ, నేమనఁ గాలం బగునేని సీధివి నెవం డంతంబునుం బొందఁ? డై నను వేధించుచునున్న దియ్యది ననుకొంటంబుగా, నానభం

బుననే క్రమ్యును బాడుచీకటుల గుంపుల్ చూడ హేయంబులై.”

సూర్యుఁ డస్తమించినాఁడని నేను విచారించను. కాలము వచ్చినప్పు డీలోకమున మృతి నొందకుండువా రెవ్వరు? కాని నన్నొక్క విషయము బాధించుచున్నది. ఎక్కడ సూర్యుఁడు మహాప్రభలతో వెలిగినాఁడో యా యాకాశమునందే చీకటులగుంపులనవ్యముగా వ్యాపించినవి — యని దీని యర్థము.

ఇందలియన్యోపదేశ మేమనఁగాఁ, గాలమానన్నమైనప్పు డెట్టిమహాపురుషులైన మృతి నొందుదురు. కాని వారాక్రమించిన మహాపదవులను బరమసీచులుమాత్ర మాక్రమించుట విచారకరము. ఈసీతి సూర్యునిమీఁద వంకపెట్టి కవి బోధించినాఁడు. ఈవిధముగానే యిందలి యన్యోపదేశశ్లోకములను జనువరులర్థము చేసికొనవలెను. నాయాంధ్రీకరణము యొక్క యోగుబాగులఁ బాతకమహాశయలే నిర్ణయింతురు గాక.]

అలభవాని భవాసీతకలుషనిచయ - వారణకళావిశారద శారద, సిత శారదాబ్జసింహాసనశాయిని సీరి - బ్రహ్మతఃశేసద భక్తితత్పరుఁడ నగుచు. ఉదయరాగసంపర్కంబు నొందియుండి - దివసజన్మోత్సవములందు దిక్పతీముఖముల సింహారపాటలములటు చేయు-నినుని మొదటివెల్లులు శుభం బిడుత మీశు.

దొంగ బంధింపబడి మర్చితుండయి ప్రకృతార్థములె కాక పూర్వహృత్తార్థములను
నొసంగునటు మహాకవిసుప్రయుక్తశబ్ద-సమితి ప్రకృతాప్రకృతమహార్థముల నిచ్చు.
గాజు మణియందు నన్నణి గాజటంచు - దలచువారి మానవులుగాఁ దలఁపరాదు,
గాజు గాజగ మణి మణిగా గ్రహించు - బుద్ధిమంతులె జగతిలోఁ బొగడు గాంత్రి.

చిరముగ నుత్తరోత్తరవిశిష్టపదాశ్రయవృత్తి నీకు ను
స్థిరమతి నెవ్వఁడొక్క యుపదేశము చేసినవాఁడు, ముందుగా
శరనిధిగర్భము, దవల శంభునికంఠమునందు, నేడు దు
ష్కురులగువారినాలుకలఁ గాఁపురముంటివి కాలకూటమా!

అపదయందు ద్రవ్య మయి, యాభరణం బయి యుత్పవంబులఁ
మాపులు దీప మాచు, శరణం బయి భీతి జనించువట్ల, నా
నాపరమోపకారకరణముమై రతనం బొకం డిలఁ
నీపగిదిఁ దనర్చునుమి నిర్మలవర్తన మానవోత్తమా!

ఏరి సరకునేయనియభిసారికపలె - సునతమోమలిమనవిమార్గములఁ బట్టి
తననగలచప్పుడును నహింపనిది యగుచు - సిరి గుఱుల వీడి ఖలులను జేరుచుండు.

కడలిఁ బడుఁగాక, చొచ్చెడుఁగాక వహ్నిఁ, - బోవుఁగాక దిగంతరంబులకు, వ్రాలుఁ
గాక ధరణి, భానుడు నర్వలోకరంజ - కంబులగువానిగుణములు శ్రయము గనునె?

మంచిచెడ్డలు దెలిసినమాన్యు లెల్ల - నేమి చెప్పుదురో విను మినునిగూర్చి,
కులటలును దొంగలును నాదుపలుకులేప్ర-మాణమగునేని సూర్యుడే మనకు వలదు.

ఇనుఁ డంతంబును బొందినాఁ డనుచు నొక్కింటేనియుం గుండ నే
మనఁ గాలంబగునేని సిభువి నెవం డంతంబునుం బొందఁ? డై
నను వేధించుచునున్న దియ్యది ననుక గాటంబుగా, నానభం
బుననే క్రమ్యును బాడుచీకటులగుంపుల చూడ హేయంబులై.

నజ్జనులపంక్తి జొచ్చి దుర్జనులు సాధు - లగుదురే సిగ్గుపడి మూల నడఁగియుండు;
భానుదీప్తిచే వెలుంగునభంబునందుఁ - జంద్రముఖ్యు లుండియు లేనిచాయ గారె?

అనలినాపుఁ డస్తమయ మంద జగత్ప్రియదీప్యమానతే
శోనిధిలేమిఁ దద్విరహశోకము మాన్పు శశాంకుఁడంట, యెం

తనగుబాటు గాఁగఁ దమ మేర్ప శిఖిల్ పయి కెత్తి దీపికల్
పూనినవంట నాడుమదిలో వ్యథ నెంతయుఁ గల్గుజేసుడు.

ద్యుమణికి తక్కు నింకఁ జంద్రునికివైన - సార్థకముగాడు ఖద్యోతశిబ్బ మవని;
నట్టియెడ సల్పసంతుష్టఁడౌ నెవఁడౌ - మిఁగుఁగుఱున కిచ్చె నాపేరు మీఁ దరయక
మట్టమధ్యాహ్న మిది కీటమణిరొ! శశియుఁ - దరణికిరణాలి నిప్పు డంతరితుఁడయ్యె,
గారుచీకఱుల్ దశదిశల్ గ్రమ్మునిశిని - మెఱయఁగలవేము, యిట నీవు మిట్టిపడకు
అది నత్యమగుకాంతి యగుఁగాక యారోపితగుణంబు తుచ్చమ యగునుగాక,
యెదియైన జనుల మోహింపఁజేయును గాన స్వస్తి యాకాంతిలేకమున కెందుఁ
గాకపోవుత, దానికాంతులు వ్యాపించి, ఖద్యోత మనుకీటకమునఁ జేరఁ,
బ్రజలు జంగమమగ్రైభాంతినాపురుగుచే వంచింపఁబడుచుండ్రు వసుధలోన
వారిదోదకవాస దుర్వ్యసనముగల చాతకంబెత్తుగా మెడచాఁచుఁగాక,
అంతయాసలేనిపులుగు లన్ని దెసలఁ - బడయఁగలవుగా చల్లనిస్వాదుజలము.

వినిశితదంతకుంతముఖభీకరభూతములఁ మహాద్రులఁ

మునసి తపింపఁజేయుగజముల్ తెలియందగుఁగాని, కుక్క- హు

మ్మనినను నట్లచేప్తు మగునట్టిస్వగాల మెఱుంగునొక్కొ? న

ప్రనిభమ్యగేంద్రపాణితలజాత మహాద్రహరోగపీడలఁ.

చెవులు చాఁచలములు జహ్వా విరుద్ధంబు, - చూడ్కి మదయుతంబు, శూన్యహస్త,
మదియు వారణంబు, మది నెఱింగియు నలీ! - దానినెవ నీవు మాన వేల?

పాలున్నీరును వేటునేయఁగల యూప్రజ్ఞావిశేషంబు, నా
యాబాపంబులు, నామనోజ్ఞపదవిన్యాసంబులు న్లేవు, పో
నీలే, యిరుచక వంచి నీమెడ హూయల్ నిండారఁగా మూర్తమా
కాలం బూరక యుండువేనిఁ జెలి! కొంగ! హంస వందు నిను.

అభిమాన మతనిలో నధివసింపఁగ నోడు, నుపశమం బుంతయు నుపశమిల్లు,
నిలువంగఁ దన కది వెలపు గాదనుసిద్ధు, స్వాతంత్ర్య మెల్లను జచ్చిపోవు,
జేతు లూఁచుచును వేంచేయును ధైర్యంబు, సద్గుణావళి యెల్ల నమసిపోవు,
నాశరో! నినుఁ జేరి యూశ్రయించినదాసు అనుభవించెడుఫలం బదియనుమ్ము

అంతయు తాను విను మొక్కవలెనాడ - బాదములనైన దాకంగ బనికరాని
పరమసీచుండు తనదుపాదములతోడ - శిరసు స్పృశియింపుమన్న స్పృశింప జౌర.

మూతలు లేని యాపెరుగుముంతను నిర్జనమైన తావున
బ్రాతెగ నుడ్డికాకి గని, బాగుగ గంతము జాచి వింతల
చేతల నెన్నియో సలిపె శిత్తమువచ్చినయట్లు గర్వియై
యాతటి గాక యింక నెపు డయ్యది చేసెను నట్టిచైదిముల్.

బకబకకర్ణకీలములవంటిధ్వనుల్ పొనరించుకప్ప లెం
దుకు, ననయంబు నన్యులకు దుఃఖము గోరెడు మూంగకొంగ లెం
దుకు, మధురోక్తు లందిగతుల్ గలయంచలతోడఁ జేయు పా
యక చెలిమి, సరోవరమ! యచ్చుఁగీరితి నీవు కోరిక.

విరహిణి చూడ దించుకయు వీనులవిందుగఁ గూయుచిల్క, సుం
దరముగ నాడునెమ్మి, ద్వారితంబుగ మాన్పును వానికృత్యముల్;
తెరువరి మైన భర్తృకథఁ దెల్పునటంచును నింట వ్రాలి ని
ష్ఠురముగఁ గూయువాయనముజోలికిఁ బోవక వేరెవైదెడుక.

కరభమ! కర్ణపీడనముగా నజనంగఁదలంతం, నీదుశం
ధర మతిస్థిరమూట ధ్వని దల్పున బైటికి రాడు, మేలు! కం
ధరబిలమార్గ మెట్లయిన దాటి బయల్పడునేని దాన నె
వ్వరి కెటువంటిమేలును విపత్తును నీ వొనరింపలేవునూ.

వెలుపల బహువిధకంటక - ములు, లోన ననేకరంధ్రములు గలదై భా
సిలుతామరతూడున కే - వలనం జనియింపకుండు భంగురగుణముల్.

తగ దిక్కమీద నొండొరులధామములక మన మాక్రమించుటల్,
పగదెగ వేలువేలుగ నివాసముచేయుట యెన్ననంచు శ్రీ
యు గుణచయంబుఁ జేసికొనియుండును సంధిని; నందుచేతఁ ది
న్నగ సిరి తమ్మిపూవున, గుణంబులునాశమునందు నుండుటల్.

[నశేషము]

ఖాదీపరిశ్రమ: శాస్త్రపరిశోధన మన మెల్లీ శోలింగర్ గారు (స్విట్జర్లాండు)

౧. పత్రి

హిందూదేశమునందలి వారివ్యయము, ఆకలిని పోషించుటగాను ఖాదీ పరిశ్రమను పునరుద్ధరించుటకు భారతీయముల పరిపరిచితముల క్రిందల ప్రతిష్ఠ గైకొనిరి. ఈపరిపరిచితములకాలములో నేలకొంది కొత్తరాట్నములు లేమి మునుపటివలెయుగానముచేయకపోవగను. వందలకొలది మూల బడి ఖాదీపత్రిని చరఖాలు మరయొకవారి తిరుగుపాగను. చని లేక చెరువుపట్టి మగ్గుములు ఒక్కటొక్కటి ఉపయోగించబడపాగను. మారిన ఖాదీపరిశ్రమలయములు, ఉత్పత్తి సంస్థలు దేశమందు అట్లుగ నెను. లోలకలది నలులు ఖాదీని భరింపరాగిరి. పత్రి విడుదలవారు, నూదేమల వారు తిరిగి రమమములవస్తువులను అవలంబించిరి. ఖాదీయనిది ఎగతాళిచేసినవారును, రాట్నములను పంజీహించినవారును ఖాదీవిజయమును చేసు చేపట్టి చాటుచున్నారు. ఇంతటి ప్రభుప్రాముఖ్యమును పంపించినప్పటికిని, ఇద్దరుభారతము జాతీయవిక్రమమై నలయుచున్నప్పటికిని, వలయునంతటి ఉత్పత్తి గాని, భగలు చౌకయగుట కాని సంభవించలేదు. రీతల కనేలలకు ఖాదీభగలు శక్తికి విలవిలమున్నది. ఉత్పత్తివర్ధకులందు మార్పులు కడు తక్కువగా కాన్పించుచున్నది. మూడిరి ఏకువిధానములు, నూలు వడుకువిధానములు ఎప్పటివలెనేయున్నది గాని, అభివృద్ధిని కెందలేదు. వక్రంగి రాట్నములను చేయుటలో లేన తాళముతాల తెల్లు చేసికొని తామహుడ వట్టి చేయుచున్నాడు కాని మారినమాట్లాడులను తొక్కుటలేదు. ప్రస్తుతము తయారగుచున్న ఇద్దరుబట్టలలో మామవంతులు ఇంకను ముడుతుగ నేయున్నది. నేతె చెత్రిగా నుండి, వాగ్యము కాని, మన్నిక గాని ఉండవలసినంత హెచ్చుగా నుండుటలేదు. ఖాదీ పరిశ్రమ ఇట్లు చెనుకబడి యుండుటకు కారణములను మనము వెతుక్కోవలెను. పరిశ్రమయొక్క వివిధభాగ

ములను శాస్త్రసీత్యా పరిశోధనావుట, పరిశోధనభారములను నొప్పించుకుంటుట, ఉత్పత్తివిధానములయందు ఆర్థిక, ప్రకృతిశాస్త్రముల సంబంధమును సుస్థిరపరచుట—ఇవియే ముఖ్యకారణము లనుటకు సంజేహము లేదు.

ఉత్పత్తిదారులయొక్కయు, చరఖాసంస్థలయొక్కయుయొక్కయు క్రయనిక్రయములను చేసెడి వర్తకులయొక్కయు—వేయేల, ఖాదీపరిశ్రమతో సంబంధము గల ప్రతివారివృద్ధియు: “మనతండ్రితాతలకంటె మన పెత్తున తేలిసినవారమా? వారి కిది బాగు? మనకు వదియే బాగు?” అన్నట్లే యున్నది కాని మనస్సులద్వితీ దివియోగించి మనతండ్రితాతలకంటె పెక్కుడు అభివృద్ధిని పొందినవలెనని లేదు. ఖాదీపరిశ్రమ ముందుకు రావలెనన్న, ఈదృష్టి మార్గవలసియున్నది. మారిన సిద్ధాంతముల వనేకములను పరిశ్రమయందు వివలంబించవలసియున్నది. విశ్వవిద్యాలయములందును, పరిశోధనాలయములందును మనము నేర్చుకొనిన విజ్ఞానమును సార్థకమును చేయవలెనన్న, ఆశాస్త్రవిధానములను రాట్నపరిశ్రమయందు హెచ్చుగా మనయోగింపవలసియున్నది. అట్లు చేసిననే కాని, రాట్నపరిశ్రమ స్థిరమైన పునాదులపై నిర్మించబడవలెనను. తాత్కాలికమున బలమును పొందినను శాశ్వతమున అభివృద్ధిని బడయవలెను. ఈ వ్యాసములయందు ప్రస్తుతము ఖాదీపరిశ్రమయొక్క చదువులను పేర్కొని శాస్త్రపరిశోధనవృద్ధిలో వాటి గెట్లు ఎదుర్కొనవలసినదియు సంగ్రహముగా నిరూపింపబడును.

పత్రినమన్య

ఖాదీనమన్య బన్నింటిలోను ప్రధానమైనది పత్రినమన్య: వడుకునూలుకు లేగిన పత్రికాతులను ఎంచుట, అట్టికాతులను పండించుట.

౧౯౧౩ సం. పూర్వము ఈదేశమును వ్యవసాయశాఖాధికారులు దేశమందు పామాన్యముగా పండించుచున్నట్లు వర్ణించుచున్నట్లు (short staple cotton) ఏకానులను పండించుచున్నట్లు రైతులకు లాభకరముగా నుండునో, అట్టివానిని పండించు ప్రోత్సహించుచు వచ్చిరి. ఆసంవత్సరమందు గవర్నమెంటు ఈదేశమును పత్తిపంటవలన అభివృద్ధిచేయుటకు దర్మ్యము చేసి కర్తవ్యమును నిర్వహించుటకు ఒకవిచారణసంఘమును (Indian Cotton Committee) నియమించిరి. వీరిని పూర్వము గవర్నమెంటు-పత్తి-విభాగమందు తీర్మానము మార్పును కలుగజేసెను. ఈదేశమందు పొడుగురేవుల ప్రత్తివాగుల (long staple cotton) పంటను ప్రోత్సహించుటకును, అందుకు వలయు పరిశోధనలను నిర్వహించుటకును ఈవిషయము కౌన్సిల్ ఆఫ్ ఇండియా గవర్నమెంటుకు సంబంధించుటకును పత్తిపండించు సంఘము (Indian Central Cotton Committee) ఏర్పాటుచేసి నిర్వహించుచున్నట్లుగా గవర్నమెంటు పాటింది.

ఈమార్గవిధానము వనోత్పత్తి వ్యవసాయశాఖాధికారులు దేశమందు అందుకును మించిన రేవులుగల ప్రత్తివాగులను పండించుటకు వ్యవసాయదారులయందు ప్రచారము చేయుచున్నారు. ఒక అందుకును పంట మించిన రేవులుగల ప్రత్తితో మిగిలినట్లు ౬౦ సంవత్సరములకు మెరుగైన సన్నములు రేవులను చేయవలెను. హిందూ దేశమునున్న మిగిలిన జాతులు ౨౦ సంవత్సరములకి ౩౦ సంవత్సరములు రేవులను చేయుటకు పరిపూర్ణముగా పామాన్యపురేవులుగల-అనగా ౬ సంవత్సరముల ప్రత్తితో (medium staple) సంతృప్తిపడెదరు. పొడుగురేవులప్రత్తిని పండించవలయునా, లేక వడితరపు రేవులప్రత్తిని పండించవలయునా యన్న విచారణలో పాపము పట్టెట్లుగలదు. ప్రభుత్వము పాటించుచున్నట్లు, మూల వదుకు ముసలమృత్యుయొక్కయు, ఏముడుకనడయైనా, యెదుప్పటికే, కట్టుకొనుటకు సంతృప్తిపడెను రైతువారియొక్కయు కష్టములు విచారించుటకులేదు. అమెరికా, ఈజిప్టు, యుగాండా,

కాంగోదేశము, దేశములందు సహజముగా పండించు పొడుగురేవులవాగులు ఈదేశమందు పండించినయెడల, అట్టిపంట వ్యవసాయదారులకు లాభకరము కాదు. దాక్టరు స్టాప్టె, దాక్టరు పో మెంటెన ప్రవీణులు పత్తిపండించు సంఘమువారు పాక్ష్యునిచ్చిరి. అట్టిపంట జలప్రసరముగ నుండుట లేదనుటకు ప్రబలివిద్యుతములును గలవు.

వదుకునూలు : పొడుగురేవులు

విద్యుదములు వదుకుటకు పొడుగురేవులప్రత్తి (exotic variety) వాడుగా ఉపయోగపడదు. ఇందుకు కొన్ని కారణములు : ౧. అమెరికను జాతులతో రేవులు గింజకు బహుగట్టిగా అంటుకొని యుండును. వీటిని చేరినపురుగులతో నివారించు బహుగట్టము. ౨. కాంగోదేశముజాతులను పత్తివాగులతో నివారించుట సాధారణముగా గింజ దిరిగి చూచి చెడిపోవును సంభించును. ౩. ఈ పొడుగురేవులప్రత్తితో రేవులను మూల వడితరపురి సరిగా పట్టక మూల బలముగా నుండదు. ౪. ఈ ప్రత్తియొక్క ఫలము చాల హెచ్చుగా నుండి, ప్రపంచపు పరిశ్రమలపై ఆధారపడియుండును. ౫. ఈజాతులను పండించుటకు, రైతు ఏకానులప్రపంట కాసంవత్సరము విత్తనములను కొనుగొనవలెను. అట్లు కాక, రేవు పొలమునుండి వచ్చిన విత్తనములనే వాడిన, పంట పూర్తిగా చెడిపోవును.

స్వయంపాపాక్ష్యములపై వాధారపడుట భారతీయ కృషి ముఖ్య-ఆవర్తము. అందుచే, హిందూదేశముందు సహజముగా పండించు ప్రత్తివాగులు సర్వత్ర పండుచున్నతో (indigenous varieties), అట్టివాగులప్రత్తినే ముడుకు వదుకుటకు గాని, సన్న వదుకుటకు గాని వినియోగించుట భారతీయులకర్తవ్యము. అందుచే, ఈదేశముజాతులను పరిశోధనలు జరుగుటకు పోవుటచేతను, వాటిని పండించుటకు తగుప్రొత్సాహము ఒకసంవత్సరపుటచేతను, విడివిడిగా మనకు బొత్తిగా తెలియుటలేదు. ఈదేశముందలి విద్యాలయములలో వృక్షశాస్త్రమును అభ్యసించుచున్న, భారతీయదేశ అభిమానమున్న యువకులు

జిప్సోపరిశోధనలకు గడంపిన, తమకూర్చునేకొన్నత్యయను పరిపాదించి కీర్తిని బడయగలరు.

కొండ పత్తి

పరిశోధనావశ్యకములకు దీనిబానులలో ముఖ్యముగ సుదాపాలింపదగినది కొండపాలింపత్తి. పట్టుకాది కులమునా దీపత్తినే యుపయోగించుట గాన దీనికి పట్టుకాలింపత్తి అని పేరుకూడ కలదు. గంజాం, విశాఖపట్నం జిల్లాలలోనున్న పట్టుకాలీలు అనాదినుండియు నన్ను నూలు వడుతులయందు ప్రసిద్ధి నొందియున్నారు. వేమ అభిలభాచరవరభాసంపుమువారిచే శ్రీకాకుళంకంద్రముందు ఈత్తినిచేయబడుచున్న నన్ను బట్టపైననే హిందూదేశ మంతయు నన్ను బట్టపరభాక్త ఆధారపడుచున్నది. కొండపత్తి ఈరెండుజిల్లాల మాకువాప్రదేశములలో, పెద్దభిమిడి, పల్లాభిమిడి, ఆంధ్ర, మాడుగుల ప్రాంతములో అచ్యుతి కొండవారిచే పండింపబడుచున్నది. ఈపత్తిని రెండవపంటగా వేసె ఈపంటవ్యవసాయముందు ఎట్టిశ్రమయు తీసికొనకయున్నారు.

ఈకొండపాలి పత్తియొక్క స్వచ్ఛత (purity) పైను, పుష్కలమున పంటపైను, వేలకొలిత వడుకు వారియొక్కయు, నేయువారియొక్కయు బాగోప లాభారపడియున్నవి. అయినను, ఆమాత్రమున నిట్టిపత్తి బాతియొక్క వ్యక్తశాస్త్ర సంబంధమైన సుగుములను గురించి గాని (botanical characters), పారిశ్రామిక లక్షణముల గురించిగాని (technological properties), దీనిత - ఆవసరముల గురించిగాని (physiological requirements) మన కవియు తెలియుటలేదు. ఈబాతి పత్తిపైట్టుయొక్క సుగుములను పఠించుటయు, తత్పరా ఈబాతిపంటను పరీక్షించి (crop analysis) ఇది స్వచ్ఛమైనబాతియో (pure variety), లేక బాతులమిశ్రమయో (mixture of varieties) నిరూపించుటయు ముఖ్యకర్తవ్యములు. పాలముపైనున్న పంటను పరీక్షించుట కీవ్యాసకర్తకు అవకాశములు లభింపలేదు. కాని, యీ బాతిపత్తియొక్క పంటరకముల నమావాలను పరీక్షించియు, వాటియొక్క దిగుబడి (ginning percentage),

కేసులపొడవు (staple length), చూడియొక్క రంగు (colour of lint), చూడియొక్క మెరపు (lustre of lint), మొదలుగాగల సుగుములను లెక్కచూచియు, బహుశః కొండపత్తి స్వచ్ఛమైన బాతికి చెందినదనియే ఈ హింపవచ్చును. అయినను, ఇవిమిలేమని వీరపరచుటకు పూర్వము ఈ పత్తియొక్క వంత స్వభావమును (genetical behaviour) పరీక్షించుట యావశ్యకము.

చూడి దిగుబడి

కొండపత్తి యొక్క లక్షణములలో నొకటి విస్తారము దిగుబడి. పట్టుకాలివారు ఈపత్తిని నిడుచున పుడు కర్రదమ్మపై పత్తిని పెట్టి యినునపఖడ్గితో గింజను పెట్టి చూడిని గింజనుండి వేరుచేయుదురు. ఈవిధానము పరియైనదగుటచే, చూడి కుసుకలు కాకుండగను, గింజ చితుకకుండగను పత్తి నిడువబడి, చూడిదిగుబడి హెచ్చుగా లభించును. వ్యాసకర్తచే పరీక్షచేయబడిన నమానా లలో దిగుబడి సగటున నూటికి ౪౦ పైగా ఉండెను. (అనగా: ౧౦౦ పీసెలు పత్తి నిడిచినయెడల ౪౦ పీసెలు చూడి, ౬౦ పీసెలు గింజలు లభించును.) నిడిచిన చూడికాక నూటికి సుమారు ౨ వంతులు వీరపపురేచులు ("linters") మిగులును. దిగుబడి విలువ సగటున హెచ్చుగా నున్నప్పటికి (హెచ్చువిలువ-maximum-51%), కొన్ని నమావాలయందు 3౫% వరకు తగ్గుదల కనబడెను. ఒక్కబాతిపత్తిలో, చూడిదిగుబడియందు ఇంత భేదము కనబడనూడదు. ఇంత హెచ్చులేదా కనబడిన యెడల, అపత్తిబాతికి ఏదో భంగము కలుగుచున్నదని శాస్త్రజ్ఞు లాహించెదరు. ఈసందర్భమున స్కాట్టు టేగర్లు వ్రాసినటుల, విత్తనములయందు వివిధజాతుల విత్తనముల మిశ్రమము సంభవించుటయో (mixture of seed), లేక అసంబంధితనము క్షీణించుటయో (deterioration of original seed), లేక వ్యవసాయవిధానము పాడగుటయో, విత్తనము చెడుటయో (bad seed), కారణములు కావచ్చును. పట్టుకాలిపత్తియందు దిగుబడి విజముగా తగ్గుచున్నదో, అటులైన అందుకు కారణములును, వాని పెట్టు చారించవదననో, ఈవిషయములన్నియు పూర్తిగ పరిశోధించుట మిక్కిలి అవసరము.

ఎకరమునకు ఎన్ని గుణులు పత్తి పండునున్నదో, చెట్టుకు ఎంతమాదిక పత్తి లభించునున్నదో, చెట్టుకు పత్తికాయలసంఖ్య (number of bolls) ఎంతో, కాయలు పెద్దవా దిన్నవా యనునది (size of bolls), ప్రతితోగయందు లేదులకొలత (lint length), సింజపై దూది ఎట్లు అనుగ్భవిశీయమైనది (distribution of lint on seed) - ఇది యన్నియు పరిచివలె గాని, కొండపత్తి (మరి యే ఇతరకాలిపత్తి అయినను సరే) ధీనించుచున్నదియు, లేక అభివృద్ధి చెందుచున్నదియు, తెలుసుకొనవలయు.

పంట అభివృద్ధి

అభివృద్ధిచరణాసంఘమువారు సన్నమూలు ఉత్పత్తికాఘన వెంకొల్పినది మొదలు, వారు సన్నమూలు క్రయమందును, సన్న బట్టలవేరయందును చెక్కినది కట్టుదిట్టములను ఏర్పరచియిండుటచే, సన్నమూలు వరు కుట మిక్కిలి అభివృద్ధిని పొందినది. ఆంధ్రకాఘనవారు ఈసంవత్సరము ప్రయోచించి వివేచిక ప్రకారము (అక్టోబరు ౧౯౨౯-నెప్టెంబరు ౧౯౩౦) వారి పట్టుకాలినూలు (3౫ సంవత్సరము మించిన సన్నము) కొనుగోలు గర్తి ఇంత హెచ్చుఅయినది. శ్రీకాకుళంకాఘనవారిని వ్యాపకర్త కోరగా, హాలు సంవత్సరమునకు వారు దయచేయించిన లేక్కలనుబట్టి చూచిన ఆశ్చర్యగరమగు అభివృద్ధి కనబడుచున్నది.

౧౯౨౯-అక్టోబర్	పట్టుకాలినూలు	పొట్లు ౨,౩౭౮
౧౯౩౦-నెప్టెంబర్	ఉత్పత్తి	రు. ౧౮,౦౦౦
౧౯౩౦-అక్టోబర్	పట్టుకాలినూలు	పొట్లు ౫,౧౯౨
౧౯౩౧-నెప్టెంబర్	ఉత్పత్తి	రు. ౩౦,౫౦౦

అశ్వత్థమున నిట్టిఅభివృద్ధి ఎంతయు సంతోషదాయకము. అయితే నూలువరుకులయందున్న అభివృద్ధి తోపాటుగ పత్తి ఉత్పత్తి యందు మాదా అభివృద్ధి కలుగుచున్నదా యని మనము ప్రశ్నింపవలసి యున్నది. ఏలయునో, పట్టుకాలినూలుయొక్క ప్రాశస్త్యమును, పట్టుకాలిబట్టుయొక్క నాణ్యమును, పట్టుకాలిపత్తిపై వాధారపడి యున్న వననిమయము మనముచురువహించు.

మనదేశపుపండు కలితీ జరిగినదెంతల అందుండి తయారగు మూలు ప్రకృతముగ మండవలయు. వ్యాపకర్తకు సరియగు భోగట్టా దొరకవచ్చుటకే నూలుఉత్పత్తియందు అభివృద్ధితో సరిగ కొండపత్తిని పండించు గూముల యొక్క విస్తీరణమందు అభివృద్ధి గాని (increase in acreage), పంటయందు అభివృద్ధి (increase in yield) గాని, వృక్షముయొక్క ఫలభివృద్ధి (increase of yield per plant) గాని సంభవించినటుల గావలెను. సరే కదా వ్యాపకర్త అనుభవమునుబట్టి చూడగా, ౧. కొండపత్తితో కలిపియే లేక కొండపత్తికి మాదుగతో మధ్యమ తరగతి లేదులగల (medium staple) పత్తిని పట్టుకాలిలు దినేదానే హెచ్చుగ వాడుకచేయుటయు, ౨. కొండపత్తితాలాకు మాడవపంటమండి లభించెనాదిని (మొదటిపంటకుంటే దీనిప్రాశస్త్యము, రెండవయే చాలా తక్కువ) వాడుకచేయుటయు, ౩. ఇన్నటికోశాలలో ౭౦ సంవత్సరము మించిన సన్నమూలు దొరకవోవుటయు — ఈ హేతువులను బట్టి కొండపత్తి పంటయందు అభివృద్ధి యున్నటుల కాన్పించును. (౧౯౨౯ సంవత్సరముందు కొండపత్తి సరిగా దొరకకుండునట్లు పట్టుకాలివారు చెప్పుచున్నారు.)

పూర్వముకంటె సన్న బట్టి ప్రజలచే హెచ్చుగా వాడబడుటయు, అభివృద్ధిచరణాసంఘమువారు సన్న బట్టలరలను తగ్గించుటకు చేయు ప్రయత్నములవలన, మునుముందు సన్నమూలు వరుకులకు ఇన్నటికంటె హెచ్చుప్రాశస్త్యవాము కలుగు ననుటకు ఎట్టిసందేహముండదు. కొండపత్తిపంటను అభివృద్ధిచేసి, వరుస వారికి పత్తిని విరివిగాను సులభముగాను దొరకునట్లు చేసి వనే గాని, భరామకుకు (demand) కలిగినంత సరఫర యుండక కొండపత్తిధరలు పెరిగి (౧౯౨౯ లో భరమావాయికి గర్తి ఏకే ౪౦౦ డెనరు), కలితీమీది వాడుక హెచ్చయి, నూలుయొక్క నాణ్యత తగ్గుక చేసిపోవును. హెచ్చుపురి గల నూలును వరుకుల కట్టమగును. నూలు ముదుగై, పావును, బలమును తగ్గును.

ఎంపుడు (Selection work)

పంటను అభివృద్ధిచేయుట ఎంత ముఖ్యమైననా, విరివిగా పంట పండించలేమా? అనునది పత్తియొక్క గుణగములు క్షీణించక నిలవటమే యుండునని మనము తలంపగూడదు. కొంపపత్తియొక్క గుణగములు క్షీణించుచున్నవేమో యనుభయమునకు కారణము లేకపోలేదని మనకు నూచింపబడెను. బిలువయగు నీపత్తికాత్తిని కాపాడుటకు శాస్త్రపరిశోధనలు సర్వోత్తముగ జరుగవలసి యున్నవి. మొట్టమొదట వృక్షశాస్త్ర పరిశోధనలు (botanical research) ఈక్రింద వివరింపబడిన బాహ్య లక్షణములపై (external characters) జరుగవలెను:

- (1) చెట్టు చికిరించునీతి (branching habit),
- (2) చేళ్ల వ్యాప్తి (root system),
- (3) ఆకుపై మంచు మోగు (hairiness of leaf)
- (4) పుష్పించుటకు పూర్వము ఎదుగవలసిన కాలము (vegetative period prior to flowering),
- (5) పుష్పముయొక్క రంగు (colour of flower)
- (6) కాయలసూపము, ఆకృతి, సంఖ్య (size, shape and number of bolls),
- (7) రేచులపొడవు, సన్నము (length and fineness of lint),
- (8) గింజపై రేచులు ఆమర్చబడిననీతి (distribution of lint on seed),
- (9) చూడియొక్క చిగురు (ginning percentage).

ఈలక్షణములను గ్రహించి వీటిని ఆధారముగా తేసికొని, మంచిలక్షణములు గల చెట్లను ఏర్పరచవలెను. ఈ చెట్లనుండి వచ్చిన గింజలను ప్రత్యేకముగా నుంచి, వాటినుండి విత్తనములను సేకరించుకొనవలెను. ఈ సేకరించిన విత్తనముల (selected seed) నుండి మొలచిన చెట్లకు సంకరము (cross-fertilisation) సంభవించు కుండునట్లు పూవులపై తేరలు వేసి కాపాడవలెను. ఇట్లు

స్వరీజముచే (self-fertilisation) ఉద్భవించిన పత్తి చేళ్లను తిరిగి పరీక్షించి అనుకూలమునకు మించిన పొడవు గల రేచుల గలవాటిని మాదిరినట్లు ౪౫% తక్కువ కాకుండు సున్నువాటిని ఏరి వాటిగింజలను వాటవలెను ఎంపుడువిధాన మిట్లు పొందినయెడల ౪ లేక, ౫ సంవత్సరములలో నుంచి పుష్కమైన రకములను సేకరించు కొని (pure line selection) కొంపపత్తిని అభివృద్ధి చేయుగలము.

సంధానము (Breeding Work)

కొంపపత్తిని అభివృద్ధి చేయుటకు నీజనిర్ణయ విధానమే కాక, సంధానమార్గము మాడ నవలసినది వచ్చును. కొంపపత్తి పుష్కమైనబాతి యని యూహించుటకు కారణములు గలవని చెప్పబడియుండెను. ఈబాతి సమాజముగ పండెడి కొంపపత్తివేళ్లములలో వేరొకబాతి పత్తిపంట యున్నట్లు కావరాదు, ఈపంటనుండి వచ్చెడు విత్తనములలో వచ్చేపంటకు ఉపయోగించుటయు, ఒక్క బీజమునుండియే తరతరములనుండియు పంటలు పండుటయు, కతాబ్జములనుండి ర్యపసాయవిధానము ఒకేవిధముగ నుండుటయు, పుష్కమైన బాతి యొక్కటి ఉద్భవించుటకు కారణము లగును. అయితే స్వరీజమునలన తరతరములనుండియు వంశాభివృద్ధి సంభవించినయెడల, వృక్షజాతులకును, జంతుజాతులకును, వర్ణసంకరమును ప్రమాదము వాటిల్లకపోయినప్పటికిని, సంకమయొక్క సూక్ష్మ ర్యము క్షీణించు ప్రమాదము తప్పక కలుగవచ్చును. కొంపపత్తి మాడ ఇట్టిప్రమాదము సంభవించెనేమో యని మనము విచారించవలసి యున్నది.

కొంపపత్తియొక్క పటుత్వము తగ్గనా లేదా యనువిషయము పైన వివరించిన పరిశోధనలననే కాని లేదు. పటుత్వము తగ్గనని నిరూపించబడెనేని, మానక ప్రవృత్తి మేమి? సంధానశాస్త్ర (Science of Genetics) విద్యాంతరములప్రకారము ఏదైనను పుష్కమైన బాతియొక్క పటుత్వము తగ్గనని (loss of vigour), అలాటికి దగ్గరసంబంధము గల వేరొకబాతితో సంధానము కలుగజేసినయెడల (crossing with related

variety) దురవస్థతో మన్నబాతికి తొందిపటుత్వము తిరిగి చేహారును (restoration of vigour). కొండ పత్తిని అభివృద్ధిపరచుటకు ఈవిధానముమాత్రం పనికి వచ్చును. ఇట్టిపని—సంధానమాధ్యములు, దగ్గర సంబంధముగల జాతు లెద్ది, యెట్లు సంధానముచేయుట అన్నది, సంకరము(hybridisation) కలుగకుండ జాగ్రత్తపడటం—కాన్త్రోక్షుల పొందినవారిచేతనే చేయబడవలెనని చేరుగ చెప్పవలసినదే.

కొండపత్తిని చదునుభూములందు పండించుట

ఈజాతిపత్తి సహజముగా కొండప్రదేశములందు పండును. పర్వతప్రదేశములపరిస్థితులకు అలవాటుపడిన దగుటచే, ఆవ్యవస్థాపరదేశములందు పండించుటకు ప్రయత్నించినయెడల, పరిస్థితులు కొత్త మగుటచేత, అచ్చట పర్లెదు. కొండపత్తియొక్క విత్తులను చదునుభూములందు నాటినయెడల, అవి మొలకలెత్తక పోవచ్చును. మొక్క మొలచినను, పుష్పించునో లేదో, పుష్పించిన గింజకట్టక పోవచ్చును. పత్తి పేలు పడుటలు నిశ్చయము లేదు. పేలినను చూచి బహువీరసముగ నుండును. గింజను చల్లినను మొక్క మొలచునో లేదో, ఇట్టి 'సహాయనిరాశరగ' మునకు కారణమేమిది? చదునుభూముల పరిస్థితులకు ఈజాతిపత్తి అలవాటుపడకుండుటయే.

పల్లపుప్రదేశములం దెట్లయిన ఈపత్తిని పండించ గలిగితిమేని, ఇక్కడివ్యవసాయము కొండబొల్లయందు కంటే మంచి దగుటచేతను, కులభిసాధ్య మగుటచేతను, చైతులు తెలుగువారినివా రెనుటచేతను, ఈపంటను ఎక్కువగువిధిగా పండించవచ్చును. ఇప్పుడు సామాన్యముగా, గంజాంవిశాఖపట్నంకిల్లాలు చదునుభూములలో పండిపత్తికంటే కొండపత్తినిగ నుమారు అర్ధి ఇంకలండుటచే, ఈవిలువజాతిపత్తినే పండించినయెడల చైతునకు మంచిలాభము కిట్టును.

కొండపత్తిని చదునుభూములకు అలవాటుచేయుట (acclimatisation) ఎట్లు? ఈపత్తి తన స్వస్థలమందు ఎట్టిపరిస్థితులందు పెరుగుచున్నదియు మనము మొదట తెలిసికొనవలెను. అచ్చటి వర్షపాతము (rainfall),

నీటిసరఫరా (conditions of water-supply), నేల యొక్క పడును (soil water conditions), నేల యొక్క పదార్థసముదాయము, రసాయనసముదాయము (physical and chemical conditions of soil), నేలయొక్క సత్తువ (soil nutrients), వాతావరణము యొక్క తేలిక, తేలిక, చెచ్చు(atmospheric temperature and humidity), మొదలగు విషయములను మొదట పరిశోధించవలెను. ఈస్థితిగనులను తరువాత పల్లపుభూముల యందు నిర్మించిఆవృద్ధులకొంపపత్తిని ఈభూములందు పండించుటకు ప్రయత్నించవలెను. రానురాను ఈనూతన ప్రదేశమునకు అలవాటుపడి, స్వదేశమం దెట్లు పండుచున్నదో, అట్లే ఇచ్చటమాడ పండుటకు అవకాశము లేర్పడును. ఇది జయప్రదముగా జరుగుటకు కొన్ని సంవత్సరములకాలము పట్టును. పరిశోధనలను గావించెనువారు ఇందు వలన విసుగును గాని, నిరాశను గాని పొందరు. జయము చేహుకొనెని శాదీపశ్రీమకు లాభము నిశ్చయము.

కురుచరేచుల పత్తి (Short Staples)

కురుచరేచుల పత్తిజాతుల గూర్చి కొంత విచారించ వలసియున్నది. వ్యాపకరతు విశాఖపట్నంకిల్లా పరిస్థితులే తెలియును కావున అచ్చటి పత్తిజాతుల గూర్చియే వివరించవలెను. ఈజిల్లాలో ఈజాతుల పత్తి పంట విస్తారముగా నున్నది. వర్తమలచే "అనకాపల్లి" రకము అని పిలువబడెడు పత్తియొక్క రేచులకొలత (సుమారు) 3/౮ అంగుళము; దూదిదిగుబడి (సుమారు) ౨౦%. "గజపతిగరం" రకమునందు, రేచులకొలత ౫/౮ అంగుళము; దిగుబడి ౨౫%. "నంజుపురం" రకమందు, రేచులకొలత 3/౮ అంగుళము; దిగుబడి ౨౫%. "నూని ఎరుపు" రకమందు, రేచులకొలత ౬/౮ అంగుళము; దిగుబడి ౨౫%.

ఇది కాక, ఈప్రదేశమందు, వర్తమలచే "కాకి నాపపత్తి" యని పిలువబడెడు ("Cocanadas") రకముమాడ పండుచున్నది. "కాకినాడ" పత్తిలో మిశ్రితముగా రెండుజాతులపత్తి మిశ్రమమై యున్నది (mixture of types) "గొల్లప్రోలు" పత్తికంటే(G. obtusifolium coconada Gammie?) రెండవది "యెర్రపత్తి"

(G. indicum yerrapatt) ఈరెండు జాతులందును, శేమలపొడవు ౬/౮ నుండి ౭/౮ అంగుళము; దిగుబడి నుమారు ౩౦ల్ల. ఇవి విలువయగ్గుజాతులు. "గొల్లప్రాలు" పత్తినుండి కాటుముపై ౪౦ సంబరువరకును సన్నచారమును తీయుదురు. ఈపత్తినే పట్టుకారీ లిప్టును కొంప పత్తికి బదులు వాడుచున్నారు. "ఎర్రపత్తి" నుండి చక్కనిఎరుపునూలు ౨౦ సంబరువరకు తీయవచ్చును. (గొల్లప్రాలుపత్తిధర ౨౬౦ పానులకు నుమారు ౧౭ రూపాయలు; ఎర్రపత్తిధర నుమారు ౨౦ రూపాయలు.) అనేకప్రదేశములలో రైతులు ఈరెండుజాతులను కలిపి పండించుచు, కలిపి అమ్మకమును చేయుదురు. ఇట్లు తెల్లపత్తిని ఎర్రపత్తిని కలుపుట చాలా చెడు అలవాటు. తెలుపురకము ఎరుపురకము కలిపి ఒక్కపొలముందు పండించిన నంకరజాతులు ఏర్పడవచ్చును. రెండవది: రెండురకములను కలిపి అమ్ముకొనినయెడల వేర్వేరు అమ్మకంపై తక్కువధరలు లభించును. ఈవిషయమై భాదీ-అభిమానులు శ్రద్ధ మావలసియున్నది. కాకివాడ పత్తి విలువగల పత్తి. అయినను పీటివడయ్యపై ఏమియు పరిశోధనలు జరిగియుండలేదు. పత్తి విచారణసంఘము వారు ఈపత్తిపై పని ప్రారంభింపవలయునని శిఫార్సు చేసినను నేటివరకు అందుపై పలుకు పుచ్చుకొనబడినట్లు కానరాదు.

తైవ వివరింపబడిన కురుచశేమల పత్తి సంగతి ఇంతకంటె అవ్యాయముగ నున్నది. ధరలవిషయములో ఇవి చౌకరకము లైనప్పటికిని, (సామాన్యముగా ౧ రూపాయకు ౬ పీకెలు పత్తి) ఈ జిల్లాభాదీపరీక్రమకు ఎక్కువగా వినియోగపడుటచే, ఆరికరీత్యా మిక్కిలి విలువగల జాతులనియే చెప్పవలెను. ఈ చౌకయగు పత్తిని, ముడిపెట్టువగా వినియోగించియే, యాప్రాంతములయందున్న నూలుపడుతులపై తీవించుచున్న స్త్రీలలో ౩,౭౦౦ నుండి, ఒక్క అణిలభారత చరఖాసంఘపు ఆంధ్రకాఖివారికే రూ. ౨౨,౦౦౦ విలువగల ముడుకునూలును అమ్మి (౮-౧౦ వంబరు), అందువలన వచ్చేడి కూలిపై తీవనమును గడపుకొనుచున్నారు. ఈ పత్తిజాతులయొక్క దూదిదిగుబడి ౨౦% కంటె మి

చదు. హిందూదేశముం దుండెడి కోట్లకొలది నీదలకు వస్త్రధారణమునకుగాను ముడుకు ఖద్దరుకంటె వేరొక గత్యంతరము లేదు. సంవత్సరమున కారుకెలులు ఈముడుకునూలిన వడవినచే గాని వేరొకసారి దొరకదు. అందుచే తవుకధరలకు లభించెడి యీకురుచశేమలపత్తిజాతులను అభివృద్ధిచేయుటయే భాదీపరీక్రమయొక్క ప్రధాన సమస్య యగుటకు సంబోధము లేదు.

విత్తనములను ఎంచుట (Seed Selection)

కురుచశేమలపత్తి నుంచి ఉదాహరించాయుండిన పురు, "అనకాపల్లి" రకమనియు, "నలుపురం" రకమనియు చెప్పియుంటిమి. స్వవహారీత్యా "రకము" అని వాడుటయున్నదే గాని, శాస్త్రరీత్యా "రకము" అనుశబ్దము వాడుటకు వీలులేదు. "అనకాపల్లి" రకము పండుచున్నటువంటి పొలములోనికి వల్లి అన్నటి పత్తి చెట్లను సరిక్షించి చూచినయెడల, చెట్లయొక్క ఆకారము, ఆకులయొక్క మాను, పూపులరంగు, శేమల పొడవు-మొదలుగాగల బాహ్యలక్షణములలోను, వంశ లక్షణములలోను, ఒకదానితో ఇంకొకటి పోలిచెట్లు అనేకము లుండుట మనము చూడగలుగుదుము. నిజముగా ఒక్కొక్క "రకము" అని పిలువబడెడు పంటలో ఎన్నో జాతులు (mixture of varieties) మిశ్రమములై యున్నవి. ఏయేప్రాంతములపంటలలో ఏయే జాతులమిశ్రమము సంభవించుచున్నదో తెలిసికొనుట మొదట ఆవశ్యకము. ఈవివరములను సంపాదించుటకు, ఈప్రాంతములయొక్క "botanical survey" చేయవలయును.

మిశ్రమజాతులను కలిగియున్న పత్తిపంటను త్వరలో అభివృద్ధికి తీసికొనిరావలె నన్న, విత్తనములను ఎంచువద్దని ఆవలంబించవలెను. పంటకొరకు వినియోగింపబడెడు విత్తనములను పరిశీలించి, వాటిలో పెద్దది, బరువైనది, బాగుగ ఎదిగినది ఎన్ని అట్టిగింజలనే రైతులకు పంచివెట్టి, వాటి నీపంటకు చల్లునట్లు చేయవలెను. ఈవిధముగా విత్తనముల ఎంపుడువలన వెంటనే పంట యందు అభివృద్ధి కనబడును. విత్తలయెంపుడుచే కలిగిన

పంట అభివృద్ధి రైతునకు లాభముగ నుండునప్పటికిని, పత్తిలోనూడా కొంత అభివృద్ధి కనిపించినప్పటికి, ఇది కాశ్యోతమైన అభివృద్ధి కాదు. ప్రతిపంటకు ఎంపుడు విత్తనములనే వాడుక చేయవలెను. ఎప్పుడైతే ఎంచిన విత్తనములు చల్లబడక మామూలువిత్తనములే చల్లబడునో, పంటనే పంట యథాప్రకారముగా పూర్వపు స్థితికి వచ్చినాయను. ఇందుకు కారణ మేమనగా, విత్తనములను ఎంచుటలో బాహ్యలక్షణములే ఆధారముగా చేసికొనబడును గాని, అదృశ్యములగు వంశలక్షణములను గుర్తించుట లేదు. వంశమందు అభివృద్ధి కలిగిననే కాని కాశ్యోతమగు అభివృద్ధి కలుగనేరదు. విత్తనముల ఎంపుడు విధానమందరు ఇది ఒకలోటు అయినను, పంటను త్వరలో బాగుచేయుటకు ఇది సులభమైన మార్గము.

స్వచ్ఛమైన రకములను ఎంచుట (Selection of pure line)

ఎక్కుడు కాశ్త్రీయమైన విధానమును, కాశ్యోతమగు అభివృద్ధిని కలిగించువిధానమును, స్వచ్ఛమైన రకములను ఎంచుట. విశాఖపట్నంజిల్లా కురుచరేయల పత్తి పంటలో అనేకములగు బాతులు మిశ్రములై యున్నవని చెప్పబడియుండెను. ఎంపుడు విధానములో మొదటి పని, మిశ్రమునుండి వివిధజాతులను విడదీయుట (isolation). ఒకమచ్చపంటలో (test crop) సంధించెడి వివిధములగు బాతులను కంటివో పోల్చవచ్చును. ఒక్కొక్కజాతివిత్తనములనే వేరుగ ప్రాగుచేసి, ఒక్కొక్క పొలములో (ర లేక ౫ పెంట్లు) చల్లవలెను. ఒక్కొక్కజాతియొక్క లక్షణములను పట్టి, ఆ జాతిలో సంధించెడు వివిధములగు కుటుంబముల (families) వేర్వేరుపరచెను. ఈ కుటుంబముండి తిరిగి ఎంచి, పంటను పండించినతరువాత, ఆ పంటనుండి మందితగలను (types) విడదీసి, వీటిలో శ్రేష్ఠమయినవాటినే నాటవలెను. ఇదే విధముగా ఒక్కొక్కతగనుండి మంచి లక్షణములగు రకములను (lines) ఎంచవలెను. ఇట్లు అభివృద్ధిరకములు స్వచ్ఛమైనవో, సంకరమైనవో నిర్ణయింపవలెను. స్వచ్ఛమైనరకములనే వేరువరచి స్వలీలములచే వాటివంశములను

అభివృద్ధిచేసి, వాటివిత్తులనుండి మచ్చపంటలను పండించవలెను. విత్తులను హెచ్చుగా ప్రాగుచేసిన తరువాత ఆవిత్తులను రైతుల కిచ్చి, వాటినే ఉపయోగించునటుల జాగ్రత్తపెట్టినయెడల, పంటయందు కాశ్యోతమైన అభివృద్ధి సంధించును.

ఈవిధానమువలన స్వచ్ఛములైన రకములు ఉద్భవించును గాన, వాటియొక్క సుగుణములు వీజములందు కాశ్యోతముగా నాటుకొని యుండును. అందుచే ఏటేట కేంద్రపరిశోధనశాఖనుండి వచ్చినవిత్తనములను కొనుట అవసరము లేక, తనపంటనుండి వచ్చినవిత్తనములనే రైతు ఉపయోగించుకొనవచ్చును. ఇట్టి విధానములనే వివిధరేశములయందలి వ్యవసాయశాఖలవారు తమరేశములపంటలను బాగుచేయుటకు వినియోగించుచున్నారు. వెన్నపురి వ్యవసాయశాఖవారు మాదా ఇట్టివిధానములనే ఉపయోగించి దక్షిణాదిని పండుచున్న "కరుంగణ్ణి" పత్తిజాతిని (G. indicum) రేచలపాడువును క్రి సుండి అంగుళముకు పైగాను, దిగుబడి ౨౫% నుండి ౩౫% వరకును అభివృద్ధిపరచియున్నారు. (తమిళనాడులో ఖాదీపరిశ్రమకు ఈపత్తి చాలా హెచ్చుగా వాడబడుచున్నది.) ఆంధ్ర దేశమందుండి ఖాదీ-అభిమానులు తమప్రాంతములందు సహజముగా పండెడు కురుచరేయలగల పత్తి బాతులను అభివృద్ధిచేయుటకు ఇట్టిపనినే పూనుకొనవలయును.

ప్రస్తుతము ఈజిప్టులో పండెడు పత్తి పైకలములకు విస్తారముగా ఎగుమతిచేయబడుచున్నది. వీటిరేచులు అతి—కురుచరి యగుటచే మిల్లులలో ఎంత తక్కువ నంటరు నూంను ఉత్పత్తిచేయుటకైనను ఈపత్తి పనికి వచ్చుటలేదు. అయినను మిల్లులవారే ఈపత్తిని కొనుచున్నారు. ఈపత్తిని మధ్యమ-రేచులపత్తితో కలిపి, యాదాది మిశ్రమునుండి ముదుకునూలును మిల్లులలో తయారుచేయుచున్నారు. రాట్నముపై ముదుకునూలును వడుకుటకు ఎంతటికురుచరేయలపత్తి అయినను ఉపయోగపడును. రాట్నముయొక్క గొప్పతనము ఇచ్చటనే యున్నది. ఈప్రాంతములలో నుండెడి నూలువడితెను

వారు శతకములపత్తిపైనే ఆధారపడి యున్నారు. కనుక ఈపత్తియందును ఏప్రాంతములలో పంతుడు వున్నో ఆప్రాంతములలోనే నిలిపి, వాటిని అభివృద్ధిచేసి, అవి పండించుచున్న వ్యవసాయకారులకును, వాటిని ముసేవస్తువుగా వాడుకచేయు నూలవడుకునారికిని ఇహో యము చేయుట ఖాదీసంస్థలవిధి.

ఈకార్యమును జరుపువచుగాను, శ్రద్ధగాను, మాజికతోను పొసగించుభారము యువకులపై నున్నది. దేశసేవకై తమపర్యవ్యము నిర్మించిన కొండరు నిరాడంబరుల త్యాగమే ఖాదీఉత్పత్తియయ్యుంకను. ప్రఖ్యాతికి మూలకారణము. అట్టి త్యాగబుధులను కనిపించుట కదేశమేని గర్వపడవచ్చును. కాస్త్రపరిశోధన నే దేశిక

యువకహృదయముల వాకర్షింపుచున్నది. ఖాదీపరిశోధన పరిగ్రహారాజ్యాదునికే అంకితముచేయుటవల్లము, విద్యాలయములలోను, పరిశోధనాలయములలోను కీర్షణ పొందుచున్న యువకులకును, యువతులకును ఇట్టి పరిశోధన మురింత ఆకర్షకముగ మండు ననుటకు సందియము లేదు. తమదేశమును పీడించుచున్న దారిద్ర్యమును పారదోలి, అన్నచస్త్రములను ప్రసాదించుటకు రాల్చు మే తారకముంత్ర మను గాఢవిశ్వాసము—గాంధీమహాత్ముని నాయకత్వముక్రింద తెలరేగుచున్న భారతదేశియభ్యుదయమందు తమవిధాయకమును శక్తివంచన లేక పెరచేర్చుచున్నా మను సమ్మిగ—ఇదియే ఇట్టి పరిశోధనలకు గడంగు యువకులకు ఆత్మబలము నిచ్చి పోషించునంటి.

అన్యోపదేశ శతకమునుండి

కొమాండవారు కృష్ణమాచార్యులుగారు

సమదతిమింగిలాది జలసత్వవిఘ్నార్జిత సాగరాంతరీ
శముల దురానదోగ్రవనపంక్తులఁ బుట్టినదయ్యు చందన
ద్రుమము వణిక్కు-తారహృతిఁ ద్రుంగక పోదు; విభీతకాది వృ
క్షములకుఁ జూపు లేదు గుణనంగతి దోషము గాకె చూడఁగఁ.

వారి విలువమైన యొకవన్యవధంబునఁ బాంథజీవ నా
ధారముగా సరోవరము ధన్యుఁ డొకండు ప్రతిష్ఠఁజేసె నీ
ధారుణీపై జలంబులను ద్రావఁగ నోచని చాతకంబు త
ద్వారిని గ్రోలదేని విధివంచిత మందరు గాక లోపమే.
భూతలమందు స్వాదు జలపూరము లుండఁగ వారిదంబు నా
చాతకపక్షి వేడు టది చాతిగుణం బగు నంతె కాని దాఁ
బ్రీతిని మేఘుఁ డేమయిన వేయిమడుంగులు నీర మిచ్చునే
యేతపమైన సిద్ధిఁ గనునే నిజదైన్యమ తెల్లమయ్యెదా.
కొంగలతోడఁ బొత్తు మదిఁ గోరక తొల్కరివాసలందుఁ జ
త్రాంగకులంబు లేగఁగ జరక్క-లహంస మొకం డశక్తిమై

నింగిని బాటలేక కడునీచతఁ గొంగలఁ గూడి నిచ్చ లా
వంగడమున్ నుతించు నిజవంశము దూరును నీతిదూరమై.

అంబుచరంబు లుగ్రబడబానల కీలము లెంతవారిఁ దా
మంబుధిలోనఁ గైకొనునో యందు శతాంశము నీవు గొందువే
యంబుద ! యట్టులైనను జనావనశీలత సర్వమున్ నిరా
డంబరవృత్తి నిచ్చి లవణాబ్ధికిఁగూడ యశంబుఁ గూర్చవే.

పరభృత మద్ది; తద్భరణపాండితి మాయది; మా శరీరముల్
గురుతరముల్; తదియములు త్సుద్రము లౌ; కలకంఠమందురా ?
సురుచిరకాలకంఠులము చూడుఁడు మాకుల మెక్కు డందు వో
కరటమ ! పంచమస్వర వికాసము నీగళమందుఁ గల్గునే.

అంచల తెద్ది భోజ్య, మఘ మంటదు వేని భుజింప, నట్టితూం
డ్లించవు కొంగ, కానలువ యెవ్వరికై నృజియించె వానిఁ దా
వంచనఁ బొంచి ప్రాదైడలుపట్టునఁ జేపల నొంటి రెంటి భ
క్షించి సుఖాశనంబని యశేషముదంబును బొందు నిచ్చలున్.

జలద మచేతనం బయిన సాగరసీర మొకింతఁ గ్రోలి యా
జలధికిఁ బేరు దెచ్చు ధర శాశ్వతధర్మము నిల్పు; మానులం
దలఘుతపస్వి బ్రహ్మవిదుఁ డాకలశీసుతుఁ డూచముట్టుగా
జలధిని బీల్చె గాని యిల నల్పిన మే లొకయింత గల్గెనే.

తెరువరు లేగు మార్గమునఁ దీయనిపండ్లను వంగియున్న సుం
దరతరులున్; సుదుర్గమపథంబుల నందని పండ్లమ్రాకులున్
బరఁగువనంబులందు; దవపావకుఁ డేర్చినఁ గాలు నన్నియున్
వరుసను బుణ్యాపావములు వానికి దక్కును శాశ్వతస్థితిన్.

దళముల కల్మి పాంథసుఖిదంబగు నీడయు నిమ్మపండ్లనం
బాలుచు ఫలంబులున్ గలుగుభూరుహమున్ మరుభూమిఁ గాంచి త
త్తలమున కధ్వగుం డరిగి దారుణహా విషముప్లి చెట్టుగాఁ
దెలిసి యఖండవేగమునఁ దేజియు చూడక పాతె భీతుండై.

కీర్తిశేషురాలైన దరిశి అన్నపూర్ణమ్మగారు

డి. వి. నారాయణరావుగారు

డి. వీ. దరిశి అన్నపూర్ణమ్మగారు

౧. ఈమె బళ్లారిలో వైశ్యకులమువందు ౧౯౦౩ సంవత్సరమున జన్మించెను. ఈమెల్లిగారు గొప్పవేదాంతిని. ఆమెకు సంఘసంస్కరణమందు ఆసక్తి గలదు. ప్రప్రథమపుత్రుకను సంఘసంస్కరణమందు కీర్తి వహించిన దరిశి చెంచయ్యగారి కిచ్చి వివాహమున ర్చెను. చెంచవకుమార్తెకు రజస్వలానంతరవివాహము చేయుటకు నిలిపి మదవపల్లి కాలేజీయందు చదివించుచు వారు. వైశ్యకులమున రజస్వలానంతరవివాహమును ప్రారంభించినది అన్నపూర్ణమ్మగారిచే.

౨. అన్నపూర్ణమ్మగారు పిన్నవయస్సునందే ఆధ్యాత్మికవిషయములందు ఉత్సాహమును జూపుచు,

విశ్రులముగా సుపన్యసింపుచు తన ఉపన్యాసములకురవాత ప్రేక్షకుల కిష్టమైనప్రశ్నలకు తృప్తికరమైన జవాబు నిచ్చుచుండెడివారు.

౩. ఈమెయొక్క వైశ్యులమును నాది, అప్పటిలో ఖియోపాఫీకల్ హాస్పిటల్ ఇన్ పెన్సెల్వేనియాగారను శ్రీ యం. వెంకటరావుసంతులుగారు తొమ్మిది సంవత్సరముల వయస్సుగల, ఈమెను తనవెంట తెట్టుకొనిదివ్య జ్ఞానసభలలో సుపన్యాసము లిప్పించుచుండిరి.

౪. ౧౯౧౯వ సంవత్సరమునందు, సికింద్రాబాదు నగరమున ఈమె విద్యాభ్యాసము గావించుచు, ఆ పాఠశాల వాన్సి కోల్స్ పనుయములో ప్రదర్శింపబడిన “ప్రహేదనాటకము”నందు తీర్మానతిపాత్రను ధరించి, సుప్రసిద్ధజేతనాయకురాలగు “సరోజినీ” భర్తగారగు డాక్టరు నాయుడుగారిచే అపూర్వమైన రజితపాత్రను బహుమానము నొందిరి. ప్రజలకోరికపైన అదే నాటకము మూడుపర్యాయములు ప్రదర్శింపబడెను.

౫. బళ్లారి కాన్వెంటు పాఠశాలయందును, తిరువళ్ళీకల్ బాలికల త్రెయినింగుకాలేజీయందును పఠించిరి. మరియు గుంటూరు కారణానికేతనమునందు, సుంస్కృత, ఆంధ్రభాషలను గొప్పపండితులవద్ద పఠించెను.

౬. చెన్నపురిలో ప్రథమ ఆర్యవైశ్య యువజన సుహాసభియాజనాన్యమున జరుపబడిన అనుధాగోపన్యాసములపోటీపరీక్షయందు ప్రథమస్థాన మొంది, సువర్ణపతకము నొందెను.

౭. ఈమె యౌవనప్రాయములో, ఆమెరికాయందు విద్య నభ్యసించి, కృషిపరీక్షయందు విజయ మొంది రాజకీయవిషయములలో నాలుగున్నరసంవత్సరములు బండికృతులును, సుప్రసిద్ధసంఘసంస్కర్తయగు నగు దరిశి చెంచయ్యగారిని వివాహమాడి, భర్తగారిప్రొ

త్యాహములను, శ్రేష్ఠా విషయ భయ భక్తి ఉత్సాహము లతో, ఆర్థిక రాజీయ పాంథిక మతవిషయముల నెన్ని టిలో గ్రహించి ఎల్లవిషయములందును ఆయనకు చేకూ రువాచోడుగా మండెను.

౮. తెజవాడ మహిళాసమాజమునకును, తెజవాడ వగరమున జరిగిన ఆంధ్రమహిళాసభకును శ్రీఅన్నపూర్ణా దేవిగారు కార్యదర్శినిగా మండెను. మరియును బొంబాయిలో ౧౯౩౯ సంవత్సరమున జరిగిన ఆఖిలభారత మహిళాసభకు ఆంధ్రదేశపు ప్రతినిధులుగా నెన్ను కొనబడినవారిలో అన్నపూర్ణమ్మగా రొకరు.

౯. ఈమెయొక్కతోడ్పాటుతో వీరిభర్తగారు దర్శి చెంచయ్యగారు ఇటీవల కొన్ని సంవత్సరములలోనే బ్రాహ్మణ వైశ్య కమ్మ విశ్వబ్రాహ్మణ విరంతువారి కలవివాహములు పడునెనిమిదింటిని జరిపిరి. ఈవివాహ ములందర్భయున ఈపుణ్యదంపతులు కీ. కే. రా. బ. కందుమూరి విరేశలింగంపంతులుగారిని, వారి సహాధర్మ చారిణిని పోలుచున్నారు. వీరు ప్రజలనుండి అనేకసన్మా నముల నొందిరి.

౧౦. వీరిచే వివాహముగావింపబడిన విరంతువు లలో కొందరిని నెలలకొలది వీరు పోషించిరి.

౧౧. వ్యభిచారవృత్తియం దున్న అనేకస్త్రీలను సహ్యాధ్యమునకు మరలించగా, నొకరు వివాహితయై సుఖ ముగా నున్నది. కళావంతులసంఘములో వివాహములు చేయుటయందు శ్రమని యామిని పూర్ణతలకమ్మగారికి వీరు మిక్కిలి తోడ్పడిరి.

౧౧. a. విద్య వర్ధింపగోరిన విరంతువారికల కెందరినో పాఠశాలలో ప్రవేశపెట్టి, ఉదారస్వభావము గల వారి ద్రవ్యసహాయముచే అట్టివారికల కెందరికో సహాయము చేసిరి.

౧౨. వివాహములైన విరంతువులను, రాజీయ బుద్ధికులను వారివిత్త, లేక, అప్పుకొనబడిన మును గమనింపక సమస్తవీరుల వారినాదరించుటకు ఈ మహిళామణి భర్తగారికి సర్వకాలములయందును తోడ్ప డుచుండిరి.

౧౩. భారతదేశమందు ఆర్థిక రాజీయపైత్తిక విషయములలో స్త్రీపురుషులకు సమానహక్కులను పొందించుటకు కంకణము గట్టుకొనిన పోదోమణులలో అన్నపూర్ణాదేవిగా రొకరై.

౧౪. ఆమహంబాంపత్వము లేనిచో, వివాహచ్ఛే దము సంభుమునకు, వ్యక్తులకు శ్రేయస్కరమని చాటు చుండెను. ౧౯౩౦ వ సంవత్సరమున వీరు సహాయనిరాకర చోద్యమునువందు పాల్గొనిరి. వైశ్యసంఘమువారిచే వదుపబడు "వాపిని" మాపపత్రికయందు చక్కని పాంథికకథలను, వ్యాసములను వ్రాసి వైశ్యులకు నడివ సంప్రదాయములను బోధించిరి.

౧౫. గృహములయందు భార్యలయొక్క సహాయప్రాత్యాహములు లేకపోగా శేవాధిప్రాయములు గలుగుటవల్ల అనేకదేశసేవకులయొక్క ఉద్యమములు కొనసాగుతున్నవి. అన్నపూర్ణ చెంచయ్యగార్ల దాంపత్య ముట్లు గాక నారు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును సంఘ సంస్కారము, దేశసేవ, విద్యుజాత్యుద్ధరణము, సర్వమా నవ సోపరత్వము అనువిషయములయందు, నిరంతరమునూ ఆసంబంధములై యుండిరి. కనుక వీరిదాంపత్యము ఆదర్శప్రాయ మనుటకు సందియ మేమి?

౧౬. నిక్కముగా నీసాధ్యమవర్తియొక్క యకా లమరణ మాంధ్రదేశమునకు నొకసాధ్యవృత్తమును కలిగిం చినదనుటలో ససత్యం బానంతయును లేదు.

చెన్నరాజధానియందు గు. ౨౮-వ సంవత్సరము ఏప్రిలు ప్రారంభము మొదలు
జూను తుదవరకు గల మూడు నెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆంధ్రవాఙ్మయ మీ క్రింద పేర్కొనిన వివిధ శాఖలతో నెలసియుండుటచేత పట్టికయందు యా శాఖల నుత్పన్నములగు గ్రంథములాయా శాఖలకే చేర్చబడును. గ్రంథముల నామములన్నియు నకారాద్విక్రమమున నుండును.

1. ఆర్థశాస్త్రము, 2. ఆలంకారశాస్త్రము-నాట్యకళకు సంబంధించిన గ్రంథములు నయితే మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 3. ఆయుర్వేదశాస్త్రములు, 4. ఆరోగ్యశాస్త్రము, ఇతిహాసములు- ఇతిహాసములలోని భాగములు, కథలు, మార్వచేయక ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడునవి - యీశీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 5. కథలు-వితిహాసములు, పౌరాణికములు, 7.-కల్పితములు, 8.-చారిత్రకములు, 9. కల్పము, 10. కామశాస్త్రము, 11. కావ్యములు, 12. గణితశాస్త్రము, 13. గేయములు, 14. చరిత్ర(దేశ), 15. చిత్రలేఖనము, 16. చట్టము(Law), 17. ఛందశాస్త్రము, 18. జంతుశాస్త్రము, 19. జీవితములు, 20. కౌత్తిమశాస్త్రము, 21. తర్కశాస్త్రము, 22. దండకములు, 23. ధర్మశాస్త్రము, 24. నవలలు, 25. నాటకములు, 26. నాట్యశాస్త్రము, 27. నిఘంటువులు, 28. నీతి-నీతికథలుకూడ యీ శీర్షిక క్రిందనే వచ్చును, 29. పరిశిష్టము, 30. పాకశాస్త్రము, 31. పాఠశామికము, 32. పురాణములు- ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడు పురాణములలోని భాగములు నయితే మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 33. ప్రకృతిశాస్త్రము, 34. ప్రబంధములు- ఆంధ్ర సారస్వతమునందు ప్రసిద్ధములగు 'హరివంశ'

ము', 'ఆంధ్రచంపూభారతము', 'అచ్చ తెలుగు రామాయణము'వంటి పురాణాంతిహాస కావ్యములకు సంబంధించినవి, 'పాండురంగ మాహాత్మ్యము' వంటి మాహాత్మ్యములు, 'ఆంధ్రమేఘసందేశము'వంటి అనువాదములు, రంగనాథరామాయణము'వంటి ద్వితీయ గ్రంథములు మొదలయినవి యీశీర్షిక క్రిందవచ్చును, 35. ప్రహసనములు, 36. భూగోళశాస్త్రము, 37. భౌతికశాస్త్రము, 38. మంత్రశాస్త్రము, 39. మతము - హిందూ, 40.- ఇతరములు (బౌద్ధ, జైన, క్రైస్తవవాదిమతములు)- ఇతరమతములకు సంబంధించిన గ్రంథములు- ఏ విషయ విభాగమునకు సంబంధించిన వయినను- ఈశీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 41. మాహాత్మ్యములు, 42. మీమాంసాశాస్త్రము, 43. యజ్ఞగానములు, 44. యోగశాస్త్రము, 45. రత్నశాస్త్రము, 46. రాజకీయములు, 47. వాస్తుశాస్త్రము, 48. విమర్శనము- ఇందు సారస్వతమునకు సంబంధించిన విమర్శనలు మాత్రముండును, 49. వృక్షశాస్త్రము, 50. వేదవాఙ్మయము- ఉపనిషత్తులు, ఇతరవైదికగ్రంథములునయితే మించే చేర్చబడును, 51. వేదాంతము - భక్తిజ్ఞానవైరాగ్య విషయకగ్రంథము లీశీర్షిక క్రింద వచ్చును, 52. వైద్యశాస్త్రము, 53. వ్యవసాయశాస్త్రము, 54. వ్యాకరణ శాస్త్రము, 55. వ్యాపారము, 56. వ్యాయామము, 57. శకునశాస్త్రము, 58. శైతకములు, 59. సంగీతశాస్త్రము, 60. సాంఘికములు, 61. సాముద్రికశాస్త్రము, 62. సారస్వతము- భాష, 63. ప్రోలములు, 64. హరికథలు,

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: ఆ.- ఆధ్యాయము; అను - అనువాదము; అనువాదములు, ప.-పద్యము. ప్ర.-ప్రకాశికలు, భా.-భాగము, వ.-వచనము, సం-సంపాదకులు, సటి.-సరికము,

కథలు-చరిత్రాసంగములు, పౌరాణికములు

గేయములు

ఆంధ్రవచనభారతము, సభాపర్వము—క. వీరరాజు
బాల్యశ్రవణాభ్యాసము—కేమద్రవణులపులు
భారతకథారత్నములు, అభిమన్యుడు—వి. శ్రీనివాస
రావు

భారతకథారత్నములు, చంద్రమతియు దమయంతియు
ను—పి. జయరామరావు అండు సి. సుబ్రహ్మణ్య
శాస్త్రి

యయాతి—పి. వెంకటరామశాస్త్రి

కల్పితములు

కథామణిప్రవాళముకావలి, పుస్తకములు ౧, ౨, ౩—
ఆర్. నారాయణరావు

నల్లరంగుళికళ—యం. సుబ్బరాయలు నాయుడు
సంపూర్ణగ్రంథావళి-తోమ్మిదన, పరియవసంపుటముల
కథలు—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహకవి

చారిత్రకము

రణవిక్రమచరిత్ర—యం. వెంకటరత్నకవి

కల్పములు

ఏకాదశి సురువార వ్రతకల్పము—చిల్లా లక్ష్మీనృసింహ
శాస్త్రి

తిరునాథస్వామి పూజావిధానము—(ప్ర) జి. యస్. వి.
జి. కృష్ణయ్యకెట్టి, విజయనగరము

త్రినాథమేళ—(ప్ర) నిత్యానందత్రిపాఠి అండ్ సన్స్,
కాటియగ్గ

సందోర్వర వ్రతకల్పము—చిల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి
నవగ్రహశాంతి విధానము—చిల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి

గణితశాస్త్రము

ఆరంభగణితము, భా. ౧—పి. జయరామరావు అండు
యస్. కృష్ణరావు

ఎక్కములు—(ప్ర) గంజాంస్టోర్స్, బరంపురము

కీచకవధ (పాటలు)—వి. సత్యనారాయణాచార్యులు
కళవనామములు, మారిభజనీర్తనలు—పి. శేషరత్న సూర
మాంబ

బహుకాపాలులు—కొమ్మన రంగస్వామిరెడ్డి

బాలగీతములు—జి. సత్యనారాయణ

భక్తికీర్తనలు—జి. సత్యేశ్వరరావు

భక్తిరసప్రధానమైన కీర్తనలు—పెట్ల శేషరత్నమ్మ

భక్తిపైరాగ్యవిలాసము—పి. వెంకయ్య

భజనకీర్తనలు (శ్రీకృష్ణ)—వి. సత్యనారాయణమూర్తి

భజనకీర్తనలు (నీతా, రామణ)—వి. సత్యనారాయణ
మూర్తి

రామగీతము—మహావాది వెంకటరత్నం

వెంకయ్య-చంద్రమృపాట—క. గోవిందం

శ్రీఅలి మేలుమంగమ్మ సరపావలి—యం. వి. దుద్రయ్య
నాయుడు

శ్రీభక్తాంజనేయరామాయణ భజనకీర్తనలు—ఉట్ల దక్షి
ణామూర్తి

శ్రీమత్పాటక భజనకీర్తన రామాయణము—కోనూరి
భోగరింగరామ

శ్రీరామగీతపాట—పి. వీరరాజు

శ్రీవేంకటేశ్వర భజనకీర్తనలు—వి. నరసింహదాన

మారివామనకీర్తనలు—(ప్ర) పసుపులేటి నాగరత్నం
రెంటింగి

చరిత్ర

ఆర్యుల ఆచరణము—యం. జగ్గన్నశాస్త్రి

గ్రేటు బ్రిటనుచరిత్ర—యం. నరసింహరావు

హిందూదేశచరిత్రము; భా. ౧, ౨, ౩—వి. శ్రీనివాస
రావు

జంతుశాస్త్రము

జంతుశాస్త్రము, భా. ౧, ౩—ఆర్. గోపాలయ్యర్,
కే. సూర్యనారాయణ

శ్రీ ౩౩

శ్రీమతి జేవకుంజరి కన్యారదించిన చిత్రము.

స్వీకారము

మందేటిపిల్లలను చూచిని, కుక్కపిల్లలను ఏడిచిని పెంచు కుక్క. పెంటు లూయూ నగరమున డి. ఇ. పార్కు అనునాతనియొద్ద నిది కలదు.

జీవితములు

కాశియాను—యం. చివరేనుగిరావు
 జీవనస్మృతి (జీవరాజు పెదబావయ్యగారి)—కే. హను
 మంతరావు
 సంకీర్త రమాబాయి జీవితచరిత్ర—(అను) యస్. యల్.
 మార్లర్
 రామభావస్వామి—యన్. రామయ్యర్
 శ్రీరాజీరావుభావయాంబ—కే. సుబ్బరావు

దండకములు

ఉమా రామలింగేశ్వరదండకము—కే. రామచంద్రరావు
 శ్రీరామదండకము—రి. సర్వేశ్వరుడు
 స్త్రీలనీలిపద్మములున్న భగవన్నామ సమాసప్రసేతదండ
 కము—(ప్ర) పి. రాజమన్నాన్ నాదార్

నవలలు

ఆపరిచిత—మారే రాఘవరావు
 అటిన్ మణీలా—కొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణయ్యార్
 ఇంటా బంటూ—(అను) శోభనాదేవి, కే. వైకుంఠ
 రావు
 మదనమంజరి—యం. కేమిచారి
 రమాసుందరి—కే. సుబ్బరావు
 లక్ష్మీకాంతము—భాగవతుల వేంకటకృష్ణ
 వివ.మరహస్యము—చారణానీ భామయ్యర్

నాటకములు

అననూయానాటకము—సోమరాజు అచ్యుతరావు
 కంజాక్షిపరిణయనాటకము—యం. కాళయ్య
 గోల్కొండసామ్రాజ్యనాటకము—యం. చయసులు
 జానకీపరిణయము—కే. హనుమయ్యచావరి
 ద్రౌపదీస్త్రీపహరణము—మల్లాది అచ్యుతరామకృష్ణ
 చల్లాటిపారుమము—పి. రామచంద్రరావు
 పాండవజననము—రాఘనారాయణకవులు
 పాండవాష్టాతనాసము—రామనారాయణకవులు (నాల్గ
 వముద్రము)

పాండవాష్టాతనాసము—రామనారాయణకవులు (నాల్గవ
 ముద్రము)
 పాడుకావట్టాభిషేకము—కె. నీతారామరావు
 పురూరవచక్రవర్తి నాటకము—రాంపిళ్ల వైరాగిపా
 తుడు
 పోష్టాఫీస్—(అను) కె. వైకుంఠరావు
 ప్రహ్లాదనాటకము—చిల్లర వేంకటేశ్వరకవి
 సువనమోహిని—అప్పల వీరవేంకటేశ్వరయ్యకృష్ణ
 మాణిక్యము—కె. సత్యనారాయణ
 విజయ నేపథ్యరాజనాటకము—యం. కాళయ్య
 సంపూర్ణగంధావళి: ఏడవసంపుటము: నాటకములు—
 చిలకమర్రి లక్ష్మీనరసింహకవి
 స్థిత మాండ్ మేజిస్ట్రేట్—(అను) కె. వైకుంఠరావు

నీతి

నీతినిధి, భా. ౧—పి. శ్రీరామయ్యర్
 నీతి బనీలికథలు—యం. శ్రీపతి
 బాలనీతిచంద్రిక—ఆర్. వీరరాజు
 భక్తజననీతిబోధిని—పుల్లూ ఓబులరెడ్డి

పరిశిష్టము

అధ్యక్షోపన్యాసము—యన్. వీరరాజు
 అయిదవవాచకపుస్తకము—కె. వీరేశలింగంపంతులు
 అవతారాయణసంధిపత్రిక—బోరెడ్డి మల్లికార్జున
 ఆంధ్రులగతి—విష్ణుభట్ట దుర్గేశ్వర్
 ఆపన్నోదనతారావళి—కె. కృష్ణయ్యార్
 ఆరవవాచకపుస్తకము—కె. వీరేశలింగంపంతులు
 కథలు, పాటలు, పద్యాలు మొ.—యం. భక్తర్ శేష
 కలగూరగంప—పి. పరబ్రహ్మం
 కావ్యభాగారవము—పి. లక్ష్మీపతికృష్ణ
 కాలజ్ఞానం—విమలరాజు లక్ష్మీనరసింహ యోగానంద
 స్వామి
 కావ్యకథాసారము—కె. సోమన్న, పి. చిదంబరకృష్ణ
 కుకదినంద—టి. నూర్యప్రకాశరావు
 గండికోట—కె. సుబ్బయ్య

సీతాశ్రయము—వి. తిరుపతిరాముడు

గ్రామపువర్నిర్వాణము—(సం) యన్. వి. శ్రీనివాస రావు

జ్ఞానశోభి—టంగుటూరి రామకూర్తి

పరమపరమచరణసన్నిధి—(అను) పి. రామయ్య

పామరులకు విద్య—యం. రామరావు

పురాణవాచకము, తరగతి ౨—వి. జి. సోమన్న పంతులు

పురాణవాచకము, తరగతి ౫—వి. జి. సోమన్న పంతులు,

వి. నారాయణకూర్తి పంతులు

పైకిలేడి; అపవాదము—నాశము కృష్ణరావు

ప్రశ్నోదర్శి—(ప్ర) చల్లా లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి

బాలబోధి—కాశీ కృష్ణాచార్య

విద్వలమునుజీంది ఒక పుస్తకము—(ప్ర) ఆల్ ఫ్రెడ్రెయంగ్

అండ్ కో., లిమిటెడ్, మదరాసు

భాగవత సుధానిధి, భా. ౧—యన్. శేషచలశాస్త్రి

భావప్రపంచము—వి. వి. భగీరథి

మృగాంకావలి—(సం) ఇస్మేల్

రంగడి రత్నమాల—యన్. రంగరావు

విద్యలవల కలుగు బాధములు—క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొ

సైటి, మదరాస్

శతపుష్పంజలి—యం. జానకిరామ పట్నాయక్

శృంగారసంస్కృత—భాగవతుల నృసింహశర్మ

శ్రీ భద్రాచలయాత్ర—ఆర్. రామశాస్త్రి

శ్రీ భాగవతస్వాదయము(సబ్)—యన్. శ్రీనివాసరావు

శ్రీ రామ ధ్యానము—(ప్ర) పి. త్యాగరాయ అండ్

సన్స్, మదరాసు

శ్రీరామ పాదుకాపట్టాభిషేకము—పులవర్తి వెంకటనా

రాయగదాస్

శ్రీ స్వామి ఆత్మజనంద కందార్థములు—(ప్ర) ఆర్.

వెంకటరత్నం, బెజవాడ

సంజయీరామ బారము (సబ్)—(సం) యన్. వెంకట

సుబ్బరామశాస్త్రి

సంతాన రక్షాకరము—(ప్ర) చల్లా లక్ష్మీనృసింహ

శాస్త్రి

సంస్కృత ప్రవేశి—విష్ణుభట్ట దుర్గేశ్వర

సంస్కృత బాలశిక్ష—విష్ణుభట్ట దుర్గేశ్వర

సంస్కృత శిశుబోధి—విష్ణుభట్ట దుర్గేశ్వర

సమదర్శిని మొదటి ఉగాదిసంచిక—(ప్ర) పి. సుబ్ర

హ్యగ్రంకెట్టి

సహకారబోధి—యన్. శత్యవారాయణ

సివిక్కువాచకము, తరగతులు ౨, ౩, ౪—పి.

రామకూర్తి పంతులు

సీతారామ కల్యాణమహోత్సవము—పి. వెంకయ్య

సీసమాలిక—యం. శేషరాజు

సుజ్ఞానదీపము—పి. శంకరరావు

పురాణము

రామనపురాణము (౪), భా. ౩—(అను) పి. లక్ష్మీవర

సమాంబ

ప్రకృతిశాస్త్రము

తెలుగు ప్రాథమిక ప్రకృతిశాస్త్రము, తరగతి ౫—టి.

దొరస్వామిపిళ్లై

పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము—వి. శ్రీరామయ్య

ప్రకృతి శాస్త్రవిషయములు, ఫారము ౩—కె. సూర్య

నారాయణ

శాస్త్రవాచకపాఠములు, వెం. ౩—యం. సాంబశివ

రావు

సృష్టిపరిశిలన, వా. ౩—పి. కుమారస్వామినాయుడు

అండ్ సన్స్, మదరాసు

ప్రమాసనములు

కాలక్షేపం—వి. కామేశ్వరరావు

సత్త్వలగని—చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహశామి

నిరుద్యోగి ఫార్ము—కె. గోవిందం

నిమగడే నామగడు—టి. అచినారాయణ, కె. వీరా

స్వామి

మగషేకు—కె. గోవిందం

మొట్టికాయ—బుధధ్ర శోభయ్య

రాజరంగేలి—బద్దిరెడ్డి కోటిశ్వరరావు

వేళ్ళదేవత—కె. గోవిందం

భూగోళశాస్త్రము

చెన్నరాజధాని భూగోళము—వి. అప్పారావు
మూలక భూగోళశాస్త్రము—వి. రామచంద్రరావు
పశ్చిమగోదావరిజిల్లా జాగ్రఫీ—జి. సత్యవారాయణ
మూర్తి

భూగోళశాస్త్రము, చెన్నరాజధాని—(ప్ర) మాక్సిమన్
ఆండ్ కో. లెవి టెడ్, మదరాసు

భూగోళశాస్త్రము, ఛాపము క—ఆర్. కేమగిరిరావు
మరము—హిందు

శ్రీవరదత్నము—(అను) కే. వెంకటాచార్య

శ్రీలవరము—జ్ఞానాంబ

—ఇతరములు

పూర్వక్రైస్తవ మిషనరీలు—జి. జ్ఞానరకాశరావు
రామమనిచంపిన గొల్లపిల్లచానికళ్—(ప్ర) క్రీస్టియన్
లిటరేచర్ పబ్లికేషన్, మదరాసు
స్మిత్తుపాండ్తు సర్వేక్ష్యరులియొక్క నవవివరము—జె.
జి. ఆలన్

మాహాత్మ్యములు

శివరాత్రిమాహాత్మ్యము—చాగంటి వీరభద్రకవి

శ్రీరామనామ మాహాత్మ్యము—లక్కాదుల వెంకట
రత్నదాస్

యక్షగానము

శ్రీమాళినాటకము యక్షగానము—వి. పరబ్రహ్మకవి

రాజకీయములు

ఆంగ్లేయరాజ్యపాలనా సౌకర్యములు—హన్ చౌదరి
ప్రాచీనహిందూజీత రాజ్యాంగచరిత్ర—కోన వెంకట
రాయశర్మ

వేదాంతశాస్త్రము

అద్వైతానందీయము—బొమ్మన రంగస్వామిరెడ్డి
గురుశిష్యసంవాదము—జై. కృష్ణరావు

శీవబ్రహ్మగ్య రాజయోగసారామృతగ్రంథమును మంజ
రీదీప్తపదగా—ప్రతాప వెంకటేశ్వరకవి

శీవబ్రహ్మగ్య రాజయోగసారామృతము—పరమహంస
పచ్చిదాసుదయోగీశ్వరులు

భగవద్గీత—(సం) జి. జగన్నాథశాస్త్రి

శ్రీ తత్వబోధిచారము—శివరాజస్వామి

శ్రీభగవద్గీత (సవీ)—(ప్ర) భక్తవత్సల కంఠేరి, మద
రాసు

శ్రీమదాంధ్రాధ్యాత్మరామాయణము—(ప్ర) బి. జానకి
రాం

శ్రీమద్భీష్మామాత్రభాష్యము (సవీ)—(ప్ర) కె. శ్రీని
వాసరావు, విజయనగరము

శ్రీమహ్యంకూళ్యోపనిషత్కూరికా తాత్పర్యబోధి—
కోవూరి పట్టాభిరామశర్మ

శ్రీరామగురుబోధామృతము—అంగిన రామస్వామి

శ్రీరామ గురుబోధామృతాసార తత్వవిచారణ—యం.
వెంకటదాస్

వైద్యశాస్త్రము

అనుభవమూర్తికా వైద్యము—జి. నారాయణరెడ్డి

గృహవైద్య చికిత్సాసర్వము, భా. ౧, ౨—మంగవల్లి
రంగయ్య

పశువైద్యము—(అను) వారవార్య

బాలుర ప్రశమచికిత్సయు, రోగుల సంరక్షణయు—జె.
రత్నం

వైరాగి చిటికీలు—తాత మూర్యప్రకాశరావు

శ్రీ వైద్యసారామృతానందా లహరి—యం. వెంకట
స్వామి

వ్యాకరణశాస్త్రము

ఆంధ్ర వ్యాకరణపాఠములు—యన్. వెంకటరామానుజా
చార్యులు

ఆంధ్ర వ్యాకరణము—కేమద్రవమణకవులు

శతకములు

సాంఘికములు

గాంధీ శతకము—భాగవతుల నృసింహశర్మ
 గోపరాంక శతకము—కే. రామచంద్రరావు
 మహేశ శతకము—చదలవాడ కోటి వరశంకరం
 రామ శతకము—రామనయ్యగన్న
 రామశతకము—సి. విద్యారణ్యం
 లింగశతకము—యస్. వైద్యయ్య
 శ్రీరామప్రభు శతకము—కే. రామచంద్రరావు
 శ్రీరామ శతకము—పల్వేకోట రాధామాధవరావు

సంగీతకావ్యము

గానబోధిని—పి. రామస్వామి

ఇద్దెగోష్ఠి—వై. జంకటరావు

స్తోత్రములు

మాల్వేష్టవ తారావతి—దేవలపల్లి జంకటరామయ్య
 విష్ణుసాయము—అదిర్లపల్లి శ్రీరామమూర్తి
 శ్రీ దక్షిణామూర్తి స్తోత్రము (పద్య)—పి. రామస్వామి
 కామ్యులు అండ్ కెస్సె, మదరాసు
 శ్రీరామ స్తవరాజము—అనపాల వారాధాన
 శ్రీసూర్యపత్రి—దామెర చినయెంకటరామ
 స్తోత్రరత్నావళి (పద్య), భా. ౧—కె. మార్కండేయ
 శర్మ

ఆంగీరసనామ సంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్రీ కుప్పా విశ్వవతి శాస్త్రిగారిచే గుణియింపబడినది

ఆంధ్రప్రతికాధిపతిచే ఆంధ్రప్రతికా ముద్రాలయమున ముద్రింపబడి

అమ్మకమునకు సిద్ధముగానున్నది.

దీనివెల 1-కి 0-1-0. 12-కి 0-10-0. 100-కి 5-0-0.

బొమ్మలు ప్రశ్నికము.

ఆంధ్రప్రతికా కార్యాలయము, 6, 7, తంబు శెట్టివీధి, మద్రాసు.

అభిలఘానత 'స్వదేశీ' ప్రదర్శనము-చుద్రాను

సర్ ఎం. వి. శ్రీశ్రీరాయగారు

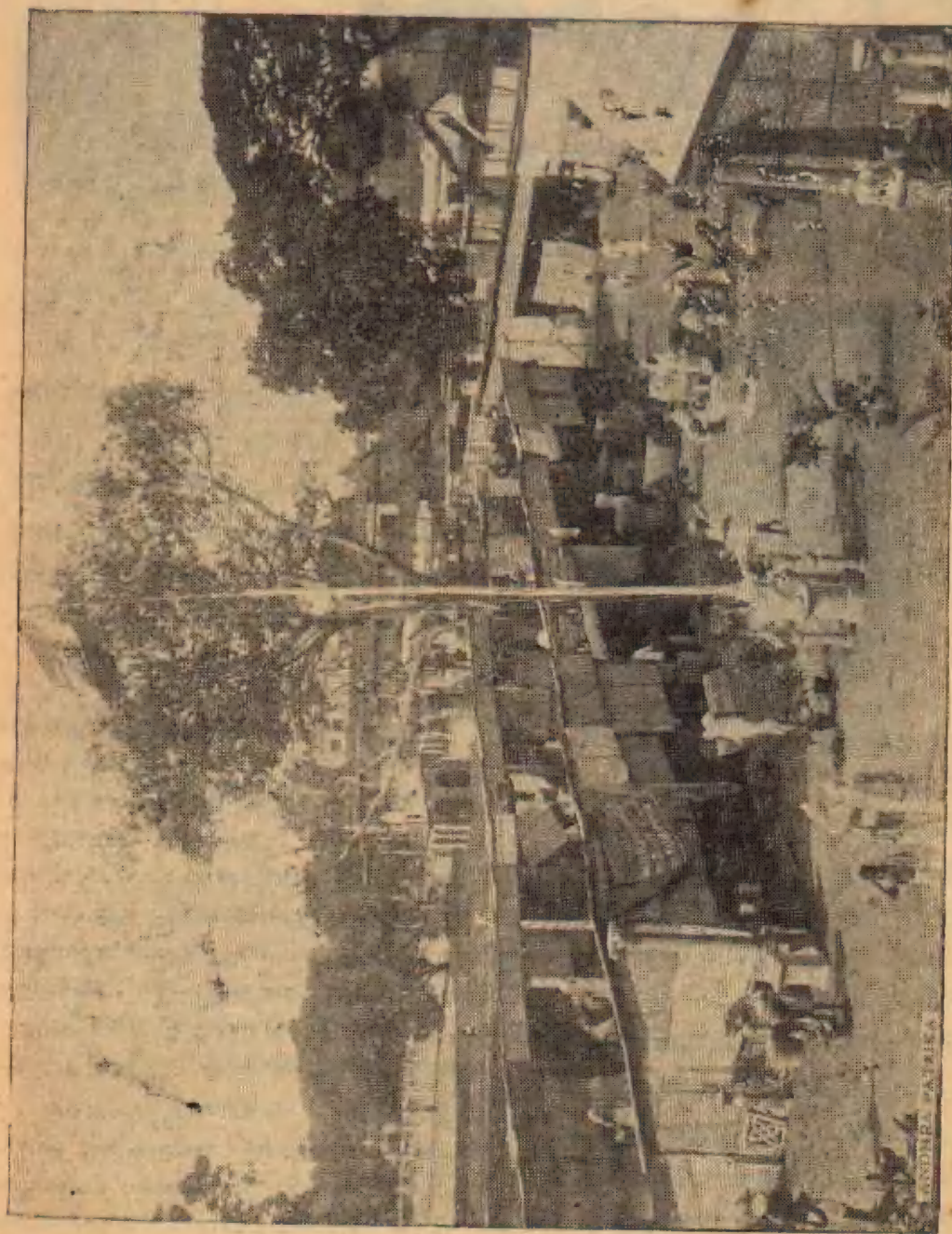
సర్ మోక్షగుండం విశ్వేశ్వరయ్యగారి సమర్థమగు ప్రారంభోపన్యాసముతో ఈ ప్రదర్శనము మొదలైనది. ప్రధానముగ వ్యావసాయిక దేశమై, వీలగునంతకైన కృత్రిమములగు విపరీతపరిస్థితులందు తగినగతి గానక, పారిశ్రామికముగ వెనుకపడియున్న మన దేశమున ప్రాముఖ్యము వహించు ఖిద్దరు తయారీ వంటి చేతిపరిశ్రమలే ప్రధానముగాగల ఇట్టి ప్రదర్శనము ఒకసిద్ధి కాకపోయిన, ఒక ఆశ, ఒక ఉత్సాహము కాకపోదు. ఇందు చేతిపరిశ్రమల అభివృద్ధియు, అవకాశమును ఎంతయు

వెల్లడియగుచున్నది. యంత్రపరిశ్రమలును తగుప్రోత్సాహమున వృద్ధిపొందగల సామర్థ్యమును ఇందు ప్రకటించుకొన్నవి.

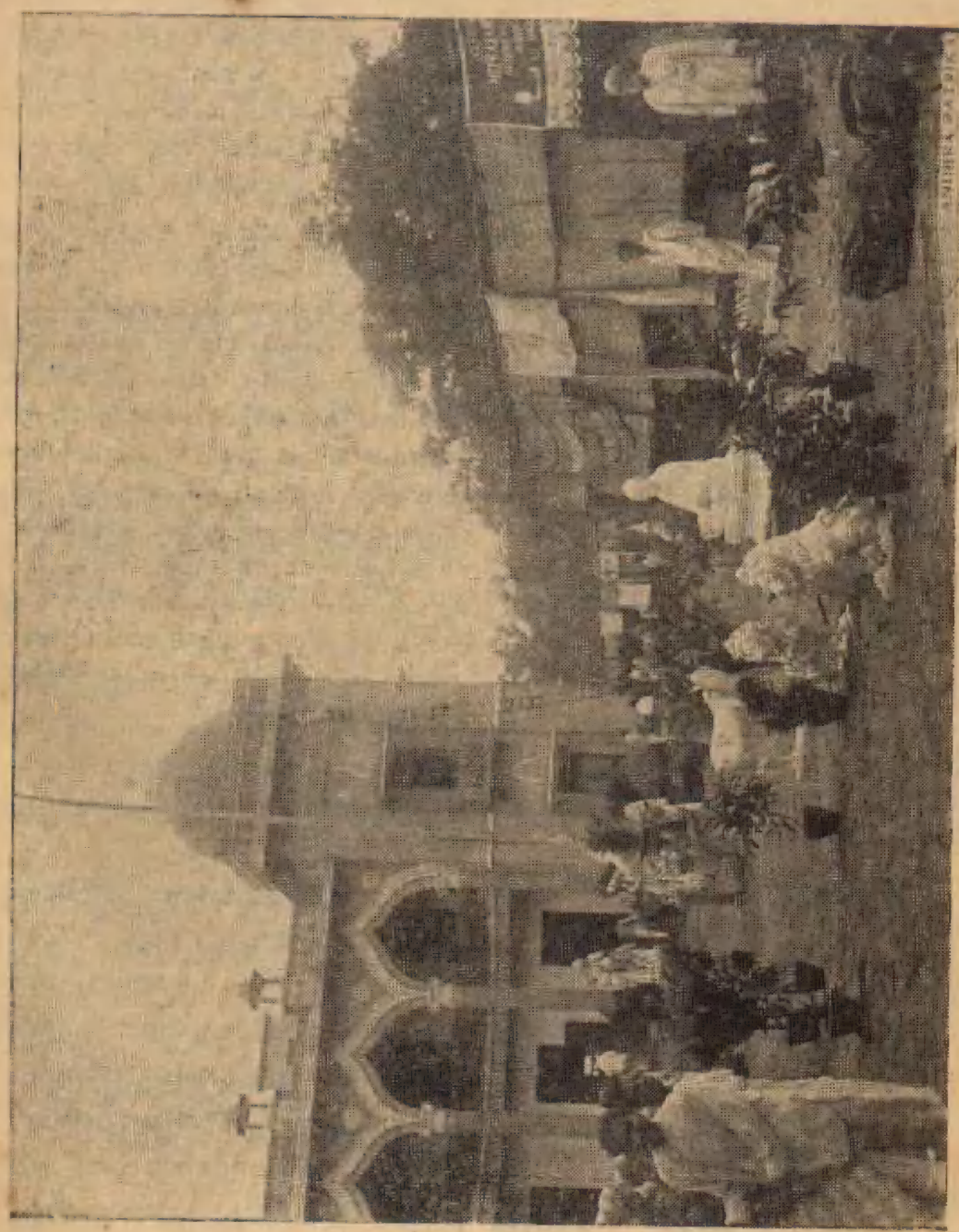
శ్రీ విశ్వేశ్వరయ్యగారు మన దేశమున, ముఖ్యముగ మద్రాసు ప్రాంతమున, ప్రభుత్వముతో ద్వైత పడయని పరిశ్రమల గతిని, తత్ఫలితముగ ప్రభుత్వమునకు చేపడ్డనష్టమును, ప్రజలకు చేపడ్డ అనుద్యోగము, బీదబ్రతుకు, తిండిలేమి మున్నగు అనర్థములను వివరించి, పరిశ్రమల ప్రాముఖ్యమును తెలిపిరి.

వాగరిక దేశములయం దెల్ల వ్యవసాయమువలన వచ్చు లాభములకంటె పరిశ్రమలవలన వచ్చు లాభములు చాల హెచ్చుగా నున్నవి. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలోను, జర్మనీ, స్వీడనులలోను చావరకు ఆదాయము పరిశ్రమల చూలకముగానే వచ్చుచున్నది. అంగ్ల దేశములో గూడ వ్యవసాయమువలన వచ్చు ఆదాయము చాల పుల్లము. ఇదు గొప్ప దేశములలో వ్యవసాయము వలన నెంత ఆదాయము వచ్చుచున్నదో, పరిశ్రమలవలన నెంతయోదాయము వచ్చుచున్నదో భారతదేశపు ఆదాయములతో పోల్చి చూపెదను.

అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములయందు వ్యవసాయమువలన ౨౮౬ కోట్ల రూపాయలును, పరిశ్రమలవలన ౧,౩౦౦ కోట్ల రూపాయలును వచ్చుచున్నవి. కెనడాలో వ్యవసాయమువలన ౮౬౪ కోట్లు, పరిశ్రమలవలన ౧,౦౪౩ కోట్లు వచ్చుచున్నవి. గ్రేటుబ్రిటనునందు

అఖిల భారత స్వదేశీయ వస్తుప్రదర్శనము, చెన్నపురి

ప్రదర్శన ప్రారంభముల సర్. యం. విశ్వేశ్వరయ్యగారు.

వ్యవసాయమువలన ౮౦ కోట్ల రూపాయలు, పరిశ్రమల వలన ౮౦౮ కోట్లు, జపానులో వ్యవసాయమువలన ౮౫ కోట్లు, పరిశ్రమలవలన ౧౨౦ కోట్లు, స్వీడనునందు వ్యవసాయమువలన ౧౩౯ కోట్లరూపాయలు, పరిశ్రమల వలన ౩౮౪ కోట్లరూపాయలు, భారతదేశమునదో, వ్యవసాయమువలన ౬౭ కోట్లు, పరిశ్రమలవలన ౧౩ కోట్ల రూపాయలు.

మద్రాసురాజధాని ఆంగ్లదేశముల విస్తీర్ణము కలదియు, దానికంటె పెద్దది జవాభా కలదియునని మనలో నెవ్వరైన జ్ఞాపకముచుకొనుచున్నారా? ఆంగ్లదేశమునందు ౧౧౦ లక్షల ఇన్చువర్గ ప్రజలు సంవత్సరమునకు తలకు ౨౦౦ పౌనుల వత్తాత్పత్తి గావించెదవని అంచనాపేయబడినది. ఈ ఒక్క ఆదాయము వలననే ఆంగ్లదేశమునకు ౨,౨౦౦ మిలియనుపౌనులు వచ్చును. మద్రాసు రాజధానిలో నన్ని వాపతులు కలిపి కొనిన ప్రజల ఆదాయము ౨౫౦ మిలియను పౌనులకు అనగా ౨౫ కోట్లకంటె పెద్దదైదు. ఏతస్మాదకముగానే గాక నౌకాయానము, బ్యాంకింగు, వర్తకము మున్నగు పనులలో ఆంగ్లేయులు చాలధనము సంపాదించుచున్నారు. మనము వారి వైర్యసాహసములను, తెలివి తేటాను మెచ్చుకొనవలసినదే కాని, వారిని చూచి నేర్చుకొని పెద్ద ప్రవృత్తును మనముగూడ సంపాదించుట యుద్ధింపవలెను.

జపానుదేశములో ౫౦ సంవత్సరముల క్రింద ప్రజల ఆర్థికతే మనదేశములయే యుండెను. కాని యిప్పుడు అది వాలుగింతలైనది. ౩౦ సంవత్సరముల క్రింద భారతదేశము జపానుదేశమునకు గుడ్డలను, నూలును ఎగుమతి చేయుచుండెను; ఇప్పుడో నీతిగతులు మారినవి, మనదేశమునకే వారిసరకులు విస్తారముగా దిగుమతి యగుచున్నవి.

ఇట్లులే కనడా గూడను. ఒకా నొకప్పుడు, మనదేశమునకంటె చెమక బడిన కనడాదేశము మనలను మించి ప్రపంచమునందలి జాతులలో ౫వ స్థానము పొందినది. కనడా వ్యావసాయకదేశమైనను పరిశ్రమ

నది యెంతమాత్రమును ఆశ్రద్ధచేయదు. కనడాలో ఒక కోటి ప్రజలుమాత్రమే కారు. మనదేశములో (బ్రిటిషు ఇండియాలో) ౨౭ కోట్లు కలరు. కాని పాభాగ్యము నందు కనడా మనకంటె మించిపోయినది. కనడా, జపానుదేశములనుండి మనము నేర్చుకొనవలసిన దెంత యేని కలరు.

నాగరికతకు పరిశ్రమలు అవసరము. మనదేశములోనే పరిశ్రమలు లున్నయెడల మనకు కావలసిన వస్తువులను మనమే తయారుచేసికొని, విదేశములకు పోవు ధనమును మనదేశములయందే యుంచుకొనగలము. మనకు రెండువిధముల లాభము కలరు. మనము విదేశములకు మన ధనము పోనిచ్చితమా అది మరల మనదేశమునకు రారు. మనదేశములోనే యున్నచో మనపనిపాటలవారి కీయబడును. మనదేశమునందు చలామణియై దేశీయ పరిశ్రమలకు లాభకరముగా నుండును. దేశీయపరిశ్రమలు పనిలేనిప్రజలకు పని కల్పించును. దేశమును స్వయం సాహాయ్యముగా చేయును. మనదేశములో వ్యవసాయమువలన వచ్చిన కొలదిపాటి ధనము విదేశీయ పరిశ్రమలకు ఖర్చునచుండుట చాల అనర్థకాయకము, జాలిగొల్పునది.

పరిశ్రమలు మన యభివృద్ధికి చాల ముఖ్యములు. వానియభివృద్ధికి మనము తగినంతశ్రద్ధ వహింపకుండుట చాల అవమానకరము.

పిదప పరిశ్రమలనుగూర్చి సర్వజనులును తెలిసికొనదగు కొన్ని ముఖ్యవిషయములను వివరింపబూని, తొలుత పరిశ్రమలను మూడు తరగతులుగ విభజింపవచ్చునని: ౧. పెద్దపరిశ్రమలు, ౨. మధ్య-రకము పరిశ్రమలు, ౩. చిన్నపరిశ్రమలు, లేక గృహపరిశ్రమలు— అని, అందు ఎక్కువధనలాభమును తేగలవి ప్రత్తి, బొగ్గు, ఉక్కు, ఇనుము మున్నగు నవి పెద్దపరిశ్రమలలోనికిని; అంతయెక్కువ

కామాటము లేక, ఒకమాదిరి రాబడి తెచ్చుచు దేశమున విరళములై చెదరియుండు కాశితము, చక్కెర, అల్యూమినియము, ఔషధములు, పట్టు, ఉన్ని మున్నగువాని పరిశ్రమలు రెండవ తరగతిలోనికిని; వడుకునేతలు, కుండచేతలు, అగ్గిపుల్లలు, వ్యవసాయపు పనిముట్లు మున్నగు గృహపరిశ్రమలు మూడవరకములోనికిని జేర్చిరి. ఇందు తుదితరగతివనులు ఎక్కువ నెలలు తెచ్చునవి కాకపోయినను, పల్లెటూరికి వలయు ప్రధానద్రవ్యములను చేకూర్చుచు, సరకుల మొత్తములకును, సరకుల వివిధత్వమునకును ప్రాముఖ్యము వహించుననిరి. పిదప పాశ్చాత్య దేశముల నుదాహరించుచు, ప్రతినగరమును, పట్టణమును, పల్లెయు పరిశ్రమలవలన తాము పొందగల అభివృద్ధిని పురస్కరించుకొని వానిని పోషించుకొనవలయు నావశ్యకతను తెలిపి, వ్యవసాయపరిశ్రమల అన్యోన్యాభివృద్ధి హేతుత్వమును చూపి, పెద్దపరిశ్రమలు రాష్ట్రపరిశ్రమలు, నగరప్రభుత్వములును చేబూననియు, మధ్యమ-తరగతి వానిని లును, పట్టణములును నెలకొల్పుననియు, గృహపరిశ్రమలు పల్లెమొదలు నుండదగినవనియు జోధించి, పిదప గూర్చియు, ప్రయత్నమును గూర్చియు, తొలుత ప్రభుత్వములను దెలిపి, యిట్లు నుడిపిరి:—

సర్వర పారిశ్రామికాభివృద్ధికి
తరగతుల పరిశ్రమలనుగూర్చి సంగతి
రించుట ప్రథమకార్యము. ఇది

పూర్వముగాను ఉండవలెను. రెండవది మన కున్న ముడి పదార్థ మెంతో అంచనా వేయవలెను. అనగా, బోహములు, విద్యుచ్ఛక్తి గాక, నూనెదినుసులు, తోళ్లు, అల వికపదార్థములు మన కంత యున్నవో తెక్కవేయవలెను. మూడవది దేశములో నేవస్తువులు తయారగుట లాభకరమో తెలియబరుపవలెను.

ఈయీమను తయారైన పిదప ప్రతి రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారును అభివృద్ధికై పద్ధతులను నిర్ణయించుటకు వీలగును.

నాయకులను, ప్రవీణులను తయారుచేయుటకు వలయు విద్యావిధానము ప్రత్యేకముగా నుండవలెను. దీని విషయమై ఆంగ్లవిశ్వవిద్యాలయ పట్టప్రదానసమయమున చెప్పియుంటిని.

పరిశ్రమాభివృద్ధి

పరిశ్రమాభివృద్ధి
ము, ప్రవృత్తి
అంగీ

యల వస్తువులను మనదేశముననే యుత్పత్తియగును. ౧౦ సంవత్సరముల లోపుననే మనదేశము పారిశ్రామికముగ చాలవఱకు పరామేళ చేసితి దనిది కాగల్గును.

౫ సంవత్సరముల పద్ధతి

ఇంకొక సంవత్సరమున రహ్యదేశమునం నవలంబించిన పద్ధతి యవలంబించుట యత్యవసరమని చెప్పి యుంటివి. విద్యాభివృద్ధికిని, పారిశ్రామికాభివృద్ధికిని ఆత్యంతము కావలయును ననుచు ఈపద్ధతియందు ఆనుసరింపదగిన రెండు యోగములు.

ఈపద్ధతి ననుసరించుటకుగాను రెక్కలన్నియు సిద్ధము చేయవలెను. ఎన్ని పరిశ్రమ లున్నవి, వాని యవసరము లేమియని మొదట నిర్ణయము చేయవలెను. ప్రతి పరిశ్రమ వేరుగాను, దేశమునకు మొత్తముగాను అవసరము చేయవలెను. ఈ రెక్కలన్నియు ననుసరింపవలెను. రాష్ట్రీయస్థాయి స్థాయి సంస్థాన స్థాయి ప్రపంచ స్థాయి పద్ధతి నెట్లు

మొదటిది : ఒక రెయిలువే పరిశ్రమ అని, ఒక సైనికభంజారము (Army Stores) అని--ఇట్టివి దేశమున, ఎందులకైన నేమి, నెలకొనలేదు; మఱి దేశపు ధనప్రవాహమును నిలుపుటకు చేతిపరిశ్రమలు తగిన సత్తువ పడయలేదు. ఇట్టివి గమనించి, ప్రభుత్వమువారు ఏదో ఏర్పాటుతో, అన్నిరకముల పరిశ్రమలను, ప్రయోజనము లేకున్న మానె, ఎదురుగా కనపడుచుండుటకైనను, స్థాపింపవలెను. అది చూచి ప్రజలు ఆలోచించెదరు. అందువలన కార్యోత్సాహ మేర్పడునని చెప్ప నక్కఱలేదు. ఇక రెండవది : పాశ్చాత్య విశ్వకళాపరిషత్తుల చర్యలను పాతముగా చూపి, కొంతకాలమునఱకు మన విశ్వవిద్యాలయములును, ప్రభుత్వపు విద్యా శాఖాధికారులును ప్రజల భౌతికాభివృద్ధికి తోడ్పడుశిక్షలు, ముఖ్యముగా, సంకేతవిజ్ఞానమునకు (Technology), వాణిజ్యమునకు, పరివహమునకు సంబంధించువానిని, ప్రపంచముకట్టినచో, పట్టభద్రులైనవారు కళావిజ్ఞానమునకు, ఒకకర్మాగారమునకో, ఒకవాణిజ్యమునకో, ఒక కమలమునకో తిన్నగ గల్గుదురనియు, ఇందుల ప్రజలెంత బాగుదురనియు మందలించిరి.

భావివికాసములగూర్చి యిట్లు

ప్రజలు ప్రతోధికులగుటవలన ప్రస్తుతపు ప్రభుత్వమున్నది, దేశముయొక్క గాపుటకు విద్య, పరిశ్రమలు చెందులై యున్నవి. పరిశ్రమలలో వ్యవ

సాయము, వ్యాపారముగూడ చేరియున్నదని వామతము. పారిశ్రామికాభివృద్ధిచాల ఆవశ్యకమని నేరుగా చెప్పు నవసరములేదు. స్వాతంత్ర్యమువలన, దేశరక్షణమునకును తరువాత దీనినే చెప్పవలెను. భావి కాలములో రాజీయ సమస్యలకంటె ఆర్థికసమస్యల మనము హెచ్చుగా పరిష్కరింపవలసి యందును, నాగరిక ప్రపంచముతో మనము పోటీచేయగలిగినవార మగుటకు మిక్కిలమున పారిశ్రామికాభివృద్ధియు, సాధారణజ్ఞానము, సాంకేతికజ్ఞానము అత్యంత వ్యాప్తిగాంచుటయు, అవశ్యకము.

నేను నూచించిన ౫ సంవత్సరములపద్ధతి ప్రారంభమగుటకు స్వాతంత్ర్యప్రాప్తి యవసరము. కాంతి స్థాపన మవసరము. కాని ఈమధ్య లెక్కలు తయారు చేసి, చేతమును సంశీడముగా చేయుట కర్తవ్యము.

తత్పరి మనము వృద్ధిచేయవలెను. మనకు కావలసినంతవిద్యయు కలదు. విద్యవలనను, ప్రచారము వలనను ప్రజలను దార్శన్యము కలవారినిగను, ఆత్మవిశ్వాసము కలవారినిగను మనము చేయవచ్చును. ఒకపద్ధతి యేర్పరచుకొని పనిచేసినచో వైద్యముతో ముందు రాగలసమస్యల నెదుర్కొన గలుగుదుము.

విద్యావిషయములనుగూర్చి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ పట్టప్రదానసమయమున చెప్పియుంటిని. వాఙ్మయ, విజ్ఞానపరిబంధమైన విద్యయే మనకు నేర్పి, పారిశ్రామిక విద్య మనకు చెప్పవలసింది. ప్లానాభివృద్ధి కరమగు విద్య యు, కీరీరదార్శన్యము కలుగు విద్యయు మనకు కొంత గాకపోయిన కొంతయైనను చెప్పవలసింది. సాహిత్యమును పెంపొందించు విద్యకుమాత్రము ఆనకాశములు లేనేలేవు.

కావున, సాహిత్యమును, సమస్తవిద్యమునును అలవరుచుకొనక ఆవశ్యకము వాటబంబుటయే నేటి వాకుని యంశము. మరలొక పారిశ్రామిక విజయాలగర్భగూతము 'విభజించి పాలింపుడు' అని కాదు, 'సంధించి సాధింపుడు' అని (not 'divide and rule' but 'unite and conquer'). కొన్ని ప్రధానగుణములను అల

వరుచుకొనక యేజాతియు గొప్పది కాలేదు. కావున నేను చెప్పవలసిది:—

మీపద్ధతులను ప్రపంచవానిభవముమీద నాధారపఱుపుడు. సామూహిక కార్యపరత్వమును ఆధ్యసించు. మీ యాంతరంగిక జీవమువండును, వ్యాపార తీవ్రమువండును గూడ నియమింపబడి పాలింపుడు. సంఘములో అన్నితరగతులందును శీలసంపత్తి పెంపొందింపుడు. ఇవి చేసితిలేని భావి ఆర్థికాభివృద్ధినిగూర్చి మీరు భయపడ నక్కరలేదు.

చతుర్థ గాయకముహాసభ - సంగీతపరిషత్తు, చెన్నపురి

సంగీతపరిషత్తువారు చతుర్థ గాయకముహాసభను కడచిన డిసెంబరు ౨౫ వ తేదీ మొదలు జనవరి ౩-వ తేదీవరకు జరిగిరి. ఈమహాసభకు గాయక శిరోమణి (వలమనేరి) శ్రీయ్యులు స్వామినాథ అయ్యరుగారు ఆధ్యక్షులు.

ఈమహాసభయందు ఆనుదివము శ్రీయ్యులు అరియకుడి రామానుజ అయ్యంగారు, టైగరు వరదాచారి యారు మున్నగు గాయక శిరోమణులు, వ్యారం వెంకట స్వామి నాయుడుగారు మొదలగు వాయులీన (Violin) పండితులు, వైణవిక వరంపమున పల్లడిం సంజీవరావుగారు, అశ్వనందిగారు మున్నగు మార్గంగికులు, తమతమ కళాకాశీలమును ప్రదర్శించి, సభాప్రార్థనలకు శ్రోతలకు మహదానందమును గలిగించిరి. మఱియు సంగీతశాస్త్రప్రపిణులు పలువురు ప్రముఖులు—స్త్రీలు, పురుషులు—ద్రావిడాంధ్రకర్ణాటాదేశములనుండి సభకు విజయంచేసి శాస్త్రవిషయములగూర్చి యుపన్యసించిరి. వాని సారాంశముల గూర్చి చర్చలుగావించి సిద్ధాంతములుచేసిరి. రాగముల యాలోచనావిశ్లేషణ లక్షణముల కేర్పాటుచేయులెరి పలువురు విద్వాంసులు ఆయారాగములయందలి కీర్తనలు పాడి రాగచంచారములను సరిగా వివరించిరి.

చర్చలపై నీక్రింది రాగములు పాడవలసిన పద్ధతి యిట్లు తీర్మానింపబడెను.

సంగీతకరీషు తృమాచేక ప్రారంభము, చెన్నపురి (20-12-31)

శ్రీ పి. వి. రామకృష్ణమహర్షిగారే, పశ్చాత్తరంధరలు; శ్రీ పి. ఆర్. స్వామిరాజు అయ్యగారు, గాయక భోమి, గాయక మహాపర్యవేషి

౧. శేవగుప్తరాగము:—ఇది ౧౫వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స రి గ ప ద ని స

అవరోహణము:—స ది ప గ రి స

౨. చాళిరాగము:—ఇది ౧౫వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స రి గ ప ద ని స

అవరోహణము:—స ని ద ప గ రి స

౩. భూపాలరాగము:—ఇది ౮వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స రి గ ప ద ని స

అవరోహణము:—స ద ప గ రి స

సా-గతో పాడవలెను. ఇది వాడుకలో దక్షిణనేత్రమున కానము. ఉత్తరదేశమున కలదు.

౪. వసంతరాగము:—ఇది ౧౭వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స గ మ ప ద ని స

అవరోహణము:—స ని ద మ గ రి స

చ-ద బహులము.

౫. లలితరాగము:—ఇది ౧౭వ మేళజన్యము.

ఇందును చ-ద బహులముగ వాడబడుచున్నది.

ఆరోహణము:—స రి స మ గ మ ప ద ని స

అవరోహణము:—స ని ద మ గ రి స

౬. హిందోళము:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.

ఇందు చ-ద పాడుట ఎక్కువ వాడుక.

ఆరోహణము:—స గ మ ప ద ని స

అవరోహణము:—స ని ద మ గ స

౭. హిందోళవసంత:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.

గ నెంచవలయును. రి అల్పప్రయోగము. చ-ద వాడబడుచున్నది.

ఆరోహణము:—స గ మ ప ద ని ద స

అవరోహణము:—స ని ద మ గ రి గ స

౮. మార్గహిందోళ:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.

శుద్ధదైవతము పాడవలెనని కొందఱు చెప్పిరి. కాని చ-ద ఏ బహులముని ఎంచుటకు. అందుచే చ-ద ఈరాగమున మాడునని పెక్కులు తలచిరి.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ద ని స

అవరోహణము:—స ని ద మ గ స

౯. మాంజీరాగము:—ఇది ౨౦వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ద ని స

అవరోహణము:—స ని ద ప మ ప గా రి స

ప స ని స ప్రయోగము కలదు.

౧౦. రీతిగోళ:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స గ రి గ మ ని ద మ ని ద ని స

అవరోహణము:—స ని ద మ గ మ ప మ గ రి స

స ప ని స ప్రయోగము కలదు. ప ద ప మ లో శుద్ధదైవతము కలదు.

౧౧. సారమతిరాగము:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ద ని స

అవరోహణము:—స ని ద మ రి గ స

ఇందలి దైవతము మారినది. శుద్ధదైవతము పాడుచున్నది. మ గ స ప్రయోగము కలదు.

౧౨. ఆభేరిరాగము:—ఇది ౨౦వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స గ మ ప ని స

అవరోహణము:—స ని ద ప మ గ రి స

ఇందు చతుశ్రుతి ద, శుద్ధ ద లు రెండును వచ్చుచున్నవి.

౧౩. దర్శార్పరాగము:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స రి మ ప ద ని సా

అవరోహణము:—స ని ద ప మ రి గా రి స

స రి గ మ ప్రయోగమును కలదు.

౧౪. నాయకిరాగము:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స రి మ ప ది నీ ద ప సా

అవరోహణము:—స నీ ద ప మ రి గా రి స

ఇందు ద రి ప్రయోగము కలదు.

౧౫. కానడ:—ఇది ౨౨వ మేళజన్యము.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప మ ది ని స

అవరోహణము:—స ని ప ద ని ద ప మ గా మ రి స

శుద్ధదైవతము లేదు.

౧౬. ద్వికాపంతికాగమః—

ఇతి భాషాభగరాగము. ౨౮ ప పేక్షావ్యయము.

అర్హోపాదయః—ప రి మ గ మ ప ని ప

అర్హోపాదయః—ప ని ప ని ప ని ప మ గ మ రి
గ రి ప ని ప ని ప

ఇందు సాధారణ గాంధారమును కలదు. అల్ప
ప్రయోగము. అంతర గాంధారము బహుశ్చ ప్రయోగము.

౧౭. మరటిరాగము:—ఇతి ౨౮ ప పేక్షావ్యయము.

అర్హోపాదయః—ప రి మ ప ని ప ని ప

అర్హోపాదయః—ప ని ప మ గ ప మ రి ప
మ గ రి ప ప్రయోగమును కలదు.

సంగీతశాస్త్రమును నురించి ఇదివరకు ప్రచురింప
బడినట్టియు, ఇకమీద ప్రచురింపబడునట్టియు గ్రంథము
లను పరిశీలించుటకుగాను సంగీతశాస్త్ర ప్రవీణులసంఘ
మును డి. ఒక స్థాయిసంఘమును నియమింపజలెనని ఈ
సభాపాదు సంగీత పరిషత్తువారికి శిఫార్సు చేయుచున్నాడు.

ఇట్టి సంఘమునకు చిరదులమునాచి సభ్యులుగ జేర్చికొను
టకు అభ్యర్థనకు అధికార మొనగపడెనని. ఈస్థాయి
సంఘమువారిచే నామోదించబడిన గ్రంథముల మాత్రము
పరిశీల్యగ్రంథములుగ సంగీకరింపవలెనని, పరిశీల్య
గ్రంథవిశ్లేషణసంఘమువారిని గోరుచు, అట్టిగ్రంథములను
మాత్రము ఉపయోగింపజలెనని ప్రజలకు ఈసభాపాదు
సలహా మొనరుచున్నాడు.

ఈమహాసభయందు చిరదవనమున శ్రమతి గౌరి
యను నామ భరతకాస్త్రీమహానుజుల భావాభివ్యయము
లను నెఱపెను.

ఇట్టి మహాసభలయందలి ప్రవర్తనములు కేవల
ముఖపటాకకే కాక గాననాట్యకళలయందు దిగి
చిని గలిగించుటకును సహకారులగును. సంగీతపరిషత్తు
వారు పాఠ్యుల కిట్టి సహకారమును గలిగించినందుల
కెందయు నభినందింపవలెను.

కాలిఫోర్నియా (అమెరికా) సముద్రతీరమున స్నానమునకు వచ్చిన యువతులు
అడివి గిడియారపుటాట

మన గౌరవైతను అను నాంగ్లీకానికి రచించిన మహమ్మదీ విప్రము

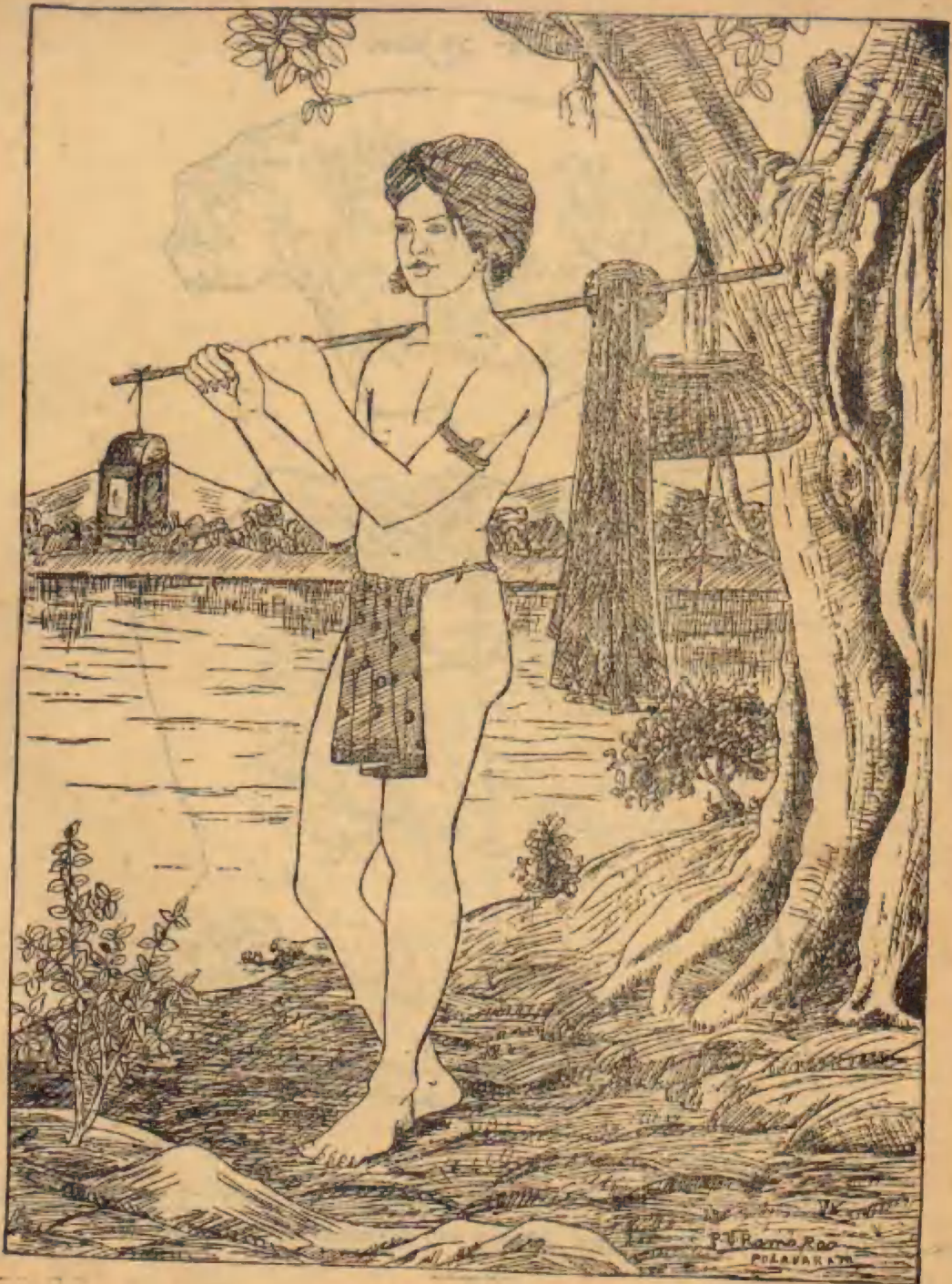

అల్పావీ ప్రార్థనమున ప్రదర్శించబడెను.

పాల్గురు బిచ్చార్లు చిత్తించుచున్న మహర్షుని చిత్రము

మహర్షుని బిచ్చార్లు చూచినను దూరించి వీరిని చిత్తించుచున్నాడు.

చిత్రకారుడు : పి. వి. రామరావుగారు, పోలవర ము.

సహజ శిలా చిత్రములు

ఇవి తాళికోటవద్ద పొలుచుండెడి చోట్ల (రొసే) పరియందు చొరకెడి చలకగాళ్ల పైనుండు సహజ చిత్రములు. ఈ పుష్పచిత్రము లె డ్దెర్పడువదియు తెలియదు గాని మా ముటుకు ఇంపై ఆశ్చర్యకరముగ వచ్చెను.

భారతీయ మహిళామండలి

విమర్శనము

గ్రంథ స్వీకారము

విజయాశ్వ చరిత్రము

పద్యకావ్యము. గ్రంథకర్త: పురాణం పిచ్చయ్య కవిగారు, నెల్లూరు.

దెమ్మిపైజ ౨౩౫ పుటలు, వెల రు. ౧-౪ ఆ.

చింతామణి విషయపరిశోధనము

గ్రంథకర్త: వజ్రులదిన సీతారామస్వామిశాస్త్రి గారు, విశ్వవిద్యాలయోద్యోగభాషావాక్యయపరిశోధక సభ్యుడు, చెన్నపట్టణ విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచ్యవిద్యా పరిశోధనాలయము, చెన్నపట్టణము.

క్రానుపైజ ౨౧౮ పుటలు. (వెల తెలియదు.)

విమర్శ తరంగిణి

ప్రథమభాగము: విమర్శాచిర్యక నడికుదుటి వీర రాజు పంతులుగారిచే అష్టాదశ్య శాయా సత్త్రికలకు వ్రాయబడిన విమర్శముల సంపుటము. వలయువారికి: బి. ఎమ్. ఆర్. బుక్ డిపో, పితాపురము, కూర్మ గోదావరి. క్రానుపైజ ౨౩౯ పుటలు, వెల ౧-౮.

ప్రేమసుందరి

ప్రథమభాగము: నవల, బల్లారి శ్రీ కృష్ణదేవ రాయ గ్రంథముల తృతీయపుష్పము. గ్రంథకర్త: పాను

మనసుల్లి దేవదాసముగారు; క్రానుపైజ ౧౧౩ పుటలు, వెల ౮ ఆ. వలయువారికి: కల్లూరు ఆషాఢబలరావుగారు, మేనేజరు, భారతీధనము, కాలిబజారు, బల్లారి.

జంతుసంతాపము

ఖండకావ్యముల సంపుటము. కవి: కవిత్వావిశేష, దాక్షరు నిధిమర్తి ఈశ్వరప్పగారు, బి. ఏ., యమ్. డి. బి., యఫ్. యమ్. హెచ్. సి., శ్రీకామేశ్వరము (గంబామ్). క్రాను ౫౫ పుటలు, వెల ౪ ఆ.

కావ్యామృతము

ప్రథమభాగము; ఖండకావ్యముల సంపుటము. కవి: అల్లంశెట్టి అప్పయ్యగారు.

క్రాను ౬౯ పుటలు, వెల ౬ ఆ.

ప్రతులుదొరకు విరాసము; వైద్యవిద్యాక చదువుల సంవిశేషరూపుగారు, పొందూరు (వికాఖపట్నం నల్లూ).

కార్తిక మాహాత్యము

గ్రంథకర్త: వేదుల మార్కవారాయణశర్మగారు, కాకతపట్టణ, తణుకుతా., పశ్చిమగోదావరి.

దెమ్మిపైజ ౩౫ పుటలు, వెల ౪ ఆ.

ఆత్మజ్యోతి

గ్రంథకర్త: ముద్దా విశ్వనాథముగారు. ప్రకాశకులు: వ్యాసకుమారముగారు, మేలుపాక, యలమంచిలి దగ్గర, వికాఖపట్నమునల్లూ.

క్రాను ౩౨ పుటలు పైజ ౧౩౬ పుటలు, వెల ౪ ఆ. ౬ పై.

సందేశము

‘వౌద్ధవాద్యులబ్రహ్మ’ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణ య్యగారు. ప్రకాశకులు: నందివాడ ఫిర్యాదైతు సంఘము, నందివాడ, నుడివాడతా., కృష్ణాజిల్లా.

క్రాసు 3.2 పైజా 20 పుటలు. వెల ౧ అ.

నాయీబ్రహ్మణ ప్రదీపము

పండిత శేషతీరసాదశర్యగారి హిందీగ్రంథము నకు ఆంగ్లపూడి వెంకట్రామచౌదరి, పాలమను శేష చలాచార్యగార్లు కావించిన అనువాదము: బ్రహ్మచర్య శ్రమం, కాటూరు, కృష్ణా.

క్రాసుపైజా ౪౮ పుటలు. వెల ౮ అ.

రాఘవశతకము

కృష్ణకుమారమిత్రులు రచించినది; స్నేహలతా కవిరాసంఘము, కోల్లాపురం, జిల్లాప్రాలు సంస్థానం. వెల ౨ అ.

సీతాదేవి శతకము

కర్త: రాయవరపు కొండలరావుపంతులు బాబు గారు. వెల ౮ అ. విలాసము: మార్కెట్ ఆచ్యుతరావు కాస్ట్రీగారు, ఛత్రపురం, గంజాం.

అహింస

కీర్తనలు. కర్త: జాలా రంగస్వామిగారు, డెమ్మిపైజా 30 పుటలు. వెల ౪ అ. విలాసము జాలా కుష్మస్వామిగారు, కంబాలచెరువు పేట, రాజమండ్రి.

గాంధీమహాత్ముని అవతారమహిమ

సమకాలికుల ఆభిప్రాయములు. ౨౧ క్రాసు పుటలు. సత్యాగ్రహ మద్రదాలయము, ఏలూరు.

చరణ గౌరీపూజ

ప్రకాశకులు: వైశ్యమహాసభవారు, రెజవాడ.

ఆంగ్లీష పంచాంగములు

౧. బ్ర. త్రి. పిడపర్తి చినపూర్ణయ్య సిద్ధాంతి గారి కొమాల్లు కల్యాణ వీరభద్ర, సుబ్రహ్మణ్య, కృష్ణ మూర్తి, శేషచల, కామేశ్వర-శాస్త్రిలువారలు రచించినది. ప్రకాశకులు: మాదేటి సవ్యాసయ్య అండ్ సన్స్, ఆంగ్రా టుక్కు డిపో, రాజమహేంద్రవరము.

౨. జ్యోతిర్విద్యాన్, (ఇత్యాది) ప్రొఫెసర్ గౌరావధుల వేంకట సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు నుడించి వది. కారుమంచి, ఒంగోలుతా.

కవ్వజీవి

కవి: తంగిరాల రామనాథశర్యగారు, ఆంధ్ర పాపితీ గ్రంథాలయము, నెల్లూరు.

డెమ్మిపైజా: ౧౦౫ పుటలు. వెల రు ౧.

పత్రికలు

వైద్యకళ

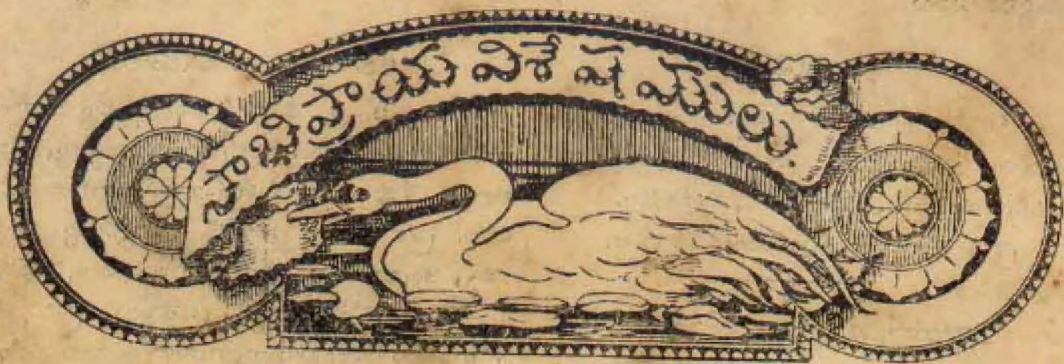
మాసపత్రిక సంపుటము ౧, సంచిక ౧. అక్టోబరు, ౧౯౩౧ (ప్రజోత్పత్తి సం. ఆశ్వయుజము), డెమ్మిపైజా ౫౨ పుటలు. వార్షికమూల్యము రు 3. విడిపత్రిక ౬ అ. సంపాదకులు: యమ్. అనంతచార్యులుగారు, పత్తర్ గట్టి, హైదరాబాదు (దక్కను).

The Socialist

(రెండునెలల కొకసారి వెలువడునది.) నోలి సంచిక, నెప్టెంబరు-అక్టోబరు, 3౧. రాయలుపైజా ౪౮ పుటలు. సంపాదకులు: యస్. జి. శర్యగారు, ర3, కృష్ణపునాయక అగ్రహారము, జి. టి. మద్రాసు. చందా: సాలుకు రు. ౫. విడిపత్రిక వెల రు. ౧.

The New Age

అక్బరు ఆశ్రమము, ౧౫, యస్. వి. లైన్స్, కరాచీ. సంపు. ౧, సంచిక 3—డిసెంబరు, 3౧. రాయలుపైజా: ౮౧ మొదలు ౧౨౦ వజకు పుటలు. చందా: సాలుకు రు. 3, ఆరునెలలకు రు. ౧-౮ అ. విడిసంచిక ౪ అ.

బహునాం జన్మనా మస్తే జ్ఞానవాక్ మాం ప్రపద్యతే;
నానుదేవ స్ఫుర్వ మితి సమహాత్మా నుక్షుర్లభః.

శ్రీ కృష్ణుని రాయబారమువలెను గాంధీ మహాత్ముని రాయబారమును నంతము నొందినది. ధర్మాత్ముల హితోపదేశములు నిర్భక్తములైనవి. దుర్యోధనాదుల సంస్కారము సఫలమైనది. లేబరుపక్షినాయకుడైన రామ్మో మాక్షానాట్టుగారు ప్రధానమంత్రి కవచమును ధరించి భీష్మ ద్రోణాదులవలెను సంగ్రామా నలమును ప్రజ్వలింపజేయుట బ్రిటిషుసామ్రాజ్యసంస్కారఫలము. శాంతిప్రియుడైన గాంధీ మహాత్ముని నిర్బంధించుట శ్రీకృష్ణపరమాత్ముని దుర్యోధనాదులు నిర్బంధింప దలపెట్టినట్లు లున్నది. సంగ్రామపరమైన సామ్రాజ్య భిమానము శాంతిధర్మమునకు పరమశత్రువు.

ఆదికాలమునందువలెను వర్తమానకాలమునందును యుద్ధపర్వములు లేకను శాంతి పర్వము సాధ్యము గాకున్నది. సంగ్రామ జ్వరమునందు శాంతిధర్మమునకు సంగ్రామ ధర్మమునకు గల ప్రతిష్ఠ గలుగకున్నది. శాంతిపూర్వకమైన ఆత్మసామ్రాజ్యస్థాపనము

నకు సాశ్రేణిసులు, ఏనులు, ప్రహ్లాదులు, ధ్రువులు, రామచంద్రధర్మరాజాదులు, శిబి బలిచక్రవర్తులు, గౌతమబుద్ధాదులు చేసిన బలిదానము లాత్మసామ్రాజ్య స్థాపనమునకు సాధనభూతములు గాజాలకున్నవి.

ప్రపంచశాంతిస్థాపనమున కేర్పడిన శాంతి నభలు, నానాజాతి సమావేశములు, ఆయుధ వినర్జననభలు సంగ్రామబీజములను పోషించినట్లులు శాంతిబీజములను పోషింపజాలకున్నవి. ప్రపంచసంపదలును, శాస్త్రుకళాపరిశోధనలును మానవధర్మసంహారమునకై వినియోగపడుచు ప్రపంచయాత్రను జీవజాలములకు దుర్భరము చేయుచున్నవి. ప్రపంచావృతమైన ప్రళయ వస్థయందు శాంతిస్థాపనాచార్యుడైన గాంధీ మహాత్ముని వినయపూర్వకమైన, న్యాయ సమ్మతమైన, కార్యసాధనమైన ప్రార్థనలను విల్లింగ్డ్లనుప్రభువు నిరాకరించుటయును ప్రపంచము నావరించిన విధినిర్ణయముగ నున్నది. బలీయమైన విధినిర్ణయమునకు పరిణామమును

పువ్వమానము

సా ఖి ప్రా య వి శే ష ము లు

కాలగర్భము విశదముచేయగలదు. వర్తమాన రాజ్యాంగవ్యవస్థలందు ప్రజ్ఞావాదమునకు గల ప్రతిష్ఠ ధర్మవాదమునకు గలుగకున్నది.

* * * * *

ప్రజ్ఞావాదము

వర్తమానయుగమునందు సకలవ్యవస్థలందును, ముఖ్యముగను రాజ్యాంగవ్యవస్థలందు, ప్రజ్ఞావాదము పరమప్రమాణముగ నున్నది. లండనునందు గూడిన రెండవరాండుటేబిలు సమావేశవ్యవహారము లీవిషయమును విస్తృతముచేసినవి. ప్రజ్ఞావాదమునం దారితీరిన యాంగ్లేయరాజ్యాంగతంత్రజ్వల ప్రసంగము లీ విషయమును భారతీయ ప్రతినిధులకును లోకమునకును విస్తృతముచేసినవి. మాయమాటలతోను గాంధీమహాత్మునకు సంతృప్తిని గలుగజేయుటకు జేసినతంత్రములు విఫలములైనవి. నక్రమాందోళన వ్యాజమునను బ్రిటిషుఇండియాప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న నిర్బంధప్రవాహము గలుగజేయుచున్న మహాబీభత్సమునకు ఫలమును వర్తమానదురభిమానావస్థయందు నిర్ణయించుట దుస్తరము. ప్రభుత్వాధికారు లవలంబించుచున్న ప్రచండ నిర్బంధవిధానమునకు ఫలము శాంతిస్థాపనమునకు బదులు దౌర్జన్యము సంప్రాప్తమగుట నహజము.

ప్రవృత్తి యందు కర్మ కనురూప ఫలము గలుగును గాని వ్యతిరేకమైన ఫలము గలుగజాలదు. ముండ్రగింజ కెంతటి సుతేత్ర

మండైనను ముండ్రపండ్లు ఫలించును. దౌర్జన్య బీజములు శాంతిసన్యములను ఫలించజాలవు. పాశ్చాత్యసంస్కారము ప్రవర్ధమానముచేసిన సంగ్రామతేత్రములు మహాప్రళయమునకు సాధనములు గాగల విధమును గతించిన మహాసంగ్రామము లోకమున కనుభవ సిద్ధముచేసినను ప్రపంచమునకు జ్ఞానోదయము గలుగకపోవుట ప్రపంచము నావరించిన దురదృష్టము. అహింసాసత్యప్రచారకుడైన గాంధీ మహాత్ముని నిర్బంధము భారతీయ శాంతికిని, ప్రపంచశాంతికిని భంగమును గలుగచేయుట నహజము. శాంతిని గోరెడి బ్రిటిషు ఇండియా ప్రభుత్వములును, యూరపియనులును, భారతీయులును శాంతిబీజములను ప్లాపించి శాంతిని బడయుట వివేకము. లాన్సుబరి, రస్సెలు గారులు, మాన్సెట్రరు గార్డియను డెయిలి హెరల్డు మొదలగు పత్రికలును చేయుచున్న హితబోధలు దురభిమాన పూరితులకు రుచించునని తోచదు.

* * * * *

గాంధీమహాత్ముడు, కాంగ్రెసు, భారతీయులు గాంధీమహాత్ముడును, కాంగ్రెసును భారతీయుల స్థిరసంకల్పమును తెలుపుచున్న విధమును దేశవ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. గాంధీమహాత్ముని నిర్బంధము స్వతస్సిద్ధముగను గలుగజేసిన హఠాత్తాళములు, విపాదము, సంభ్రమము భారతీయుల స్వాతంత్ర్యాభిలాషను విశదముచేయుచున్నవి. నిర్బంధ

ధములు గాంధీమహాత్ముని, కాంగ్రెసును నిర్బంధించినను 35 కోట్ల భారతీయులను నిర్బంధింపజాలవు. నర్తమానకాలమునం దవలంబింపబడుచున్న ప్రచండనిర్బంధదండయాత్ర భారతవర్షమునకును, బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమునకును నపారమైన వ్యవస్థను గలుగజేయుచు శాంతిస్థాపనమును దుర్లభముచేయునని, ప్రాజ్ఞులు గ్రహించినను, విల్లి యర్న గారి వంటి దూరదృష్టి లేనివారుపూనిన క్రోధము వారు గ్రహింపజాలరని విశేషము చేయుచున్నది. డెయిలి ఎక్స్ప్రెస్సుపత్రిక ప్రవాసశిక్షతోను సంకల్పిని కేంధకను మహాత్మునకు ప్రాణదండనమునుగూడ విధింపగోరుచున్నది. ఒక గాంధీమహాత్మునకు ప్రవాసశిక్షను విధింపగలిగినను, 35 కోట్ల ప్రజలకు ప్రవాసశిక్షను, మరణదండనమును విధించుటకు వీలు లేదని వీరు గ్రహింపవలసి యుందురు.

భారతీయస్వాతంత్ర్యమునకును, ప్రపంచశాంతికిని గాంధీమహాత్ము డాత్మబలిదానమును జేయుటకు సిద్ధముగ నున్న విషయము సర్వత్ర తెలిసియున్నది. నిరంకుశాధికారులును, వారి పోషకులును, అనుచరులును నేమి చేసినను, గాంధీమహాత్ముని యాదేశానుసారముగను భారతీయు లందరును నర్తమానవిషమస్థితియందును శాంతికవచమును బూని, క్రోధోద్రేకములను వినర్జించి, భారతీయస్వరాజ్యసిద్ధికిని, ప్రపంచశాంతికిని పాటుపడవలసిన యవసరమును ప్రచండమైన నిర్బంధదండయాత్ర విశేషము

చేయుచున్నది. గాంధీమహాత్ముడు నిర్బంధింపబడునపుడు తెలివిన సందేశమును భారతీయులందరును పరమావత్సమయమునందును త్రికరణశుద్ధిగ నారాధించి స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుదురు గాత !

ప్రియమైన వల్లభభాయి! భగవంతుని ప్రేమ ఆపారము. సత్యమును, అహింసను ఎంత మాత్రమును ఎన్నడును గూడ వదలగూడదు. స్వరాజ్యముకొరకు అర్థప్రాణములను సమర్పించుటకు వెనుదీయగూడదు—అని ప్రజలకు తెలుపవలెను.

ఈ సారి సత్యాగ్రహము వడవచేయుటకు దొరత నమువారతి కఠినములగు పద్ధతుల నవలంబించెదరు. మీరు వాటిని సహించలేను. మీరు చెనుకంజవేయగూడదు. మీ బొలమలను, ఇండ్లను, పశువులను వశపరుచుకొన గోరినవో సంతోషపూర్వకముగా నిచ్చివేయుడు. చెరసాలలకు వెళ్లుడు. లాఠీ దెబ్బలకు తల యొగ్గుడు. తుపాకి సుండ్లకు రొమ్ములను ఎదు రొడ్డుడు. మీ రెన్ని కష్టములను పడవలసి వచ్చినను మియ్యలను బాధించినవారిపైని ఆగ్రహమును కెండకుడు. వారిని తిట్టుకుడు. వారికి మేలుకే కోరుడు. మీతో చేరవట్టిరైతులకును, మీకు ప్రతికూలురగా నుండు దేశీయులకును ఎట్టి హానిని కలిగింపకుడు. వారిపట్ల జాలిని బూనుడు. మీమాలముననే వల్లభభాయికి సర్దారుబిరుదము వచ్చినది. ఆ బిరుదమును మీరు భంగపరుపకుడు. మీతో అతనికి సర్దారు బిరుదము నిచ్చితిరి. దానిని దేశీయులందరును ఆమోదించిరి. ఇప్పుడు వల్లభభాయిగౌరవము మీ చేతులలో నున్నది. భారతదేశముయొక్క గౌరవముగూడ మీ చేతులలోనే యున్నది. సత్యాగ్రహము ప్రకటింపబడిన వెంటనే అన్ని దేశములవారును మీ చర్యలను శ్రద్ధగా గమనించుదురు. మీరు నిరంతరమును భగవంతుని ప్రార్థింపుడు.

ప్రజలందరును గాంధీ మహాత్ముని సందేశమును పాలించి భగవదనుగ్రహమును బడయుదురుగాత !